STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02264

DER YUDISHER OYTSER

Avraham Engelsher

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דער יודישער אוצר

1

צו דעם בעוואוסטען וועלט'ס גאון ר' יאָשע דענענבורגער ז"ל, דווינסקער רב (בעל המחבר ספרי צפנת פענח), זענען אַמאָהל געקומען צוויי יודען צו האָבען פאַר איהם אַ דין־תורה. דער גאון זייענדיג פערטיעפט אין אַ האַרבען „ירושלמי", האָט ער זיי אָבגעזאָגט, כמעט אַזוי ווי אַרויס געוואָרפען. זענען די צוויי יודען געגאַנגען צו הגאון ר' מאיר שמחה ז"ל, אויך דווינסקער רב, און זיי האָבען איהם דערציילט דאָס אַלעס — האָט זיי ר' מאיר שמחה ז"ל געזאָגט — ער איז דאָך גערעכט. עס איז אַ בפירוש'ע גמרא (אין מסכת בבא קמא דף ו'), די גמרא פרעגט, פאַרוואָס שטייט אין די משנה „חב" עס האָט געדאַרפט שטיין „חייב", מיט צוויי יודין? ענטפערט דערויף די גמרא, דער תנא איז געווען אַ ירושלמי־יוד, דאָרט זאָגט מען אַנשטאַט „חייב" „חב", וואַרפט ער אַרויס די צוויי יודין. דער גאון איז דאָך אויך אַ ירושלמי־יוד, ער איז דאָך קלאָר אין גאַנץ ירושלמי, דעריבער וואַרפט ער אַרויס צוויי יודין.

2

דער „חתם סופר" ז"ל האָט אַ מאָהל מאריך געווען ביים דאַוונען, נאָכ'ן דאַוונען איז צו איהם צוגעגאַנגען אַ תלמיד און געזאָגט, דער רבי האָט היינט מאריך געווען ביים דאַוונען, איך האָב דערווייל אין דער צייט אָבגעלערינט צוויי בלאַט גמרא מיט תוספות. האָט דער „חתם סופר" דערויף געענטפערט: די חז"ל זאָגען, המאריך בתפילתו מאריכין לו ימיו ושנותיו, (ברכות נ"ד) דורך דעם לאַנגען דאַוונען וועל איך לענגער לעבען, וועל איך קענען צולערנען די בלעטלעך גמרא.

3

ר' שלמה קלוגער ז"ל איז געגאַנגען מבקר חולה זיין אום ראש חודש זיי־נעם אַ פריינד, אריינקומענדיג האָט ער געטראָפען ליגען אויפ'ן טיש אַ ספר און אַ בוך, האָט ר' שלמה קלוגער געפרעגט, צי האָט איהר היינט געזאָגט הלל? — אַוודאי, ענטפערט דער חולה, ס'איז דאָך היינט ראש חודש.

האָט ר׳ שלמה קלוגער זיך אָנגערופען: די גמרא זאָגט, דערפאַר זאָגט מען ניט קיין הלל אום ראש השנה, ווייל „ספרי חיים וספרי מתים פתוחים״, (ר״ה ל״ב) הייבט אַז איך זעה אַז ביי אייך זענען „ספרי חיים וספרי מתים פתוחים״, דורך דעם פרעג איך צי איהר האָט געזאָגט הלל.

4

אַ בעריהמטער מגיד, נישט קיין ירא שמים, איז אַמאָהל געקומען קיין בריסק האַלטען אַ דרשה, האָט ר׳ חיים ז״ל איהם ניט ערלויבט צו רעדין אין זיין בית המדרש. ס׳טייטש, רבי? — וואונדערט זיך דער מגיד — פאַרוואָס לאָזט איהר מיך ניט האַלטען די דרשה, זי איז דאָך כשר בתכלית הכשרות, איך, ברענג ציטאַטען פון מקרא, משנה, גמרא. ענטפערט איהם ר׳ חיים: פלייש וואָס ס׳איז געשאָכטען געוואָרען ווי געהעריג, דורך אַ שוחט מומחה, און אויך געבדק׳נט כדין, ניט געפונען קיין שום סירכא, און געזאַלצען כדין, פונדעסטוועגען איז עס טריף אויב עס איז געקאָכט אין אַ טריפה׳נער כלי...

5

אויף אַ דין תורה זענען אַמאָהל אָנוועזענד געווען ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל ר׳ יצחק אלחנן ז״ל, קאָוונער רב און דער קאָברינער רב ז״ל, גראָדע איז יענער טאָג ג זעהר אַ הייסער, אַז זיי האָבען בשום אופן ניט געקענט איינזיצען. אַ קליינִיגקייט! — האָט זיך ר׳ אייזיל אָנגערופען — אַז די גמרא זאָגט: „לעולם יראה דיין בעצמו כאלו גיהנם פתוחה לו מתחתיו״ (סנהדרין ז׳). הייבט, אַז עס זענען זיך צונויפגעקומען דריי דיינים, איז דאָך גאָר קיין חידוש נישט פאַרוואָס עס איז אַזוי הייס...

6

וואָס איז די מעשה — פלעגט זאָגען דער חי׳ הרי״ם ז״ל — וואָס אין שלחן-ערוך געפינט זיך ניט קיין „הלכות תשובה״ און אין רמב״ם יאָ? ווייל דער שלחן-ערוך גיט זיך אָב נור מיט דינים, וואָס זענען נוהג בזמן הזה, און כידוע איז תשובה היינט ווייניג נוהג, מען זעהט ניט קיין סך בעלי-תשובה, דער רמב״ם דאַגעגען גיט זיך יאָ אָב מיט אַזעלכע דינים, וואָס זענען היינט ניט נוהג, דעריבער ברענגט ער זיי יאָ...

7

ווען האָט דערצעהלט ר׳ איישע סלאָנימער ז״ל, אַז דער און דער גדול ריהמט זיך, אַז אין בקיאות איז ער מעהר בקי ווי איהר — האָט ער גע-

ענטפערט: עס איז וואָהר, נאָר דער חילוק איז, ער ווייסט וואו עס שטעהט און איך וויס וואָס עס שטעהט. דאָס האָט דוד המלך געזאָגט אין תהלים „סעיפים שנאתי". איך האָב פיינד די „סעיפים-קענער", די וואָס ווייסען בלויז אין וועלכען „סימן" און אין וועלכען „סעיף" די זאַך שטעהט.

8

א געוויסער רב פלעגט שטאַרק מיקל זיין אין שאלות, אפילו געגען ט"ז מיט'ן ש"ך, אַז מען האָט איהם געפרעגט: היתכן? — האָט ער געענט-פערט: אַז איך וועל שטעהן פאַר'ן בי"ד של מעלה וועלען קומען דער ט"ז מיט'ן ש"ך און מיך לאָדען, פאַרוואָס איך האָב גע'פסק'נט געגען זיי, וועל איך מיך פערענטפערען, אָבער אַלענפאַלס וועל איך דאָס פערדינען, אַז איך וועל שטעהען צוזאַמען מיט'ן ט"ז און ש"ך, אָבער ווען איך וועל טריפה מאַכען א בהמה, וועט מיך לאָדען די בהמה צו אַ דין-תורה, פאַר וואָס איך האָב זי טריפה געמאַכט, און אפילו איך וועל געווינען, אָבער איך וועל דאָך שטעהן מיט א בהמה צו אַ דין-תורה.

9

צום „תפארת שלמה", דער ראַדאָמסקער רבי ז"ל, זענען אַמאָהל אַריין בעלי-בתים פון שטאָדט איהם מבקר חולה צו זיין, זיצען זיי אַזוי און בעטראַכ-טען מיט פערוואונדערונג די אַלמערס מיט ספרים, וואָס שטעהען ביים רבי'ן אין שטוב. איהר ווייסט — מאַכט צו זיי דער „תפארת שלמה" — אַז די מחברים פון אַט די אַלע ספרים האָבען זיך קיין נעגעל-וואַסער נישט געשטעלט? קוקען זיי איהם אָהן פערוואונדערט. — וואָס מיינט איהר, רבי? — פרעגען זיי איהם — כ'מיין פשוט — ענטפערט ער זיי — די מחברים פון די ספרים האָבען קיין נאַכט נישט געשלאָפען...

10

דער ליסער רב ז"ל, זייענדיג אַמאָהל היינטערוועגס, האָט ער זיך אָבגעשטעלט אין אַ יודישע קרעטשמע, עס איז דעמאָלט געווען אַ גרויסער פראָסט, אין דעם קומט אַריין דער שטאָדט-שוחט, שעכטען אַ קאַלב פאַר דעם בעל-הבית, דער שוחט איז געווען גוט דורכגעפרוירען, האָט איהם דער בעל-הבית דערלאַנגט אַ כוס בראַנפען, דערנאָך האָט זיך דער שוחט געהייסען געבען אַ צווייטען כוס, און אַזוי כסדר ביז ער האָט אויסגעטרונקען פיער כוסות, נאָך די כוסות געהט זיך דער שוחט נעמען צו דער שחיטה, זאָגט עס דער ליסער רב: לייגט אייך פריהער אַ ביסעל שלאָפען, יעצט טאָרט איהר ניט שעכטען, זיי האָבען ניט געוואוסט אַז דאָס איז דער ליסער רב, האָבען זיי איהם געהייסען גיין זיין וועג און ניט זיך מישען אין פרעמדע עסקים.

דער ליסער רב האָט זיך דאַן אָבגערופען:

— ס'איז מיר שטענדיג קשה געווען אין דעם „חד-גדיא", פאַר וואָס קומט עס דעם שוחט, אַז דער מלאך-המות זאָל איהם שעכטען? בשלמא, דער אָקס, די קאַץ, דער הונד א. אַ. וו. טהוען זיי דאָך אומרעכט, קומט זיי אַ שטראָף. דער שוחט אָבער, אַז ער שעכט דעם אָקס, מאַכט ער דאָך אַ ברכה, נו, אַז מען איז מקיים אַ מצוה, קומט איהם דערפאַר אַ עונש? איצט אָבער, פערשטעה איך שוין, דאָס קומט איהם דערפאַר, ווייל ביים „חד גדיא" איז ער שוין נאָך די ארבע כוסות!...

11

א מחבר איז אַמאָהל אַריינגעקומען מיט זיין ספר צו אַ נגיד, ער זאָל ביי איהם קויפען דאָס ספר. דער נגיד איז אָבער געווען אַ קאַרגער, ה. ער דעם מחבר זעהר בעליידיגט מיט פערשידענע זלזולים, און ניט געוואָלט קויפען דאָס ספר. האָט איהם דער מחבר געזאָגט, די חז"ל זאָגען: „פשוט נבילה בשוק ואל תאמר כהנא אנא, גברא רבא אנא" (פסחים קי"ג), איז דאָך קשה, וואו קומט צו אַ תלמיד חכם ער זאָל קאָנען שינדען נבילות? — די גמרא מיינט דערמיט, ווען אַ תלמיד חכם איז מחבר אַ ספר, מעג ער עס געהען פאַר לעגען אפילו אַ גביר אַ קרח, אַ נבילה, אַבי ער זאָל ניט דאַרפען אָנקומען צו מענטשען, לויידער לאָזען זיך אָבער די נבילות נישט שינדען...

12

דער לעמבערגער רב הגאון ר' יצחק שמעלקיש ז"ל האָט אַמאָהל געהאַלטען אַ דרשה אום שבת. ווי ער האָט געזעהען, אַז עס איז געקומען ווייניג מענטשען צו הערען די דרשה, האָט ער געהאַט אַ ביסעל חולשות הדעת, ווייל אַ שבת פריהער האָט געזינגען אַ חזן, ער האָט געהייסען „ברוך", און עס איז יאָ געקומען אַ גרויסער עולם... — האָט דער גאון אָנגעהויבען זאָגען: „ברוך שאמר והי' העולם", ווען ברוך זאָל היינט זאָגען זיינע ניגונים וואָלט זיכער געווען אַ גרויסער עולם.

13

מען האָט געפרעגט דעם ליסער רב ז"ל, פאַר וואָס ער האָט געשריבען אין זיינע ספרים דעם „חות דעת", „נתיבות המשפט" קורצע זאַכען, און אַנדערע חיבורים וואָס זענען אַרויס אין זיין צייט איז געשריבען לאַנגע פלפולים? — האָט דער גאון געענטפערט — די חז"ל זאָגען, „כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשא באלכסונו" (סוכה ה'), דאָס הייסט, אַז אין די קרום פערנעמט דאָס

לענגער ווי אין דער גלייך. אַלזאָ, מיינע פלפולים זענען גלייך, דעריבער זענען זיי קורצע.

14

איינער איז געקומען צום רבי'ן ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל און געזשאַלעוועט זיך אַז ער האָט נישט קיין פרנסה. — האָט איהם דער רבי ר' מאיר'ל געענטפערט: די חז"ל זאָגען, „תפלה עושה מחצה", איז דער טייטש „תפלה" אַז דו וועסט בעטען דעם אייבערשטען „עושה" דער בעשעפער „מחצה" העלפט...

15

ווען ר' אייזשע סלאָנימער ז"ל האָט מחבר געווען דאָס ערשטע ספר, האָט אַ רב עס געזעהען, האָט ער איהם געזאָגט אַז עס איז זעהער גוט. אין עטליכע יאָהר אַרום האָט ר' אייזשע ז"ל אַרויס געגעבען נאָך אַ ספר, האָט דאָס דער זעלבער רב געזעהען — זאָגט צו איהם דער רב: די חז"ל זאָגען דאָך, „תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין, דעתם מיתוספת עליהם" (סוף קינים). ד. ה. תלמידי חכמים וואָס עלטער זיי ווערען קריגען זיי אַ גרעסערען שכל. און איך זעה, אַז דאָס ערשטע ספר איז בעסער געווען ווי דער אַנדערער. — האָט איהם ר' אייזשע געענטפערט: זעהט וואָס עס שטעהט פריהער, עמי הארץ כל זמן שמזקינין דעתם מתטפשת, איבער דעם פערשטייט איהר שוין ניט — היינט ווען איהר זענט עלטער געוואָרען — מבחין צו זיין, אַז דאָס צווייטע ספר איז בעסער ווי דאָס ערשטע.

16

א למדן האָט אַמאָהל געזאָגט אַ פלפול פאַר דעם גאון ר' משולם איגרא ז"ל. ווי ער האָט געענדיגט דעם פלפול, פרעגט ער דעם גאון, צי געפעלט אייך דער פלפול? — האָט דער גאון געענטפערט: עס איז „כשר". פרעגט ער איהם, וואָס מיינט איהר דערמיט? — האָט דער גאון געענטפערט: די משנה זאָגט „ניקב קרום של מות טריפה" (חולין מ"ב), אַז עס איז געלעכערט קרום איז טריפה, אָבער אַז עס איז גאַנץ קרום איז „כשר"...

17

א מחבר האָט געבערענגט זיין ספר צו אַ גאון צו נעמען פון עם אַ הסכמה. דער גאון האָט אַריינגעקוקט אין ספר האָט ער געזעהען, אַז עס איז פיעל מיט טעותים און גרייזען, האָט דער גאון געזאָגט צום מחבר: איך בין

שוין אַנ׳אַלטער מאַן און אַ שוואַכער, און אין דיין ספר קען איך ניט לער־
נען נאָר שטעהענדיג און דאָס איז מיר זייער שווער. — פרעגט איהם דער
מחבר: פאַר וואָס דאַרפט איהר עפּעס אויפשטעהען לערענדיג אין מיין ספר?
ענטפערט איהם דער גאון מיט אַ שמייכעל: עס איז דאָך אַ בפירוש׳ער
פסוק, מפני שיבה (פאַר אַ גרייז) תקום (זאָלסט דו זיך אויף שטעלען).

18

א מחבר האָט געבּרענגט זיין ספר צו אַ גאון צו נעמען ביי איהם
אַנ׳הסכמה, אויך האָט ער געבעטען, אַז ער זאָל איהם זאָגען אַ פּאַסיגען
נאָמען צו דעם ספר. דער גאון האָט אַדורך געקוקט דאָס ספר און עס איז
איהם ניט געפעלען. רופט זיך אָן דער גאון צום מחבר: עס איז גלייך זאָלסט אַ
נאָמען געבען דאָס ספר „אור פני משה״. דער מחבר האָט זיך זעהער געפרייט
טראַכטענדיג, אַז דאָס ספר איז דעם גאון זייער געפעלען געוואָרען, דערפאַר
האָט ער אַזאַ שיינעם נאָמען געגעבען דאָס ספר. ווען דער מחבר איז אַוועק
געגאַנגען, האָט דער גאון געזאָגט צו די שטוב־מענטשען: איהר ווייסט פאַר
וואָס איך האָב געהייסען אָנרופען דאָס ספר „אור פני משה״, ווייל אַזוי ווי
עס איז געווען אונמעגליך צו קוקען אין די ליכטיגקייט פון משה רבינו אַזוי
ווי עס שטעהט אין דער תורה „כי קרן עור פניו״, אַזוי קען מען ניט קו־
קען אין זיין ספר, ווייל עס איז לויטער טעותים.

19

דער גאון ר׳ וואָלף פרענקעל ז״ל, דער בעל המחבר פון ספר „משיב
כהלכה״, איז איינמאָהל פאַרטאָג׳ס געגאַנגען אין מקוה און דער משמש
איז נאָך געגאַנגען מיט דעם לאַמטער אונטער איהם. האָט דער גאון איהם
געזאָגט: מה פשעי ומה חטאתי כי „דלקת״ (פון לשון הדלקה אָנצינדען)
אחרי (אונטער מיר).

20

צום הרב אַדלער פון האַנאָווער זענען געקומען אַ מאַן מיט אַ פרוי און איהם
דערציילט אַזוי: זייער זוהן פאָהרט אַוועק ווייט, ער זאָל פועל׳ן ביי איהם
אַז ער זאָל אַלע טאָג דאַווענען און לייגען תפילין — האָט ער זיי געגעבען
אַ עצה: אַז די טאַשען־טיכלעך זאָלען זיי איהם אַריינלייגען אין תפילין־זעקעל
און נאָכהער אַז ער וועט אייך שרייבען, אַז איהר זאָלט עס שיקען די טאַשען־
טיכלעך, וועט איהר ענטפערען, אַז דו וועסט לייגען תפילין און דאַווענען וועסט
דו געפינען די טאַשען־טיכלעך, זעה זשע זונעשי ווי גרויס איז דער כח פון
תפלה...

21

דער דובנער מגיד האָט געזעהען, ווי אַ חברה מושב־לצים האָבען געשפּעט פון די יודישע אמונה און פון ביאת המשיח, האָט דער דובנער מגיד געזאָגט צו זיי: אַ הונגעריגער פוקס האָט געזעהען, ווי אַ קראָה שטעהט אויף אַ הויכען בוים, זאָגט ער צו די קראָה: וואָס האָסט דו מורא אַראָב צו גיין צו מיר, משיח איז דאָך שוין געקומען און עס איז מקויים געוואָרען די נבואה „וגר זאב עם כבש” און קיין שום חיה וועט שוין נישט פּערציקען, און אַלע לעבען דאָך שוין בשלום, אַזוי ווי דער פוקס רעדט אַזוי צו די קראָה, הערט ער אַ קול ווי הונד בילען, איז ער דערציטערט געוואָרען און פרעגט די קראָה: זעה נאָר פון דערווייטענס, וואָס איז דאָס פאַר אַ קול? האָט די קראָה געענטפערט: עס געהען פּענגער׳ס און זיי פיהרען מיט זיך גרויסע יאַגד־הונד, האָט דער פוקס אָנגעהויבען צו אַנטלויפען – האָט איהם די קראָה געפרעגט: דו האָסט דאָך געזאָגט, אַז משיח איז שוין געקומען, טאָ פאַר וואָס אַנטלויפסט דו? – האָט דער פוקס געענטפערט: וואָס זאָל איך טוהען, אַז די הונד גלייבען ניט אין ביאת המשיח...

22

א גאון איז אַמאָהל אַדורך געפאָרען אַ שטעדטעל, האָט ער בעזוכט די דאָרטיגע שוהל, האָט ער געזעהען, ווי עס איז דאָ פיעל שיינע בילדער, עס איז אויסגעמאָהלט אַ לעמפּערט און אונטערגעשריבען „עז כנמר”, אַזוי אַ לייב און אַזוי אַ אָדלער און אַ הערש. דער גאון האָט געזעהען, אַז די מתפללים פיהרען זיך בקלות ראש – האָט דער גאון געזאָגט: עס איז מיר אַ וואונדער, דער גאַנצער מאמר פון ר׳ יהודה בן תימא אין פרק אבות איז דאָ אויסגעמאָהלט „עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי”, נאָר דעם סוף מאמר „לעשות רצון אביך שבשמים”, דאָס איז דאָ נישט געמאָהלט...

23

איינער האָט אַמאָהל געפרעגט אַ קלוגען רב: וואָס טהוט רש״י הקדוש אויף מיט דעם פשט אויפ׳ן פסוק „ויענו בני יעקב את שכם ואת אביו במרמה” (בראשית ל״ד י״ג), זאָגט רש״י: „במרמה – בחכמה”. וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ חכמה פון די בני יעקב, יעדער איינער ווייסט דאָס: אויב די מענטשען וועלען זיין שוואַך, וועט מען זיי לייכט קענען אויס הרג׳ענען? – עס איז געווען זעהער אַ גרויסע חכמה – האָט דער רב געענטפערט – דען זיי האָבען דאָך געקענט באמת אויס הרג׳ענען גאַנץ שכם, אַפילו ווען זיי זענען געווען געזונד, נאָר זיי האָבען מורא געהאַט דאָס די אַלע אַרומיגע מלוכות וועלען זיך אָננעהמען פאַר זיי, האָבען זיי דעריבער געמאַכט די גאַנצע

שטאָדט פאַר יודען, און דאַן זענען זיי שוין געווען זיכער, אַז קיינער וועט זיך פאַר זיי ניט אָננעהמען...

24

ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל איז אַמאָהל געקומען אין שוהל האָט ער געזעהען, ווי איינער האָט געעפענט דאָס סידור'ל, אָנגעהויבען דאַוונען גלייך פון „הודו", געמישט די בלעטלעך ווי אַ ווינד-מיהל, געטוהן אַ קוש ס'סידור'ל און — ואיננו! האָט זיך ר' אייזעל אָנגערופען: יעצט איז מיר ערקלערט גע־וואָרען די אסתפקתא אין דער גמרא מגילה, צי „הודו וכוש רחוקות מהדדי" אָדער „סמוכות זו לזו" — איך זעה, אַז זיי זענען זעהר נאָהענט איינע פון די אַנדערע, בסך-הכל איניגע מינוט וועג...

25

אין דער שטאָדט קעמפנא, וואו עס איז געווען רב ר' ישראל יונה לאַנדא דער בעל המחבר „מעון הברכות", איז אַמאָהל אַראָבגעקומען אַ גרויסער חזן — ער האָט געהייסען שמעון — נאָר ער איז געוועזין אַ קל שבקלים: און מען האָט געגעבען דעם רצון פון רב עס אויפגענומען אַלס חזן אין שטאָדט. דער רב האָט זיך נישט געקענט ענטשליסען, צי ער זאָל וועגען דעם פיהרען אַ מחלוקת, האָט ער זיך געוואָנדען מיט אַ בריעף צו זיין ידיד ר' יוסף הצדיק פויזנער רב, געפרעגט איהם אַ עצה און געשריבען בזה הלשון:... „שמעון זה דורש כל האת'ין שבתורה, את החזיר ואת הטריפה ואת הנבילה (ער עסט אַלע מאכלות אסורות), כיון שהגיע לאת ד' אלקיך תירא פירש... ער איז ניט קיין ירא שמים — וואָס זאָל ער אַלזאָ טהון. ר' יוסף האָט איהם געענטפערט „מוטב להעמיד צלם בהיכל ואל ירבה מחלוקת בישראל. וואָס טהוט דער „מעון הברכות", ער האָט איהם מקרב געווען און כסדר עס געבעטען ער זאָל קומען צו איהם, און יעדעס מאָל איהם מכבד געווען מיט בראָנפען און גוט אָנגע'שיכור'ט, כדי ער זאָל נאָכהער פראַווען אין די גאַסען זיינע שטיק... און איז אין גיכען פער'מיאוס'ט געוואָרען ביי די שטאָדט און מען האָט איהם אַרויסגעטריבען.

26

א רב האָט זיך בעריהמט פאַר דעם בערזשאַנער רב ז"ל, אַז ער קען פער־שידענע שפּראַכען, האָט איהם דער בערזשאַנער רב ז"ל געזאָגט: די חז"ל זאָגען „אם דומה הרב למלאך כו' יבקשו תורה מפיהו" (חגיגה ט"ו), ד. ה. אַז דער רב איז גלייך צו אַ מלאך, זאָלסטו לערנען תורה פון איהם, און אויב ער איז ניט גלייך צו אַ מלאך זאָלסטו נישט לערנען פון איהם

קיין תורה, איז דאָך אייגענטליך שווער, ווער קען דען אַ מלאך, צו וויסען אויב דער רב איז גלייך צו איהם? נאָר דער תירוץ איז, ווייל די גמרא זאָגט: „אין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי" (שבת י"ב), מלאכים קענען נישט קיין שפּראַכען. דאָס מיינט די גמרא, אויב דער רב איז גלייך צו אַ מלאך, אַז ער קען ניט קיין שפּראַכען, קענסטו לערנען פון איהם תורה, אָבער אַז ער קען שפּראַכען — קאָנסטו נאָר שפּראַכען זיך פון עם לערנען, אָבער נישט קיין תורה...

27

ווען האָט געפרעגט אַ רבי'ן: פון וואַנען קומט עס וואָס אַפּיקורסים, וועלכע זענען עובר על כל עבירות שבעולם, נאָר די מצוה פון צדקה האַלטען זיי און גיבען גראָד אַ שיינע נתינה? — ס'איז אַ בפירוש'ער פּסוק — האָט דער רבי געענטפערט — „זה יתנו כל העובר על הפקודים"...

28

דער פּרעמישלא רב ז"ל פלעגט געהען אויף יו"ט צו ר' נפתלי ראָפּשיצער ז"ל צו פיס. אַז דער ראָפּשיצער רבי ז"ל איז דאָס געוואָהר געוואָרען, פרעגט ער דעם פּשעמישלא רב: פאַר וואָס פאָהרסט דו ניט אין אַ וואָגען. אויב דו האָסט נישט קיין געלד וועל איך באַצאָהלען פאַר דיר? האָט דער רב איהם געענטפערט: די חז"ל זאָגען „חייב אדם להקביל פני רבו ברגל" (ר"ה ט"ז), מ'דאַרף מקבל פנים זיין דעם רבי'ן מיט דעם „רגל", ניט מיט אַ וואָגען...

29

דער גאון ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל איז אַמאָהל געפאָהרען אין וועג אַריין צוזאַמען מיט אַ גרויסען גביר אין איין וואָגען, אין מיטען וועג האָט זיך דער וואָגען איבער געדרייט און זיי ביידע זענען אַריין געפאַלען אין אַ גרוב. האָט ר' אייזיל זיך אָנגערופען מיט אַ שמייכעל: אַצינד זענען מיר „תורה וגדולה במקום אחד... (גיטין נ"ט).

30

א חסיד האָט געפרעגט דעם „הפלאה" ז"ל: אַזוי ווי עס טרעפט זיך איהם צו קויפען דאָס ספר „הקנה", עס איז אַ יקר המציאות, נאָר דאָס געלד דאַרף ער אויסצוגעבען אויף שבת, וואָס זאָל ער טהון? — האָט איהם דער „הפלאה" ז"ל געענטפערט: די חז"ל זאָגען „אין מסיחין בסעודה שמא

יקדים קנה לושט" (תענית ה׳) ווייזט דאָך אויס אַז דער ושט איז פאַר׳ן קנה...

31

א מאָהל איז געקומען אַ מחבר מיט זיין ספר צו ר׳ אייזשע סלאָנימער ז״ל און האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר איהם, אַז די הוצאות הדפוס זענען זעהער גרויס. אַזוי ווי ער האָט געקוקט אין ספר, האָט איהם ר׳ אייזשע געענט־פערט: עס איז אַנ׳עבירה דאָס געלד — דאָס צו דרוקען, ווייל די חז״ל זאָגען „סימן לעבירה הדרוקן" (שבת ל״ג).

32

צו ר׳ יוסף שאול ז״ל לעמבערגער רב, איז אַמאָהל אריינגעקומען אַנ׳אָרי־מאַן און פערלאַנגט אַ נדבה. ר׳ יוסף שאול ז״ל, נישט האָבענדיג ביי זיך קיין געלד, איז אַריינגעגאַנגען אין דער צווייטער שטוב און איבער געלאָזט אויף דעם טיש אַ זייגעריל. ווען ער איז צוריק אַריינגעקומען און דערזעהען, אַז דאָס זייגעריל איז נישטאָ, האָט ער געזאָגט: יעצט איז מיר פערענטפערט געוואָרען די גמרא „עני חשוב כמת" (נדרים ס״ד). איך האָב עס קיינמאָהל נישט פער־שטאַנען. מיר זעהען דאָך, דאָס דער גרעסטער אָרימאַן וויל אויך נישט שטאַרבען? נאָר דער פשט איז: „עני חשוב כמת", אַזוי ווי מען טאָר נישט אַ מת לאָזען אַליין אין אַ שטוב, אַזוי טאָר מען אויך נישט איבערלאָזען אַ אָרימאַן אַליין...

33

א מחבר האָט אַמאָהל געמאַכט אַ ספר אויף הלכות פסח, און שריט ביי שריט אָבגעפערעגט דעם ספר „מקור חיים" פון ליסער רב, אויספיהרענ־דיג יעדעס מאָל „ודלא כמק״ח" (כמקור חיים). מיט אָט דעם חבור איז ער געקומען צו אַ גדול בתורה: נעמענדיג ביי איהם אַ הסכמה, האָט איהם דער גאון געענטפערט: אומזיסט דיין אַרבייט, נאָר בלייבט נאָר און מק״ח בלייבט מק״ח;...

34

א בעריהמטער גוטער־יוד איז אַמאָהל געגאַנגען אונטער וועגענס אין אַ שליחות של מצוה, און עס האָט זיך מיט אַמאָהל אראָבגעלאָזט אַ שלאַקס־רעגען. האָט זיך דער רבי געשטעלט אונטער אַ בוים און געבעטען צו השי״ת, אַז דער רעגען זאָל אויפהערען. וואונדערט זיך דער משמש און פרעגט דעם

רבי'ן: סטייטש, רבי! וואָס טהוט איהר? דער כהן־גדול האָט דאָך געבעטען „ואַל תבוא לפניך תפלת עוברי דרכים בשעה שהעולם צריך לכך" (זאָלסט נישט הערען, דאָס געבעט פון די וועג־וואַנדערער, אַז דער רעגען זאָל זיך אָבשטעלען, ווען די וועלט נויטיגט זיך דערין)? — דער רבי האָט גלייך געענטפערט: דער כהן־גדול האָט נור געבעטען, אַז עס זאָל נישט דערהערט ווערען דאָס געבעט פון די עוברי דרכים (דרך השם), אָבער נישט פון די עובדי דרך השם! איך געה אין שליחות של מצוה!

35

אין דער צייט פון מלבי"ם זענען מיט אַמאָהל ערשיענען צוויי העברעאישע צייטונגען „הבוקר אור" און „השחר", וועלכע האָבען דעם רעליגיעזען יודענטום קיין גרויס נחת נישט פערשאַפט... גלייכצייטיג, האָבען דיביידע צייטונגען זיך געגענזייטיג בעקעמפט קאָנקורענציעל אויסגיעסענדיג איינע אויף די צווייטע קיתונים של שופכין (נישט ערגער פון די היינטיגע). דער מלבי"ם האָט דערויף געזאָגט אַזאַ משל: צוויי הונד האָבען ביינאַכט פערבלאָנדזשעט אין אַ פינסטערען וואַלד. דערזעהענדיג זיך איינער דעם אַנדערען פון ווייטענס, האָט יעדער געמיינט, אַז דער אַנדערער איז אַ וואָלף, און האָבען שטאַרק געציטערט פאַר פחד. ווען עס איז טאָג געוואָרען, ד. ה. „כשהבוקר אור, כשהשחר עלה", האָבען זיי ערשט דערזעהן, אַז ביידע זענען זיי כלבים...

36

ווען מען האָט ר' יעקעלע גוטווירט ז"ל (וועלכער האָט זיינער צייט גע'שמ'ט אַלס גרויסער חכם) אויפגענומען אַלס רב אין דוקלע, האָט איהם איינער פון די בעלי־בתים געפרעגט: אויב איהר שמ'ט אַלס אַזאַ גרויסער חכם פאַרוואָס האָט מען אייך נישט אויפגענומען אַלס רב אין אייער וואוין־אָרט? — עס איז אַ בפירוש'ע גמרא — האָט ר' יעקעלע געענטפערט — „לא אד"ו ראש", דאָרט, וואו יעדער זאָגט דיר „דו", קענסטו קיין ראש נישט זיין...

37

דער ענין וואָס דער עולם האָט לעצטענס אויפגעהערט צו נעהמען תלמידי־חכמים פאַר איידעם'ס און צו געבען קעסט — ערקלערט רבי יהושע'לע קוטנער אויף פאָלגענדען אופן: די חז"ל זאָגען אונז, אַז די שנאה פון די עמי־הארצים צו די תלמידי־חכמים איז אַזוי גרויס, אַז זיי זענען זיי גרייט צוצובייסען. „אמר ר' עקיבא כשהיתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור". (פסחים מ"ט) איז אַמאָהל פערצייטענס, האָבען די עמי־הארצים כדי צו שטילען זייער דאָזיגע תאוה, חתונה געמאַכט זייערע טעכטער פאַר

תלמידי־חכמים, אַריינגענומען זיי צו זיך אין הויז אויף קעסט און אַזוי אַרום געהאַט די מעגליכקייט צו בייסען זיי וויפיל נאָר זייער האַרץ האָט געגלוסט. מיט דער צייט האָבען זיך אָבער די עמי־הארצים אַרומגעזעהען, אַז דער דאָזיגער געשמאַקער ביסען קאָסט צו טייער, עס שמעקט מיט אַ שעהנעם נדן, חתונה־הוצאות און קעסט, און נאָך די קעסט מוז מען ערשט זיין פריש צוגעגרייט, אַז דער איידעם וועט באַלד אויף צומאָרגענס ווי ער וועט פערלירען דעם נדן, צוריק קומען שוין מיט'ן ווייב און קינדער נאָכאַמאָל אויף קעסט, האָבען זיי זיך מיישב געווען און אויסגעזוכט אַ ביליגער מיטעל — עס נעהמען זיך צונויף אַלע עמי־הארצים פון שטעדטעל און האַלטען אויס בשותפות אַ רב אַ תלמיד־חכם, מען צאָהלט איהם אַ גראָשענדיגע שכירות און — אַלע בייסען איהם... דער מאמר פון רבי עקיבא'ן זענען זיי מקיים, און ס'מאַכט זיי טאַקי אויס ביליגער...

38

צו ר' דוד'ל טאַלנער ז"ל איז אַמאָהל געקומען אַ בעל־דרשן און געזאָגט צו איהם: רבי! איך וועל אייך פרעגען אַ קשיא: ואם תאמר, מה נאכל? — איך וועל דיר ענטפערען אַ תירוץ — האָט דער טאַלנער געענטפערט און דערלאַנגט דעם בעל־דרשן אַ רובעל. צומאָרגענס איז דער בעל־דרשן ווידער געקומען און געפרעגט די אייגענע קשיא. — איך האָב דאָך אייך נעכטען געענטפערט אַ תירוץ — האָט דער טאַלנער געזאָגט. — הערט אויס, רבי — האָט דער בעל־דרשן געענטפערט — איך האָב נעכטען איבערגעקייט אייער תירוץ, איז ער מיר געבליבען ווייטער קשה...

39

דער קעלמער מגיד ז"ל, האָט אַמאָהל אויסגערופען אין אַ דרשה: הערט אויס נגידים! איהר זאָלט למען השם זעהען צו געבען צדקה, אויב נישט וועלען דאָך די אָרימעלייט אויסגעהן פון הונגער, וועט איהר דאָך טענה'ן טאָ מה רעש? — ניין רבותי — שרייט ווייטער דער קעלמער — די הייליגע תורה זאָגט „כי לא יחדל אביון מקרב הארץ", וועט איהר דאָך מוזען פאַרטרעטען זייער אָרט...

40

דער קעלמער מגיד ז"ל האָט געזאָלט האַלטען אַ דרשה אין אַ בית המדרש, נור דער גאַנצער עולם האָט זיך דאַן געפינען אויפ'ן הויף. ר' מגיד! — רופען זיך אָב די יודען וואָס האָבען זיך געפינען אין בית המדרש — זאָגט אייער דרשה, וועט שוין ממילא ווערען אַנ'עולם. — שרייט אויס דער קעלמער

מגיד: „קול אומר (קעלמער) קרא ואומר, מה אקרא, כי כל הבשר חציר", אַז דער יוד געפינט זיך אין חצר. איי וועט איהר דאָך פרעגען, ס'טייטש חצר קומט דאָך ניט מיט קיין יוד – אָט רבותי, דאָס פרעג איך טאַקע, ווי קומט אַ יוד אין חצר אַריין.

41

דער בעוואוסטער גאון ר' אייזעלע סלאָנימער ז"ל האָט זיך אַמאָהל צוזאַמענגעטראָפען מיט אַ בעריהמטען חזן. ביים טיש נעהמענדיג אַ ביסעל בראָנפען, איז דער חזן געוואָרען אַ ביסעל בגילופין'דיג און פרעגט דעם רב: רבי, מען זאָגט אַ חזן איז אַ נאַר, יעדער וועט מודה זיין, אַז איך בין ניט קיין נאַר. – פון אייך איז קיין ראיה ניט – האָט איהם ר' אייזעלע געענטפערט – ווייל די חז"ל זאָגען: „אין מביאין ראיה מן השוטים". (שבת ק"ד)

42

א גרופע חסידים האָבען געגעסען אַ סעודה ביי ר' נפתלי ראָפּשיצער ז"ל. דער רבי האָט געזעהן, אַז עס איז דאָ אַ גרויסער עולם און די סעודה איז געבען אַ קליינע. רופט זיך אָב דער רבי: רבותי! איך בעט אייך עס זאָל זיין ביי אייך דין מיט רחמים. – פרעגען איהם די חסידים, וואָס מיינט איהר רבי? – כ'מיין פשוט – ענטפערט ער – איהר זאָלט שניידען דין און עסען מיט רחמים.

43

דער בריסקער רב ר' יאָשע בער ז"ל איז אַמאָהל געשטאַנען און אַרויס געקוקט דורכ'ן פענסטער און געזעהען, ווי עס פאָהרען דריי פורישע פערד מיט וואָגענס היי, איינע אונטער די אַנדערע, און יעדעס פערד האָט געגעסען היי פון פאָדערשטען וואָגען. פרעגט דער בריסקער רב אַ שטעהענדיגען מענש נעבען איהם, וועלכען פערד – מיינט איהר – איז אַמבעסטען פון די אַלע דריי? – יענער האָט ניט געוואוסט צו ענטפערען – האָט דער גאון מגי' ובי' געזאָגט: דעם מיטעלסטען פערד איז אַמבעסטען, ווייל אי ער עסט, אי עס ווערט עם גרינגער די משא פון וואָגען...

44

צו ר' חיים בריסקער ז"ל איז אַמאָהל געקומען אַ מחבר מיט אַ ספר נאָך אַנ'הסכמה, ר' חיים האָט אַריינגעקוקט אין ספר און געזאָגט צום מחבר: ווען איהר וועט געהן אין גאַס זאָלט איהר דאָס ספר מיט נעהמען מיט אייך

וועט עס אייך היטען. האָט דער מחבר געפרעגט: איז דאָס ספר אַזוי הייליג, ניין! — האָט ר' חיים געענטפערט — די כוונה מיינע איז אַנ'אַנדערע, די גמרא זאָגט „תלמיד חכם אל יצא יחידי בלילה" (ברכות מ"ג) (אַ תלמיד חכם זאָל ניט געהן אַליין באַנאַכט, כדי די מזיקים זאָלען עס נישט טשעפּען) ווען איהר וועט אָבער דאָס ספר מיט נעמען מיט אייך, וועלען אייך די מזיקים נישט טשעפּען, זיי וועלען זעהענדיג דאָס ספר וויסען, אַז איהר זענט נישט קיין תלמיד חכם.

45

א בעריהמטער פּראָפעסאָר האָט געפרעגט ר' אייזיל חריף ז"ל, וואָס איז די מעשה, אַז אַמאָהליגע יודישע רבנים זענען געווען אויסער גאונים אין לערנען, אויך גרויסע געלעהרטע אין וועלטליכע וויסענשאַפטען, ווי למשל: דער רמב"ם, דער רלב"ג. און היינטיגע רבנים זענען אין וועלטליכע וויסענשאַפטען אין גאַנצען אומוויסענד? מיר אַהרט אויך די זעלבע קשיא — האָט ר' אייזיל געענטפערט — וואָס איז די מעשה אַז אַמאָהליגע יודישע געלעהרטע זענען אויך אין לערנען, געווען קלאָר אין ש"ס בבלי, ירושלמי, ווי למשל: דער רמב"ם, דער רלב"ג. און היינטיגע יודישע געלעהרטע זענען אין לערנען אין גאַנצען עמי הארצים?...

46

ווען האָט געפרעגט דעם רבי'ן ר' יהונתן אייבעשיץ ז"ל: וואָס איז די סיבה אַז עס קומט אַ יוד מיט אַ שאלת-טריפה און דער רב פּסק'נט ס'איז טריף, מאַכט ניט דער יוד קיין טענות, אפילו עס בעטרעפט אַ גרויסער היזק, אַנדערש אָבער איז, אַז עס קומען צום רב, איינער מאָנט ביים צווייטען געלד. און אַז דער רב פּסק'נט איינעם צו, ווערט דער צווייטער צאָרענדיג אויפ'ן רב, כאָטשע דער היזק איז אַ גאַנץ קליינער? דאָס איז דערפאַר — האָט דער רבי ר' יהונתן געענטפערט — ווייל דעם מענטש אַהרט נישט אַזוי ווייט וואָס ער האָט היזק, נאָר וואָס דער צווייטער פּערדיגט.

47

ווען ר' חיים אויערבאַך ז"ל, דער מחבר פון „דברי משפט" אויפ'ן ש"ך, איז געוואָרען אויסגענומען אַלס רב אין פּלאָצק, איז איהם אויסגעקומען צו פאָהרען דורך קוטנע, און ווי געוועהנליך, איז ער אַוועק צו ר' יהושע'לע ז"ל. ר' יהושע'לע האָט זיך זעהר נעפרעהט, ער האָט איהם שטאַרק מכבד געווען, און געבעטען, אַז ער זאָל זאָגען פאַר איהם דעם פלפול, וואָס ער האָט זיך צוגעגרייט צו זאָגען אין די ערשטע דרשה. ר' חיים האָט עס מיט צופרידענהייט געטהון. נאָר אַזוי ווי ר' יהושע'לע איז געווען אַ געגנער פון

פלפול, ליב האָבענדיג צו לערנען אויפ׳ן אָרט, האָט ער צולעגט דעם גאַנ־צען פלפול, האָט ר׳ חיים געהאַט גרויס חולשות־הדעת, און ער האָט זיך אָב־געדופען: קוטנער רב! איך וועל אייך עפּעס זאָגען, לעתיד — זאָגען די חז״ל — וועט זיין די ערשטע שאלה ביים יום הדין: „פלפלת בחכמה״, (שבת ל״א) האָסטו עפּעס מפלפל געווען — וועל איך ענטפערען יאָ, און אַז מען וועט מיר נישט גלוי־בען, וועל איך נאָכזאָגען מיינע פלפולים, און אויב דער כביכול וועט מיך אָבוועגדען, וועל איך זיך ניט שעמען, און וועל זאָגען, איך האָב מחדש גע־ווען לויט ווי מיין שכל האָט דערגרייכט, ווען אָבער די מתיבתא דרקיע וועט לאחר מאה ועשרים שנה פרעגען דעם קוטנער רב „פלפלת בחכמה״ וועט ער ענטפערען איך בין ניט קיין מפלפל, נאָר דאָס וואָס אַנדערע זענען מחדש קען איך צולייגען, זאָל דער כביכול מוחל זיין און זאָגען אַ פלפול, וועל איך ווייזען וואָס איך קען...

48

ר׳ משה יוסף טייטעלבוים ז״ל, רב אין דער אונגאַרישער שטאָדט אוהעל האָט געפיהרט אַ ישיבה ווי עס האָבען געלערענט אַ גרויסע צאָהל בחורים מופלגי תורה, זיי האָבען, ווי דער מנהג איז, געגעסען „טעג״ ביי בעלי־בתים, אָבער נאָר ביי אַזעלכע בעלי־בתים, וואָס האָבען אָנגעהערט צו די אָרטאָ־דאָקסישע קהלה. ביי אַנדערע בעלי־בתים פלעגט מען נעהמען נאָר שטיצע וואָכען־געלד, אָדער ראש־חודש־געלד, אָבער עסען ביי זיי — דאָס נישט. האָ־בען זיך איינמאָהל צוזאַמענגענומען עטליכע פון די נישט אָרטאָדאָקסישע יו־דען און זיי זענען אַוועק צום רב מיט אַ טענה: פאַרוואָס לאָזט איהר אייע־רע בחורים ביי אונז נישט עסען קיין „טעג״ און געלד זענט איהר מתיר צו נעהמען פון אונז? ממה נפשך! אויב מיר זענען ביי אייך טריפה, דאַרף אונזער געלד אויך זיין טריפה? — האָט דער גאון געענטפערט מיט אַ שמיי־כעל: האָט איהר אַמאָהל בעמערקט, ווען איהר שיקט פרעגען אַ שאלה אויף אַ גאַנז און זי ווערט טריפה, טאָר מען דאָס פלייש נישט עסען, אָבער די פעדערען מעג מען יאָ נוצען, דאָס הייסט אַז כאָטש דאָס עוף איז טריפה, אָבער די פעדערען מעג מען דערפון יאָ אָבפליקען...

49

צום קוזמער רבי׳ן ז״ל איז אַמאָהל אַריינגעקומען אַ מענטש און געבעטען, אַז ער זאָל איהם אַרויסגעבען אַ תשובה אויף זיינע חטאים, מיט סיגופים און תעניתים, האָט דער קוזמער ז״ל געענטפערט מיט אַ שמייכעל: די נשמה האָט ער שוין בעגראָבען, יעצט געהט ער בעגראָבען דעם גוף אויך, (ער האָט איהם אַרויסגעגעבען אַ תשובה, אָבער נישט מיט קיין סיגופים, נאָר אַז ער זאָל זיין אַנ׳עובד הד׳ בשמחה).

50

דער „נודע ביהודה" איז אַמאָהל געווען צו גאַסט ביים „פני יהושע", ווען זיי זענען אַזוי געזעסען און געשמועסט אין לערנען, איז אַריינגעקומען דעם פני יהושע'ס ווייב און געבייזערט זיך אויף איהר מאַן. די פרוי איז געווען אַ הינקעדיגע אויף איין פוס, און האָט געהאַט אַ הויקער און אַ בעלעם אויף אַ אויג. דער „נודע ביהודה" האָט פערוואונדעט געפרעגט דעם „פני יהושע". ווי קומט צו איהם אַזאַ ווייב, האָט איהם דער „פני יהושע" געענטפערט: זי שטאַמט פון אַ גרויסער משפחה פון לויטער מיוחסים, מיין צרה איז אָבער, וואָס זי האָט נישט געהאַט מעהר קיין מיוחסים אין דער פאַמיליע... ווען דער „נודע ביהודה" האָט איהם געזאָגט, אַז ער פערשטעהט נישט, וואָס ער האָט געמיינט, האָט ער איהם ערקלערט: פערציג טאָג פאַר'ן געבוירען ווערען רופט מען אויס „בן פלוני לבת פלונית", ווען מען האָט אין הימעל אויסגערופען, אַז זי וועט זיין מיין פרוי, איז איהר זיידע, אַ גרויסער צדיק, געקומען צום רבש"ע מיט אַ טענה, אַז ער וויל נישט, אַז זיין אייניקעל זאָל חתונה האָבען מיט אַזאַ פראָסטען מענטש ווי איך. האָט מען איהם געענטפערט: אַז זי וועט זיין אַ הינקעדיגע אויף איין פוס, איז ער שוין געבליבען שטיל. איז אָבער געקומען איהר עלטער-זיידע, דער גרויסער גאון, און געטענה'ט: ווי קומט זי צו אַזעלכען ווי איך? האָט מען איהם געזאָגט אַז זי וועט האָבען אַ הויקער אויף די פלייצע — און ער האָט שוין אויך מעהר ניט גערעדט. איז אָבער נאָך דעם געקומען דער עלטער-עלטער-זיידע און געטענה'ט: אַז זיין אייניקעל איז צו הויך פאַר אַזעלכען ווי איך, האָט מען איהם איינגעשטילט מיט דעם, וואָס זי וועט האָבען אַ בעלעם אויף אַן אויג. אָבער — האָט דער „פני יהושע" פערענדיגט — ווען זי וואָלט געהאַט נאָך אַ יחוס אין דער משפחה, וואָלט זי דאָך געבוירען געוואָרען אַ שטומע און נישט געקאָנט שרייען אויף מיר.

51

אין הפלאה'ס צייטען איז געווען אין פראַנקפורט אַ חזן, וואָס האָט געקענט זינגען, מיט אַמאָהל האָט מען עם געהעכערט די פענסיע, אַזוי אַז זי האָט זיך אויסגעגלייכט באַלד מיט'ן הפלאה'ס פענסיע. דער גאון האָט דערויף געזאָגט „עושה מעשה זמרי" לשון זמר — (זינגען) ומבקשים שכר כפנחס" (דער נאָמען פון הפלאה).

52

ר' יעקב ליב בריסקער האָט מען געשדכנ'ט פאַר זיין טאָכטער אַ זוהן פון אַ גרויסען עושר, מען האָט אָט דעם זוהן געוואָלט אָבשרייבען אַ גאַנץ

גרויס גיט מיט אַ מיהל. ר׳ לייב האָט אָבער נישט געוואָלט הערען דערפון (ווייל דער חתן איז געווען אַ עם־הארץ). היתכן – זאָגט דער שדכן – ווי קען מען עס בידים אַוועקוואַרפען אַזאַ גליק? – וואָס זאָל איך אָבער טהון – האָט ר׳ לייב געלאַסען געענטפערט – אַז איך האָב מורא פאַר די צוואה פון ר׳ יהודה החסיד, איך הייס לייב און דער חתן הייסט לייב. – דאָס איז עס גאָר – האָט דער שדכן געזאָגט – האָט איהר במחילה אַ טעות, ער הייס גאָר משה שמעון. – איך האָב נישט קיין טעות – האָט ר׳ לייב געענט־פערט – נאָר איהר האָט פערגעסען די גמרא „כל הנותן בתו לעם הארץ כאילו כופתה לפני ארי״ (פסחים מ״ט), הייסט ער זשע לייב און איך הייס דאָך אויך לייב...

53

דער צאַנזער רב ז״ל האָט אַמאָהל דערהאַלטען אַ שאלה פון אַ רב. זעהענדיג, אַז דער רב ווייסט נישט קיין פשט אין אַ רש״י, שרייבענדיג עס אַ טיטול האָט ער געקלעהרט, וואָסער טיטול זאָל איך עם שרייבען. „גאון״ קען איך דאָך נישט שרייבען, ווייל עס ועט דאָך זיין אַ ליגען. האָט ער זיך מיישב געווען און געשריבען טאַקע „גאון״, ווייל אין די גאונים׳ס צייטען האָט מען נאָך נישט געוואוסט רש״י׳ס פשט...

54

דער „אבני נזר״ ז״ל, בעוואוסטער סאָכאַטשאָווער רבי און רב, זייענדיג אין אַ אויסלענדישען קוהר־אָרט, האָט איהם אַ רעפאָרם־ראַבינער בעגעגענט אום שבת און געפרעגט: רבי, פאַרוואָס טראָגט איהר אום שבת אַזאַ וואַרימען ווינטער־הוט (שטריימיל)? – דאָס איז דערפאַר, ווייל דער שבת איז ביי אייך אַזוי קאַלט – האָט דער סאָכאַטשאָווער רבי ז״ל געענטפערט.

55

אַ מחבר האָט געבערענגט אַ חיבור אויף קהלת צום „נודע ביהודה״ אויף אַן הסכמה, ווי בעוואוסט האָט דער „נודע ביהודה״ קיינעם נישט געגעבען קיין הסכמה. ווי דער גאון האָט אַריינגעקוקט אין חיבור רופט ער זיך אָן צום מחבר, איך וועל אייך זאָגען אַ מקצת שבחו בפניו אַז איהר זענט אַ גרויסער חכם. דער מחבר האָט זייער אַ הנאה געהאַט, און ער האָט זיך אויך געוואָלט מאַכען פאַר אַן עניו, זאָגט ער צום נודע ביהודה – עס איז ניט מיין כח נאָר איך האָב געהאַט סייעתא דשמיא, און דער זכות פון מיינע עלטערן זענען מיר בייגעשטאַנען, – דער גאון האָט אָבער איהם גע־זאָגט, ניין! איך זעה ניט דאָ קיין סייעתא דשמייא נאָר פשוט, איך זעה

אַז עס איז אַ חכמה נפלאה, פרעגט איהם דער מחבר, פון וועלכען פשט זענט איהר אַזוי נתפעל געוואָרען, האָט איהם דער גאון רוהיג געענטפערט — עס איז דאָך בעוואוסט אַז שלמה המלך איז געווען אַ גרויסער חכם און דו ר' מחבר מיט דיין פשט האָסט דו איהם געמאַכט פאַר אַ שוטה און אים כדי צו מאַכען פון אַ גרויסען חכם אַ גרויסען שוטה דאַרף מען דאָך באמת צו זיין אַ גרויסער חכם...

56

דעם סראָצקער רב מוהרי"ל ז"ל האָט מען געפרעגט אַמאָהל: פאַרוואָס, אַז אַ מענטש קומט אויף די עלטער, ווערט פון איהם אָבגעטהון אַלע תאוות, נאָר די תאוה פון געלד בלייבט. — האָט דער גאון געענטפערט: געלד איז דאָך אַ דבר שבמנין (עס צעהלט זיך), און אַ „דבר שבמנין אפילו באלף לא בטל" — אַז מען זאָל אַפילו אַלט זיין טויזענד יאָהר ווערט די תאוות הממון נישט בטל.

57

א גרויסער רב איז אַמאָהל אַריינגעקומען צו אַ קאַרגען גביר נאָך אַ נוי־טיגע נדבה, האָט דער גביר געזאָגט מיט אַ שמייכעל: איהר ווייסט דאָך אַז איך בין אַ „בן־נח", וואָס ווערט נהרג אויף אַ פחות משוה פרוטה. — איך ווייס דאָס טאַקע — האָט דער רב געענטפערט — און דערפאַר וואונדערט מיך אויך, אויב איהר זענט שוין יאָ אַ „בן־נח", פאַרוואָס האָט איהר זיך אויס־געקליבען צו זיין דוקא אַ „חם"?...

58

א נ'אַפיקורוס איז געקומען צו אַ רב און מיט איראָניע געבעטען, אַז דער רב זאָל איהם מטיב־חלום זיין. — וואָס האָט דיר געחלומ'ט? — פרעגט דער רב — כ'האָב געזעהען: אַ בייזען הונד, ווי ער קריצט מיט די צייהן און רייסט זיך פון די קייט. אַ שרעק. — שרעק זיך נישט מיין קינד — האָט איהם דער רב בערוהיגט — דאָס האָסטו געזעהען דיין אייגענעם שאָטען! האָסט גאָרנישט וואָס מורא צו האָבען.

59

דער „הפלאה" ז"ל האָט אַמאָהל צוזאַמען גערופען אַ צעהן מענטשען צו דאַווענען מיט מנין. צווישען זיי האָט זיך געפונען איינער וואָס דער „הפלאה" ז"ל האָט איהם נישט געוואָלט מצרף צו זיין צו מנין, ווייל ער איז געווען

אַ חשוד, האָט ער געהייסען מען זאָל רופען אַנ׳אַנדער׳ן. דער מענטש האָט דאָס מרגיש געווען, זאָגט ער צום הפלאה: רבי! „חלבנה״ איז דאָך אויך געווען גערעכענט פון די סימני הקטרת? — האָט דער „הפלאה״ געענטפערט: צוליב דעם איז דאָך טאַקע געווען „אחד עשר סמנים״...

60

די שמשון רפאל הירש ז״ל איז אַמאָהל פערבעטען געוואָרען צו אַ חנוכת-הבית פון אַ נייע אויסגעבויטער סינאַגאָגע, וואָס די רעפערמאַטאָרען האָבען אויפגעשטעלט. די בעלי-בתים האָבען עם אַרומגעפיהרט איבער׳ן שיינעם בנין און אויך איהם דערציילט די נייע תקנות וואָס זיי ווילען איינפיהרען. ווען ער איז אַוועק געגאַנגען, האָבען איהם די בעלי-בתים געפרעגט: נו, וואָס זאָגט איהר עפּעס צום בנין? — עס איז זעהער עהנליך צו נח׳ס תיבה — האָט ד״ר הירש געענטפערט — עס איז „מבית ומחוץ בכופר״ פיעל מיט כפירה.

61

א למדן איז געקומען צום „נודע ביהודה״ און האָט געבעטען ביי איהם, ער זאָל איהם געבען רשות נאָכצוזאָגען עם זיינע הידושים. דער גאון האָט איהם געגעבען רשות און ער האָט עם געזאָגט אַ פלפול פון פיער שעה צייט. ווי ער האָט געענדיגט דעם פלפול, פרעגט ער דעם גאון: ווי געפעלט אייך דער פלפול. — האָט דער גאון געענטפערט: דיין גאַנצער פלפול איז נישט ווי „ר׳ מאיר״ און נישט ווי „ר׳ יהודה״. דער למדן איז געבליבען שטיין פערוואונדערט. וועלכער ר״מ און ר״י מיינט איהר? האָט איהם דער „נודע ביהודה״ געענטפערט — די גמרא ברענגט אַ פלוגתא אין פסחים י״ב, אַז ר״מ האַלט „אדם טועה ב׳ שעות״ און ר״י האַלט „אדם טועה ג׳ שעות״ און דו ביסט זיך טועה און רעדסט פיר שעה דברים של טעות. דאָס איז דאָך נישט ווי ר״מ און נישט ווי ר״י...

62

ווי בעוואוסט האָט דער חתם סופר ז״ל געפיהרט אַ ישיבה אין פרעשבורג, און די בחורים פלעגען עסען „טעג״ ביי די נגידים פון שטאָדט. האָט זיך אָבער געפונען דאָרט אין שטאָדט אַ יוד אַ עושר, און ער האָט אין קיין פאַל נישט געוואָלט נעמען צו זיך אַ בחור אויף אַ „טאָג״ צו עסען. דער חתם סופר פלעגט זאָגען אויף איהם, אַז ער איז אַ „מחזיק תלמידי חכמים״ אָן אַ חי״ת, ס׳הייסט אַ... „מזיק״. איינמאָהל בעת עס איז פאָרגעקומען אין דער ישיבה אַ פייערונג, האָט מען דעם דערמאָהנטען עושר נישט איינגעלאַדען, דאָס האָט איהם שטאַרק פערדראָסען, און ער האָט דאָס פאָר-

געהאַלטען דעם „חתם סופר", פאַרוואָס מען האָט איהם נישט אייגגעלאַדען. דער „חתם סופר" האָט איהם געענטפערט: ס'שטעהט אין פסוק (חיי שרה) „וישתחו לעם הארץ לבני חת". אייגענטליך ווי שיקט זיך עס, אז מ'זאָל זיך ביקען פאַר אַן עם הארץ? איז דער תירוץ „לבני חת", די עמי הארצים זע- נען אַזעלכע וואָס זענען „מחזיק" תלמידי חכמים, מיט אַ „חי"ת", צו זיי מעג מען זיך ביקען. ווי איז אָבער, אַז דער עם הארץ איז נישט פון די „בני חית", ער איז אַ מחזיק ת"ח אָן אַ „חי"ת", אַ מזיק הייסט עס, צו אַזעלכען טאָר מען זיך נישט ביקען, אַזעלכער האָט זיך קיין כבוד נישט פערדינט...

63

דער „חידושי הרי"ם" ז"ל איז אַמאָהל, זייענדיג אין ווארשא, פערבעטען גע- וואָרען אום שבת אויף סנדקאות ביי איינעם פון די אַסימילאַטאָרען. קו- מענדיג אויפ'ן ברית האָט דער „חי' הרי"ם" בעמערקט, ווי די געסט האָבען אין איילעניש אַוועק געוואָרפען די ברענעדיקע פאַפיראָסען. — האָט זיך דער „חי' הרי"ם" אָנגערופען: דער מדרש זאָגט, אַז צוליעב דעם וואָס אליהו הנביא האָט אַמאָהל צו שאַרף געשטראָפט די יודען, איז ער גענש געוואָרען, אַז ער זאָל זיין אויף יעדען ברית. אייגענטליך, וואָס פאַר אַן עונש איז דאָס, אַז מען געפינט זיך אויף אַ ברית? נאָר איצטער — האָט דער „חידושי הרי"ם" ז"ל אויסגעפיהרט — זעה איך אַז צו זיין אויף אַ ברית איז טיילמאָהל טאַקע אַן'אָבקומעניש אַן'אמת'ער עונש מן השמים...

64

דעם מהרש"ל'ס ווייב איז אַמאָהל געווען איינגעלאַדען אויף אַ שמחה צו איין אָנגעזעהענעם בעל-הבית. אויף די שמחה איז גראָד אָנוועזענד געווען דער בירגערמייסטער פון שטאָדט, אַ בעהאַלטענער שונא ישראל. ווען זיי זע- נען געזעסען ביים טיש, רופט זיך אָהן דער בירגערמייסטער צו דעם מהרש"ל'ס פרוי: איך האָב געהערט, אַז מ'רוהמט אייך פאַר אַ קלוגע פרוי, ערקלערט מיר אַלזאָ, איך בעט אייך, פאַרוואָס אַז מען פרעגט עפעס אַ פראַ- גע ביי אַ יוד, ווערט ער קיינמאָל נישט ענטפערען גלייך, נאָר ער ווערט ענט- פערען צוריק מיט אַ פראַגע? פאַרוואָס טאַקע זאָל ער נישט ענטפערען מיט אַ פראַגע? — האָט איהם די רביצין גלייך געענטפערט.

65

די אַלמנה פון דעם בעריהמטען גאון „תוספות יום טוב" איז געווען זעהער אַ קלוגע און געלעהרטע פרוי, זי האָט אויך זעהער גוט געקענט תלמוד.

א צייט נאָך איהר מאַנ'ס טויט האָט מען איהר גערעדט אַ שידוך, און גראָד האָט דער צווייטער מאַן אויך געהייסען יום טוב, האָט די פרוי געזאָגט: „יום טוב שני לגבי ראשון כחול" (דער אַנדערער יום טוב געגען ערשטען איז ווי וואָכעדיג).

66

אַ אַפּיקורוס האָט אַמאָהל געהאַט אַ ויכוח מיט דעם רבי'ן ר' יהונתן ז"ל פון פראָג, און צווישען זיי ביידע איז געווען אַ פאַרקאַן. ר' יהונתן איז געשטאַנען פון דער זייט פאַרקאַן און דער אַפּיקורוס איז געשטאַנען פון דער אַנדערער זייט פאַרקאַן. האָט דער אַפּיקורוס געפרעגט דעם רבי'ן ר' יהונתן: זאָגט מיר, דעם צווישענשייד פון אַ יוד צו אַ חזיר. האָט דער רבי ר' יהונתן געענטפערט: דער פאַרקאַן איז דער צווישענשייד...

67

ר' מרדכי ז"ל פון טשערנאָביל האָט געפרעגט אַמאָהל זיינעם אַ חסיד, וואָס איז געקומען צו עם אויף שבת: צו וואָס ביסטו געקומען? האָט דער חסיד געענטפערט: צו הערען פון אייך רזין דאורייתא (דאָס הייסט, סודות התורה). האָט ר' מאָטעלע עם געזאָגט: ניין דו ביסט געקומען „לשובע ולא לרזין" (דאָס הייסט, בעטען אויף פרנסה נישט אויף צו הערען רזין)...

68

אַ אַפּיקורוס איז אַמאָהל אריין געקומען צו אַ גאון אום פסח צו די הגדה צו שפּעטין פון איהם. האָט דער אַפּיקורוס געפרעגט: ווי האַלט איהר יעצט אין די הגדה? — האָט דער גאון געענטפערט: איך האַלט יעצט ביי ואתא כלבא...

69

אַ חברה הפקר-יונגען זענען אַמאָהל געשטאַנען אין גאַס צו שפּעטין פון יע-דען דורכגייענדיגען יוד. איז אַמאָהל אַדורכגעגאַנגען אַ עלטערער פרומער קלוגער יוד, האָט די מעשה איהם זעהער פערדראָסען, איז ער צו געגאַנגען צו איינעם פון זיי און האָט עם געגעבען די האַנד און האָט עם געזאָגט שלום עליכם, דו קענסט מיך? — האָט ער געענטפערט: איך קען אייך נישט. — האָט דער אַלטער געזאָגט אַ שאַנדע, דו ביסט אַ יונגערמאַן און איך בין אַ אַלטער מאַן, און איך דערקען געכער אַ מענטש פאַר דיר. — האָט ער געפרעגט: זאָגט מיר, פון וואַנען קענט איהר מיך? — האָט דער אַלטער עם

גענטפערט: דאָ נישט לאַנג האָב איך דיך געזעהען, איך האָב אַ הגדה פון פסח שטעהט אויס געמאָהלט די ארבעה בנים, און דו ביסט פונקט פּאָדאָבּנע צו דעם געשטאַלט פון דעם רשע, איבער דעם האָב איך דיך דער-קענט...

70

צום מלבי"ם ז"ל איז געקומען אַמאָהל אַ פרייער מענטש און איהם גע-פרעגט אַזאַ שאלה: דער דין איז, אַז מען דאַרף זיך אויף שטעלען פאַר תלמידי חכמים. אויך ווייסט מען, אַז עס איז אַ סגולה, אַז מען זעהט היינד קומען אַ קעגען, צו זעצען זיך אויף דער ערד. וואָס זשע טהוט מען אויב מען זעהט אַ תלמיד חכם קומט אַ קעגען און אויך הינד קומען אַ קעגען, צי זאָל מען זיך זעצען צי אויפשטעהען?

— האָט דער מלבי"ם ז"ל געענטפערט: עס איז אַ כלל וואו מען ווייסט נישט די הלכה ווי דער דין איז, גייט מען נאָך דעם מנהג פון דער וועלט (אַזוי ווי די חז"ל זאָגען: פוק חזי מה עמא דבר — ברכות מ"ה) טאָ קום מיט מיר אַרויס אין גאַס, וועלען מיר זעהען, וואָס מענטשען וועלען טוהען, אַז זיי וועלען זעהען מיך מיט דיר, צי וועלען זיי זיך זעצען אָדער שטעהן.

71

צו אַ בעוואוסטען רב איז געקומען אַ מחבר מיט אַ פירוש אויפ'ן תרגום און געבעטען, אַז ער זאָל איהם צופאַסען אַ נאָמען אויף זיין חיבור, אין וועלכען ס'זאָל זיך געפינען דאָס וואָרט יצחק, זיין נאָמען. — איהר קענט אַ נאָמען געבען אייער חיבור „יצחק כפשוטו ולא כתרגומו" — האָט איהם דער רב געענטפערט. סטייטש? — פרעגט דער מחבר פערוואונדערט. וואָס פערשטעהט איהר נישט — האָט דער רב געענטפערט; אויפ'ן פסוק „כל השומע יצחק לי" מאַכט דער תרגום אויפ'ן וואָרט יצחק — וחדי, זיך פרעהען, בשעת דער אמת'ער פשט פון יצחק איז — שפּעטען...

72

אַ מגיד איז זייענדיג אַמאָהל אין קראָקא אַריינגעקומען אין אַ קלויז, האָט ער געזעהען, ווי מען געהט דאַווענען מנחה, בשעת אין דרויסען איז שוין געווען גוט פינסטער און מען האָט שוין זיכער געמעגט דאַווענען מעריב, האָט ער געגעבען אַ קלאַפּ אין בעלעמער און געזאָגט: יעצט איז מיר פערענט-פערט געוואָרען די גמרא „ברכות", ווי די גמרא פרעגט „תנא היכא קאי דקתני „מאימתי", ענטפערט די גמרא „תנא אקרא קאי", דאָס הייסט, דער תנא מיינט די שטאָדט קראָקא (אקרא-קאי), וואו מען דאַווענט שפּעט מנחה. איז

ממילא ריכטיג, דאָס די משנה פרעגט: „מאימתי״ — ווען־זשע דאַוונט מען מעריב.

73

זקי׳ לוביטשער האָט אַמאָהל מלוה געווען אַ פרעמדען חסיד, נישט פון זיינע חסידים. אויף דער פראַגע: ווי קומט ער צו די לוי׳ — האָט ער גע־ענטפערט: דער נפטר איז דאָך שוין אויפ׳ן עולם־האמת, ווייסט ער דאָך שוין, אז דער אמת איז מיט מיין רבי׳ן, ממילא זענען מיר דאָך שוין חסידים פון איין רבי׳ן.

74

אין אַ שטעדטעל איז געווען אַ מנהג, נישט קובר צו זיין אַ מת, ביז מען וועט אויף איהם געפינען אַ זכות. איינמאָהל איז געשטאָרבען אַ גרויסער עם־הארץ און קיינער האָט נישט געוואוסט וואָס פאַר אַ זכות איהם צו זאָגען. — האָט זיך אַ קלוגער רב אָנגערופען: איך האָב געפינען אויף איהם אַ זכות דאָס ער האָט אין בית־הכסא קיינמאָהל נישט מהרהר געווען אין דברי תורה...

75

פאַרוואָס, פרייטיג־צו־נאַכט׳ס מאַכט אין שוהל קידוש דער חזן און מוצאי־שבת־קודש מאַכט הבדלה דער שמש, נישט דער חזן. האָט אַ קלוגער רב געענטפערט: ווייל די חז״ל זאָגען. „אם אין דעת הבדלה מניין״ און די וועלט זאָגט דאָך, אַז אַ חזן איז אַ שוטה.

76

א רבי האָט אַמאָהל געטראָפען איינעם לויפען, פרעגט ער איהם: פאַרוואָס לויפט איהר אַזוי? — כ׳לויף נאָך פרנסה — האָט ער געענטפערט. — האָט דער רבי געפרעגט: פון וואַנען ווייסטו, אַז דיין פרנסה געפינט זיך פאַר דיר און דו דאַרפסט זיך נאָך איהר יאָגען, טאָמער געפינט זיך דיין פרנסה אונטער דיר און דו ענטלויפסט גאָר דערפון?

77

א פרייער האָט געפרעגט אַ רב: פאַרוואָס האָט מען פאַר די עשרת בני המן געדאַרפט אויפשטעלען אַ תלי׳, מ׳האָט דאָך געקענט זיי מכבד זיין

מיט עשר מכות? — ווען מ'וואָלט זיי איינגעטיילט די מכּור"ז לויטן סדר, וואָלט „ערוב" אויסגעפאַלן פאַר „דלפון" און אַ קימא לן האָבען מיר, אַז אַ „דלפון" קען קיין „ערוב" ניט זיין — האָט דער רב מני' ובי' געענט־פערט.

78

דער דובנער מגיד ז"ל איז אַמאָהל געקומען אין אַ שטעדטעל. פאַרטאָג'ס צום דאַוונען איז אַריינגעקומען אַ גביר, און ווען ער האָט געזאָגט ביי ברכות „אלקי נשמה" ואתה עתיד ליטלה ממנה ולהחזירה בי לעתיד לבא, האָט זיך דער גביר שטאַרק צעוויינט. פרעגט איהם דער דובנער מגיד ז"ל: וואָס וויינסטו ביי „להחזירה" ניט ביי „ליטלה". — האָט ער געענטפערט: איך האָב אַ קרעטשמע ב"ה, עס פעהלט מיר נישט פון כל טוב, און איך בין אַ פראַ־צענטניק, נאָר איך האָב אָבער אַזעלכע בנים גרויסע שאַרלאַטאַנ'עס הולטיי־ער'ס. האָב איך מורא, אַז איך וועל שטאַרבען, וועלען זיי דעם גאַנצען פאַר־מעגען פערהולטייען. און אַז איך וועל אויפשטעהען צו תחיית המתים, וועל איך שוין גאָר נישט האָבען און וועל דאַרפען געהן איבער די הייזער בעט־לען אַ שטיקעל ברויט. — שרעקט אייך נישט ר' יוד — האָט דער דובנער מגיד ז"ל עם געענטפערט — אויב איהר האָט געהאַט אַזעלכע קינדער און אויך איהר זענט אַ פראַצענטניק וועט איהר שוין, דוכט זיך, קיין תחיית המתים נישט אויפשטעהען, דאַרפט איהר נישט וויינען.

79

א פערשטאָרבענער מסור און פושעי ישראל, וואָס האָט איבער געלאָזט קינ־דער נישט בעסערע פאַר איהם, האָט איהם דער רב מספיד געווען: אל תבכו למת, בכו להולך בלא בנים, מ'דאַרף וויינען דערויף, וואָס ער האָט די קינדער אין איינוועגס נישט מיט גענומען...

80

א משולח פון אַ ישיבה איז געקומען צו אַ גביר אַ קמצן נאָך אַ נדבה. אומזיסט אייער טרחה — ענטפערט דער גביר — די גאַנצע שטאָדט ווייסט, דאָס איך גיב נישט קיין נדבות. — איך בין דען געקומען נאָך אַ נדבה — ענט־פערט דער משולח — איך בין גאָר געקומען אייך מבקר חולה זיין. — מבקר חולה זיין? — פרעגט ער איהם פערוואונדערט — איך בין ב"ה געזונד! — איהר האָט אַ טעות! איהר זענט קראַנק! שלמה המלך זאָגט אין קהלת: „גם זה רעה חולי... עושר שמור לבעליו לרעתו". — אָבער וואָס זענט איהר געקומען גראָד מיך מבקר חולה זיין, ס'איז פערהאַן נאָך חולאים אין שטאָדט?

— פערשטעהסט איהר מיך — ענטפערט דער משולח — די גמרא זאָגט: אַז אַ מבקר חולה נעהמט צו אחד מששים מחליו. טאָ וואָס זשע קען איך האָבען, ווען איך וועל קומען צו איינעם וואָס האָט ס׳קדחת? אייערס אַ אחד מששים וועט עכ״פ בעטרעפען היבשע טויזענד׳ערס...

81

דער „חפץ חיים״ ז״ל, איידער ער איז געוואָרען מפורסם, איז ער געווען אַ גרויסער אָרימאַן און געלעבט אין דחקות. די שטאָדט-לייט האָבען איהם געוואָלט שטיצען, נאָר ער האָט נישט געוואָלט נעהמען. איינמאָהל פרעגט איהם די מוטער: זעהסט דאָך, אַז עס איז נישט דאָ קיין שטיקעל ברויט אין שטוב און מען וויל דיך מהנה זיין, פאַרוואָס ווילסטו נישט נעהמען. — ליבע מוטער! — האָט דער „חפץ חיים״ געענטפערט — מענטשען ווילען מיר געבען, נאָר דאַן, ווען איך וויל נישט נעהמען; ווען אָבער איך זאָל ווערען נעהמען, וועט מען שוין נישט ווערען געבען...

82

אין לעמבערג איז געווען אַ דיין וואָס האָט גענומען שוחד. דער דיין האָט געהאַט אַ טבע מאריך צו זיין ביים וואָרט „אחד״ פון „קריאת שמע״, דעם עולם איז די זאַך געווען קשה. ווען מען האָט דאָס דערצעהלט דעם גאון ר׳ יוסף שאול נאַטאַנזאָהן ז״ל, האָט ער געזאָגט: וואָס חידוש׳ט איהר זיך, די גמרא זאָגט „כל דיין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית״ (שבת י׳). דער דיין ווייסט אָבער ביי זיך, אַז ער איז נישט קיין דן דין אמת, איבער דעם איז ער מאריך ביים וואָרט „אחד״, ס׳הייסט אַז ער איז מודה, דאָס דער אויבערשטער איז אַ יחיד און ער איז צו איהם קיין שום שותף נישט...

83

א רב האָט געטהון אַ שידוך מיט אַ מחותן אַ פּראָסטען מענטש, נאָר ער האָט געגעבען אַ סך געלד נדן. האָבען עם די מקורבים געפרעגט: היתכן? — האָט ער געענטפערט: עס איז דאָ אַ סך קשיות אויפ׳ן רמב״ם, נאָר דער „כסף משנה״ פערענטפערט דאָס.

84

ווען האָט אַמאָהל געפרעגט דעם אַפּאָטשנער רבי׳ן וואָס איז דער חילוק פון אַ צדיק ביז אַ רשע: — לעולם — האָט דער רבי געענטפערט — זענען ביי-

דע זינדיג, נאָר דער חילוק איז: דער צדיק כּל זמן ער לעבט, ווייסט ער, אַז ער איז זינדיג, און דער רשע — כּל זמן ער זינדיגט, ווייסט ער, אַז ער לעבט.

85

א גוטער־יוד האָט געזאָגט, אַז פון אַלע ערפינדונגען קען אַ יוד זיך אַ סך אָבלערנען: פון טעלעפאָן — אַז וואָס מען רעדט דאָ הערט מען דאָרט; פון טעלעגראַף — אַז יעדעס וואָרט קאָסט געלד; פון באַהן — אַז מיט איין מינוט קאָן מען פערשפעטיגען; פון ראַדיאָ — אַז אַ וואָרט ווערט נישט פערלוירען.

86

א קאַרגער נגיד האָט אַמאָהל געגעבען צדקה אַ פאַלשע מטבע, האָט מען דערציילט דאָס דעם רב, האָט ער זיך אָנגערופען: ער האָט מקיים גע־ווען „וצדקתו עומדת לעד", מען וועט זי קיינמאָהל נישט קענען אויסגעבען...

87

צו אַ רבי'ן איז אַמאָהל געקומען אַן אַפּיקורוס זיך מתווכּח זיין. — פרעגט דער אַפּיקורוס דעם רבין: רבי! צו וואָס בעדאַרף מען לאָזען אָנוואַקסען אַרום דעם מויל אַ באָרד מיט וואָנסעס, איז דען נישט בעקוועמער אָן אַ באָרד? — און צו וואָס — פרעגט איהם צוריק דער רבי — בעדאַרף מען אַרום אַ גאָרטען אַ צוים, אַ פּלויט, אַ פּאַרקאַן? — וואָס הייסט, צו וואָס? — ענטפערט דער אַפּיקורוס — די צוים פערהיט דעם גאָרטען, אַז עס זאָל נישט אריינקריכען קיין חזיר און די פלאַנצונגען צוטרעטען! — דערויף האָט דער רבי געענטפערט: די באָרד און די וואָנסעס אַרום דעם מויל זענען אויך אַ צוים, אַז עס זאָל נישט אַהין אַריינקריכען קיין חזיר, און אַלע יודישע פלאַנצינגען צוטראַטעווען...

88

אין אַ שטעדטעל איז אַ מאָל געשטאָרבען אַ גביר אַ קמצן ווי דער שטיי־גער האָט די „חברה קדושה" געוואָלט געלד, אָבער די קינדער האָבען נ׳יט געוואָלט געבען, אין ער איז געלעגען צוויי טעג, ביים „הספּד" האָט דער רב געזאָגט „אם יום או יומיים יעמוד" אויב דער מת איז אויפגע־האַלטען געוואָרען צוויי טעג „לא יוקם" טאָר מען נישט נעמען „נקמה" פון

דער חברה, „כי כספו הוא" ווייל אין דעם איז נאָר שולדיג דאָס געלד... אָבער נישט די חברה האָט געמיינט איהם מבזה צו זיין...

89

א גוטער־יוד, אַ שטאַרקער עָניו פלעגט זאָגען, ווי גוט איז וואָס די תורה האָט געאַסרט גאוה, ווען די תורה זאָל הייסען זיך האַלטען בגאוה, ווי אַזוי וואָלט איך מיך געקאָנט האַלטען גרויס, איך — אַזאַ ווערעמיל, אַ גאָרנישט...

90

ר׳ יחזקאל שינאַווער ז"ל האָט אַ מאָל געשריבען אַ בריעף צו איינעם פון די „פרייע" האָט ער זיך אונטערגעחתמענט „הדורש שלומו מאהבה" האָ־בען איהם די מקורבים געפרעגט: היתכן? האָט ער געענטפערט: „מאהבה" מאַכט די ראשי תיבות „מחניפין את הרשעים בעולם הזה".

91

א קאַרגער נגיד איז אַמאָהל יום־טוב באַנאַכט צוגעגאַנגען צום רב און איהם געזאָגט: גוט יום־טוב! — גיט בעסער אין דער וואָכען — האָט דער רב געזאָגט מיט אַ שמייכעל — יום־טוב בין איך אייך מוחל...

92

א „שומר־שבת" האָט אַמאָהל געטראָפען איינעם וואָס האָט געטראָגען אום שבת אַ זייגערל אויף אַנ׳אָרט וואו עס איז נישט געווען קיין עירוב. האָט ער איהם געפרעגט: פאַרוואָס טראָגט איהר, מ׳טאָר דאָך נישט טראָגען. — האָט יענער געענטפערט: ס׳איז דאָך אַ תכשיט און אַ תכשיט מעג מען דאָך טראָ־גען. — האָט דער „שומר־שבת" געענטפערט: ווי איך זעה, ביסטו אויך אַ שעהנער תכשיט, פאַרוואָס דען טראָגט מען דיך נישט?.

93

א יוד אַ למדן איז צוגעגאַנגען צום רב אין בית־המדרש און געפרעגט פשט אין דער גמרא „כל העוסק בבנין מתמסכן", וואָס איז אייגענטליך די סכנה פון בויען? — ער בלייבט דערנאָך אַ גרויסער בעל־חוב — האָט דער רב איראָניש געענטפערט. — פון וואַנען איז דאָס די ראי׳ — פרעגט דער יוד. — וואָרום די גמרא זאָגט אין שבת — ענטפערט דער רב — „הבונה כמה

יבנה ויהא חייב", דאָס הייסט, וויפיעל דאַרף מען בויען ער זאָל זיך בע־שולדיגען? — ענטפערט די גמרא: „הבונה כל שהוא...

94

צו אַ רעפאָרם־ראַבינער איז מען געקומען פרעגען אַ שאלה וועגען אַ צעבּ־ראָכען פיסעל ביי אַן עוף. — דער ראַבינער איז צוגעגאַנגען צו דער ספרים־שאַנק און אַרויס גענומען אַ גמרא „בבא קמא" און שטאַרק פערטיעפט זיך אין פרק „כיצד הרגל"...

95

בשעת ר' פנחס ז"ל איז געוואָרען רב אין פראַנקפורט, איז צו איהם געקו־מען אַ קהלה־פאָרשטעהער, אַ שטאַרקער מתנגד, און האָט איהם געפרעגט בזה הלשון: צי איז אמת, אַז איהר, ר' פנחס, זענט געפאָהרען קיין מעז־ריטש צום רבּי'ן ר' בער? — האָט ר' פנחס געענטפערט: ס'איז אמת, אַז איך בין צום רבּי'ן געפאָהרען. אָבער יעצט טהוט עס מיר באַנג. — יאָ — ביטערט דער מתנגד — אָבער ווי קומט עס, וואָס אַזאַ גרויסער פערזאָן, אַן'אָדם גדול, ווי איהר זענט, זאָל זיך נישט האָבען פריהער בעקלערט, וואָס ער טהוט? — איהר פערשטעהט מיך נישט — ענטפערט ווייטער ר' פנחס — מיר טהוט יעצט באַנג, פאַרוואָס איך בין נישט געגאַנגען צופוס, וואָס עס וואָלט נאָך געווען אַ פיעל גרעסערע מצוה...

96

ר' עקיבא איגר ז"ל איז אַמאָל אין ספירה־צייט געקומען קיין ווארשא. האָ־בען איהם די ראשי־הקהל פערבעטען אין ראַבינער־סעמינאַר, ער זאָל פערהערען די תלמידים, וואָס לערנען זיך אויף רבנים. ר' עקיבא איגר פער־הערט די תלמידים אין לערנען און אין יודישקייט — זענען זיי געבּבען זעהר ווייט דערפון. — קענט איהר חשבון? — פרעגט ער זיי — יאָ, אודאי — כאַפּען זיך אַלע אָהן — אויב אַזוי טאָ זאָגט־זשע מיר — מאַכט ר' עקיבא איגר — וויפיעל האָבען מיר היינט אין דער ספירה?...

97

ר' חיים בריסקער ז"ל איז אַמאָהל געגאַנגען אין אַ תענית־טאָג קלויבען נדבות, איז ער אַריין צו אַ גביר. דער גביר איז געזעסען ביי אַ פער־טעל הוהן און געגעסען. פון גרויס בושה האָט ער נישט געקענט פערענט־פערען זיך, נאָר די פרוי האָט זיך אָנגערופען: רבּי! מיין מאַן איז אַ שוואַ־

כער, ער מוז עסען. — האָט זיך ר׳ חיים אָנגערופען: דאָס וואָס ער עסט יעצט אַהרט מיך נישט, נאָר דער עיקר אַהרט מיך, אויב ער עסט יעצט אויף די הוהן, וואו וועט ער נעהמען אַ „כפרה״ אויף יום־כפור.

98

ר׳ אברהם יצחק הכהן קוק ז״ל, רב אין ירושלים, איז אַמאָהל געזעסען אַ גאַנצע נאַכט און געשמועסט מיט זיין שוואָגער ר׳ דוד ראַבינאָוויטץ ז״ל אין לערנען. די רעביצען האָט צוגערייט פאַר זיי נאַכט־עסען, אָבער זיי האָבען נישט אויפגעהערט צו שמועסען. נאָכהער ווי די רעביצין האָט זיך געבייזערט אויף זיי, זיי זאָלען עסען, האָט זיך ר׳ אברהם אָנגערופען: אמת טאַקע, דו האָסט פאַר אונז געברענגט אַ בפירוש׳ן „שלחן ערוך״, אָבער דער מגן „דוד״ מיט דעם מגן „אברהם״ (געמיינט דעם מאָגען „קיבה״) זענען מחולק אויף דעם שלחן ערוך...

99

דער בעוואוסטער חוסטער רב ר׳ יואל צבי ראטה ז״ל, דער מחבר פונ׳ם ספר „בית היוצר״, איז אַמאָהל געזעסען פסח ביי נאַכט צום סדר, נעבען עם איז געזעסען זיינס אַ יונגעלע פון פינף יאָר, און האָט זיך גיט איינגעהערט צום פאָטער׳ס ווערטער, ווען דער רב איז צו געקומען צו די ווערטער ,זכאי הוא, חסיד הוא, האָט ער געפרעגט דעם פאָטער, טאַטע, — אַז דער רבונו של עולם איז אַ חסיד, פאַר וואָס זשע זאָגט ער ניט, ויצמח פורקני׳ ויקרב משיחי׳,״? פאַר וואָס קימט ניט די גאולה? דער פאָטער איז געוואָרען שטאַרק איבערראַשט פונ׳ם קינד׳ס זעהר קלוגע פראַגע.

100

אַ בחור איז געקומען מיט זיין פאָטער נאָך סמיכה צו ר׳ אייזלען, האָט ער איהם ניט געגעבען, און געזאָגט דעם פאָטער, אַז זיין זון איז אַ „מלאָך״ איז דער פאָטער אַוועק מלא שמחה. אַז מען האָט דערנאָך געפרעגט ר׳ אייזלען, ס׳טייטש ער איז דאָך אַ עם הארץ פאַר וואָס האָט ער עם גע־רופען „מלאָך״. — רופט זיך אָב ר׳ אייזעלע — דאָס מיין איך דאָך טאַקי, ווייל „לא ניתנה תורה למלאכי השרת״, (קידושין נ״ד).

101

אַ ווילנער מורה־הוראה איז געקומען צו ר׳ אייזיל סלאָנימער מיט אַ זוהן און אַ איידעם, אויף צו נעהמען פאַר זיי סמיכה. ער האָט זיי פערהערט

און דעם זוהן האָט ער געגעבען סמיכה און דעם איידעם נישט, האָט דער מורה־הוראה איהם געפרעגט; סטייטש; דער איידעם איז דאָך דער זעלבער למדן וואָס דער זוהן? — האָט ר׳ אייזיל געענטפערט: קיין בעסערען זוהן האָט ער דאָך נישט געקענט נעהמען, אָבער אַנ׳איידעם האָט ער דאָך געקענט נעהמען אַ גרעסערען למדן...

102

ר׳ הירש מיך דינאָווער ז״ל האָט אַמאָל פערענטפערט די בעקאַנטע וועלט׳ס־קשיא: פאַרוואָס מען מאַכט נישט קיין ברכה אויף צדקה־געבען, ווייל אויב מען וועט דאַרפען מאַכען אַ ברכה איידער מען גיט צדקה, וועט מען זיך מאַכען הכנות, וואַשען די הענט, דערווייל קען דער אָרימאַן שטאַרבען...

103

מען האָט געפרעגט ר׳ אייזלען, פאַרוואָס ער מאַכט עפּעס קליינע חיבורים ווי דאָס ספר „מרבה עצה״, „מרבה תבונה״ — האָט ער געענטפערט: ספרים זענען דאָך ביי די בעלי־בתים אַ עקועקוציע, איז בעסער אַ קליינע עקזעקוציע...

104

אמאָל זענען געקומען צו ר׳ אייזלען ז״ל אַ פּאָר ישובה־בחורים נאָך סמיכה, איינער אַ בקי דער אַנדערער אַ חריף, האָט ער דעם בקי געגעבען סמיכה און דעם חריף נישט, ווייל — האָט ער געזאָגט — „סיני ועוקר הרים סיני עדיף״ (סוף הוריות) ווייל ווען דער חריף זאָל אפילו וועלן עוקר זיין דעם הר סיני, וועט ער צוליעב זיינע חריפות נישט וויסען וואו דער „הר״ איז...

105

א ווילנער משכיל האָט געזאָגט צו ר׳ אייזיל: רבי! קוקט נישט וואָס איך בין אַ משכיל, איך בין „אי פליישיג, אי מילכיג״. — ענטפערט איהם ר׳ אייזעלע: אויב אַזוי זייט איהר דאָך גאָר טריפה...

106

איינמאָהל האָט מען איינגעלאַדען ר׳ אייזעלע אין אַ קליין שטעדטעל אויף אַ ברית, זענען געקומען ביידע רבנים פון שטעדטעל, רופט זיך אָב ר׳ איי־

זיל: אַזאַ אָרעם „טויט" קליין שטעדטעלע, אין צוויי רבנים — „וגם את המת יחצון"...

107

ר' אייזיל פלעגט זיין גאַנצע חדשים אונטערוועגס צודרוקען זיינע חיבורים. ווען ער פלעגט צוריק קומען קיין סלאָנים, פלעגט ער זאָגען: אַ נס וואָס סלאָנים וויל מיר נישט אָבזאָגען, ווארום אויב זיי וואָלטען יאָ וועלען, וואָלטען זיי מיך קיינמאָל נישט געטראָפען אין דער היים...

108

איינמאָהל האָט ר' אייזיל ז"ל געטראָפען די חברה־קדישא, גייענדיג פון בית־עולם אָנגעטרונקען. — רופט זיך אָן ר' אייזיל: זיי געהען פון עולם האמת מיט פוס פון „שקר" (שיכור) — ער האָט אויך זיי געזאָגט: עפרן איז אַלע מאָהל „חסר", נאָר ביי דער קבורה איז ער „מלא" (פרשת חיי שרה).

109

ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל ווען ער האָט געדרוקט זיין ספר האָט איהם אַ גילוח געפרעגט: וואָס דאַרפט איהר היינט מאַכען ספרים, קיינער דאַרף דאָס נישט היינטיגע צייט. — האָט איהם דער גאון געענטפערט: אדרבה, היינט דאַרף מען נאָך מעהר דרוקען ספרים ווי אַ מאָהל, ווייל עס איז דאָך ידוע, אַז מ'פיהרט זיך, אַז ווען עס ווערט אויסגעריסען אַ האָר פון די באָרד, לייגט מען אַריין די האָר אין אַ ספר, און היינט — אַז עס איז דאָ אַזוי פיעל האָר פון די בערד, דאַרף מען דאָך אַ סך ספרים.

110

ר' אייזעלע פלעגט אויסגעהען גיך שמונה־עשרה, אַז מ'האָט איהם געפרעגט פאַרוואָס אַלע רבנים זענען מאריך און ער נישט? האָט ער געענטפערט: „אַלע רבנים געהען אויס „נאָך" קהל, אָבער אין סלאָנים געהט אויס „קהל" נאָך מיר"...

111

אין דער שטאָדט ווי ר' אייזיל חריף ז"ל איז געווען רב האָט זיך אַמאָהל געמאַכט, אַז דער שטאָדטישער בעל־קורא איז זעהר אַלט און שוואַך גע־וואָרען און עס האָט זיך נישט געהערט זיין קריאה, איז מען געקומען צו

ר׳ אייזלען און עם דאָס דערציילט. — האָט ר׳ אייזעלע געזאָגט: מען זאָל נעהמען אַנ׳אַנדער׳ן בעל-קורא, אַ יונגערען, מיט אַ שטאַרקע שטימע, אַז מען זאָל הערען. איז געקומען דעם פריהערדיגען בעל-קורא׳ס צד צו ר׳ אייזעלען טענה׳ן, אַז דער בעל-קורא האָט דאָך אַ חזקה דערויף, ער איז דאָך שוין מעהר פון פערציג יאָהר אַ בעל-קורא. — רופט זיך אָב ר׳ אייזעלע: איהר זענט דאָך לומדים, ווייסט איהר דאָך, אַז צו חזקה מוז מען דאָך האָבען אַ „קול״, אַז נישט איז די חזקה קיין חזקה נישט...

112

אמאָהל האָט ר׳ אייזעלע בעגעגענט דעם דאָקטאָר פון סלאָנים, רופט ער זיך אָב צו איהם: מילא, מיר וואוינען אין סלאָנים, ווייל מיר ווייסען, אַז עס איז דאָ אַ דאָקטאָר. אָבער איהר, וואָס איהר ווייסט, אַז אין סלאָנים איז נישטאָ קיין דאָקטאָר. ווי אַזוי וואוינט איהר דאָ? עס שטייט דאָך, „כל עיר שאין בה רופא, אסור לדור בה״ (סנהדרין)?...

113

ר׳ אייזיל איז אַמאָהל געקומען צו אַ גביר נאָך מעות-חטים, האָט דער גביר גאָר ניט געגעבען, רופט זיך אָב ר׳ אייזעלע צו אים „איר מוזט מסתמא האַלטען, אַז „עץ הדעה תאנה היתה״, (ברכות מ׳) נישט קיין חטה, דעריבער גיט איר אַ פייג.

114

ווען ר׳ אייזיל חריף ז״ל איז אַוועק פון קוטנע, האָט דער קוטנער קהל שטאַרק חרטה געהאַט, וואָס זיי האָבען אַרויס געלאָזט אַזאַ גרויסען גאון, האָבען זיי געשיקט צי אים אַ שליח מיוחד, מיט אַ נייעם כתב רבנות. — האָט ר׳ אייזעלע עם געזאָגט — די גמרא זאָגט „קרי לה נערה וקרי לה קטנה, אמר ר׳ פפא קטנה דמן נעורן״ (חולין ה׳) פרעגט תוס׳ פאַרוואָס זאָגט מען ניט פאַרקערט נערה דמן קוטנא, נאָר דער תירוץ איז, נעורן געפונען מיר׳ אַז עס איז געווען אַ שטאָדט, אָבער קוטנא איז קיין שטאָדט נישט...

Druk „GLOBUS“ W-wa

115

דער גאון ר׳ נפתלי כ״ץ ז״ל, דער בעל מחבר פון ספר „סמיכת חכמים״, האָט געהאַט אַ תלמיד; ער האָט געהייסען ר׳ שמשון. דער ר׳ שמשון איז געוואָרען אַ גרויסער עושר – האָט ער אינגאַנצען פאַרגעסען אינ׳ם רבי׳ן – איז ר׳ נפתלי אַמאָל אַדורך געפאָהרען דורך זיין שטאָט, אין דער תלמיד ר׳ שמשון איז געקומען איהם מקבל פנים זיין, נאָר דער ר׳ שמשון האָט איהם ניט מכבד געווען, אַזוי ווי עס דאַרף אַ תלמיד מכבד זיין אַ רבי׳ן. רופט זיך אָב דער גאון: די משנה זאָגט (שבת ק״ג) „הכותב שם משמעון״ (ד. ה. אַז איינער שרייבט אין שבת דאָס וואָרט „שם״ פין וואָרט „שמעון״ — ער האָט געוואָלט שרייבען „שמעון״ אין האָט נאָר געשריבען די ערשטע צוויי אותיות פון „שמעון״ — איז ער חייב). אייגענטליך פאַר וואָס כאַפט ניט די משנה אָן „שם משמשון״? — נאָר דער תירוץ איז — פירט אויס ר׳ נפתלי — ווייל דער מסדר פון משניות איז דאָך געווען ״רבי״, און ווייל „שמשון״ האָט פערגעסען אין „רבי׳ן״ — האָט „רבי״ פערגעסען אין „שמשון״...

116

צוויי גאונים האָבען זיך משדך געווען, האָבען זיי זיך געקריגט וועגען דעם נדן. האָט די כלה׳ס פאָטער געזאָגט צום חתן׳ס פאָטער: איהר דאַרפט זיך צובייגען צו מיר, ווייל מיין נאָמען דערמאָנט מען אין הימעל, און אייער נאָמען דערמאָנט מען ניט, ווייל די חז״ל זאָגען „מ׳ יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני״ (סוטה ב׳) אָבער „בן פלוני לפלונית״ רופט מען ניט אויס — דערמאָנט מען דאָך נאָר מיין נאָמען, ניט אייערען...

117

דער גאון ר׳ אליהו וויסקיטער ז״ל, האָט אַמאָל געגעבען איינעם שבת ביי דעם טיש „שיריים״ געפיהלטע פיש. — רופט זיך אָב דער מענטש: איך

עס ניט קיין געפיהלטע פיש; ענטפערט איהם דער גאון: „שוטה אינו מרגיש״ (שבת י״ג), אַ שוטה פיהלט נישט...

11´

דער גאון ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל, ווען ער האָט געדרוקט זיין ספר „מרבה תבונה״, וועלכעס איז געווען אַ קליינער פאָרמאַט, האָט ער דאָס ספר אַמאָל געוויזען אַ עושר, פרעגט איהם דער עושר וויפיעל קאָסט דאָס? ענטפערט דער גאון: אַ רובעל, וואונדערט זיך דער עושר, אַזאַ קליין ספר׳ל אַ רובעל? ענטפערט איהם דער גאון: לויט ווי איך זעה, האַלט איהר און די שיטה פון „דבר אחר״ — ווייל די חז״ל זאָגען אויף דעם פסוק „ואהבת וגו׳ ובכל מאדך בכל ממונך״, — דבר אחר, בכל מדה ומדה שמודד לך, (ברכות נ״ד) — קומט אויס אַז איהר, וואָס קוקט אויף די מדה (די מאָס) פון ספר — אויף די „לענג,ברייט און גרעבּ״. — האַלט איהר דאָך אין די שיטה פון „דבר אחר״; איך אָבער — פיהרט אויס דער גאון — האַלט ווי דער ערשטער פשט — „בכל ממונך״ — מיט׳ן גאַנצען געלד, ניט לויט דער מאָס.:.

119

דער שינאָווער גאון האָט קיינמאָל ניט געזאָגט קיין תורה ביי דעם טיש, האָט מען איהם אַ מאָל געפרעגט פאַרוואָס ער זאָגט ניט קיין תורה ברבים? — האָט דער גאון געענטפערט: די גמרא זאָגט: „המתנבא מה שלא שמע מיתתו בידי אדם, והכובש נבואתו, — מיתתו בידי שמים: (סנהדרין פ״ט) (ד. ה., אַז אַ נביא זאָגט נביאות, וואָס ער האָט ניט געהערט דאָס נביאות, קומט איהם אַ עונש בידי אדם, אָבער אַ נביא, וואָס האַלט איין זיין נביאות און זאָגט אונגאַנצען ניט דאָס נביאות, קומט איהם נאָר אַ עונש בידי שמים.) —און איך ווייס טאַקע ניט, וואָס צו טוען, — צי איז מיין תורה „תורת אמת״ — קומט אויס, אַז איך ועל ניט זאָגען — בין איך מחוייב בידי שמים, און טאָמער פערקעהרט — וועל איך דאָך זיין בכלל „נביא שקר״ וועל איך זיין מחוייב „בידי אדם״, — דעריבער קלויב איך זיך אויס גליי־כער ניט צו זאָגען קיין תורה, און איך זאָל געשטראָפט ווערען „בידי שמים״ איידער געשטראָפט צו ווערען בידי אדם, — ווייל דוד המלך האָט געבעטען „נפלה נא ביד ד׳ וביד אדם אל אפולה״...

120

צו ר׳ יאַנקעלע ראַדזימינער ז״ל איז איינער געקומען נעמען פון איהם אַ ברכה, — האָט איהם דער צדיק געענטפערט: „גיי צו אַלע רוחות״; —

האָט דער מענטש אָנגעהויבן ווייגען, זאָגט צו איהם ר׳ יאָנקעלע ז״ל: שוטה! — דאָס איז דאָך „יעקב׳ס״ ברכה „ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה״ (בראשית כ״ח י״ד).

121

צו ר׳ אייזיל חריף ז״ל סלאָנימער רב, זענען געקומען צווי מחותנים צו האָבען פאַר איהם אַ דין־תורה; דעם חתנ׳ס פאָטער האָט געטענה׳ט, אַז די כלה׳ס פאָטער דאַרף געבען קעסט, ווייל ער האָט דאָך גענומען אַ איידעם אַ למדן, וואָז דאַרף זיצען און לערנען, — און די כלה׳ס פאָטער האָט געטענה׳ט, אַז אַזוי ווי אויף דעם חתן ליגט דאָך דער חוב צו געבען דאָס ווייב מזונות, — דעריבער דאַרף זיין פאָטער געבען קעסט. — פרעגט זיי ר׳ אייזעלע: ווי הייסט די כלה? האָבען זיי געענטפערט: חיה, האָט זיך ר׳ אייזיל אָנגערופען: „מאן דיהיב חיי יהיב מזוני״ (תענית ח׳:), ד. ה. דער, וואָס האָט געגעבין חיה, דער דאַרף געבין מזונות...

122

ר׳ אייזיל חריף איז אַמאָל געזעסען ביי אַ סעודת־מצוה, איז אַריין געקומען דער שוחט, האָט איהם ר׳ אייזיל מכבד געוועזען מיט פירות, וואָס זענען געליגען אויפ׳ן טיש; פרעגט איהם דער שוחט: רבי די חז״ל, זאָגען דאָך, „אין אורח מכניס אורח״ (ב״ב צ״ח) — האָט איהם ר׳ אייזיל געענטפערט: ניט שטענדיג איז „אין״ דער טייטש „נישט״ אַמאָל איז „אין״ דערטייטש „יאָ״, ווייל די חז״ל זאָגען דאָך „אין שוטה מרגיש״ (שבת י״ג) — טאָ דאַרף דאָך דיין שחיטה זיין אסור, ווייל אַ שוחט דאַרף דאָך האָבען אַ הרגשה אין דעם חליף, און אַ שוטה קען דאָך ניט מרגיש זיין, — מוז דאָך זיין, אַז דער טייטש פון „אין״ איז יאָ, — אַז אַ שוטה קען אויך מרגיש זיין... איז דאָ אויך דער טייטש „אין״ יאָ; אורח מכניס אורח...

123

דעם „פני יהושע׳ס״ ווייב איז געווען אַ גרויסע מלומדת, אין דער העברעאישער שפראַך. איינמאָל האָט ער אַהיים געברענגט אַ אורח, אויף שבת, און עס איז געווען ווייניג אָנגעגרייט, האָט ער דערקענט אין איהר אַז עס פערדריסט איהר אַביסעל. — רופט ער זיך אָב צו איהר: דו ווייזט טאַקע, אַז די חכמים זענען גערעכט, וואָס האָבען געזאָגט: „אשה עיניה צרה באורחים״ (ב״מ פ״ז) — האָט די רעביצין געענטפערט: ביי אַ רעביצען האָ־

בען דאָס די חכמים נישט געזאָגט, דעם רב׳ס „עין" אַליין מוז זיין אַ „צרה" ווייל אַ רב מיט אַ גוטען „עין" ווערט פון רב — אַ „רעב"...

124

דער גאון ר׳ עקיבא איגר ז"ל האָט אַמאָל געזעהען אין שבת שטעהען צוויי יודען אין גאַס, איינער האָט געררייכערט אַ פּאַפּיראָס, אין דער צווייטער האָט געבעטען אַ פּאַפּיראָס פון דעם ערשטען, — האָט דער גאון זיך אָנגערופען צו דעם צווייטען — „עשה שבתך חול" ביסטו מקיים, „ואל תצטרך לבריות" (שבת קי"ח) ביסטו ניט מקיים, היתכן?...

125

א געוויסער אפיקורס איז אַ מאָל געקומען צום ווילנער גאון, ריהמענדיג זיך, אַז ער האָט שוין עובר געווען אויף דער גאַנצער תורה, נאָר קיין „מאבד עצמו לדעת" (מס׳ שמחות פרק ב׳), איז ער נאָך נישט געווען, — ענטפערט איהם דער ווילנער גאון: ווען דו זאָלסט זיין אַ מאבד עצמך לדעת, — וואָלסטו מקיים געווען אַ מצוה „ובערת הרע מקרבך", (דברים י"ג) — דעריבער האָסטו דאָס ניט געטהון...

126

דער דובנער מגיד ז"ל איז אַמאָל אין אַ ווינטער-טאָג געווען אויף אַ סעודת-מצוה. ער האָט זיך ווי זיין שטייגער, געזעצט ביים עק טיש. ביים טיילען די מאכלים האָט מען, ווי געוועהנליך, אָנגעהויבען ביים אויבענאַהן, וואו מען האָט געגעבען יעדען איינציגען אַ האַלב עוף, אַביסעל נידריגער — אַ האַלב עוף פאַר צוויי מענטשען; נאָך וויטער, וואו דער דובנער מגיד איז געזעסען, — האָט מען געטיילט אַ האַלב עוף פאַר פיהר מענטשען. האָט זיך דער דובנער מגיד אָנגערופען: יעצט איז מיר רעכטיג די גמרא „המצפה לשלחן אחרים, עולם חשוך בעדו, (ביצה ל"ב): ד. ה. דער, וואָס זיצט ביי יענעמ׳ס טיש — איז די וועלט פינצטער פאַר איהם, וואָס איז דער אויסדרוק דע פון? ווייל אַ האַלב פאַר פיהר איז שוין געוויס נאכט...

127

אמאָל איז געווען אַ יוד אנ׳אביון, וואָס האָט בעקומען בירושה אַ ש"ס מיט פוסקים, — האָט ער פערקויפט דאָס ש"ס מיט פוסקים אויף עסען, דערנאָך ווען ער האָט שוין ניט געהאַט אויף עסען, האָט ער אָנגעהויבען זאמלען

נדבות, — האָט מען איהם געפרעגט: ס׳טייטש, איהר זאָלט ווערען א מקבל? האָט ער געענטפערט: אצונד, אז איך האָב שוין ממלא כרסי געווען בש״ס ופוסקים, איז דאָך שוין פאר מיר „מותר״ קבלה...

128

דער גאון ר׳ עקיבא איגר ז״ל, איז אמאָל געגאנגען יו״ט אין גאס, האָט ער אָנגעטראָפען א חברה פריי־יונגען — האָבען גערייכערט סיגארעטען, האָט זיי דער גאון געזאָגט „גוט שבת״ אייך, פרעגען זיי דעם גאון, רבי? היינט איז דאָך גאָר יו״ט, ניט שבת, האָט זיי דער גאון געענטפערט: אז איך האָב געזעהען אייך רויכערען, האָט זיך מיר געדוכטען אַז היינט איז שבת...

129

צו ר׳ אבלי פאסאווילער איז געקומען אַ בעל־עגלה מיט די בייטש, און פרעגט איהם צי ער מעג נעמען אַ גרושה, פרעגט איהם ר׳ אבלי, איהר זענט אַ כהן? ענטפערט דער בעל־עגלה יאָ, — רופט זיך אָב ר׳ אבלי: איהר מעגט נעמען די גרושה, זענען אלע דיינים פון זיין בית־דין געבליבען פאר־וואונדערט — רופט זיך אָב צו זיי ר׳ אבלי, וואָס וואונדערט איר זיך אזוי, איהר זעהט דאָך אז דער בעל־עגלה איז געקומען מיט׳ן בייטש און ער פרעגט צי מעג ער נעמען א גרושה ארויף אויף זיין וואָגען...

130

אמאָל זענען פרנסים פון א קהלה, געקומען קלאָגען זיך אויף זייער רב, צו ר׳ אבלי פאסאווילער ז״ל, אז ער איז מיט זיי ניט שוה בשוה, האָט ר׳ אבלי געשיקט רופען דעם רב און זאָגט צו איהם: אז א רב דארפט דורכ־קומען מיט זיין קהלה בשלום, — רופט זיך אָב דער רב צו ר׳ אַבלי׳ן: עס שטייט דאָך נאָר „ש״ע מותר להחניף״ אָבער ניט א רב — ענטפערט איהם ר׳ אבלי: אַז א ש״ע איז דאָך א נאר, דארף מען איהם זאָגען, אַז מותר להחניף, אָבער אַ רב איז דאָך אַ תלמיד־חכם, דארף ער אליין פערשטיין...

131

צו ר׳ אבלי פאסאווילער ז״ל איז געקומען א געפאלענער בעל־הבית נעמען פון איהם א בריוו צו זאמלען נדבות אויף הכנסת־כלה, האָט ער איהם געגעבען א בריוו, דער בעל־הבית האָט נעבעך פון גרויס צרות גענומען זיך

צום כּוס: אזוי אַז ער האָט פארלוירען דעם בריוו, האָט מען דאָס איבער־געגעבען ר׳ אבע ע׳ן: ווען דער בעל־הבית איז געקומען צו איהם נאָך א צווי־טען בריוו, רופט זיך ר׳ אַבעלע אָב, צו איהם: פארוואָס זאָגט מען עפּעס שיכּור ווי לוט (עירובין ס״ה, הגיע לשכרותו של לוט), און ניט ווי נח (בראשית ט׳ כ״א), נאָר דער תירוץ איז: נח האָט קיין טעכטער נישט גע־האַט האָט ער גימעגט טרינקען, אָבער דו לויט, וואָס דו האָסט קינדער חתונה צו מאַכען, ווי קומסטו צו שיכּור׳ען? ביסטו דאָך אַ אמת׳ר שיכּור ר׳ אַבעלע האָט איהם געגעבען אַ צווייטען בריעף, נאָר בתנאי ער זאָל שוין מעהר נישט טרינקען...

132

אמאָהל איז ר׳ אייזעל חריף ז״ל געפאָהרען אין אַ פיהר, דער פורמאַן האָט איהם זייער דערקוטשעט מיט דעם פאָהרען, ווייל אַלע ווילע האָט ער זיך אַנידער געשטעלט אין וועג רוהען. — רופט זיך אָב ר׳ אייזעלע צו איהם; איהר ווייסט, פאַר וואָס רופט מען אָהן די פורמאַנעס בעלי־עגלות? — ווייל מען איז ביי זיי אין גלות, וויל מען פאָהרען, ווילען זיי דווקא רוהען; וויל מען רוהען, ווילעז זיי דווקא פאָהרען...

133

אמאָהל האָט אַ פורמאַן געפרעגט ר׳ אייזלען, אַזוי ווי ער האָט געהערט אין קלויז פון דעם מגיד, אַז עס וועלען זיין צווי משיחים: משיח בן יוסף און משיח בן דוד, זאָל ער איהם זאָגען, צו וואָס דאַרף מען צוויי. — רופט זיך אָב ר׳ אייזעלע: איינער אויסצוליזען פון גלות, און דער צווייטער אויסצולייזען פון די בעלי־עגלות...

134

א מחבר איז געקומען צו ר׳ אַבעלי פּאָסאָווילער ז״ל אויף אַ הסכמה, האָט ר׳ אַבעלי אַריינגעקוקט אין ספר און געזאָגט: אַז דאָס ספר האָט גע־דאַרפט שרייבען דער ווילנער גאון. — פרעגט דעם מחבר: וואָס עפּעס דער ווילנער גאון? — ענטפערט ר׳ אבעלי: אַז דער גאון וואָלט דאָס געמאַכט וואָלט דאָס בעסער געווען...

135

אַ מחבר איז געקומען צו ר׳ אייזעל ז״ל בעטען אַ הסכמה אויף זיין פירוש צו משלי. — רופט זיך אָב צו איהם ר׳ אייזעל: דער פירוש האָט איהר בעסער נעדאַרפט שרייבען אויף איוב. — פרעגט דער מחבר: פאַרוואָס עפּעס אויף איוב? — ענטפערט איהם ר׳ אייזיל: ווייל איוב איז שוין געוועהנט געווען צו צרות, וואָלט ער געהאַט נאָך אַ צרה. אָבער אויף שלמה המלך, וועלכער איז נישט געווען צוגעוואָהנט צו צרות, איז אַ רחמנות...

136

צו ר׳ אברהם דאַנציג ז״ל, דער מחבר פון „חיי אדם״, זענען אַמאָהל געקומען צוויי יודען אויף אַ דין תורה – איינער האָט געהאַלטען אַ גאָלדענעם רענדעל אין דער האַנד און געטענה׳ט, אַז דעם רענדעל האָט ער געפונען; און דער אַנדערער האָט געטענה׳ט, אַז ער האָט איהם גאָר געפונען, און דער מוחזק האָט דאָס ביי איהם צוגעגזל׳ט. — אויסהערענדיג די טענות, רופט זיך אָב ר׳ אברהם מיט אַזאַ לשון: דעם רענדעל גיט מיר אַוועק און איך וועל אייך באַלד זאָגען דעם פסק־דין. — ר׳ אברהם איז אַריין מיט דעם רענדעל אין אַ צווייטע שטוב. וועלכע איז נאָר געווען אָבגעטיילט מיט אַ לייווענד־ווענטעל, און גענומען לערנען אויפ׳ן קול אין אַ גמרא די דינים פון „סימנים״, און גערעדט צו זיך אַזוי: „ווי וואָלט געווען, אַז איינער פון זיי זאָל זאָגען אַ סימן, אַז אין רענדעל איז דאַ אַ לעכעל — קומט אויס על פי הלכה, וואָלט ער דאָך געווינען״. — נאָכהער איז ער אַריינגעקומען, און געזאָגט צו זיי: קינדערלעך, זאָגט מיר אַ „סימן״ אויפ׳ן רענדעל. — כאַפּט זיך אַרויס דער צווייטער און זאָגט: „ער איז מיט אַ לעכעל״. — ענטפערט איהם ר׳ אברהם: געה געזונדערהייט, דער רענדעל געהערט צום מוחזק, ווייל דער רענדעל איז אָהן אַ לעכעל...

137

אויפ׳ן פּאָניעוויזער שטאָדט־חזנ׳ס זוהן, אויך אַ חזן, אָבער אָהן דעם טאַלאַנט און שטימע פון פאָטער, פלעגט דער דעמאָלטיגער רב ר׳ שמואל פנחס ז״ל זאָגען: דער „ומפני חטאינו״ איז דעם טאַטענס; נאָר דער „ואין אנו יכולים״ איז שוין דעם זוהנ׳ס...

138

דער גרויסער חזן ר׳ ניסן בעלזער פלעגט קומען אַמאָהל אויף אַ שבת צו ר׳ דוד׳ל טאַלנער ז״ל. ניסן אַליין האָט געהאַט אַ הייזעריגע שטימע, נאָר דער עיקר איז געווען די קאַפּעליע. — פרעגט איהם דער טאַלנער: זאָג מיר, ניסן, וויפיעל קאָסט דיך די קאַפּעליע? — אַנדערהאַלבען טויזענד! — ענט־פערט ניסן — אויב אַזוי ביסטו אַ קמצן — זאָגט דער טאַלנער — עס קאָסט דיך אָב אַזוי פיעל, לאָזט מען זיך קאָסטען נאָך עטליכע הונדערטער אַ יאָהר און מען דינגט שוין אַ חזן אויך...

139

ר׳ יאָשע דינובורגער ז״ל, דווינסקער רב, איז אַמאָהל זייענדיג אין לובלין אַריין צום „תורת חסד״, לובלינער רב. — האָט דער תורת חסד ז״ל איהם געשטעלט אַ שטוהל און געזאָגט: „שב בני שב״ (יבמות ט״ז), און האָט איהם געפרעגט וויעפיעל מאָל געפינט זיך דאָס לשון אין ש״ס. — האָט ר׳ יאָ־שע געענטפערט מני׳ ובי׳: זיבען מאָל כמנין „שב״... (אויף תרגום־לשון איז „שב״ דער טייטש זיבען).

140

דער גאון ר׳ ישעי׳ פיק האָט אַמאָהל געשריבען צו אַ רב, וועלכער האָט געמאַכט אַ גרייז אין אַ גמרא, בכדי עס זאָל נישט זיין שווער. — די גמרא זאָגט (מגילה דף ו׳) „לאוקמי גירסא סייעתא דשמא״, מיינט מען אַזוי אויסצומעקען אַ גירסא און צו מאַכען אַ גרייז איז קיין קונץ נישט, אָבער „לאוקמי גירסא״, ריכטיג צו מאַכען די גירסא, וואָס עס שטעהט אין דער גמרא, צו פערשטעהן דעם פשט, מען זאָל נישט דאַרפען מאַכען קיין גרייז, צו דעם דאַרף מען סייעתא דשמיא...

141

דער „קדושת לוי״ איז אַמאָל געקומען אין אַ שטאָדט אריין אויף שבת; זענען איהם געקומען מקבל פנים זיין צוויי רבנים: דער רבי פון די שניידערס און דער רבי פון די מעהל־הענדלערס. דער קדושת לוי האָט דערקענט, אַז זיי זענען געקומען חוזק מאַכען, האָט ער צו זיי געזאָגט: אַזוי ווי איך ווייס נישט ווער פון אייך ביידע איז גרעסער — איך זאָל איהם פריהער געבען שלום, גיב איך אייך ביידע צוזאַמען „איין שלום״; ער האָט

דערמיט געמיינט דעם פסוק „אין שלום אמר ד׳ לרשעים״ — עס איז נישט דאָ קיין שלום צו די רשעים). נאָכדעם האָבען זיי איהם געבעטען, אַז ער זאָל זיי זאָגען עפּעס אַ דברי־תורה; האָט ער זיי געזאָגט: די גמרא זאָגט „עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת״ (שבת ל׳) ד. ה., אַז ארץ ישראל וועט אַרויסגעבען זיידענע קליידער און פערטיגע עסענוואַרג. — איז דאָך קשה: וואָס פאַר אַ ריווח וועט פון דעם זיין? נאָר יעצט איז דאָס מיר פאַרענטפערט, ווייל יעצט דאַרף מען האָבען שניידער מיט מעהל־הענדלער און זיי מאַכען זיך באַזונדערע רבנים, אַ רב פון די שניידער, אַ רב פון די מעהל־הענדלער: אָבער ווען משיח וועט קומען, און די ערד וועט אַרויסגעבען פערטיגע זיידענע קליידער און פערטיגע שפּייז, וועלען מיר דאָך האָבען דעם ריווח, וואָס מיר וועלען פטור ווערען פון אַ שניידער־רב, און אַ מעהל־הענדלער־רב.

142

איינמאָל איז דער „קדושת לוי״ צו געגאַנגען, נאָך שמונה־עשרה, צו מענטשען, וואָס האָבען מיט איהם מיט געדאַווענט, און האָט זיי געגעבען שלום; און ווי זיי האָבען זיך אַזוי געוואונדערט, האָט ער זיי געענטפערט; די אַלע מענטשען זענען ביי שמונה־עשרה נישט געוועזען דאָ, נאָר זיי האָבען מיט זייערע געדאַנקען, אַרומגעשוועבט אויף די ירידען אין פרעמדע שטעט, און נאָך שמונה־עשרה האָבען זיי אויפגעהערט צו טראַכטען און זענען צוריק אַהער געקומען פון יענע ווייטע ערטער, קומט זיי דאָך אַ אמת׳ן שלום־עליכם... (פון דעם שטאַמט דאָס ווערטעל „אין הימעל אַ יריד״, ווייל אין מיטען שמונה־עשרה זענען זיי מיט די געדאַנקען אויף די ירידען, און אַז די תפלות קומען אַרויף אין הימעל אריין איז דאָך אַ גאַנצער יריד).

143

ווען דער „קדושת לוי״ האָט געגעסען קעסט ביי דעם שווער, האָט ער אַליין משמש געווען די אורחים, וואָס זענען געקומען צו זיין שווער; ער אַליין האָט זיי געברענגט בינדטלעך שטרוי און זיי געמאַכט די געלעגערס; האָט איהם זיין שווער געפרעגט, פאַרוואָס ער איז זיך אַליין מטריח, פאַרוואָס ער גיט בעסער נישט דעם ערל אַ פּאָר גראָשען ער זאָל טראָגען דאָס שטרוי? האָט ער איהם געענטפערט: אַזאַ איינפאַל האָט דער שווער; מכבד זיין אַ ערל מיט אַזאַ גרויסע מצוה, און איהם נאָך צו געבען געלד.

144

ר' אייזיל סלאָנימער איז אַמאָל געפאָהרען אין באַהן מיט די רבנישע מלבו-שים, אַנטקעגען זענען געזיסען צווי דייטשען אָנגעטוהען אייראָפּעאיש, האָט איינער פון זיי אָנגעהויבען ליצנות צו מאַכען פון גאון, דערביי זענען געזיסען אַ פּאָר מענטשען, וואָס זיי האָט פערדראָסען, אין האָבען געבעטען דעם גאון ער זאָל איהם ענטפערען, און מקיים זיין דעם פּסוק „ענה כסיל כאולתו" (משלי כ"ו, ועי' שבת ל' ע"ב) — האָט דער גאון געענטפערט: וואָס וואונדערט איר זיך אַזוי אויף איהם. ווער עס לערענט נאָר אַ שטיקעל חומש מיט רש"י, ווייסט, אַז ווי עס איז דאָ צוויי טייטשען איז איינער פון זיי וערט שטענדיג אָנגערופען מיט'ן נאָמען „דבר אחר"...

145

אַ נ'אַפּיקורס האָט אַמאָל געפרעגט דעם רשב"א ז"ל (זעה שו"ת הרשב"א ח"ד סימן קפ"ז) וויא אַזוי שטייט אין פּרשת ויחי „לא יסור שבט מיהודה עד כי יבוא שילה" אַז ביז משיח וועט קומען וועט דאָס מלכות פון יהודה זיך נישט אָבטהון, מיר זעהען דאָך, אַז דאָס מלכות האָט זיך יאָ אָבגעטהון? האָט איהם דער רשב"א געענטפערט, אַז אַזוי איז דער טייטש אין פּסוק „לא יסור שבט מיהודה עד" (דאָס וואָרט „עד" גייט צו צום פריי-הערדיגען) ד. ה. אַז אויף אייביג וועט זיך די ממשלה פון יהודה נישט אָבטהון („עד" איז דער טייטש אייביג ווי „לעד") ווייל „כי יבא שילה" משיח וועט קומען, „ולו יקהת עמים" דעמאָלט וועט צוריקקעהרען די מלוכה צו יהודה...

146

דער דובנער מגיד ז"ל איז געקומען צו אַ גביר נאָך אַ נדבה, דער נגיד האָט זיך אָגגעבייזערט אויפן מגיד מיט חוצפה. — אויב אַזוי — האָט דער דובנער מגיד געזאָגט: קאָן מען אויף אייך זאָגען, אַז איהר זענט אַ פּסול אַ ממזר, — דער נגיד הערענדיג דאָס, איז געוואָרען שטאַרק בייז, — ביי-זערט זיך נישט — האָט דער דובנער מגיד רוהיג געענטפערט: די חז"ל זאָ-גען, אַז צוליב דעם וואָס, „ליצני הדור היו אומרים מאבימלך נתעברה שרה" (בבא מציעא פ"ז), האָט דער אויבערשטער געמאַכט עהנליך יצחק'ס צורה צו אברהם אבינו, כדי מען זאָל זעהען, אַז „אברהם הוליד את יצחק", דאָס איז אָבער נאָר געווענד געוועהן פאַר די מענטשען וואָס האָבען געוואוינט אין

שכינות מיט אברהם אבינו און בעמערקט די עהנליכקייט, אָבער די וואָס האָבען נעוואוינט וועיט, און קיינמאָל יצחק'ן נישט געזעהן, פאַר זיי האָבען דאָך די ליצני הדור וויטער געקאָנט רעדען? דערפאַר טאַקי זאָגען די חז"ל, אַז אברהם האָט אַרויסגעגעבען אַ מטבע „זקן וזקנה (אברהם ושרה) מצד זה ובחור ובתולה (יצחק ורבקה) מצד זה" (ב"ק צ"ז), אַזוי אַרום האָט, יעדער איינער וואָס האָט באַקומען די מטבע, געזעהן די עהנליכקייט פון יצחק'ן צו אברהם — דאָס איז אַלץ — האָט דער דובנער מגיד פערענדיגט: אַז מ'גיט אַרויס די מטבע, אָבער, אַז מען גיט נישט די מטבע, האָבען די לצים ווייטער אַ ברירה צו זאָגען וואָס זיי ווילען.

147

דער „חכם צבי" ז"ל האָט איינמאָל, צוליב אַ מחלוקה, געמוזט פערלאָזען זיין שטאָדט אַמסטערדאַם, און אַוועק קיין פוילען, וואו ער איז שפּעטער געוואָרען רב אין לעמבערג. אויפ'ן וועג האָבען עהם מענטשען געפרעגט, ווי ער גייט — האָט דער חכם צבי ז"ל געענטפערט: אין דער תורה שטעהט, אַז דער מלאך האָט געפרעגט הגר'ן צוויי שאלות, פונוואַנען קומסטו און וואוהין גייסטו? דערויף האָט הגר געענטפערט: „מפני שרה גבירתי אנכי בורחת" (בראשית ט"ז ח'). בלויז אויף איין שאלה האָט זי געענטפערט, דאַגעגען אויף דער צווייטער פראַגע: „אנה תלכי", האָט זי נישט געענטפערט. דערפון איז געדרונגען, אַז ווען איינער אַנטלויפט, קען ער נישט ענטפערען וואוהין ער געהט אַבי ער אַנטלויפט פון פייער...

148

א קאַרגער גביר האָט גענומען אַנ'אורח אויף שבת. נאָך די פיש האָט דער גביר געטרינקען אַ ריין גלעזעל שפּירט, און דעם אורח האָט ער צוגעגאָסען אַ ביסעל וואַסער. — האָט דער אורח זיך אָנגערופען: איצט איז מיר פערענטפערט געוואָרען די רש"י אין פרשת נח, פריהער שטעהט „י"ש" דורשין אותו לשבח — אויב עס איז ריינער בראָנפען איז גוט, אָבער „וי"ש" מיט אַ „וא"ו" המוסיף — ד"ה, אַז מען גיט עפּעס צו צום „י"ש" איז שוין „לגנאי", מאַכט עס דאָס ערשטע ביסעל אויף קאַליע...

149

צום אַלטען טשאַרטקאָווער רבי'ן ז"ל איז געקומען אַ רב און פערקלאָגט זיך אויף די שטאַרקע פרעסט, וואָס זיי פערערגערען דעם מצב פון יודען,

— האָט דער רבי געענטפערט: אין אַלעם זענט איהר שולדיג. — ס׳הייסט מיר זענען שולדיג — האָט זיך דער רב געחידוש׳ט. — אַוודאי אַזוי — האָט דער רבי געזאָגט — די חז״ל זאָגען: כל הדן דין אמת לאמיתו, נעשה שותף להקב״ה במע״ב (שבת י׳). איז ממילא פערצייטענס, ווען די דיינים האָבען געפסק׳נט אַ דין אמת, זענען זיי געווען שותפים צום אויבערשטען. און ס׳איז דאָך אַן׳אַלטער כלל: קדירא דבי שותפא לא חמימא ולא קרירא (עירובין ג׳). און דערפאַר איז דאָס וועטער געווען נאָרמאַל, נישט צו קאַלט און נישט צו וואַרעם... אַנדערש איז אָבער היינט בעוונותינו הרבים, אַז ס׳איז פערהאַן דיינים וואָס פסק׳ענען נישט קיין דין אמת, איז דאָך ממילא אויס שותפות, איז טאַקע צוליעב דעם — גוט קאַלט אָדער גוט הייס...

150

ר׳ מאיר׳ל פרימישליאַנער פלעגט זאָגען, אַז דאָס וואָס יודען טרינקען צוזאַמען בראָנפען און זאָגען „לחיים״ איז מסוגל צו פרנסה, ווייל נאָכדעם ווי די צוויי יודען פון „לחיים״ צוגייען זיך בלייבט איבער „לחם״... (דער מקור פון „לחיים״ זאָגען, זעה אין מס׳ שבת ס״ז).

151

א כתה מתנגדים זענען אַמאָל געקומען צום „תורת יקותיאל״ ז״ל, אַז ער זאָל געבען אַ הסכמה מחרים צו זיין די חסידים, שטיצענדיג זיך, אַז דער ווילנער גאון האָט אויך מסכים געווען דערויף. — האָט דער „תורת יקותיאל״ געענטפערט: מ׳געפינט ביי דער עקידה, אַז די ציווי צו שעכטען יצחק׳ן איז געקומען פון אייבערשטען אַליין. דאַגעגען די ציווי נישט צו שעכטען איז שוין געקומען דורך אַ מלאך. — פאַרוואָס איז דער ערשטער ציווי אויך נישט געקומען דורך אַ מלאך? — איז געעדרונגען דערפון, אַז ווען אַ מלאך הייסט „נישט שעכטען״ פאָלגט מען עהם, דאַגעגען ווען אַ מלאך הייסט „שעכטען״ קען מען איהם נישט פאָלגען. אויף שעכטען מוז מען שוין האָבען אַ הסכמה פון דעם רבונו של עולם אַליין...

152

א פרייהער האָט געפרעגט ר׳ יאָשע בער ז״ל, בריסקער רב, אין ליצנות: אַזוי ווי ער האָט אַ מכה אויף די האַנד, צי מעג ער זיך צולייגען זויערע-מילך אויף אַ רפואה, ווייל עס וועט דאָך זיין „בשר בחלב״ וואָס איז אָסור אַפילו אויף אַ רפואה (פסחים כ ד). — האָט אים דער גאון געענט-

פערט: דו האָסט אַ עצה, דו זאָלסט וואַרטען ביז די מכּה וועט גרויס ווע־
רען, עס זאָל זיין זעכציג מאָל אַקעגען די זויערע־מילך, וועט עס דאָך בטל
ווערען בששים, ועסטו שוין קענען צולייגען...

153

אַ קלוגער אָרימאַן איז געקומען צום גאון ר׳ אפרים זלמן מרגליות, בראָ־
דער רב, בעטען פון עהם ער זאָל איהם באָרגען הונדערט רענדליך. —
ר׳ אפרים זלמן האָט געוואָלט וויסען פריהער, צי ער איז אַ בן־תורה, האָט
ער איהם געפרעגט פריהער, צי ער האָט שוין געזעהען זיינע ספרים: „ראש
אפרים", „בית אפרים", „יד אפרים". — האָט דער אָרימאַן געענטפערט: דער
„ראש אפרים" איז בעוואוסט אין דער גאַנצער וועלט, אַז ער איז אויסגע־
צייכענט. דעם „בית אפרים" זעה איך, איז אויך שיין (ווייל ער האָט געוואוינט
אין שיינע שטיבען); נאָר דעם „יד אפרים" האָף איך, אַז אַצינד וועל איך
זיך דערוויסען, צי ער איז גוט...

154

ר׳ דוד׳ל טאַלנער ז״ל האָט אַמאָל געזאָגט: אויף צוויי זאַכען האָט אַ רבי
תרעומות און די וועלט האָט הנאה: דאָס ערשטע — איינער קומט צום
רבין נאָך אַ ברכה אויף אַ בן־זכר, בעט דער רבי 52 גילדען כמנין „בן",
וואָלט אָבער „בת" געוועזן דער טייטש פון אַ זוהן, וואָלט ער דאָך געהאַט 402
גילדען; דאָס צווייטע — אַז מען קומט צום רבי׳ן, ער זאָל מתפלל זיין פאַר
אַ חולה, זאָגט מען צו 18 גילדען כמנין ח״י — וואָלט „מת" געוועזן דער
טייטש פון לעבען, וואָלט ער דאָך געהאַט 440 גילדען. דער רבי האָט דער־
פון תרעומות און די וועלט האָט הנאה...

155

אַיינער האָט געפרעגט ר׳ גרשון העניך ז״ל, ראַדזינער רבי — די אנשי
סדום האָבען געפרעגט: „האחד בא לגור וישפוט שפוט?" (בראשית י״ט
ט׳). — וואָס איז דאָס פאַר אַ קשיא? אין סדום איז דאָך אַלץ געווען פער־
קעהרט, דאַרף דאָך טאַקע אַזוי זיין, אַז דער תושב זאָל קיין דעה נישט האָ־
בען, נאָר דער פרעמדער זאָל זיין דער גאַנצער דעה־זאָגער? — האָט ר׳ גרשון
העניך געענטפערט: דער פרעגער איז דאָך געווען אַ סדומ׳ער, האָט ער
טאַקע געפרעגט פערקעהרט...

156

ארב האָט אַמאָל געפרעגט אַ בעל־מדקדק: ווי קומט צו זאָגען על פּי דקדוק „שאול־תחתי״, אָדער „שאול־תחתית״. — האָט דער בעל מדקדק געענטפערט: „שאול תחתי״ — ס׳איז אין דר׳ערד. — האָט דער רב כּלאחר יד געזאָגט: כ׳האָב געהאַט אַ טעות שאול תחתית — האָט דער בעל מדקדק פערבעסערט: ס׳איז איך אין דר׳ערד! האָט דער רב געשמייכעלט...

157

צום „תפארת שלמה״ איז מען געקומען פרעגען אַ שאלה: אַזוי ווי עס איז געשטאָרבען אַ גרויסער אפיקורס, וואו זאָל מען איהם מקבר זיין. ביים פּאַרקאַן, אָדער אין די רייהען פון אַנדערע קברים? — בעגראָבט איהם וואו איהר ווילט, האָט ער געענטפערט — אַבי בעגראָבט איהם...

158

ר׳ אייזיל חריף ז״ל איז געווען אַמאָל סנדק אויף אַ ברית. ווען מען האָט געהאַלטען ביי די ברכה, ביי די ווערטער: „ויקרא שמו בישראל״, איז דער בעל ברית געבליבען שטעהן און נישט געוואוסט, וואָס פאַר אַ נאָמען צו געבען דעם קינד. — האָט ר׳ אייזיל געהייסען, אַז מען זאָל איהם רופען אברהם. — נאָכ׳ן ברית האָט מען דעם רב געפרעגט: פאַר וואָס ער האָט גראָד געהייסען דעם „רך הנימול״ רופען אברהם. — האָט ר׳ אייזיל געענט־פערט: איך האָב געזעהען, אַז דער טאַטע שטעהט ווי אַ תרח — האָב איך זיך געטראַכט, אַז דער פּאַסיגסטער נאָמען פאַר׳ן זוהן וועט זיין „אברהם״...

159

א מחבר אַ עם הארץ איז געקומען צו ר׳ אייזיל חריף ז״ל נאָך אַ הסכמה, אויף דעם שער איז געשטאַנען: „פאַרפאַסט פון רד״ק״, ד. ה. ר׳ דוד קלמנ׳ס. אַז דער מחבר איז אַוועק — רופט זיך אָב ר׳ אייזיל: ער האָט בעדאַרפט שטעלען דור״ק (דור״ק הייסט אַ עם הארץ), וואָלט עס געהייסען: דוד ר׳ קלמנ׳ס...

160

איינער איז אַמאָל נאָך געגאַנגען אַ רב פון אונטען, און האָט געהאַלטען אין דער האַנד אַ בייטעל מיט געלד. דער רב האָט זיך אויסגעדרייט און דאָס דערזעהען, רופט ער זיך אָב: היתכן? עס שטעהט דאָך בפירוש „אין הולכיז בממון אחרי הרוב" (ב"ק כ"ז).

161

איינער האָט דערלאַנגט אַ רב אַ כוס בראָנפען און האָט געזאָגט לחיים רבי. און האָט פערגעסען צו געבען איהם צו פערבייסען, צו מאַכען אַ בורא מיני מזונות. — האָט דער רב זיך אָנגערופען: די חז"ל זאָגען דאָך, „מאן דיהיב חיי יהיב מזוני..." (תענית ח').

162

א ראש ישיבה איז אַמאָל אַרויס געגאַנגען נאָכ'ן שיעור פון די ישיבה אויף אַ פּאָר מינוט. און דערווייל האָבען די תּלמידים אָנגעהויבען צו טאַנצען און צו שפּרינגען. אין דעם עפּענט דער ראש־ישיבה די טהור, און אַ תּלמיד האָט פונקט געעפענט אַ גמרא „שבועות" און אָנגעהויבען לערנען מיט אַ ניגון, כדי אָבצונאַרען דעם ראש־ישיבה, אַז ער האָט גאָרנישט געטהון. דער ראש־ישיבה האָט אָבער דערקענט, אַז ער האָט זיך אַרומגעשלאָגען — רופט ער זיך אָב: „מכדי תנא ממכות קאָ סליק מאי שנא דתנא שבועות"... (שבועות ב').

163

אין אַ שטעדטעל האָט דאָס קהל, בשעת זאָגענדיג סליחות, ביי די ווערטער „אבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה". שטאַרק אָנגעהויבען שרייען אויפ'ן קול און ביי „אבינו מלכנו כתבנו בספר זכיות" האָבען זיי נישט גע־שריגען — האָט דער רב זיך אָנגערופען: דאָס קלאָגט טאַקע דער מקונן ירמיהו הנביא „כל עמה נאנחים מבקשים לחם" — אַלע זיפצען נאָר אין די צייט — ווען זיי בעטען אויף ברויט. אָבער נישט בשעת זיי בעטען צופער־שרייבען צו ווערען אין ספר זכיות...

164

אַ משולח האָט אַמאָל געזאָגט: פּערציייטענס איז געווען גוט צו פאָהרען זאַמלען געלד — איינער האָט געזאָגט: ר׳ יוד! נאַ, נעהם געלד! — אַ צווייטער האָט געזאָגט: נאַט אייך ר׳ יוד! נעהמט געלד! — און פון נאַ און נאַט האָט געלוינט צו זיין נע־ונד. היינט זאָגט קיינער נישט „נאַ“ און נישט „נאַט“ (מ׳גיט קיין געלד נישט), לוינט זיך נישט צו זיין נע־ונד.

165

דער גאון ר׳ יאַקילע חריף פון ווילנא, קומענדיג קיין אַמעריקא אַלעס רב, האָבען די גבאים איהם געבעטען, אַז די דרשה זאָל ער האַלטען שבת אין דער פריה — נישט אַזוי ווי דער אַלטער מנהג, אַז מען זאָגט די דרשה אין מיטען טאָג, נאָר אַזוי ווי די מאָדערנע רבנים — האָט ר׳ יאַקילע נישט גע־וואָלט. — האָבען זיי איהם געפרעגט: פאַרוואָס? — האָט ער געענטפערט: די משנה זאָגט, תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין דעתם מתיישבת; עמי הארצים כל זמן שמזקינין דעתם מטורפת (סוף קינים). איבער דעם איז פאַר תלמידי חכמים גלייכער צו דרשה׳נען אין מיטען טאָג, ווייל זי איז שוין עלטער; אָבער היינט זענען די מאָדערנע רבנים עמי הארצים, איבער דעם דרש׳ענען זיי אין דער פריה, ווייל שפּעטער ווערט דאָך זיין דעתם מטורפת...

166

אַ קלוגער רב איז אַמאָל געזעסען ביי אַ סעודה צוזאַמען מיט אַ חברת לעהרערס פון די שקאָלעס, האָבען זיי איהם מכבד געווען מיט ברכת המזון, האָט דער רב אויפגעהויבען דעם כוס און געזאָגט, אַז עס איז דאָ איין רב דאַרף מען זאָגען „ברשות מורי ורבי“, אָבער אַז עס איז דאָ אַ סך „מורים“ (לעהרערס) דאַרף מען זאָגען „שמעו נא המורים“... (במדבר כ׳, י׳).

167

אין אַ שטאָדט איז אַמאָל געקומען אַ מגיד, זעהר אַ הויכער געוויקסיגער, איז ער . . ין צ ם דאָזאָר, וועלכער האָט געהייסען אויפ׳ן ביינאָמען „פוקס“

צו נעהמען ביי איהם רשות צו זאָגען אַ דרשה אין שטאָדטישען בית-המדרש. צוקומענדיג צום דאָזאָר'ס שוועל פון די טהור; האָט זיך דער מגיד געמוזט איינבייגען, ווייל ער איז געווען אַ הויכער, און עס האָט אויסגעזעהן ווי ער ביקט זיך צום דאָזאָר. האָט איהם דער דאָזאָר געפרעגט אין געלעכטער: וואָס ביקט איהר זיך צו מיר, צי בין איך דען אַ שר. — האָט דער מגיד געענטפערט: איך ווייס, אַז איהר זענט נישט קיין שר; נאָר די חז"ל זאָגען: „תעלא בעידניה סגיד לי'" (מגילה ט"ז), אין דער צייט ווען דער „פוקס" איז דער פרנס, ביק זיך צו איהם...

168

א רב איז אַמאָל געפאָהרען אויף די באַהן דריטע קלאַס, אין דעם זעלבען וואַגאָן איז געזעסען אַ פרייהער און חוזק געמאַכט פונ'ם רב און געזאָגט: ווי קומט עס, רבי לעבען! אַז איהר, אַ יחסן, זאָלט פאָהרען דריטע קלאַס. — האָט דער רב געענטפערט: מילא, איך קען נאָך געפונען אַ תירוץ, אָבער דו, וואָס לויט ווי איך זעה, ביסטו אַן ערשט קלאַסיגער עזות פנים, ווי קומסטו צו פאָהרען דריטע קלאַס...

169

א משכיל האָט געפרעגט דעם רבי'ן ר' ברוך פון מעזבוז ז"ל: פאַרוואָס זאָגען די חז"ל „שינת רשעים נאה להם ונאה לעולם" (סנהדר' ע"ב), וואָס איז דאָס אַזוי גוט פאַר די וועלט, ער וועט זיך אויסשלאָפען און וייטער טהון זיינע מעשים? — הער אויס — האָט דער רבי געענטפערט — די חז"ל מיינען אַזוי, „ונאה" — ווען איז דאָס, אויב „לעולם", ווען זיי שלאָפען איין אויף אייביג...

170

א רב אַ למדן, נאָר אַ שטיקעל קל און אַ קנאַפּער ירא-שמים, איז געקומען צו אַ רבי'ן אויף יו"ט. דער רבי האָט ד׳רקענט אין איהם, אַז ער איז נישט קיין ירא-שמים, האָט דער רבי צו איהם געזאָגט: דו ווייסט דעם פשט פון דעם דרש „את ד' אלקיך תירא — לרבות תלמידי חכמים?" (ב"ק מ"א). אַ תלמיד-חכם ברויך אויך מורא האָבען פאַר'ן אויבערשטען.

171

דער בעוואוסטער בדחן שמואל מאַטשעוויטצער איז געקומען אויף אַ חתונה אין אַ שטעדטעל אין גרויס־פוילען. דאָרט איז געווען אַ מנהג, אַז בשעת אַ סעודת מצוה האָט מען דעם רב געגעבען געלד. שמואל בדחן איז געשטאַנען און געשיט מיט גראַמען און נוטריקונ׳ס און נישט בעקומען קיין גראָשען, און דעם רב האָט מען געהאַלטען אין איין געבין געלד. — רופט זיך אָהן שמואל בדחן: עולם! איך וועל אייך פרעגען אַ קלאָץ־קשיא, אומעטום אין דער גמרא ווייסט מען, אַז „רב און שמואל קריגען" (זענען מחולק) און דאָ זעה איך, אַז רב (געוויזען אויפ׳ן רב) קריגט (בעקומט), און שמואל (געוויזען אויף זיך) קריגט נישט... נאָכדעם, ווי דער עולם האָט זיך שוין געהאַט גוט אויסגעלאַכט פונ׳ם געלונגענעם איינפאַל, רופט זיך אָהן שמואל בדחן: אָבער איך קאָן אייך די קשיא פערענטפערען. ווייסט איהר, פאַרוואָס דאָ קריגט רב און שמואל קריגט נישט? ווייל „רב תנא הוא ופליג" (עירובין נ), ווייל רב קען לערנען דעריבער קריגט ער, אָבער שמואל (געוויזען אויף זיך) איז אַ וואָיטעק — קריגט ער נישט!

172

ר׳ נח בדחן איז געשטאַנען אויף אַ רבי׳שע חתונה און געדרשנ׳ט פורים תורה, דער רבי האָט שטאַרק נהנה געווען, האָט ער געזאָגט צום משמש: גיט אים אַ גלעזעל ווין! נח האָט זיך מכלומר׳שט בעליידיגט און געזאָגט: ביי נח׳ן שפיעלט דען אַ ראָלע אַ גלעזעל וויין, נח איז געווען דער ערשטער וויין־פלאַנצער! (ויטע כרם וישת בתוך אהלו): טאָ גיט איהם אַ גלעזעל בראָנפען! — זאָגט דער רבי. — רופט זיך אָהן נח: י״ש, דורשין אותו לגנאי ביי נח׳ן. פונדעססוועגען — כאַפט ער זיך צוריק — י״ש מרבותינו, י״ש פון אַ רבי׳ן דורשין אותו לשבח — און האָט געטרונקען לחיים.

178

אין לאָדז פלעגט אַרומגעהן איינער מיט אַנ׳איינרעדעניש, אַז ער איז לאָדזער מורה־הוראה. ר׳ חזקי׳ לוביטשער פלעגט איהם צובאַצעווען, אַז ער איז טאַקע לאָדזער מורה־הוראה, אַי פאַרוואָס בעקומט ער נישט קיין פענסיע? דערפאַר — זאָגט ער — פסק׳נט ער דאָך טאַקע נישט קיין שאלות.

174

ר׳ יאָשע דענעבורגער ז״ל, דווינסקער רב, איז אַמאָל געגאַנגען אויפ׳ן בית החיים אין ווארשא, און פון שטאַרקען פערקאָכט זיין שטענדיג אין לערנען, האָט ער אָנגעהויבען רעדען אין לערנען. האָבען מענטשען איהם געפרעגט: רבי! עס איז דאָך אַ לועג לרש? (ברכות י״ח). [דער רב האָט געזעהן לויט די אויפשריפטען פון די מצבות אויף פויליש, וואָסערע תכשיטים דאָ ליגען] האָט ער געענטפערט: און אַז זיי וואָלטען געלעבט, וואָלטען זיי דען פערשטאַנען וואָס איך רעדט...

175

דער מלבי״ם ז״ל, האָט אַמאָל דערהאַלטען אין פורים „שלח מנות״ פון אַ חברה אַסימיליאַטאָרען אַ צורה פון אַ חזיר געמאַכט פון צוקער, האָט זיי דער מלבי״ם ז״ל צוריק געשיקט זיין אייגענע פאָטאָגראַפיע, און האָט צוגעשריבען: איהר האָט מיר געשיקט אייער צורה, שיק איך אייך מיין צורה. איבער אַ יאָהר האָבען זיי איהם ווייטער געשיקט אַ צורה פון אַ דבר אחר האָט ער זיי צוריק געשריבען: עס איז מיר גאָרנישט איינגעפאַלן, אַז איהר האָט מיך אַזוי ליעב, אַז דעם ביסען פון מויל האָט איהר מיר אויך אַוועק געגעבען...

176

דער „נודע ביהודה״ ז״ל, איז אַמאָל געקומען אין אַ שטאָדט, איז ער אַריין אין בית המדרש און האָט געוואָלט דאַווענען מנחה בציבור, איז דאָרט געוועזען צעהן יודען, נאָר איינער איז אַרויס געגאַנגען און האָט נישט געוואָלט מיט דאַווענען, ווייל ער איז געווען אַ פרייהער. — האָט דער גאון זיך אָנגערופען: אַצינד איז מיר רעכטיג געוואָרען, דאָס וואָס האָט מיך שטענדיג געאַהרט: פאַרוואָס? ווען יעקב האָט געשיקט אַ מנחה צו עשו׳ן, סטאַדעס שאָף מיט פאַסטוכער; און יאַגד-הינט וואָס דאָס געהער צו פאַסטוכער, האָט ער נישט געשיקט? — נאָר דער תירוץ איז, ווייל דאָס אַלעס איז דאָך געווען אַ מנחה, און די הינד — לויט ווי איך זעה — אַנטלויפען דאָך גאָר פון מנחה...

177

אקלוגער אָרימאַן איז געווען אויף אַ חתונה. ער איז געשטאַנען ביי דעם אויווען, ווי דער שטייגער, קיינער האָט זיך אויף איהם נישט אומגעקוקט. נאָך די סעודה איז צוגעגנב׳עט געוואָרען אַ זילבערנעם לעפעל, האָט מען באַזוכט דעם אָרימאַן און מען האָט ביי איהם נישט געפינען. רופט זיך אָן דער אָרימאַן: אויף מיר איז געזאָגט געוואָרען דער פסוק „נשכחתי כמת מלב" (תהלים ל"א), בשעת די סעודה בין איך אין גאַנצען פערגעסען געוואָרען, מען האָט זיך אויף מיר נישט אומגעקוקט, מיר צו געבען עפּעס פון די סעודה, נאָר „הייתי", ווען בין איך דערמאָנט געוואָרען — „ככלי אובד", אַזוי ווי עס איז נאָר פערלוירען געוואָרען דער זילבערנער לעפעל, דעמאָלט האָט מען זיך אין מיר דערמאָנט...

178

וועו ר׳ שלמה קלוגער ז"ל איז חתן געוואָרען, האָט איהם דער פאָטער פון די כלה צוגעזאָגט צו שיקען אַ גאָלדענע קייט אַ מתנה. איז אָבער אַדורך אַ צייט און ער האָט נאָך אַלץ נישט געהאַט דערהאַלטען די קייט — האָט דער גאון איהם געשריבען: איך האָב געפינען צו אייך אַ רמז אין דער תורה, אין פרשת וירא שטעהט אויף דעם וואָרט „ויתמהמה" (פערזאָמט) אַ שלשלת (אַ קייט)...

179

ר׳ עקיבא איגר ז"ל ווען ער איז געווען אַ קליין יונגעל, איז ער שוין געווען אַ גרויסער חריף. איינמאָהל האָט איהם די מוטער דערלאַנגט צום מיטאָג „קאַשע", פרעגט איהם דער פאָטער: וואָסער תירוץ זאָגסטו אויף די קאַשע. האָט ר׳ עקיבא איגר געענטפערט: „אין מסיחין בסעודה" (תענית ו׳). נאָך די סעודה פרעגט ער איהם: אַצינד האָסטו שוין אַ תירוץ. — ענטפערט ער: אַצינד איז דאָך שוין קיין קאַשע נישטאָ...

180

דער קעלעמער מגיד איז געקומען אין אַ שטאָדט האַלטען אַ דרשה. דאָרטען איז געווען נאָך אַ דרשן וואָס מען האָט אים געגעבען זייער אַ קליינעם

בעלוינונג פאַר זיינע דרשות, פרעגט ער דעם קעלעמער מגיד: זאָגט מיר פאַרוואָס איז מיין בעלוינונג אַ קלענערע ווי אייערע, איך בין דאָך אויך אַ בעריהמטער דרשן? האָט דער קעלעמער מגיד איהם געענטפערט: מיר געפינען אין דער גמרא, אַמאָל שטעהט „אמר רבא" און אַמאָל שטעהט „רבא אמר"? נאָר דער תירוץ איז, אַז ווען רבא קריגט זיך מיט איינעם שטעהט „רבא אמר", ד. ה. רבא זאָגט אַזוי און „אביי" זאָגט אַזוי, אָבער אַז עס איז נישטאָ קיין שום מחלוקת — שטעהט „אמר רבא", אַזוי איז שטענדיג דער זעלבער כלל — אויב דער „נאָמען" איז פאַר דעם „זאָגען", ד. ה. אַז דער דרשן איז אַ מפורסם נאָך איידער ער זאָגט די דרשה — „קריגט ער"; נאָר אויב דאָס זאָגען איז פאַר דעם נאָמען, ד. ה. ער איז נישט מפורסם, דענסט־מאָל קריגט ער נישט, נאָר אַ קליינעם שכר...

181

א גאון האָט געהאַט זעהר אַ שלעכט ווייב. אַמאָל איז זי קראַנק געוואָרען און געשטאָרבען, האָט דער גאון געלאָזט אויסקריצען אויף די מצבה: „פה נטמנת האשה הכשירה". — האָט מען געפרעגט דעם גאון: פאַרוואָס האָט איהר אַזוי געשריבען אויף איהר? זי האָט דאָך אייך שטענדיג מצער גע־ווען? — האָט ער געענטפערט: די חז"ל זאָגען „איזהו אשה כשרה — כל שעושית רצון בעלה" (תדב"א פ"ט), און מיט איהר שטאַרבען האָט זי דאָך באמת געטהון דעם רצון פון מאַן — קומט דאָך איהר דעם טיטול „אשה הכשירה"...

182

א פרייהער האָט אַמאָל געזאָגט צום דובנער מגיד ז"ל: אויב איהר וועט מיך — קענען מחזיר למוטב זיין, וועל איך וויסען אַז איהר קענט אויפטהוען. — האָט דער דובנער איהם געענטפערט מיט אַ משל, אַזוי ווי זיין שטייגער: אַ סוחר, וואָס איז צוריקגעקומען פון זיין רייזע פון אויסלאַנד, האָט מיט־געבראַכט פאַר זיין דינסט אַ טייערען בלאָזער אויף אויפצובלאָזען גיך דאָס פייער פון קיך. ווען ער האָט דאָס געגעבען די דינסט, האָט ער געזאָגט צו איהר: אַז דו וועסט אַריין לייגען די קוילען אין די קיך און דו וועסט בלאָזען מיט דעם בלאָזער, וועט ווערען אַ גרויס פייער אין איין רגע. די דינסט האָט אַזוי געטהון. געהט זי צו צום בעל־הבית און זאָגט איהם: איך האָב געטהוען אַזוי ווי איהר האָט געהייסען, איך האָב געבלאָזען און גע־

בלאָזען און עס האָט גאָרנישט געהאָלפען. דער בעל-הבית געהט צו צו דער קיך זעהט ער קאַלטע קוילען ליגען. זאָגט ער צו איהר: דו נאַר איינער, דער בלאָזער העלפט נאָר, אַז דו טוהסט אַריין אַ פונק פייער, דענסטמאָל דערוועקט דער בלאָזער דאָס פייער און עס ווערט אַ גרויסער פלאַקער פייער. אָבער אַז עס איז קיין פונק פייער נישטאָ, וואָס העלפט דער בלאָזער? — אַזוי איז מיט דיר — ענדיגט דער דובנער מגיד — אַז עס איז נישטאָ אין דיר קיין פונק אמונה, איז דאָך בחנם מיין בלאָזען...

183

אמאָל איז געווען אַ דין-תורה ביי דעם „הפלאה" ז"ל, און איין בעל-דין — וועלכער האָט געוואוינט אין אַ אַנדער שטאָדט האָט איבער געשיקט די טענות צום מורה-הוראה פון זיין שטאָדט, ער זאָל פאַר איהם טענה'ן. דער „הפלאה" האָט אָבער דערקענט, אַז די טענות זענען פאַלשע. האָט ער געשריבען אַ בריעף צום בעל-דין מיט דעם לשון „מערים אדם על „תביעתו" ומכניסה במו"ץ שלו" (פסחים ט'), „תביעתו" הייסט די טענות, מו"ץ איז ראשי תיבות מורה-צדק... (מורה-הוראה).

184

א מחבר איז געקומען צו ר' אייזיל חריף ז"ל בעטען אַ הסכמה אויף זיין ספר „יהגה חכמה" — האָט ר' אייזיל אַריינגעקוקט אין ספר; און זעהענדיג, אַז די גוטע און קלוגע ווערטער איז נישט דעם מחבר'ס, עס שטעהט שוין אין די פריהערדיגע ספרים. און זיינע אייגענע ווערטער זענען טאַקע נישט גוט. — רופט ער זיך אָב צום מחבר (אויף פויליש): דו האָסט גאַנץ ריכטיג אַ נאָמען געגעבען דעם ספר „יהגה חכמה", ווייל צאָ יעגאָ טאָ ניע חכמה, אַ צאָ חכמה — טאָ ניע יעגאָ...

185

א רב האָט אַמאָל אַהיימגענומען צו זיך אויף שבת אַנ'אורח, אַ למדן. ער איז אָבער געווען אַ גרויסער בעל-גאוה. ביים טיש האָט ער כסדר געשיט מיט דרשות, און האָט געבלאָזען פון זיך. ער האָט נישט געלאָזט דעם רב קומען צום וואָרט. דעם רב האָט דאָס זעהר פערדראָסען — רופט ער זיך אָן צום אורח: ס'איז בעוואוסט, אַז דער „שבת קודש" איז אַ גרויסער

בעל מכניס אורח, ווייל אַז „ראש־חודש״ געפאַלט אין שבת שענקט איהם דער שבת אַוועק דעם גאַנצען מוסף, ווייל מען זאָגט דעם נוסח פון ראש־חודש „אתה יצרת״ און אַ שענערען אורח, צום ביישפּיעל: אַז „יום טוב״ געפאַלט אום שבת שענקט איהם דער שבת אַ גרעסערע „מתנה״ און ער לאָזט זיך באַניגען אין שמונה־עשרה, בלויז וואָס מ׳דערמאָנט איהם נאָר, און אַז „יום־כפור״ געפאַלט אום שבת, גיט ער איהם אַלס אַוועק, און פאַסט צו־זאמען מיט דעם אורח יום־כפור; סאָ אייגענטליך, פאַרוואָס אַז ראש־השנה געפאַלט אום שבת, לאָזט איהם דער שבת נישט בלאָזען קיין שופר? — איז דאָך געדרונגען —פיהרט אויס דער רב — אַז אַ אורח אין אַ פרעמדע שטוב טאָר נישט בלאָזען פון זיך...

186

ווען מען האָט דעם רבי׳ן ר׳ העשיל ז״ל גערעדט אַ שידוך מיט די טאָכ־טער פון דעם גאון ר׳ שאול וואַהל ז״ל, זענען זיי זיך צוזאַמען געקומען אויף איין אָרט, נאָר דער חתן איז געווען אין אַ שטוב, און די כלה איז געשטאַנען אין פאָדער־הויז, וועלכער ס׳איז געווען נידעריגער ווי די שטוב מיט איין שטאַפּעל. האָט ר׳ העשיל אָנגעהויבען מיט איהר צו רעדען פון די שטוב אַרויס, און ער האָט נישט געוואָלט אַראָב גיין צו איהר ווי זי איז געווען. — רופט זי זיך אָן צו איהם: „נחות דרגא ונסיב איתתא״ (יבמות ס״ג), ני־דער אַראָב אַ שטאַפּעל ווען דו ווילסט נעהמען אַ ווייב (דער אמת׳ער פשט איז: דו זאָלסט נעהמען אַ ווייב, אַפילו ווען זי איז נישט אַזאַ מיוחסת ווי דו)...

187

אַ אפּיקורוס איז געקומען צו אַ גאון און האָט איהם געפרעגט: פאַרוואָס — האָט איהר אונז פיינד, אונז האָבען דאָך אַלע איין טאַטען. — ענטפערט איהם דער גאון: אמת טאַקע, דאָס מיר האָבען איין טאַטען, אָבער איין „מותר״ האָבען מיר נישט. דען וואָס עס איז ביי אייך „מותר״, איז ביי אונז „אסור״...

188

צום גאון ר׳ שלמה קלוגער ז״ל איז געקומען אַמאָל אַ בעל־הבית פון שטאָדט פאַרטאַג׳ס. ער איז געווען אַ גרויסער שטאָדט־בעל־מחלוקת אַ

מחרחר-ריב, און געקומען זיך קריגען מיט דעם גאון. דער בעל-הבית האָט געהייסען „זאב״ — רופט זיך אָן דער גאון: וואָס ביסטו געקומען אַזוי פריה צו מיר. עס איז דאָך נאָך נישט צומאָלט דער זמן פון קריאת-שמע, ווייל די חז״ל זאָגען, אַז דער זמן קריאת-שמע איז „משיכיר בין זאב לכלב״ (ברכות ט׳), ד.ה. אַז עס איז שוין לעכטיג, אַז מ׳קען דערקענען אַ צווישענ-שייד פון אַ זאב (וואָלף) ביז אַ כלב (הונד), און יעצט דערקענט מען גאָר-נישט קיין חילוק פון אַ זאב צו אַ כלב...

189

אַפּיקורוס וואָס האָט זיך שטענדיג פאַרשטעלט פאַר אַ ירא-שמים האָט זיך — געזשאַלעוועט פאַר דעם רב, אַז די חסידים יאָגען איהם שטאַרק. זאָגענ-דיג דעם רב, איך בין דאָך אויך אַ ירא-שמים. — ענטפערט איהם דער רב, וועלכער האָט איהם געקענט וואָס פאַר אַ תכשיט ער איז: אויב דו ביסט אַ ירא-שמים און דו ציטערסט פאַר אַ עבירה, טאָ פאַרוואָס קוקסטו אין אַ שפּיגעל עטליכע מאָל אין טאָג. די חז״ל זאָגען דאָך, אָסור להסתכל בדמות אדם רשע (מגילה כ״ח), (ד. ה. מ׳טאָר נישט קוקען אַ רשע אין פנים אריין)...

190

ביי דעם לעמבערגער רב ר׳ יעקב אורינשטיין ז״ל (דער בעל מחבר פון ספר „ישועות יעקב״) איז געווען אַמאָל אַ דין-תורה, האָט ער די טענות פון די בעלי-דינים אויפגעשריבען אויף אַ פּאַפּיער. זיין אייניקעל ר׳ הירש-עלע אורינשטיין איז געווען נאָך אַ קליין יונגעל האָט גענומען דאָס פּאַ-פּיער און האָט דאָס צושניטען אויף שטיקלעך. האָט זיך דער זיידע אויף איהם געבייזערט און איהם געפרעגט: פאַרוואָס האָסטו צושניטען די טענות? — האָט ער געענטפערט: כ׳האָב „גוזר טענות״ געווען (גוזר איז טייטש צו-שניטען, אַזוי ווי מ׳געפינט „לגוזר ים סוף לגזרים״)...

191

דער גאון ר׳ עקיבא איגר איז אַמאָל געווען אין ווארשא, האָט מען איהם פערבעטען אין ראַבינער-סעמינאַר, ער זאָל פערהערען די תלמידים. — ער האָט זיי געפרעגט אין לערנען און קיינער האָט נישט געוואוסט צו ענט-

פערען. פרעגט ער דעם פיהרער פון סעמינאַר: היתכן, מ'רופט דאָס ראַבי־נער־סעמינאַר, ווי האָבען זיי דאָס רבנות, אַז זיי קענען גאָרנישט. האָט ער געענטפערט: דער סעמינאַר איז נאָר אויסצולערנען די עקזאַמענס וואָס אַ רב דאַרף צום דעם רבנות, אָבער נישט צו ענדיגען דאָס רבנות. — האָט דער גאון זיך אָנגערופען: קומט דאָך אויס, אַז דער וואָס ענדיגט די לעהרע פון דעם סעמינאַר, איז ער נישט קיין „רב" נאָר אַ „ערב רב"... (שמות י"ב ל"ח).

192

אָרימאַן איז אַמאָל געקומען צו ר' חיים וואָלאָזינער ז"ל ערב פסח און האָט איהם געפרעגט: צי מעג ער טרינקען די פיער כוסות פון מילך? — האָט דער גאון אַרויסגענומען דריי רובעל און האָט איהם געגעבען ער זאָל זיך קויפען וויין. די תלמידים האָבען זיך שטאַרק געוואונדערט, פאַרוואָס ער האָט איהם נישט געענטפערט אויף די שאלה, אויך וואָס ער האָט איהם גע־געבען דריי רובעל. אויף די פיער כוסות איז דאָך גענוג אַ רובעל. — האָט דער גאון זיי געענטפערט: איהר דאַרפט דאָך פערשטעהן, אַז דער יוד האָט אויך נישט קיין פלייש אויף יו"ט, ווייל ווען ער זאָל האָבען פלייש, ווי אַזוי וועט ער מעגען טרינקען די לעצטע צוויי כוסות וואָס מ'דאַרף טרינקען נאָך די סעודה. ער וועט דאָך זיין פליישיג. וואָלט ער דאָך ממילא קיין שאלה נישט געפרעגט. — דערפאַר מוז מען דאָך איהם געבען אויף פלייש אויך...

193

א קלוגער רב האָט אַמאָל געוואָלט באָרגען געלד ביי אַ גוי — האָט ער איהם נישט געוואָלט באָרגען. רופט זיך אָן דער רב צו די מענטשען, וועלכע זענען דערביי געשטאַנען: דאָס איז אַ „מכה אשר לא כתובה בתורה, ווייל אין די תוכחה שטעהט „הוא ילוך" וגו' (דברים כ"ח מ"ד) [ער וועט דיר באָרגען]. הייסט, אַז ער וויל אויך נישט באָרגען, איז עס דאָך אַ מכה אשר לא כתובה...

194

וען דער צאַנזער רב ר' חיים ז"ל, איז נאָך געווען אַ יינגעל, האָט איהם אַ רב געפרובט, אין לערנען, און האָט איהם געפרעגט, זאָג מיר, ווען

אדם הראשון האָט מקדש געווען חוה׳ן ווער זענען געווען די „עדות״, (קידו־
שין דאַרף צו האָבען עדות) (קידושין ס״ה), דענסטמאָל איז דאָך נאָך קיין
מענטש אויף דער וועלט נישט געווען, — האָט ער געענטפערט: די גמרא
זאָגט אין קידושין דף ס״ה, אַז צוליעב דעם דאַרף מען עדות ביי קידושין
און מ׳זאָגט ניט דערביי הודאות בעל־דין כמאה עדים דמי, אַז מען זאָל זיך
אַליין גלייבען. ווייל עס איז אַ ריעותא פאַר אַנדערע מענטשען, ווייל קיין
אַנדערער וועט דאָך שוין ניט קענען חתונה האָבען מיט איהר, ווייל זי ווערט
דאָך אַ אשת־איש, איבער דעם גלייבט מ׳ניט זיי אַליין, נאָר מ׳דאַרפט עדות,
אָבער אדם הראשון האָט דאָך קיינעם ניט קיין שלעכט׳ס געטהוען מיט דעם
וואָס ער האָט גענימען חוה׳ן, ווייל עס איז דאָך נאָך ניט געווען קיין שום
מענטש אַחוץ זיי, דאַרפט מען דאָך ניט קיין עדות...

195

ווען דער „קדושת לוי״ איז אַמאָל געקומען אין אַ שטאָדט, איז ער פּלוצלונג
נישט געזונט געוואָרען. דער רב פון דער שטאָדט איז איהם ניט געקומען
מבקר־חולה זיין, ווייל ער איז געווען אַ שטיקעל בעל־גאוה, נאָר ער האָט
געשיקט זיין זוהן אויף זיין אָרט, איהם מבקר־חולה זיין, און דער זוהן האָט
געזאָגט אַ תירוץ פאַרוואָס דער טאַטע איז נישט געקומען, דער קדושת־לוי
האָט זיך דערוואוסט, אַז דער רב פלעגט זאָגן תורה וועלכעס ער האָט דאָס
אַרויס גענומען פון ספרים און האָט דאָס געזאָגט און זיין נאָמען, גלייך ווי
ער אַליין וואָלט דאָס מחדש געווען, — רופט זיך אָן דער קדושת־לוי צו דעם
רב׳ס זוהן, די זאָלסט זאָגען דעם טאַטען, אַז איך האָב חס־ושלום ניט קיין
שום תרעומות אויף דיין טאַטען פאַרוואָס ער איז ניט געקומען מיך מבקר־
חולה זיין, ווייל ער האָט רעכט, ווייל די חז״ל זאָגען „הרב שמחל על כבודו
כבודו מחול״ משום שהתורה שלו הוא (קידושין ל״ב), ד. ה. פאַרוואָס קען אַ
רב מוחל זיין אויף זיין כבוד, ווייל די תורה איז זיין, אָבער דיין טאַטע —
פירט אויס דער קדושת־לוי: וואָס די תורה איז ניט זיין, קען ער דאָך ניט
מוחל זיין אויף זיין כבוד, ער זאָל קומען צו מיר...

•

196

א אָרימאַן וואָס פלעגט אַרום פאָהרען קלויבען נדבות, איז אַמאָל אַדורך
געפאָהרען דורך די שטאָדט אַפּט, און ער האָט אָבגעטרעטען ביי דעם
אַפּטער רב ז״ל, ווען ער האָט זיך געזעגענט מיט איהם, פרעגט דער אַפּטער

רב, ווי גייסטו פון דאַנען, — האָט דער אָרימאַן געענטפערט: איך ווייס אַליין ניט ווי צו גיין, נאָר איך גיי, ווי השי״ת וועט מיך פיהרען. אַזוי ווי עס שטייט „המכין מצעדי גבר״ — האָט דער אַפּטער רב ז״ל געזאָגט צו איהם: יעצט פאַרשטעה איך וואָס די חז״ל זאָגען „עניות מעביר את האדם על דעת קונו״ (עירובין מ״א), איז דער טייטש, דאָס עניות פיהרט דעם מענטש פון איין שטאָדט צו די אַנדערע שטאָדט, אויף דעם אייבערשטענ׳ס דעת, ווי ער וועט איהם פיהרען...

197

װען מען האָט געבויט דאָס בית־המדרש אין אַפּט, האָט דער אַפּטער רב אַליין אַכטונג געגעבען אויף די אַרבייטער, אַז זיי זאָלען ניט באַלמוטשען די צייט. ער האָט אָבער געהאַט „עגמת נפש״ צוזעהנדיג זייער פוילקייט. — רופט ער זיך אָן: אַצונד פאַרשטיי איך דעם פּשט אין די גמרא „הרוצה לאבד מעותיו ישכור פועלים ואל ישב עמהם״ (ב״מ כ״ט). אייגענטליך, צו דאַרפט די גמרא געבען אַ עצה ווי אַזוי צו פאַרלירען געלד? נאָר דער פּשט איז: דער וואָס וויל נאָר בלויז זיין געלד פאַרלירען זאָל ער דינגען אַרביי־טער, און זאָל נישט זיצען מיט זיי ביי די אַרבייט. ווייל אויב ער וועט זיין ביי די אַרבייט וועט ער פערלירען דאָס געזונד אויך פאַר עגמת־נפש, נישט בלויז דאָס געלד...

198

װען דער „רמ״א״ איז געוואָרען רב אין קראָקע איז ער געקומען צום קיסר אָנגעטוהען זעהר שיינע מלבושים. האָט ער איהם געפרעגט עס שטעהט דאָך „אל תתהדר לפני מלך״ אויך שטייט „יאה עניותא ליהודאי״ (חגיגה ט׳) ד.ה. עס איז שיין אָרימקייט פאַר יודען, — האָט דער רמ״א געענטפערט. די צווייטע פראַגע פערענטפערט די ערשטע פראַגע ווייל אַז אָרימקייט איז שיין, איז דאָך שיינע מלבושים ניט שיין, האָב איך דאָך מקיים געווען טאַקע „לפני מלך אל תתהדר״...

199

װען ר׳ פנחס ז״ל דער „הפלאה״ פלעגט זיין אונטערוועגנ׳ס האָט ער זיך געפירט ברייט, געגעכטיגט אין אַ שיינעם האָטעל, און פלעגט געבען אַסך

געלד צדקה, האָט איהם איינער געפרעגט, פאַרוואָס ביי אייך אין שטאָדט לעבט איהר קאַרג? — האָט ער געענטפערט: ווען פנחס איז אויפן אָרט איז ער „בין המצרים״ (ווייל פרשת פנחס לייענט מען בין המצרים אין די דריי וואָכען), ד. ה. ענג, קאַרג, אָבער ווען פנחס איז ניט אויפען אָרט (ווען מען לייענט פרשת פנחס אין יום טוב.) דעמסטמאָלט פיהרט מען זיך דאָן ברייט, (מען גרייט אָן לכבוד יום טוב גרויסע סעודות...)

200

דער "חיד״א" (ר׳ חיים יוסף דוד אזולאי ז״ל), האָט אַמאָל געזאָגט אויף אַ יוד אַ קדוש וואָס פלעגט שטענדיג קומען אין שוהל נאָך דעם ווען מען האָט שוין געענדיגט דאָס דאַווענען נאָך „עלינו לשבח״: — איש קדוש עובר „עלינו״ תמיד... ד.ה. דער איש קדוש קומט צו „עלינו״...

201

איינער איז אַמאָל געקומען צו זיין רבי׳ן אויף שבת פרשת בא. האָט איהם דער רבי געפרעגט: פאַרוואָס האָסטו נישט געוואַרט אויף פרשת בשלח? ווייל דער עולם קומט שטענדיג אויף שבת שירה. האָט ער געענטפערט: ווייל „מצוה בו יותר מבשלוחו״ (קדושין מ״א)...

202

צום לעמבערגער רב זענען אַמאָל געקומען אַ שווער מיט אַ איידעם אויף אַ דין-תורה. דער חתן האָט געמאָהנט דעם שווער די קעסט, וואָס ער האָט איהם צוגעזאָגט, כדי ער זאָל קענען זיצען און לערנען, און זאָל ווערען אַ בקי בש״ס. און יעצט איז ער חוזר. דער שווער האָט געטענה׳ט: די משנה זאָגט דאָך, „טוב תורה עם דרך ארץ״ (אבות פרק ששי). האָט דער רב געזאָגט צום שווער: אמת, עס איז טאַקע אַ בפירוש׳ע משנה, אָבער עס איז גלייכער אַז דיין איידעם זאָל זיצען און לערנען און זיין בקי אין גאַנץ ש״ס, און די איינע משנה זאָל בלייבען ביי איהם שווער. איידער ער זאָל ריכטיג מאַכען בלויז די משנה, און דורך דעם זאָל בלייבען ביי איהם גאַנץ ש״ס שווער...

203

דער רבי פון לובלין, דער „חוזה", פלעגט ליעב האָבען צו רעדען מיט ר' הירשלי זדיטשובער ז"ל שאַרפע ווערטלעך. איינמאָל ווען ר' הירשלי האָט זיך געזעגענט מיט דעם „חוזה", האָט איהם ר' הירשלי גערעדט ער זאָל איהם באָרגען אויף די הוצאות — האָט ער איהם געבאָרגט. זאָגט צו איהם דער „חוזה": ר' הירשלי! איך האָב דיך געכאַפּט אין מיין האַנד אַריין, ווייל עס שטעהט דאָך, „עבד לוה לאיש מלוה" (משלי כ"ב). — האָט איהם ר' הירשלי געענטפערט: פערקעהרט, איך האָב אייך געכאַפּט, ווייל די חז"ל זאָגען, „הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו" (קידושין כ"ב)...

204

אין אַ שטאָדט איז אַמאָל געווען אַ „מסור", וואָס פלעגט האַלטען אין איין זאָגען „תהלים" און „תקון חצות". האָט דער רב געזאָגט: וואָס טויג מיר זיין זאָגען, „אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי" (קידושין כ"ח)...

205

צוויי מענטשען זענען אַמאָל געקומען אויף אַ דין-תורה צום „הפלאה". פרעגט דער גאון צו איין בעל-הבית, צי ער קען זאָגען אַ „הן" (אַ הן-צדק), אַז דער אמת איז מיט איהם. האָט ער געענטפערט: אַז איך קען זאָגען אַפילו הונדערט מאָל „הן". דער גאון האָט אָבער דערקענט, אַז ער וויל זאָגען אַ ליגענד. האָט ער געמאַכט אַ „פשרה". האָבען די מענטשען וואָס זענען דאָרטען געווען געפרעגט דעם גאון: פאַרוואָס האָט איהר געמאַכט אַ פשרה, בשעת דער בע"ד וויל זאָגען אַ סך מאָל „הן". האָט דער גאון געענטפערט: רש"י זאָגט אין חומש אויף „הין" אַז אַ „הין" איז צוועלף לוגין (ליגענד) איז דאָך אַ קל-וחומר. אַז אין איין „הן" שטעקט צוועלף לוגען, טאָ וויפיל ליגענד שטעקט שוין אין אַ סך מאָל „הן"...

206

ווען דער „נודע ביהודה" איז געוואָרען רב אין פראָג איז דער דעמאָלס-דיגער גאון ר' זרח איידליץ נישט געווען מיט איהם בשלום. און דאָרט איז דעמאָלס געווען אַ דיין, ער האָט געהייסען ר' ברוך. האָט דער ר'

ברוך דיין נאָך געזאָגט ר׳ זרח׳ן אַ חידוש פון „נודע ביהודה״, צוזאָגענדיג דערביי, אַז דער „נודע ביהודה״ האָט מכוין געווען צום „אמת״. — רופט זיך אָן ר׳ זרח צו די אָנוועזענדע: זעהט נאָר! „על שמועות רעות [„שמועות״ איז דער טייטש „הלכות״] אומר ברוך דיין [זאָגט ברוך דיין] אמת״ (ברכות נ״ד), אַז דאָס איז אמת; ד״היתכן?!...

207

אַ תלמיד פון חתם-סופר האָט אַמאָל געמאַכט אַ סעודה פאַר אַלע תלמידים, צווישען זיי האָט זיך אויך געפינען דער גאון „מהר״ם שי״ק״ ז״ל; ווען דער עולם איז זיך שוין צוזאַמען געקומען, האָט זיך געמאַכט אַ שאלה אויף דעם פלייש, איז דער בעל-הסעודה געווען זעהר מרה-שחורה׳דיג, חייל ער האָט נישט געוואוסט וואָס ער זאָל זיי אַצינד געבען צו עסען; רופט זיך אָן דער „מהר״ם שי״ק״: עס שטעהט, „ועשה [דו זאָלסט מאַכען] למען אוהביך [פאַר דיינע גוטע פריינד] שוכני עפר״ [קאַרטאָפלעס וואָס ליגען אין דער ערד]. האָבען אַלע מסכים געווען צו עסען בלויז קאַרטאָפלעס...

208

דער „לבושי שרד״ איז געווען רב אין „סאַראָקע״. די שטאָדט-מענטשען זענען געווען זעהר שלעכטע. איז געבליבען ביי דעם גאון במוסכם, אַז ער זאָל אַוועק פון די שטאָדט. ווען ער איז אַוועק, זענען אַלע איהם געגאַנגען באַגלייטען. ווען אַלע זענען שוין געווען אונטער די שטאָדט, דרייט זיך דער גאון אויס מיט׳ן פנים צו דער שטאָדט און הייבט אָן צוליובען די שטאָדט. האָבען זיי איהם געפרעגט: פאַרוואָס האָט איהר פריהער געהאַט „תרעומות״ אויף די שטאָדט? — האָט ער געענטפערט: דעם גאַנצען פאַרדראָס האָב איך דאָך נאָר געהאַט אויף אייך, וואָס איהר האָט מיך מצער געווען. דאָס איז אַלץ געווען ווען איהר זענט געווען אין שטאָדט, אָבער אַצינד, אַז איהר אַלע זענט אונטער די שטאָדט — פיהרט אויס דער גאון — ווי גוט און ווי שיין ביסטו טייערע שטאָדט סאַראָקע...

209

דער אייזעלע איז אַמאָל געקומען ערב פסח צו אַ קאַרגען גביר נאָך מעות חטים. האָט דער גביר נישט געוואָלט געבען. דערביי האָט זיך דער

גביר גערייניגט די קעשענעס פון חמץ. — רופט זיך ר׳ אייזעלע אָן: איהר דאַרפט נישט רייניקען די קעשענעס, ווייל איהר זענט דאָך נאָר אַ יוד בין צו די קעשענע – קומט דאָך אויס, אַז די קעשענע איז אַ „חור שבין יהודי לעכו״ם״ (פסחים ח׳), דאַרף מען דאָך נישט קיין בדיקה...

210

א מחבר וואָס ער האָט געהאַט „סמיכה״ פון דעם שטעדטעל „דאָלנע״ איז געקומען מיט זיין חיבור צו ר׳ אייזעל סלאָנימער נאָך אַ הסכמה. ר׳ אייזעל האָט אַדורך געקוקט דאָס ספר – זאָגט ער צום מחבר: איהר זענט טאַקע אַ „סמוך״, אָבער „אינו נראה״ (עס געפעלט מיר נישט); ווייל די גמרא זאָגט „סמוך ואינו נראה, זה היושב בעמק״ (מגילה ג׳), און דו זיצט דאָך אין „דאָלנע״ (עמק)...

211

א גאון איז אַמאָל איינגעשטאַנען ביי ר׳ נתנאל ראָטשילד אין שטוב. פרעגט ער דעם גאון: רבי! זאָגט מיר צי ביי מיר אין שטוב פיהרט זיך על פי רוח התורה.– זאָגט ער איהם: – ניין – ווייל אין די תורה שטעהט, „ורם לבבך ושכחת כו׳״, און ביי אייך איז דאָך נישט אַזוי.

212

ר׳ אייזעלע סלאָנימער פלעגט זאָגען: וואָס איז די מעשה, וואָס די נגידים גיבען אַ נדבה אַ קאַליקע, און קיין למדן גיבען זיי נישט; – ווייל פאַר אַ קאַליקע האָבען זיי מורא. אויב זיי וועלען נישט געבען קיין נדבה, קענען זיי אפשר אויך ווערען אַזוי. אָבער קיין למדן זענען זיי שוין פאַרזאָרגט, אַז זיי וועלען נישט ווערען...

213

א מאָל איז ר׳ אייזעלע אריין צו אַ גביר, אַ פרומען, נאָר זייער אַ קאַרגען. – ווי דער גביר האָט דערזעהען פון דערווייטענ׳ס ר׳ אייזעלען האָט ער זיך בעהאַלטען אונטער דעם אויווען. אויף דעם טיש איז געלעגען אָפען אַ מוסר-

ספר אויפגעמישט „שער הענוה". — רופט זיך אָב ר' אייזעלע: ער האָט בע־
סער געדאַרפט לערנען „שער הגאוה", וואָלט ער זיך נישט געמאַכט אַזוי
נידעריג...

214

אַנ'אַפיקורוס איז אַריין געקומען צו דעם לעמבערגער רב. דער אַפיקורוס
איז שוין אַלט געווען אַ נייַנציגער. — רופט זיך אָן דער גאון צו איהם:
די חז"ל זאָגען, „כל איסורים שבתורה בטל בששים" (פסחים ל'), ווען דער
מענטש ווערט זעכציג יאָהר — ווערען זיי בטל, און ער וואַרפט זיי אַוועק;
אבל מין במינו [אַ מין און אַ אַפיקורוס], אַפילו באלף לא בטל [אַפילו ער
זאָל אַלט זיין טויזענד יאָהר וואַרפט ער דאָס נישט אַוועק...

215

דער דובנער מגיד איז אַמאָל געקומען צו אַ גביר נאָך אַ נדבה, האָט ער
נישט געוואָלט געבען. — זאָגט ער צו איהם: „לא תקפוץ את ידך", פאַר־
מאַך נישט דיין האַנד פון צו געבען אַ נדבה, „כי פתוח תפתח את ידך",
דערמאַן זיך, אַז דו וועסט אַמאָל עפענען די האַנד פאַר'ן טויט און דו
וועסט גאָרנישט מיטנעמען...

216

ווען דער „אבני נזר" איז געווען אין קאָצק פסח צום סדר — האָט דער
קאָצקער רבי ז"ל נישט געגעבען קיין מרור. — האָט דער „אבני נזר"
זיך אָנגערופען: די גמרא קלערט, צי מרור דאורייתא צי דרבנן, איז דאָך
אַ ראי', אַז ס'איז דאורייתא, ווייל די רבנן געבען דאָך נישט קיין מרור.

Druk. „Globus" Warszawa, Nalewki 28

דער יודישער אוצר

דריטער העפט

217

א „משכיל" האָט געפרעגט דעם בריסקער רב, ר' יאָשע בער ז"ל, פאַר־וואָס געפינט זיך אין אייערע ספרים וואָס איהר האָט מחבר געווען, בלויז „חומרות", נישט קיין „קולות"? — האָט דער גאון געענטפערט — אין 7 דינים האָב איך מיקל געווען. 1) אַז מען מעג דאַוונען „מעריב" נאָך „חצות", (זעה רבינו יונה ברכות) 2) אַז יעדער מעג לייגען רבינו תם'ס תפילין, נישט בלויז גרויסע יראי שמים, (זעה אין ברכי יוסף פון חיד"א) 3) אַז יוצר זאָגען אין מיטען דאַוונען איז נישט קיין „הפסק", 4) מען מעג פאַסטען אום ראש השנה (זעה אין ת' שאגת ארי'), 5) אַז מען פערגעסט איין טאָג צו ציילען ספירה, זאָל מען ווייטער ציילען מיט אַ ברכה (זעה או"ח), 6) אַז מען מעג לערנען ערב תשעה באב וואָס איז געפאַלען אין שבת (זעה או"ח 7), אַז מען מעג פאַסטען 2 טאָג יום כפור, צוליעב ספיקא דיומא... (זעה ירושלמי חלה, און ירושלמי ר"ה פ"א),

218

דער „חי' הרי"ם" פלעגט זאָגען, דער טעם פון זאָגען „לחיים" ווען מען טרינקט אַ כוס וויין, ווייל די חז"ל זאָגען היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה בכוס של יין, כדי שתיטרף דעתו", (סנהדרין מ"ג.) אויך זאָגען די חז"ל, אַז אַ „אָבל" האָט מען געגעבן צו טרינקען וויין כדי צו טרייסטען, (סנהדרין ע' כתובות ח'). דעריבער זאָגט מען „לחיים" אַז דער כוס זאָל זיין צום לעבען נישט אַזוי ווי יענער כוס... מיט דעם האָט דער „נצי"ב ז"ל" פון וואָלאָזשין פערענטפערט דעם מאמר חז"ל „חמרא וחיי לפום רבנן. חיי וחמרי לפום רבנן, ולפום תלמידיהון", (שבת ס"ג:) מיט דעם לשון האָט מען זיך געווונשען, וואָס איז דער מיינונג „חמרא וחיי" נאָכהער „חיי וחמרא". אויך "לפום רבנן" „ולפום תלמידיהון".? נאָר פריהער זאָגט מען חמרא נאָכהער זאָל זיין „חיי" נישט אַזוי ווי אַ „יוצא ליהרג" וואָס נאָך דעם טרינקען איז „מיתה" נישט קיין „חיים" נאָכהער

זאָגט מען „חיי וחמרא" נישט אַזוי ווי אַ אבל וואָס מ'גיט דעם „חמרא" נאָכ'ן „מיתה" און די חז"ל זאָגען אין מסכת דרך ארץ, אַז אַ רבי מיט תלמידים זעצען זיך עסען זאָל דער רב, פריהער מאַכען די ברכה און אַלע ענטפערען אָמן. קומט אויס, אַז דער רבי וואָס מאַכט די ברכה דאַרף פריהער פאַרזיכען פון ווין נאָכהער זאָגען לחיים, כדי עס זאָל נישט זיין קיין הפסק דאָס איז די מיינונג, „חמרא" פריהער טרינקען נאָכהער זאָגען לחיים. דאָס איז אַלץ „לפום רבנן" פאַר דעם רבי'ן אָבער די תלמידים קענען פריהער זאָגען לחיים ווייל זיי האָבען דאָך קיין ברכה נישט געמאַכט. איז טאַקע „חיי" פריהער נאָכהער „חמרא" „לפום תלמידיהון..."

219

ר' שלמה'לע אַלטער ז"ל אַ ברידער פון דעם „שפת אמת" ז"ל, האָט אַ מאָל געבערענגט „שלח מנות" פון שפת אמת צום „חי' הרים" ז"ל, האָט דער חי' הרי"ם ז"ל געזאָגט צו איהם — מ'פיהרט זיך דאָך אַז מען גיט דעם „שליח" פאַר דעם וועג. איך וועל דיר געבען פאַר'ן וועג, דעם טעם פאַרוואָס מ'גיט פאַר'ן וועג, ווייל פורים איז דאָך אַ זכר אויף „מחיית עמלק" וואָס אויף איהם שטייט אין פסוק „אשר קרך בדרך" דעריבער געט מען פאַר'ן „דרך"...

220

דער גאון ר' יצחק סג"ל ז"ל זייענדיג רב אין „דוקלא" איז ער געוועזן אַ אָרימאַן געלעבט בצמצום, נאָכהער ווערענדיג רב אין פרעסבורג, כאָטש ער האָט געהאַט אַ גרויסע פענסיע, דאָך האָט ער אויך געלעבט בצמצום אַזוי ווי אין דוקלאַ, — האָט די רביצען זיך אָנגערופען צו איהם — דו ביזט מקיים דעם מאמר חז"ל, „אי חקלאי מלכא ליהוי „דוקלא" מצוארי' לא נחית" (מגילה ז') ד"ה אַז אַ דאָרפסמאַן אפילו ווען ער זאָל ווערען אַ מלך, וועט ער דעם „דוקלא" (קויש) פון זיין האַלז נישט אַראָפּנעמען — דו פיהרסט זיך נאָך אַזוי ווי אין דוקלא...

221

דער גאון ר' יהושע'לע דזיקובער ז"ל האָט געזאָגט, דעם טעם וואָס מ'גיט אַ רבי'ן אַ פדיון. ווייל די חז"ל זאָגען „אין הקב"ה נותן משלו כלום אלא נוטל מזה ונותן לזה" (מדרש במדבר פכ"ב ה') קומט דאָך אויס אַז דער צדיק בעהט פאַר איינעם פרנסה, איז ער דאָך אַ „חב

לאחרים״ ער שאָדענט דערמיט אַ צווייטען. און דער דין איז „התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה״. (בבא מציעא ח׳) קומט דאָך אויס אַז דער צדיק קען נישט ווערען קיין שליח, דעריבער גיט מען אַ פדיון, הייסט ער אַ „שליח בשכר״ און די פוסקים זאָגען אַז אַ שליח וואָס נעמט שכר קען כאַפּען, אַפילו ווען ער שאָדענט אַנדערע...

222

אַ מחבר איז געקומען צום גאון ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל נעמען אַ הסכמה אויף אַ קבלה ספר, עס איז געווען פרייטאָג פאַר נאַכט, זאָגט דער גאון צו איהם, איצט איז שוין שפּעט, לאָמירביידע גיין דאַוונען, נאָך שבת וועל איך זעהן דעם חיבור, קומענדיג אין בית-המדרש האָט דער גאון מכבד געווען דעם מחבר, אַז ער זאָל דאַוונען פאַר׳ן עמוד, דער מחבר האָט זיך כסדר טועה געווען צוליעב אימתא דציבורא. נאָכ׳ן דאַוונען פרעגט איהם דער מחבר, ווי פאַלט איהר אויס מיך מכבד צו זיין מיט׳ן דאַוונען, איך בין נישט קיין בעל-תפלה — האָט דער גאון געענטפערט — איהר האָט געוואָלט פון מיר אַ הסכמה אויף קבלה, וועלכעס איך קען זיך נישט דערויף, דעריבער האָב איך אייך מכבד געווען מיט׳ן דאַוונען. איך זאָל פון דעם וויסען צו איהר זענט טאַקע אַ „מקובל״ צו נישט. ווייל די חז״ל זאָגען, אַז ווען ר׳ חנינא בן דוסא האָט מתפלל געווען אויף אַ חולה, האָט ער געזאָגט אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא „מקובל״ ואם לאו יודע אני שהוא „מטורף״... (ברכות ל״ד:)

223

צום „ישמח ישראל״ אלעקסאַנדער רבי ז״ל, איז געקומען איינער אויף שבת. ער איז געווען אַ קנאַפּער ירא שמים, האָט איהם דער רבי מכבד געווען ער זאָל דאַוונען פאַר׳ן עמוד, האָט ער זיך אָבער כסדר טועה געווען. ווייל ער האָט געהאַט אימתא דציבורא — זאָגט צו איהם דער ישמח ישראל — דאַווען פאַר׳ן אייבערשטען וועגען, וועסט דו זיך נישט טועה זיין, ווייל פאַר איהם האָסטו דאָך קיין מורא נישט...

224

דער גאון ר׳ צדוק הכהן ז״ל פון לובלין. ווען ער האָט חתונה געהאַט מיט׳ן צווייטען ווייב, (זי איז געווען דעם יוד הקדוש׳ס אַן אייניקעל),

האָט ער געזאָגט פאַר די חופה׳ — דער קאָצקער רבי ז״ל ביי דעם זיווג שני האָט געזאָגט צום חי׳ הרי״ם פאַר די חופה, די חז״ל זאָגען: „המקדש את האשה על מנת שאני צדיק ונמצא רשע מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו״ (קידושין מ״ח), אָבער ווי איז אַז ער איז מקדש אויף דעם תנאי אַז איך בין אַ „רבי״ און צום סוף איז ער נישט קיין רבי, דאַרף דאָך די קדושין נישט טויגן? האָט דער חי׳ הרי״ם געענטפערט — דאָס שאַט נישט. ווייל זי האַלט דאָך נאָר אייך פאַר אַ רבי ווייל דער עולם חסידים האַלטען אייך פאַר אַ „רבי״ און זיי וועלען דאָך אייך שטענדיג האַלטען פאַר אַ רבי׳ן. אַפילו ווען איהר האַלט אייך נישט פאַר קיין רבי. דאָס איז נאָר געוועזן ביי דעם קאָצקער רביין ז״ל, — האָט ר׳ צדוק פערענדיגט — וואָס די גאַנצע וועלט האָט איהם געהאַלטען פאַר אַ רבי, און איז באמת געוועזן אַ רבי, אָבער מיך האַלטען זיי דאָך נישט פאַר קיין רבי, בעט איך אייך אַז איהר זאָלט איהר דאָס מודיע זיין פאַר די חופה, אַז איך בין נישט קיין רבי, כדי עס זאָל נישט זיין קיין חשש אויף די קדושין...

225

דער „תפארת שלמה״ ראַדאָמסקער רבי ז״ל האָט זיך געזעגענט פאַר ר׳ יחזקאל׳ע קוזמיר ז״ל, אַז די חסידים קומען צו איהם און זיי זענען איהם מבטל פון לערנען. האָט ר׳ יחזקאל׳ע געענטפערט — די חז״ל זאָגען דאָך „איזהו חסיד שוטה, הרואה אשה טובעת בנהר ואינה מצילה, הרואה תינוק טובע בנהר ואומר לכשאחלוץ תפליי״ (ירושלמי סוטה פ״ג ה״ר) כאָטש ער איז דאָך מכוון לשם שמים ער זאָל נישט האָבען קיין הרהור חטא, אָדער ער זאָל לייגען תפילין, דאָך הייסט ער אַ חסיד שוטה, זעהען מיר, אַז צוראַטעוועןאַ יוד איז מען מחויב, כאָטש עס קען אַרויסקומען אַ שאָדען פאַר זיך...

226

ר׳ יחזקאל׳ע קוזמיר ז״ל פלעגט זאָגען, אַז אַ יוד איז אַזוי ווי אַ מצה טייגעל, כל זמן מען וועלגערט עס איז עס יום־טובדיג. אָבער אַז מען הערט עס אויף צו וועלגערען ווערט עס חמצ׳דיג.

227

צום „תפארת שלמה״ ז״ל איז געקומען אַ באַוואוסטער „מסור פון ראַדאָמסק איהם מכבד זיין מיט אַ „סנדקאות״, זאָגט צו איהם דער

תפארת שלמה — עבירות טהוסטו אַליין, און מיט מצוות ביזטו מיך מכבד? פרעגט איהם דער מסור — אויב דער רבי וועט נישט זיין אויפ'ן ברית, וועל איך דאָך מבייש ווערען, וועט דאָך דער רבי האָבען אַן עבירה? — האָט ער איהם געענטפערט — דו, מעגסט טהון גרויסע עבירות, און מיר פערגינסטו נישט קיין קליינע עבירה אויך?...

228

איינער האָט געפרעגט דעם „תפארת שלמה" אויף אַ שידוך פאַר זיין זוהן וואָס מ'האָט איהם געשדכנ'ט מיט אַ מחותן פון אויסלאַנד· האָט ער נישט מסכים געווען. פרעגט איהם דער מענטש, אפשר איז דאָס אַ זיווג וואָס מען האָט אויסגערופען „בת פלוני לפלוני" (סוטה ב') — האָט דער ראַדאָמסקער רבי געענטפערט — ווי אַזוי האָט דער מלאך געקענט אויסרופען אַז דו זאָלסט טהון דעם שידוך פון אויסלאַנד „דער מלאך ווייסט דאָך אַז דו האָסט נישט אויף הוצאות...

229

א חסיד האָט געפרעגט דער „תפארת שלמה" ז"ל אויף אַ שידוך פאַר זיין זוהן וואָס מ'האָט איהם געשדכנ'ט מיט אַ „בת-יחידה" — האָט ער נישט מסכים געווען, ווייל אַז איינער קומט אויף די עלטער, אויב ער האָט אַסאַך קינדער, איז ער אַמאָל ביי דעם זוהן, אַמאָל ביי דעם זוהן. אָבער אַז דיין מחותן האָט נאָר אַ בת יחידה, וועט ער דאָך אויף די עלטער נישט האָבען ביי וועמען צו זיין נאָר ביי די „בת יחידה" און די חז"ל זאָגען דאָך, „סבא בביתא פאחא בביתא" (ערכין י"ט). ד. ה., אַ אַלטער מאַן אין אַ שטוב איז פאַר די שטוב-מענשען אַ טרחה...

230

כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין (ברכות ח'), האָט דער קאָזשעניצער מגיד ז"ל געטייטשט, פאַר דעם, וואָס דער הימעל האָט מורא פאַר איהם. דאָס הייסט פאַר אַ צדיק, וואָס „הקב"ה גוזר גזירות וצדיק מבטלה" (מו"ק ט"ז: שבת ס"ג, ב"מ פ"ה, והקדמת הזוהר י') „דבריו נשמעים" אפילו אונטען אויף די וועלט — כאָטש עס זענען דאָ רשעים — ווערען זיינע רייד געהערט...

231

אַ גאון האָט אַמאָל געזעהען אין שול ווי 2 מענטשן קריגען זיך צוליעב אַ קדיש זאָגען, רופט זיך אָן דער גאון — איצט איז מיר רעכטיג געוואָרען וואָס עשו האָט געזאָגט „יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב"? ער האָט אַזוי געזאָגט, אַז דער טאַטע וועט שטאַרבען, און מיר ביידע וועלען דאַרפען זאָגען קדיש, וועל איך איהם קענען געבען אַ טויט קלאַפּ, און איך וועל נאָך בלייבען ביי מענטשן אַ צדיק...

232

אַ גאון האָט געטייטשט „אדם ובהמה תושיע ד'" אַז אַ מענטש מיט אַ מענטש קריגען זיך אָדער אַ בהמה מיט אַ בהמה, קענען זיי נאָך אַדורכקומען צווישען זיך, אָבער אַ אדם מיט אַ בהמה קריגען זיך, זאָל שוין דער הימעל זיי העלפען...

233

אַ קאַרגער נגיר האָט געפרעגט דעם דובנער מגיד ז"ל, רבי! צו וועל איך עסען פון לויתן? — האָט ער געענטפערט — אַז איהר גיט נישט קיין צדקה, וועט איהר דאָך אויף יענער וועלט מיטנעמען אַ קדחת, און צו קיין קדחת טאָר מען קיין פיש נישט עסען...

234

די בעלי בתים פון טיקטין האָבען געוואָלט אויפנעמען ר' אייזלען ז"ל פאַר אַ רב, האָט ער נישט געוואָלט, צוליעב די קליינע פענסיע, האָבען די בעלי בתים איהם געזאָגט, רבי! ביי אונז איז דאָך זער ביליג פיש, האָט ער געענטפערט — אַז איהר גיט מיר פענסיע אַ קדחת און צו אַ קדחת טאָר מען קיין פיש נישט עסען...

235

מ'האָט געפרעגט דעם גאון ר' ישעי' פיק ז"ל, ווי געפינט זיך דער מאמר „מכה אשר לא כתובה, זו מיתת צדיקים", האָט ער געענטפערט — דאָס אַליין איז אַ מכה אשר לא כתובה, ווייל עס שטייט נישט אין ערגעץ דער מאמר...

236

דער „מחנה לוי" ז"ל האָט אַ מאָל געזאָגט אין פורים, אויף דעם וואָס די חז"ל זאָגען, אַז המנ'ס טאָכטער האָט אַרויפגעגאָסען אויף זיין קאָפּ אַ כּלי מיט אומריינקייט, (מגילה ט"ו) אַז עס איז אויסגעהאַלטען על פּי דין. ווייל די חז"ל זאָגען, „המן מן התורה מניין שנאמר המן העץ" (חולין קל"ט:) און די חז"ל זאָגען עץ הדעת חטה היה (ברכות מ'.) און די מעשה פון המן איז דאָך געווען אין פּסח. (זעה: רש"י מגילה ט"ו), און דער דין איז „המוצא חמץ בפּסח כופה עליו את הכלי" (פּסחים ה').,,

237

דער טשערנאָוויצער רבי ז"ל איז אַמאָל געקומען אויף יו"ט צו ר' הירשלי זדיטשובער ז"ל. יו"ט בייטאָג נאָכן טיש האָט ער געטרונקען משקה צוזאַמען מיט חסידים אין אכסניא, ווען די חסידים זענען געווען פריילינ האָבען זיי געהייסען דעם בעל אכסניא ברענגען וויין אויף דעם רב'ס קאָנטע אָהן די ידיעה פון רב, ווען ער האָט זיך דערוווסט דערפון האָט ער זיך געבייזערט אויף דעם בעל אכסניא. נאָך יו"ט האָבען זיי די גאַנצע מעשה דערציילט דעם רבי'ן, אַז דער רב וויל נישט באַצאָלען. האָט דער רבי געפרעגט דעם רב, צו האָסטו געטרינקען, נאָכדעם ווי דו האָסטו שוין געוויסט אַז עס איז אויף דיין רעכנונג? האָט ער געענטפערט יאָ — זאָגט דער רבי צו איהם, אויב אַזוי דאַרפסט דו באַצאָלען. ווייל עס איז אַ בפירוש'ע משנה „כל משקה שתחילתו באונס וסופו ברצון הרי זה בכי יותן" (מכשירין פ' א') דאַרפסט דו באַצאָלען...

238

דער גאון ר' הירשלי הורוויטץ ז"ל פראַנקפורטער רב, האָט גערעדט אַ נגיד אַז ער זאָל אַהיים נעמען אויף שבת אַ אורח אַ תלמיד חכם, דער נגיד האָט איהם אָבגעזאָגט, פערענטפערענדיג זיך, אַז ער האָט שוין אַ סך צדקה פּושקעס- רופט זיך אָן דער רב צו איהם — די משנה זאָגט: „מפנין ד' וה' קופות מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש" (שבת קכ"ז) און דו ווילסט גאַר מאַכען פערקעהרט מפנה זיין דעם אורח, וואָס ער איז אויך אַ תלמיד חכם, צוליעב די קופות (פּושקעס)...

239

אַ רב האָט געהאַט אַ שלעכט ווייב נאָר אַ פרומע, ווען ער האָט געוואָלט עסען האָט זי געזאָגט תהלים. — רופט זיך אַמאָל אָן דער רב, — איצט פערשטיי איך די גמרא, „זכה עזר לא זכה כנגדו" (יבמות ס"ג) אַז ער איז זוכה צו אַ גוט ווייב, איז זי אַ עזר. אַז ער דאַוונט קאָכט זי איהם דערוויי"ל דאָס עסען. אָבער לא זכה איז „כנגדו" אַז ער דאַוונט אין דעם ווינקעל, שטייט זי אַנטקעגען איהם אין אַנדערען ווינקעל און דאַוונט אויך...

240

אַ רב האָט גענומען זווג שני אַ שלעכט ווייב. ווען ער האָט געדאַוונט האָט זי אויך געדאַוונט און נישט צוגעגרייט דאָס עסען. — האָט ער אַמאָל געזאָגט — איצט פערשטיי איך די גמרא, „זיווג שני לפי מעשיו" (סוטה ב') וואָס ער טהוט, טהוט זי אויך נאָך, ער דאַוונט, דאַוונט זי אויך...

241

דעם טעם וואָס מ'כאַפּט די מוציא פון חתן — האָט ר' עקיבא איגער ז"ל געזאָגט — ווייל די חז"ל זאָגען: „מצא או מוציא", (ברכות ח') כאַפּט מען צו די „מוציא" אַז עס זאָל נישט זיין „ומוציא אני מר ממות את האשה" נאָר „מצא אשה מצא טוב"...

242

„פּי דור ותהפוכות המה" (האזינו) — האָט אַ גאון געטייטשט: אַז אַ פאָטער שיקט דעם זוהן פרייטאָג צו נאַכט'ס נאָך ווייך אין קעלער אַריין, גיט ער דעם קריסט דאָס ליכט, און דעם זון הייסט ער ברענגען דעם וויין, און דער זון טהוט פערקעהרט, ער טראָגט די ליכט און דעם קריסט גיט ער דעם וויין, איז עס דאָך יין נסך...

243

ר' הירשלי זדיטשובער ז"ל איז אַמאָל איינגעשטאַנען ביי אַ גביר אין לעמבערג, האָט ער געזעהן אַז אויפ'ן שפּיגעל שטעהען גאָלדענע כלים,

כדי עס זאָלען זיך אָבשפּיגלען די כלים, עס זאָל זיך דוכטען אַז עס איז דאָ טאָפּעלט. — רופט זיך אָן ר' הירשלי ז"ל — איצט איז מיר פאַר־ענטפערט געוואָרען די וועלט'ס קשיא אויפ'ן מאמר חז"ל. „אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, מי שיש לו מנה רוצה מאתיים" (קהלת רבה פ"א י"ג ופ"ג י'.) אויב אַז ער וויל טאָפּעלט, האָט ער דאָך יאָ אַ העלפט פון דער תאווה? נאָר איצט איז ריכטיג, ווייל דו באַגערסט טאָפּעלט פון דעם אָבגעשפּיגעלטען אויך. און באמת האָסטו נישט מער ווי אַ פערטעל פון דיין תאווה...

244

א רב האָט געהייסען אויסקריצען אויף די מצבה פון אַ מסור דעם טיטול „שבק חיים לכל חי" — האָט מען אים געפרעגט היתכן? — האָט ער געענטפערט — וואָס פאַרשטייט איר נישט, ביי זיין לעבען האָט ער דאָך קיינעם נישט געלאָזט לעבען. איצט אָבער „שבק חיים לכל חי" וועט ער שוין לאָזען אַלעמען לעבען...

245

א קאָרגער גביר, וואָס האָט קיינמאָל נישט געוואָלט געבען אַ גראָשען צדקה, האָט זיך גערומט פאַר דעם רב פון שטאָדט, אַז ער איז דעם מגן אברהמ'ס אַ אייניקעל, האָט איהם דער רב געזאָגט — אָהן דעם „מחצית השקל" (דער בעוואוסטער פּירוש אויפ'ן מגן אברהם) קען מען נישט דעם מגן אברהם...

246

ווען ס'איז געווען די מחלוקת פון ווילנער גאון מיט'ן רב, וועגען חסידים, האָט אַ מתנגד פערמסר'ט פאַר'ן רב אויף איינעם פון די חסידים אַז ער האָט געטוען אַ מיאוסע עבירה, — האָט דער רב גע־ענטפערט — גלייב מיר אַז ער האָט נישט געטוען די עבירה צוליעב חסידות...

247

ר' ישעי'לע פראַגער ז"ל האָט געזאָגט פשט אין די גמרא (סוטה מ"ט) „בעוקבא דמשיחא הגפן תתן פרי' והיין יהי' ביוקר" אייגענטליך, אַז

עס וועט זיין אַסך וויינטרויבען, וועט דאָך זיין וויין ביליג? נאָר דער תירוץ איז, ווייל די חז"ל זאָגען: „בעוקבתא דמשיחא חוצפא יסגא" (סנהדרין צ"ז) וועלען זיך אַלע האַלטען פאַר „תלמידי חכמים" און די חז"ל זאָגען „הרוצה לנסך יין על גבי המזבח, ימלא גרונם של תלמידי חכמים יין" (יומא ע"א) וועט דאָך אויספעלען וויין...

248

ווען ר' אבא מנקר פון לעמבערג איז נפטר געוואָרען, האָט דער רב איהם מספיד געווען: „אבא מת וכלבים של בית אבא רעבים" (שבת ל') ווען ר' אבא האָט געלעבט, זענען די הונט געווען זאַט, ווייל ער איז געווען נזהר אין כשרות, האָט ער די טרפות געגעבען די הינט, אַזוי ווי די תורה זאָגט: „לכלב תשליכון אותו". אָבער איצט אַז ער איז געשטאָרבען בלייבען דאָך די הונט הונגעריג. ווייל אַנדערע וועלען אויפעסען זייערס"...

249

ווען עס איז נפטר געוואָרען דער גאון ר' ראובן דענענבורגער ז"ל, האָט דער רב איהם מספיד געווען: „אלו זכינו היינו קוראים יחי ראובן ואל ימות, עכשיו שלא זכינו אנו קוראים: וישב ראובן אל הבור"

250

„הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל" (זהר נשא קל"ד, ותיקוני זוהר תיקון ס"ט, ותיקון ע'). אייגענטליך, פאַרוואָס דאַרף אַ „ספר תורה" צו האָבען מזל? זאָגט דערויף דער „מהרם שיף" ווייל די חז"ל זאָגען „המוציא מציאה יקנה ספר תורה" (עירובין ס"ד) קומט אויס אַז מען דאַרף שרייבען אַ ספר תורה, דאַרף מען פריהער געפונען אַ מציאה...

251

„אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת זה" (קהלת ז') זאָגט דער „מהרם שיף" ווייל די חז"ל זאָגען „זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתן מתישבת" (סוף קינים) קומט אויס, אַז דער וואָס זאָגט אַז די פריהערדיגע טעג זענען בעסער, איז דאָס נישט מחמת חכמה, ווייל ביי די חכמים איז פערקעהרט...

252

דער אַסטראָוואַער רב ז"ל צוזעהענדיג אין אַמעריקא דעם שלעכטען מצב אין ענין כשרות, האָט ער אין אַ שמועס געזאָגט: איצט איז ריכטיג דאָס וואָס מען זאָגט: „אבינו מלכנו כתבינו בספר פרנסה יכלכלה", וואָס הייסט „כלכלה" נאָר עס קען אַמאָל זיין אַז איינער האָט פרנסה נאָר ער האָט נישט וואָס צו קויפען, ווייל אַלעס איז טריף, דערויף בעהט מען אַז עס זאָל אויך זיין „כלכלה", מען זאָל געפינען וואָס צו עסען בכשרות...

253

אַ פרייער האָט געפרעגט אַ גאון, מען זאָגט אין „הודו" „כי כל אלהי העמים אלילים" (כאן צריך להפסיק) און נאָכהער „וד' שמים עשה" פאַר וועמען שטייט דער כאן צריך להפסיק? אַזעלכער וואָס ווייסט נישט „פירוש המלות" וועט דאָך „כאן צריך להפסיק" אויך נישט פערשטעהן. און אַזעלכער וואָס ווייסט פירוש המלות, וועט דאָך אַליין אויך מפסיק זיין. האָט דער גאון געענטפערט — דאָס איז טאַקי פאַר די, וועלכע פערשטעהען נישט, וועלען זיי דעם כאן צריך להפסיק אויך זאָגען, וועט שוין ממילא זיין אַ הפסק...

254

דער „קצות החושן" פלעגט ראש חודש ניסן הייסען אויפקלעבען מודעות אין בית המדרש, אין וועלכע סוגיא ער וועט האַלטען אַ דרשה אין שבת הגדול, כדי דער עולם זאָל דערווייל אַדורכלערנען גוט די סוגיא. דאָרטען איז געווען אַ רעפאָרם ראַבינער, וואָס פלעגט קלעבען די מודעות ערב שבת הגדול, נישט פריהער. — האָט דער גאון דערויף געזאָגט: עס איז אַ בפירושע הגדה, „יכול מראש חודש", ד"ה; אַז דער רב יכול'ט, ער קען דרשנ'ען, איז ער מודיע פון ראש חודש אָן, ער האָט נישט קיין מורא אַז דער עולם אַדורכלערנענדיק פריהער די סוגיא, וועלען איהם באַשיטען מיט קשיות, ווייל ער איז זיכער, אַז ער וועט זיך קענען אַ עצה געבען אַנטקעגען זיי. אָבער „תלמוד לומר" אַז ער לערנט זיך צו זאָגען אַ דרשה, איז נאָר ביום ההוא" מוז ער קלעבען די מודעות אין זעלבען טאָג דער עולם זאָל זיך נישט צוגרייטען...

255

פאַר וואָס איז אַ חזן אַ נאַר? ווייל עס שטייט ביי דוד המלך „יודע נגן" און דאָך „ונבון דבר"... נאָך אַ טעם, האָט אַ גאון געזאָגט: ווייל

דער דין איז ,,המשלח ביד חרש שוטה וקטן, המשלח חייב" (ב"ק ט') און די חז"ל זאָגען: ,,שליח ציבור שטעה סימן רע לשולחיו" (ברכות ל"ד.) איז דאָך אַ ראיה אַז ער איז אַ נאַר, ווייל קיין קטן אין אַ חרש איז ער דאָך נישט... נאָך אַ טעם, ווייל עס שטייט: ,,אין חכמה כו' לנגד ד'", ביים ,,שויתי ד' לנגדי תמיד" איז נישטאָ קיין חכמה... נאָך אַ טעם זאָגט די וועלט; ווייל דער עולם הניגון איז ביים עולם התשובה, און ס'רוב חזנים זענען נישט קיין יראי שמים, דערפאַר איז ער אַ נאַר, ווייל אַז דו שטייסט שוין ביים עולם התשובה, טהוזשע תשובה אויך...

256

צום רבי'ן ר' העשיל ז"ל איז אַמאָל אַריינגעקומען אַ עושר, אַ גרויסער עזות פנים — האָט איהם דער רבי געזאָגט: איצט איז מיר ריכטיג געוואָרען דער מאמר חז"ל ,,כסף מטהר ממזרים" (קידושין ע"א) פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? נאָר די חז"ל זאָגען: אַז אַ עזות פנים איז אַ סימן ממזר (ב"מ פ"ג) אָבער אַז ער איז אַ עושר קען דאָך זיין אַז זיין חוצפה נעמט זיך פון ,,עשיר יענה עזות" נישט פון ממזרות. קומט אויס אַז דאָס כסף איז איהם מטהר פון ,,חשש ממזר"...

257

אַ צדיק איז אַמאָל אַריינגעקומען אין אַ בית המדרש, האָט ער געזעהן ווי לומדים שפּאַרען זיך אין לערנען, נאָר ער האָט דערקענט, אַז עס איז ,,לקנטר" נישט ,,לשם שמים" — רופט ער זיך אָן: דאָס בית המדרש איז פיעל מיט תורה. — האָבען זיי געמיינט אַז ער רוהמט זיי אַזוי, — האָט ער זיי געזאָגט: עס שטייט אין זוהר ,,אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא", מילא בלייבט דאָך, דאָס ביהמ"ד פיעל מיט תורה...

258

אין דער שטאָדט בערגסאַז (אונגאַרען) ווי דער ,,קול ארי', איז געווען רב. האָבען אַ חברה שוסטערס מיט שניידערס אויפגענומען אַ פרישען חזן געגען דעם רצון פון רב. — רופט זיך אָן דער רב. — איצט איז מיר ריכטיג, פאַר וואָס, ווען די יודען אין דעם מדבר האָבען געגליסט צו ציבעלעס מיט פלייש נישט צום מן. פאַרוואָס האָבען זיי נישט פאַר־לאַנגט קיין חזן אויך. דאָס האָבען זיי דאָך אויך נישט געהאַט פון דעם

מן. נאָר איצט אַז איך זעה, אַז דער עיקר אויפנעמער פון אַ חזן זענען די שוסטערס און שניידערס, דאָס איז דאָך דעמאָלט נישט געווען, ווייל די קליידער זענען דאָך נישט פערפוילט געוואָרען, און די פוס זענען נישט געשוואָלען געוואָרען, האָט מען דאָך קיין שוסטערס מיט שניידערס נישט בעדאַרפט, ממילא איז דאָך נישט געווען ווער עס זאָל פערלאַנגען אַ חזן...

259

אַ רב איז אַמאָל געקומען צו אַ גביר פון זיין שטאָדט נעמען אַ נדבה אויף אַ נויטיגע זאַך. — האָט דער גביר איהם געזאָגט: אַז ער גיט שוין געווענ „צדקה בסתר" — האָט איהם דער רב געזאָגט: פאַרוואָס אַז דו טהוסט אַ „עבירה בסתר" ווייס מען דערפון אין די גאַנצע שטאָדט, און פון דיין „צדקה בסתר" האָט נאָך קיינער נישט געהערט...

260

צו דעם „נודע ביהודה" איז אַמאָל געקומען איינער אין אַ ווינטער נאַכט פרעגען אַ שאלה, אין דרויסען איז געווען אַ גרויסע פראָסט, נאָר ביים „נודע ביהודה" איז געווען ליכטיג און וואַרעם. — פרעגט ער דעם „נודע ביהודה" — רבי! לויט ווי איך זעה, האָט איהר עולם הזה, ווער איהר דאָך שוין געוויס קיין עולם הבא נישט האָבען, ווייל מ'גיט אייך אָב אויף דער וועלט. אָבער איך וואָס האָב נישט קיין עולם הזה, צו וועל איך כאָטש האָבען עולם הבא? — האָט איהם דער גאון געענטפערט: עס איז דאָך אַ קל וחומר, אַז איך וועל יאָ האָבען עולם הבא און דו נישט, מאַידך אַז איך אַרבעט נאָר אויף עולם הבא, גיט מען מיר עולם הזה דאָס וואָס איך אַרבעט נישט, אויך, מכל-שכן „עולם הבא" וואָס איך אַרבעט דערויף, וועל איך דאָך אַוודאי בעקומען. אָבער דו, מאַידך אויף „עולם הזה" וואָס דו אַרבייטסט דערויף האָסטו נישט, מכל שכן, עולם הבא, וואָס דו אַרבייטס נישט דערויף וועסט דו דאָך אַוודאי נישט האָבען...

261

ווען דער „שאגת ארי'" איז געוואָרען רב אין מיץ, האָט מען איהם געבערענגט דעם פנקס ער זאָל איינשרייבען אַ נייע תקנה, ווייל דער מנהג איז אַזוי געווען אין גאַנץ דייטשלאַנד. האָט ער איינגעשריבען די „עשרת הדברות", האָט מען איהם געפרעגט: דאָס איז דאָך נישט קיין

נייעס, — האָט ער געענטפערט: איך זעה אַז די תקנות פון פּנקס זענט איהר מעהר מקיים ווי די תורה, האָב איך דעם „עיקר הדת" איינגע־שריבען צווישען די תקנות, אפשר וועט איהר פון היינט אָן שוין מקיים זיין כאָטש די „עשרת הדברות"...

262

דער מחבר פון „ספר הברית" האָט אַרויסגעשיקט אַ פּראָסטען מענטש, ער זאָל אויספּערקויפען די ספרים, דער שליח האָט זיך פאַר יעדען בערוהמט, אַז ער איז דער מחבר אַליין. איינמאָל אַריינקומענדיג צו אַ קלוגען גביר, האָט ער מיט איהם אָנגעהויבען שמועסען אין „חכמת הטבע", האָט ער געזעהען אַז ער האָט זיך בלויז געריהמט, רופט זיך אָן דער גביר צו איהם, איך זעה אַז דו ביסט גאָר דער סנדק, נישט דער בעל הברית...

263

דער „קדושת לוי" ז"ל האָט אַמאָל געזאָגט צו דעם גרעסטען בעל עבירה פון בערדיטשעוו: איך בין דיך מקנא, — פרעגט ער איהם פאַרוואָס? — ענטפערט איהר דער „קדושת לוי" — די חז"ל זאָגען: אַז איינער טהוט „תשובה מאהבה זדונות נעשו לו כזכיות" (יומא פ"ה) היינטזשע אַזאַ גרויסער בעל עבירה ווי דו, אַז דו וועסט טהוען תשובה, וועסטו דאָך האָבען מעהר מצוות ווי איך, דערפאַר בין איך דיך מקנא, דער „קדושת לוי" האָט געפּועלט ביי איהם ער זאָל תשובה טהון, זאָגענדיג צו איהם אויך דעם טייטש פון דעם מאמר חז"ל „במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד" (ברכות ל"ד) ווייל וואָס מער ער איז געוועזען אַ בעל עבירה האָט ער דאָך מעהר זכיות...

264

במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד" (ברכות ל"ד) פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? — זאָגט דער בעל עקידה": אין „כי תצא" ווייל תשובה איז דאָך נאָר „באותו מקום ובאותו אשה" (יומא פ"ו) און דאָרט קען דאָך קיין צדיק נישט שטעהען...

265

איינער איז געקומען צום „ישועות יעקב" לעמבערגער רב ז"ל, נעמען „סמיכה". ער האָט איהם געפּרווּט אין „יורה דעה" ער האָט אָבער נישט געיכול'ט, — רופט זיך אָן צו איהם דער גאון, אין אַ שמייכעל: דער „פני יהושע" האָט בעסער געקענט די הוראה ווי דו. זאָגט צו איהם דער מענטש: „יפתח בדורו כשמואל בדורו" (ר"ה כ"ה.) — זאָגט צו איהם דער גאון: „וכי יפתח איש בור" (משפטים) ד"ה איז דען יפתח געווען אַ בור („עם הארץ?")...

266

אַ רב האָט געהאַלטען אַ דרשה אין שבת הגדול אין דער סוגיא פון „טעם כעיקר" נאָך די דרשה געהט צו איהם צו אַ דאָזער פון שטאָדט און גיט איהם אַ „יישר כח", נאָר איין זאַך זאָגט ער איז מיר שווער, וואָס האָט איהר עפּעס נאָר געזאָגט וועגען דעם „תם" און נישט פון די איבעריגע „ארבעה בנים"? — זאָגט צו איהם דער רב: דו האָסט רעכט, ווייל איך זעה טאַקע, אַז דער „שאינו יודע לשאול" איז ביי אונז אין שטאָדט דער חשוב'סטער.

267

איינער האָט געפרעגט ר' ישעי'לע פּראַגער ז"ל פּאַרוואָס צום בענטשען דאַרף מען „שבעה שאכלו" און צו „מנין" איז גענוג זעקס מענשען, וואָס האָבען נישט געדאַוונט? ענטפערט איהם דער גאון: וואָס אַהרט דיך אַז נאָך אַ יוד עסט...

268

איינער אַ קנאַפּער „ירא שמים" האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר דעם סאָכאַטשאָווער רבי'ן ז"ל אַז ער האָט נישט קיין פּרנסה, האָט ער געענטפערט: טהו תשובה, ווייל דער מדרש זאָגט אין פרשת תשא, אַז דער אייבערשטער האָט גענומען אַ מטבע פון אונטערען כסא הכבוד און האָט געזאָגט: „כזה יתנו" און די חז"ל זאָגען אַז תשובה גרייכט צום כסא הכבוד (יומא פ"ו) ממילא אַז דו וועסט תשובה טהון, וועסטו דאָך זיין ביים כסא הכבוד, וועסטו דאָך קענען נעמען די מטבע...

269

דער דין איז, ביי א „נשתטית" גיט מען דעם מאן א היתר מאה רבנים. אויף דעם האט דער „נודע ביהודה" געפסקנט מיקל צו זיין אז אפילו סתם לומדים, נישט רבנים, איז אויך גוט. האט א גאון דערויף געזאגט, אז דאס איז גאר א חומרא נישט קיין קולא. ווייל עס איז גרינגער צו געפונען מאה רבנים, איידער מאה לומדים"...

270

דער רבי ר' ברוך מעזיבוזער ז"ל, האט זיך משדך געווען מיט אזעלכען וואס חסידים האבען גערעדט אויף איהם. רופט זיך אן א חסיד „דער גרויסער „והוא רחום" האט זיך משדך געווען מיט'ן „ועל חטא" — ר' ברוך האט דאס פערשטאנען, פרעגט ער די אלטע חסידים: איהר האט עפעס געהערט רעדען אויף מיין מחותן? האט איינער געזאגט; אז ביי דעם „אור המאיר" האט מען איהם אמאל פערמאסערט איבער א מעשה. נאך דער „אור המאיר" האט געזאגט אז אויב ס'איז ליגען, וועט ער זיך משדך זיין מיט א גדול הדור. די חסידים האבען שיין אויפגעהערט צו רעדען.

271

דער „חוות" פון לובלין האט אמאל פערהערט ר' יצחק'ל ווארקער ז"ל ווען ער איז געווען א קינד. האט ער איהם געפרעגט — פארוואס איז א קרוב פסול לעדות אפילו „לחובה" דענסמאל איז ער דאך שוין נישט קיין נוגע? — האט ער געענטפערט — עס שטייט ביי עדות „ועמדו שני האנשים" ווייזט אויס אז א עדות מוז זיין א מענטש, און אז ער זאגט עדות אויף זיינס א קרוב שלעכטס, איז ער דאך קיין מענש נישט...

272

א גאון האט געזאגט, פאר וואס שטייט ביי מתן תורה „וכל העם רואים את הקולות" (יתרו) נאך וואס האבען זיי געדארפט זעהען די עשרת הדברות? כדי מען זאל נישט מיינען „לא תגנוב" מאכט „לו תגנוב" מיט א „ו" איבער דעם האט מען געדארפט זעהען אז דער לא איז מיט אן „אלף"...

273

א דרשן איז אמאל אריינגעקומען צו ר׳ מאיר׳ל פרישמילאנער ז״ל, האט ער געזעהען ווי די חסידים גיבען גרויסע פדיונים, טראכט ער ביי זיך; פארוואס אז אלע האבען הנאה פון מיינע דרשות גיט מען מיר א קדחת, און דא גיבען זיי אזוי פיעל. — ר׳ מאיר׳ל האט מרגיש געווען זיינע תרעומות, רופט ער זיך אן: א רבי איז דאך א משפיע, איז ער משפיע זיינע כחות צו די חסידים, היינט אז איך בין א „שונא בצע״ זענען מיינע מענשען אויך „שונאי בצע״ גיבען זיי אוועק דאס געלד. דו ביסט אבער א „אוהב כסף״ ביסט דו משפיע אויף די צוהערער זיי זאלען אויך אזוי זיין, ווילען זיי דאס דיר נישט אוועקגעבען...

274

ר׳ חיים צאנזער ז״ל האט אמאל געזאגט, אויף דעם וואס א טייל חסידישע יונגעלייט, אז זיי ווערען „שוחטים״, ווערען זיי אביסעל קעלטער אין חסידות, — אז עס איז מיר פערענטפערט געווארען די גמרא׳ס קשיא, „הכל שוחטין לכתחלה ושחיטתן כשירה דיעבד? (חולין ב׳) נאר דער תירוץ איז, ווען מען האט זיי אויפגענומען פאר שוחטים איז זייער שחיטה כשר געוועזן אפילו לכתחילה, נאר דערנאך אז זיי זענען שוין שוחטים, איז זייער שחיטה נאר כשר בדיעבד...

275

צום פאריסאווער רבי׳ן איז געקומען א חסיד וואס האט פערגעסען מיט־צונעמען מיט זיך די תפילין, האט ער געבעטען דעם רבי׳ן אז ער זאל איהם באָרגען די תפילין, — פרעגט איהם דער רבי — צו האסט דו מיטגענומען דעם „פאס״? — יא רבי! צו האסט דו מיטגענומען „פת״ (ברויט) זאגט ער ווייטער יא, — זאגט צו איהם דער רבי: דעם „פאס״ האסט דו נישט פארגעסען מיטצונעמען, דעם „פת בסלו״ האסט דו אויך נישט פערגעסען, נאר פונקט דעם „פת באפריקי שתיים״ (מנחות ל״ד) האסט דו פערגעסען היתכן?...

276

א גאון האָט אַמאָל געזאָגט צו אַ קאַרגען גביר, וואָס האָט זיך אַליין אויך נישט פאַרגינען צו עסען — איצט פערשטיי איך די גמרא; „המקדש אשה על מנת שאני עני ונמצא עשיר אינה מקודשת״ (קידושין מ״ח) היתכן? זי זאָל נישט בעשטיין אַז ער איז אַ עושר! נאָר מען מיינט אַ קאַרגען גביר, וואָס לעבט ווי אַן אָרימאַן און באמת איז „ונמצא עשיר״ איז פאַר די אשה אַ בזיון טאַקי אָבצולעבען אַזאַ לעבען. אַז דו האָסט זאָלסט דו געבען! ...

277

א גאון, וואָס האָט געהאַט 8 טעכטער חתונה צו מאַכען, האָט געשריבען צו אַ צווייטען גאון אין אַ מליצה בריעף: „קצתי בחיי מפני בנות חי״ת״...

278

א רב האָט אַמאָל מסדר קידושין געווען ביי אַ חתן אַ אפיקורס, נאָך די חופה פרעגט מען דעם רב, צו האָט דער חתן אַלעס געטהוען אַזוי ווי דער רב האָט געהייסען, — האָט דער רב געענטפערט — ער האָט מיך אַלעס געפאָלגט אויסער איין זאַך האָט ער מיך נישט געהאָרכט, ווען איך האָב איהם געהייסען צוברעכען דאָס גלעזעל מיט׳ן פוס, אַזוי ווי דער דין איז (זעה שלחן ערוך אבן העזר ס״ה) האָט ער נאָר בלויז דאָס גלעזעל צובראכען און דעם פוס האט ער נישט צובראכען...

279

א בחור אַ „בעל גאוה״ וואס פלעגט אַלע שדוכים אבזאגען, ווייל ער האט זיך געהאַלטען גרויס, און קיין שום מחותן איז איהם נישט געפאלען, פלעגט איהם דער בראדער רב ז״ל זאגען מוסר, ער זאל זיין אַ עניו, ביז וואַנען ער האט צוגעזאגט אַז ער וועט שוין זיין אַ עניו, דער שדכן האט איהם דערנאך אנגעשלאגען אַ שידוך, מיינענדיג אַז איצט וועט ער שוין וועלען. — האט זיך דער בחור שטאַרק געבייזערט און געזאגט צום שדכן, דו שוטה! מאידך פריהער, וואס איך האב נאָך נישט פערמאגט די מדה פון „ענוה״ האט מיר קיין שום שידוך נישט

געפאלען, אַ כל שכן היינט אַז איך האָב שוין די מדה פון „ענוה" אויך, האב איך דאָך שוין אַלע מעלות קומסטו מיר אנשלאגען אַזאַ שידוך? דער רב דערהערענדיג דאס האט ער זיך אנגערופען, איצט פערשטיי איך וואס שלמה המלך האט געזאגט, „גאות אדם תשפילנו (משלי כ"ט) דאס גאות ברענגט איהם, אַז ער זאל זיך שפל'דיג מאַכען, כדי מען זאל זאגען אויף איהם אַז ער איז אַ עניו אויך...

280

דער „אייזערנער קאפּ" האט געפרעגט דעם „קדושת לוי' ער זאל איהם זאגען פשט אין ירושלמי, אַז ר' חייא האט געזעהען איינעם אַקערען אַ פעלד אין שבועות, האט ער געזאגט, נאך יום טוב, וועל איך אויפ־ שרייבען אַנשטאַט „עצרת תהיה לכם" „עצרת „תחיה" לכם" אַז דער עצרת איז אייך מחיה, אייגענטליך נאך וואס האט ער געדארפט נאך יו"ט אויפשרייבען, ער האָט דאָך געקענט אין יו"ט זאָגען מיט'ן מויל, האָט איהם דער „קדושת לוי" געענטפערט — די גמרא זאָגט: אַז ר' חייא האָט געזאָגט אויף אַ ח' אַ ה' (מגילה כ"ד) האָט ער דאָך נאָר געמוזט שרייבען...

281

אַ בעל הוראה איז געקומען צו אַ רב, וועלכער האָט פּאָר אַ פּאָר דאָלאַר געגעבען די הוראה. דער בעל הוראה איז אָבער געווען אַ אָרימאַן, האָט דער רב איהם נישט געגעבען סמיכה, — רופט זיך אָן דער בעל הוראה: איהר ווילט אַז איך זאָל זיין בקי אויך אין „נקודות הכסף" און אויך אין דעם „כסף משנה"? איך קען אייך זאָגען אַז אין גאַנץ „יורה דעה" בין איך בקי מיט אַלע „נקודות" אויסער די נקודת הכסף פעלט מיר...

282

דער רבי ר' שמעלקא פלעגט זאָגען אַ דרשה האָט דער עולם שטאַרק געוויינט, דערנאָך איז ער געוואָהר געוואָרען אַז דער עולם פירט זיך ווייטער אויף זייער שטייגער, און זיי מאַכן זיך איינגאַנצען פערגעסען פון דעם מוסר, וואָס ער פלעגט זיי זאָגען. — האָט ער געזאָגט אין אַ דרשה: דאָס זאָגט דוד המלך „לכו בנים שמעו לי" (תהלים ל"ד) עס האָט געדאַרפט שטיין „באו בנים" נישט „לכו" — נאָר דער תירוץ איז, אַז אַפילו ווען איהר וועט שוין אַוועקגעהן פון די דרשה, זאָלט איהר אויך מיך הערען און געדענקען וואָס איך האָב אייך געזאָגט...

283

איינער האָט זיך געזעגנט פאַר'ן רבי'ן ר' ברוך ז"ל אויף פרנסה. גיט ער אַ געשריי „רבונו של עולם" איך וועל דיר געבען אַ עצה: נעם צו פון יענעם „בעל עבירה" זיין געלד און גיב דאָס איהם. ווערסט דו אפשר זאָגען, אַז ער וועט זיין אויף דיר בייז, טאָ נעם זשע צו פון אַ „כופר בעיקר" ער וועט דאָך געוויס נישט בייז זיין אויף דיר, ווייל ער גלייבט דאָך נישט אין דיר...

284

דער גאון רי מרדכי בנעט ז"ל האָט געפרעגט ר' יצחק'ל וואָרקער ז"ל: „פאַרוואָס זאָגט מען וידוי מיט'ן סדר פון א"ב? — האָט ער געענט־פערט: כדי מען זאָל וויסען ווען אויפצוהערען...

285

פאַר די פטירה פון רבי'ן ר' בונם ז"ל פון פשיסחא, האָט די רבי'צין זעהר געוויינט, זאָגט צו איהר דער רבי ר' בונם: וואָס וויינסט דו? דאָס גאַנצע לעבען האָב איך זיך געלערנט ווי אַזוי נפטר צו ווערען — האָט די רביצין געענטפערט — איך וויל טאַקע דו זאָלסט נאָך לעבען, כדי זאָלסט זיך קענען מצהר לערנען ווי אַזוי נפטר צו ווערען...

286

איינער וואָס האָט שטענדיג ליעב געהאַט צוצושרייבען הגהות אויף ספרים און אונטערשרייבען זיך, האָט אַמאָל געבעטען ביי ר' חיים וואָלאָ־זשינער ז"ל ער זאָל איהם באָרגען אַ גמרא עירובין. האָט איהם ר' חיים געזאָגט: איך וועל דיר באָרגען, נאָר בתנאי דו זאָלסט נישט שרייבען הגהות, און בפרט דיין נאָמען זאָלסט דו נישט אויפשרייבען, אַזוי ווי דיין שטייגער. ווי דער מענש האָט געלערנט די משנה אין (עירובין ל"ה) „חמר גמל" האָט ער נישט פערשטאַנען דעם פשט דערפון האָט ער געטראַכט, אַז עס איז אַ גרייז און האָט צוגעשטעלט אַ הג"ה אין דער זייט „חמור גדול". ווען ער האָט צוריקגעגעבען די הגהות, זאָגט צו איהם ר' חיים: דו האָסט זיך נישט געקענט איינהאַלטען, האָסט דו אויפ־געשריבען די הג"ה צוזאַמען מיט דיין נאָמען אויך...

287

ר׳ יאָשע בער׳ל ז״ל בריסקער רב איז אַמאָל געווען שבת אין אַ אכסניא, ווו עס איז נישט געווען צו שלש־סעודות קיין לחם משנה. פרעגט איהם איינער: „מען קען דאָך יוצא זיין מיט דברי תורה״ (זעה: מגן אברהם ה׳ פסח ס׳ תמ״ד ס״ק ב׳) האָט ר׳ יאָשע בער געענטפערט: טאָמער וועט איינער אָבוועדען די דברי תורה, וואָס איך וועל זאָגען וועל איך דאָך בלייבען אָהן תורה און אָהן שלש סעודות...

288

דער גאון ר׳ מאיר שמחה ז״ל דווינסקער רב, האָט געוואוינט אין ביאַליסטאָק איידער ער איז געוואָרען רב. ווען די דווינסקער בעלי־בתים זענען געקומען איהם אויפנעמען פאַר אַ רב, האָבען זיי געזעהען, אַז די שטיגען וואָס פיהרען אַרויף צו זיין שטוב זענען קרומע און שלעכטע, האָבען זיי זיך אַזוי געווינדערט ווי אַזוי די שטאָדט זעהט נישט צו דיגגען דעם גאון אַן אַנדער וואוינונג. רופט זיך אָן דער גאון: ביי די שטאָדט זענען די שטיגען „מעלות״ (טרעפען, שטיגען), און ביי אייך איז דאָס גאָר חסרונות...

289

א משמש האָט אַ מאָל אַראָב געגנב׳עט פון אַ רב׳ס טיש אַ פלעשעל וויין. ווען דער רב האָט דערזעהען איהם טראָגען דאָס פלעשעל, פרעגט ער איהם: וואָס איז דאָ אין דעם פלעשעל? — רופט זיך אָן דער משמש: עס איז אַ פלעשעל וואַסער, זאָגט דער רב צו איהם: גיב מיר אַ ביסעל וואַסער צו טרינקען, דער רב טרינקט, זעהט ער אַז עס איז גאָר זיס. דאָס איז וויין? רופט זיך אָן דער רב, דאָס האָט געזאָגט שלמה המלך „מים גנובים ימתקו״...

290

אין דינאַבורג האָט אַ מאָל חתונה געהאַט אַ כהן, און דער גאון ר׳ מאיר שמחה ז״ל איז געווען מסדר קידושין. נאָך די חופה האָט איהם דער רב געבענשט מיט דעם לשון: עס זאָל מקוים ווערען ביי דיר וקמץ ממנה הכהן, דאָס הייסט, אַז דער מצא זאָל זיין מיט אַ קמץ, „מצא אשה מצא טוב״, נישט מיט אַ חולם „ומוצא אני מר ממות את האשה״ (זעה אין ברכות דף ח׳).

291

ר׳ יאָשע דענעבורגער ז״ל, דווינסקער רב, האָט אַ מאָל מספיד געווען אַ בחור פון 18 יאָהר. „מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו״ (איכה ג׳) דער מדרש זאָגט: מען וועט פרעגען אדם הראשון, פאַרוואָס האָסט דו גורם געווען מיתה אויף די וועלט? וועט ער ענטפערען: יעדער שטאַרבט איבער זיינע אייגענע חטאים. דאָס איז נאָר ריכטיק ביי אַ עלטערען מענש נאָך 20 יאָהר וואָס דער ב״ד של מעלה איז מעניש. אָבער מה יתאונן אדמי וואָס וועט אדם ענטפערען „חי״ אויף אַ בחור פון 18 יאָהר? בשלמא, „גבר״ אַ עלטערער מענטש, „על חטאיו״ שטאַרבט איבער זיינע אייגענע זינד. אָבער אַ בחור פון 18 יאָהר, וואָס דער ב״ד של מעלה איז נאָך נישט מעניש, קען דאָך נישט זיין אַז עס איז צוליעב זיינע חטאים. נאָר ער איז געשטאָרבען צוליעב דעם חטא פון אדם הראשון (זעה אין מסכת שבת נ״ה).

292

ר׳ שלמה קלוגער ז״ל בראָדער רב, האָט אַ מאָל געשריבען אַ בריעף איינעם וואָס האָט געוואוינט אין אַ דאָרף הינטער בראָד. אין דעם טיטעל האָט ער איהם געשריבען, „להרב הגאון בכפר פלוני״ דער מענש, וואָס האָט דערהאַלטען דעם בריעף האָט זיך זעהר געוואונדערט אויף דעם טיטול, ווייל ער האָט געוואוסט אַז זיין שטייגער איז נישט צו שרייבען אַזאַ טיטול אַפילו צו גרויסע רבנים, האָט ער איבערגעפרעגט דעם גאון זייענדיג אין בראָד, — האָט איהם ר׳ שלמה קלוגער ז״ל געענטפערט, — איך האָב געמיינט אַזוי: להרב הגאון בכפר פלוני, דאָרט אין דיין דאָרף, צווישען עמי הארצים ביזט דו אַ גרויסער גאון...

293

ר׳ יהונתן אייבעשיץ ז״ל האָט אַמאָל נעזאָגט אין ביהמ״ד אַ חידוש, און איידער ער האָט אָנגעהויבען זאָגען, האָט איינער זיך מקדים געווען, און האָט אָנגעהויבען צו זאָגען זיינס אַ חידוש, — רופט זיך אָן ר׳ יהונתן ז״ל, — דו ביסט גערעכט וואָס דו האָסט דיך מקדים געווען צו זאָגען פאַר מיר דיין חידוש, ווייל די משנה זאָגט „זקני עמי הארצים כל זמן שמזקינין דעתם מטורפת״ (סוף קינים) איבער דעם האָסט דו זיך געמוזט מקדים זיין, ווייל וואָס שפּעטער וועט דאָך אַלין זיין ערגער. דער חידוש אָבער „תלמידי חכמים כ״ז שמזקינים דעתן מתיישבת״ איז גלייכער

פאַר אַ תּלמיד חכם אַז ער זאָל זאָגען זיינע חידושים וואָס שפּעטער, וועט דער חידוש בּעסער זיין.

294

דער אַפּטער רב ז״ל פלעגט פיינד האָבּען געלד, ווען די שטאָדט מענשן האָבּען איהם געשיקט פּורים שלח מנות אַסך געלד, האָט ער זיך זעהר געפרייט, און מ'צן האָט דערקענט אַז עס איז ביי איהם זעהר חשוב. האָט איהם זיין זוהן געפרעגט היתכן, דו האָסט דאָך פיינד געלד? — האָט ער געענטפערט — היינט דאַרף איך דאָך געבּען „מתנות לאביונים" און אַז איך וועל גאָר נישט מאַכן קיין עסק פון דעם געלד, וועלען דאָך מיינע מתנות אויך נישט האָבּען קיין חשיבות. איבּער דעם האָבּ איך היינט געמוזט ליעבּ קריגען דאָס געלד, און דערנאָך וועל איך עס צו-טיילען אָרימעלייט.

295

ווען דער אַפּטער רב ז״ל האָט געהאַט אויף זיך רדיפות פון די שטאָדט-לייט, האָבּען זיינע מקורבים איהם געבּעטען, ער זאָל זיי שעלטען — האָט ער זיי געענטפערט — אין דער יוגענד ווען איך האָבּ עוסק געווען אַ גאַנצע טאָג אין תורה פלעג איך שעלטען די וואָס האָבּען מיך מצער געווען, ווייל זיי האָבּען מיר געשטערט דאָס לערנען און מיינע קללות האָבּען געפועלט און זיי זענען אומגעבּרענגט געוואָרען פון די וועלט, האָבּ איך געבּעטען דעם אייבּערשטען, אַז מיינע קללות זאָלען ווערען ברכות, אין מיין תּפלה איז געוואָרען אָנגענומען. דעריבּער איז גלייכער איך זאָל נישט שעלטען, ווייל דערמיט וועט דאָס זיין פאַר זיי אַ ברכה...

296

דער בּעוואוסטער „אוהב ישראל" דער אַפּטער רב ר' העשיל ז״ל, צוליעבּ זיין גרויסע אהבת ישראל, האָט געזאָגט פאַר זיין פּטירה: „רבונו של עולם! איך ווייס, אַז איך האָבּ נישט קיין שום זכות אַז איך זאָל זיין אין גן עדן צווישען די צדיקים, נאָר דו וועסט מיך וועלן אַריינ-נעמען אין גהינם צווישן די רשעים, אָבּער דו ווייסט דאָך, אַז איך האָבּ זעהר פיינד די דאָזיגע וואָס זענען עובר אויף דיין רצון, ווי אַזוי וועל איך קענען זיין צווישען זיי? דעריבּער בּעט איך דיר, אַז דו זאָלסט

ארויסנעמען אלע רשעים פון גהינום, כדי דו זאלסט מיך קענען דארט אריינגעמען...

297

דער גאון ר' אברהם יהושע העשיל ז"ל פון אפט, ווען ער איז געווא־רען רב אין יאס האט ער געהאט אויף זיך מחלוקת, ווייל ער האט אויפגעדעקט אלע חטאים פון שטאדט, און ער האט געמוזט ארויס פון שטאדט. האט ער געזאגט: „היסר גוים לא יוכיח" (תהלים צ"ד) די יאסער גויים איז נישט כדאי צו זאגען „תוכחה" ווייל זיי זענען נישט מקבל קיין תוכחה...

298

ר' ישראל'טשע ריזשינער ז"ל איז אמאל געווען שבת ביי ר' העשעל אפטער ז"ל, ווען זיי זענען געזעסען שבת ביי דעם טיש, האט דער ריזשינער געזעהען אז דער אפטער רבי עסט זעהר ווייניג נישט ווי זיין שטייגער, זאגט צו איהם דער ריזשינער: מילא איך בין געוואוינט צו עסען ווייניג, אבער איהר זענט דאך געוואוינט צו עסען אסאך, פארוואס זענט איהר אצינד משנה פון אייער מנהג, האט דער אפטער געענטפערט: טאקי ווייל איהר עסט ווייניג עס איך אויך ווייניג. דאס קען מען זיך אויסלערנען פון הייליגען שבת, אז שבת קריגט אמאל א אורח — ראש חדש — איז דער שבת איהם מכבד מיט איין תפלה, ביי מוסף דאווענט מען דעם נוסח פון ראש חדש, ווי איז אז עס קומט א גרעסערער אורח — יום טוב — איז ער איהם מכבד מיט אלע תפילות, נאך א גרעסערער אורח — יום כיפור — עס ער אויך נישט צוליעב דעם אורח...

299

ר' נחום ז"ל פון טשערנאביל האט געלעבט בדוחק. ווען די חסידים האבען איהם געוואלט געבען א שעהנע דירה און מלבושים, האט ער נישט געוואלט נעמען. — האט ער געזאגט: איהר ווילט מיך מאכען פאר אויס חסיד? די חז"ל זאגען: „האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דאבות" (ב"ק ל') דער וואס וויל זיין א חסיד זאל מקיים זיין וואס שטעהט אין פרק אבות, און דארט שטעהט: „כך דרכה של תורה, פת במלח תאכל... וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל" (אבות פרק ו' משנה ד).

300

ר׳ נחום ז״ל פון טשערנאָביל האָט געטייטשט דעם מאמר חז״ל „יום הכפורים מכפר אף על שא״נם שבים״ (יומא פ״ו) יום כיפור איז מכפר אַפילו אויף די עבירות וואָס פועלט נישט אויף זיי קיין תשובה...

301

דער „בעל שם טוב׳ האָט אַמאָל געפילט מיט „רוח הקודש״ אַז ר׳ נחום ז״ל פון טשערנאָביל קומט צו איהם אויף שבת. האָט ער געזאָגט צו די רבי׳צן אַז זי זאָל מאַכן אַ ברייטען אויפנאַהם, ווייל עס קומט אַ גרויסער מאַן צו אונז, ווען ר׳ נחום ז״ל איז געקומען האָט דער „בעל שם טוב״ געזאָגט צו די רבי׳צן: היט זיך פאַר דעם אורח, ווייל ער איז אַ גנב, פרעגט זי איהם: איך זעה דאָך אין זיין פיהרונג אַז ער איז אַ הייליגער מאַן. — האָט ער געענטפערט — ער וויל מיט זיינע „מעשים טובים״ צוגנב׳נען דעם גאַנצען „גן עדן״ מיט דעם גאַנצען „עולם הבא״..

302

ר׳ נחום טשערנאָבילער ז״ל, איז אַמאָל געקומען צו אַ יודישן גראַף, ער זאָל איהם געבען אַ נדבה אויף „פדיון שבויים״. פרעגט דער גראַף: ווער איז דאָס דער געפאַנגענער, האָט ער געזאָגט ווער דאָס איז, דער גראַף האָט געוואוסט, אַז דער איז אַ שיכור, פרעגט ער: פאַר איהם זענט איהר זיך אַזוי מטריח — האָט ער נישט געענטפערט: נאָר פאַרן שלאָף פלעגט דער משמש איהם פאַרזאָגען „עין יעקב״ האָט ער געשיקט נאָך דעם גראַף, און האָט איהם געהייסען זיך זעצען לעבען איהם, און ר׳ נחום ז״ל האָט אָנגעהויבען לערנען די אגדה פון „קמצא ובר קמצא״ (אין מסכת גיטין נ״ה) און האָט אַזוי געטייטשט: „קמצא״ מיינט מען אַ עושר ווייל עשירים זענען „קמצנים״ (קאַרגע) (חולין מ״ו) „בר קמצא״ (אויסער קמצנים) הייסט אַ אָרימאַן, דורך זיי איז חרוב געוואָרען ירושלים, „דההוא גברא דרחמיה קמצא״, עס איז געוועזן אַ מענטש וואָס האָט ליעב געהאַט דעם עושר און דעם אָרימאַן נישט, האָט ער געמאַכט אַ סעודה און געהייסען ברענגען דעם גביר, האָט דער משמש געברענגט דעם אָרימאַן, האָט ער איהם געהייסען געהן, האָט דער אָרימאַן געבעטען ער זאָל איהם נישט מבייש זיין, ער וועט איהם בעצאָלען פאַר דעם עסען, האָט ער נישט געוואָלט, האָט דער אָרימאַן געזאָגט: אַז אַלע רבנן זיצען

און זיי לאָזען דאָס צו, „איזיל איכל קורצא בי מלכא״ וועל איך אויס־ גיסען מיין ביטער הארץ פאר דעם אויבערשטען וואָס ער איז דער מלך פון דער וועלט. האָט ער געזאָגט: רבונו של עולם, די יודען האָבען אין דיר מורד געווען, האָט דער אויבערשטער געזאָגט: ווער וועט דאָס אויס־ ווייזען, האָט ער געזאָגט שיק זיי אַ קרבן, (דאָס מיינט מען אַ אָרימאַן. אין „זוהר״ ווערט אַ אָרימאַן אָנגערופען „קרבן״) ווערסט דו זעהן, צו זיי וועלען איהם אויפנעמען, פירט די גמרא אויס, אַז דער אָרימאַן קומט צום גביר „שדא ביה מומא״ זאָגט יעדער אויף איהם אַן אַנדערען פעהלער... „בניב שפתיים״ אַז ער איז אַ בלאָפער, „ואמרי לה בדוקין שבעין״ אַ טייל נגידים זאָגען: אַז מען דערקענט אין די אויגען אַז ער איז פאַרשיכורט. פאַר אָרימעלייט הייסט דאָס אַ מום, און ביי די גבירים איז דאָס גאָר נישט קיין מום — דער גביר איז זעהר מבוייש געוואָרען און האָט איהם געגעבען אַ שעהנע נדבה...

303

דער „שורף״ פלעגט זאָגען — אַז אַ רב דאַרף מגין זיין אויף די שטאָדט אַז עס זאָל נישט טרעפען קיין שום „שאלה״ דאָס מיינט די משנה „הגס לבו בהוראה״ אַז ער רומט זיך אַז ער האָט אַסאַך שאלות „הרי זה שוטה״ (אבות פ״ד) ווייל ער דאַרף זעהן אַז עס זאָל זיך נישט טרעפען קיין שום שאלות...

304

דער צדיק ר׳ נחום טשערנאָבילער ז״ל קומענדיג אין אַ שטעדטל ווי עס איז נישט געווען קיין מקוה, איז ער אַריין צום גרעסטען נגיד פון שטאָדט און ער האָט איהם געזאָגט: — איך פערקויף דיר מיין חלק „עולם הבא״ און דו זאָלסט אייפבויען אַ מקוה, — האָט מען איהם געפרעגט היתכן? האָט ער געענטפערט — איהר ווילט זיין חסידים און איך זאָל נישט זיין קיין חסיד. די חז״ל זאָגען אַז דוד המלך האָט זיך דערמיט גערופען חסיד, ווייל ער האָט זיך אינטערעסירט מטהר צו זיין אַ אשה צום מאַן (ברכות ד׳). די חסידים זיינע האָבען זיך אָבער נישט באַניגענט מיט דעם תירוץ. — האָט ער זיי געענטפערט — אדרבה זאָגט מיר, ווי אַזוי קען איך מקיים זיין דעם פסוק „בכל מאודך״ אַז דו זאָלסט ליעב האָבען דעם אייבערשטען מיט דיין גאַנצען פערמעגען — אַז איך בין אַן אָרימאַן, מוז איך דאָך נאָר מקיים זיין מיט דעם אַז איך זאָל אַוועקגעבען מיין חלק „עולם הבא״...

305

ר' לייב מימעלעס (דעם „חוזה'ס" א שוואגער) האט געפרעגט דעם „שרף" ר' אורי פון אוסטרעלסק, פון וואס ער איז זיך מפרנס (ער איז געווען א ארימאן) האט דער „שרף" געענטפערט: איך האב 2 קוה (כי) ר' לייב האט געמיינט אז ער האט 2 קוה, וואס גיבען מילך. האט ער געשיקט זיין ווייב קויפען מילך ביי איהם, ער זאל איהם מהנה זיין, איז זי צוריק געקומען און געזאגט צו איהם, אז ער האט נישט קיין קוה. איז ר' לייב איהם געגאנגען איבערפרעגען וואס ער האט געמיינט, האט דער „שרף" איהם געענטפערט: אז ער האט 2 „כי", „כי בו ישמח לבונו" „כי בשם קדשו בטחנו"...

306

דער „שרף" האט אמאל געזאגט: „די משנה זאגט אין סוף פיאה, אז איינער מאכט זיך פאר א לאמער אדער א בלינדער שטארבט ער נישט פריהער ביז ער ווערט טאקע אזוי! ממילא דער וואס איז נישט קיין רבי און מאכט זיך פאר א רבי, ווערט ער אויך א רבי. וואס איז דאס פאר א עונש? — נאר די אמת'ע רבי'ס גיט מען קליינע פדיונים. און די נאכגעמאכטע גיט מען גרויסע פדיונים, פארוואס איז דאס? ווייל א נאטור זאך קאסט ביליגער ווי א אויסגעארבטע זאך. די אמת'ע רבי'ס זענען נאטירליך קריגן זיי ווייניק. דאס וועט זיין דער עונש — פירט אויס דער „שרף" — אז ער וועט נישט שטארבען ביז ער וועט ווערן א אמת'ער רבי, וועט ער דאך קריגען קליינע פדיונים...

307

דער גאון ר' יאשע דענעבורגער ז"ל דווינסקער רב, האט פערענטפערט וואס די מפורשים פרעגען אויף דעם וואס די יודען האבען געזאגט אויף דעם מן „ונפשינו קצה בלחם הקלוקל" (פ' חוקת) זאגט רש"י אז זיי האבען געזאגט: איז דען דא א בריאה וואס זאל זיין א „מכניס ואינו מוציא", פאר דעם האבען די נחשים זיי געביסען. אייגענטליך ווי אזוי איז דאס „מדה כנגד מדה"? נאר מיר געפונען דאך אז דער „יתוש" איז א „מכניס ואינו מוציא" (גיטין נ"ו) נאר זיי האבען זיך נישט וויסען געמאכט פון די בריאה. און די חז"ל זאגען „יתוש לנחש" (שבת ע"ז) ד"ה אז צו א ביס פון א שלאנג זאל מען צולייגען א יתוש אויף א רפואה, דעריבער האבען די נחשים זיי געביסען, זיי זאלען דארפען

צולייגען אַ יתוש, וועלען זיי זעהען אַז עס איז דאָ אַזאַ ברי', און דאָך קען זי לעבען, איז טאַקי געווען, „מדת כנגד מדה"...

308

אַיין קאָוונע איז געווען אַ קאַרגער גביר, האָט מען געפרעגט, דעם קאָוונער רב, ווי אַזוי קען דער גביר זאָגען פסח ביינאַכט „כל דיכפין ייתי וייכול"? האָט דער גאון געענטפערט: דאָס פרעגט איהם טאַקע דער זוהן מה נשתנה הלילה הזה, אויף דערויף ענטפערט ער, עבדים היינו לפרעה, און אַזוי ווי פרעה איז געווען אַ גוזר ואינו מקיים, (רש"י פ' ויגש) קען איך אויך אַזוי — איך זאָג כל דכפין ייתי ויכול, אָבער איך בין נישט מקיים...

309

דער גאון ר' ארי' ליב הורוויץ, סטאַניסלאַווער רב, איז געקומען קיין סטאַניסלאַוו אין חודש אלול אָנגעהמען דאָס רבנות, און האָט געדרשנ'ט די ערשטע דרשה, און באַלד שבת תשובה האָט ער דאָך געדאַרפט אויך דרשנ'ען אַזוי ווי דער מנהג איז, האָט ער אָנגעהויבען די דרשה אַזוי: די חז"ל זאָגען „כי דרוש ידרשנו, אלו חטאות ואשמות" (נדרים ד') דאָס הייסט, ווען איז מעגליך אַ רב זאָל דרשנ'ען איין דרשה נאָך דער אנדערער, אויב באַלד נאָכ'ן אָנקומען אין שטאָדט איז שבת תשובה, וואָס מען דאַרף דרשנ'ען אַז מען זאָל תשובה טהון אויף די חטאות ואשמות, דענסמאָל איז כי דרוש ידרשנו...

310

אַ רב וועלכען מען האָט חושד געווען אַז ער נעמט שוחד, איז געוואָרען פלוצלינג טויב, האָט איהם איינער געפרעגט — עס שטעהט דאָך „כי השוחד יעור" (פ' שופטים) אָבער נישט טויב, — האָט דער רב געענטפערט — פאַרצייטנס, אַז מען האָט געגעבען שוחד מזומן געלד, איז דער רב געשטראָפט געוואָרען מדה כנגד מדה, אַז ער איז געוואָרען בלינד, כדי ער זאָל נישט קענען זעהען דאָס געלד. אָבער היינט אַז מען גיט גאָר נישט קיין געלד, נאָר דער בעל-דין זאָגט נאָר צו מיט'ן מויל, און דער רב הערט נאָר בלויז אַ הבטחה, ווערט ער אויך נענש מדה כנגד מדה און ווערט טויב, אַז ער זאָל נישט הערען די הבטחות...

311

א חסיד איז געקומען צו ר׳ דוד׳ל טאָלנער ז״ל, און האָט איהם דער־צעלט זיינע צרות אַז ער איז אַ אָרימאַן. דער טאָלנער ז״ל האָט איהם באַלד געזעגנט. דער חסיד איז זעהר געווען פערביטערט, ווייל פריהער איז צוגעגאַנגען אַ עושר, און האָט מיט איהם גערעדט אַ לאַנגע צייט, און איהם געזעגנט דער רבי באַלד. דער טאָלנער ז״ל האָט דערקענט וואָס ער טראַכט אַזוי. זאָגט צו איהם דער טאָלנער ז״ל — מיט דיר האָב איך נישט בעדאַרפט לאַנג רעדען כדי צו וויסען אַז דו ביסט אַ אָרימאַן. אָבער דעם וואָס דו מיינסט אַז ער איז אַ עושר, מיט איהם האָב איך לאַנג געדאַרפט רעדען, ביז איך בין דערגאַנגען אַז ער איז אַ אָרימאַן ווי דו...

312

א קיסר האָט געפרעגט אַ גאון, אַ רייכען, עס שטעהט דאָך „יאה עניותא ליהודאי״ (חגיגה ט׳) ד״ה אַז אָרימקייט איז שעהן פאַר יודען, טאָ פאַרוואָס קויפסט דו דיר נישט אַזאַ תכשיט? האָט ער געענטפערט: מיין שטייגער איז, נישט אויסצוגעבען מיין גאַנץ פערמעגען אויף איין תכשיט...

313

עס זענען געזעסען עטלעכע רבנים, יעדער פון זיי האָט נאָכגעזאָגט אַ שטיקעל תורה פון זיין טאַטען. צווישען זיי איז געזעסען אַ גאון, וואָס דער פאָטער איז געווען אַ שניידער, האָט ער געזאָגט: מיין פאָטער האָט מיך געלערנט, אַז קיין געניטשעוועטע סחורה זאָל מען אין האַנט נישט נעמען נאָר נייע, אייגענע, נישט יענעמ׳ס איבער צוקייען און האָט זיי געזאָגט אייגענע תורה...

314

א מחבר, איז געקומען מיט זיין פירוש „עין אברהם״ אויף „עין יעקב״ צו ר׳ אייזיל ז״ל און האָט געוואָלט ביי ר׳ אייזיל געלד פאַר דעם ספר, האָט ר׳ אייזיל געזאָגט צו איהם: „עין תחת עין ממון״ (ב״ק פ״ד) „עין אברהם״ אונטער דעם „עין יעקב״, און מייגען מיינט ער געלד...

315

א גאון האָט אמאָל געשריבען אין אַ הסכמה אַז דער מחבר איז „מחזיר עטרה ליושנה". ד"ה פון פּאַפּיר האָט ער ווייטער געמאַכט שמאַטעס, וואָס פון דעם מאַכט מען פּאַפּיר...

316

ר' יאָשע סלאָנימער ז"ל האָט אַמאָל געפרעגט ר' אייזלען, וואָס פאַר אַנאָמען ער זאָל געבען זיין ספר וואָס ער וועט מאַכען, — גיב אַ נאָמען „ישת חושך" — האָט ער איהם געענטפערט...

317

דער „מלבים" איז געוועזען רב אין אַ שטעדטעל 2 חדשים. דערנאָך האָט ער זיך אָבגעזאָגט — פרעגען איהם די בעלי־בתים רבי, פאַרוואָס זאָגט איהר זיך אָפּ? — דערפאַר ווייל די שאלה איז ביי מיר די ערשטע, זייט איך בין דאָ רב...

318

אַ חברה משכילים האָבען געפרעגט ר' אייזיל סלאָנימער: לויט ווי מיר זעהן קענט איהר אַלעס, צווישען משכילים זענט איהר אַ משכיל צווישען לומדים זענט איהר אַ למדן, ווי איז אַז איהר קומט צווישען היגט? — צווישען הינט בין איך איצט צום ערשטען מאָל — האָט ער געענטפערט.

319

דער מלבים", האָט אַמאָל געזאָגט אין אַ דרשה אין בוקאַרעשט: „ווען דאָס בית המקדש איז געשטאַנען, האָט דער כהן געקריגען די „זרוע לחיים והקיבה". דער תלמיד חכם, דער רב הייסט דער „כהן" פערלאַנג איך פון אייך אויך די דריי מתנות: „הזרוע" איהר זאָלט לייגען תפילין, „הלחיים" איהר זאָלט אייך נישט שערען די פאות מיט די באָרד, „והקיבה" דער מאָגען זאָל עסען כשר'ע מאכלים...

320

דער „מחנה לוי", האָט געטראָפען אַ חברה וואָס זענען געגאַנגען אין בלויזען קאָפּ אָהן אַ היטעל, זאָגט ער צו זיי: איהר זענט גערעכט ווייל עזרא הסופר האָט געזאָגט „בושתי ונכלמתי להרים פני אליך, כי עונותינו רבו למעלה ראש", און עס שטעהט דאָך מכסה פשעיו לא יצליח...

321

ר' הירשלי בערלינער ז"ל האָט געזאָגט: כאָטש עס שטעהט אין חושן משפט, אַז עס איז נישטאָ היינט קיין תלמיד חכם געגען אַלע דינים פון אַ תלמיד חכם, אָבער אַנטקעגען דעם וואָס די גמרא זאָגט אין סוף מסכת ברכות „תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא" איז היינט אויך דאָ דער דין פון תלמיד חכם...

322

דער שינאָווער רבי ז"ל זיצענדיג עטליכע וואָכען אין מעליץ האָבען די חסידים נישט געזאָגט קיין תחנון. (עס איז אַזאַ מנהג ביי חסידים אַז עס קומט אַ אדם גדול זאָגט מען נישט קיין תחנון) — רופט זיך אָן דער רבי — בשלמא איהר זאָגט נישט קיין תחנון, ווייל איהר מיינט אַז איך בין אַ תלמיד חכם, און עס איז ידוע אַז אַ תלמיד חכם איז בבחינת יו"ט און אין יו"ט זאָגט מען דאָך נישט קיין תחנון. אָבער איך ווייס דאָך ביי מיר אַז איך בין נישט קיין ת"ח, פאַר וואָס זאָג איך נישט קיין תחנון. נאָר די חז"ל זאָגען דאָך „אם אפילו שוגגין" (סנהדרין ט') ד"ה אפי' דאָס בית דין איז זיך טועה און זיי מאַכען אַן אַנדערען טאָג יו"ט, איז עס אויך יום טוב, איבער דעם כאָטש איהר האָט אַ טעות אין מיר, בין איך אויך בבחינת יום טוב, דאַרף איך אויך נישט זאָגען קיין תחנון...

323

אמאָל איז אַריין אַ חברה משכילים, פרייטאָג צו נאַכטס צום סאַדיגורער רבי'ן ז"ל, הערען דעם קידוש — רופט זיך אָן דער רבי: איצט איז טאַקי דער ריכטיגער קידוש, ווייל די חז"ל זאָגען אַז דער קידוש איז אַ עדות אויף דעם באַשאַפונג פון די וועלט, און אַז דער רבש"ע איז

אַ יחיד ומיוחד, און ווען איז שיך עדות, נאָר ווען עס איז דאָ אַ הכחשה, איז דאָך ממילא איצט דער ריכטיקער קידוש...

324

אַ למדן איז געקומען צו ר׳ מאיר׳ל דזשיקוווער ז״ל, צו נעמען פון איהם סמיכה. ער האָט איהם זעהר שטאַרק געפּרובט, פרעגט ער — רבי, אַז עס וועט קומען צו אייך אַ אייניקעל פון אַ רבי׳ן, וועט איהר איהם אויך אַזוי פיעל פּרווען? האָט דער גאון געענטפערט — די חז״ל זאָגען „מדאורייתא אין עד נעשה דיין" (כתובות כ׳) „עד" איז דער טייטש אַ סמאַטע (נדה ב׳ המשמשת בעדים) איז דער טייטש „מדאורייתא" אַז איינער קומט נאָר מיט׳ן כח התורה, אין עד נעשה דיין, קען קיין סמאַטע נישט ווערען קיין דיין. אָבער „מדרבנן" אַז איינער קומט מיט׳ן כח פון די רבנן אַז ער איז אַ אייניקעל פון די רבנן, פועלט איהם דער זכות אַז אַפילו אַ „עד" (אַ סמאַטע) קען ווערען אַ דיין...

325

ר׳ יצחק׳ל וואָרקער ז״ל האָט געטייטשט: „קשה עלי פרידתכם" (רש״י פ׳ אמור) השי״ת זאָגט עס איז מיר שווער, דאָס וואָס איהר זענט אָבגעשיידט איינער פון אַנדערען, און עס איז נישטאָ ביי אייך קיין אחדות...

326

דער גאון ר׳ מרדכי פינטשובער ז״ל, א תלמיד פון רבי׳ן פין לובלין, איז געווען א גרויסער אָרימאַן, און געהאט 3 טעכטער בוגרות׳ן דאָס ווייב האָט איהם געפּאַניגט אַז ער זאָל פאָרען קיין לובלין צו דערציילין דעם רבי׳ן אלעס, נאָר ווען ער פלעגט אריין קומען צום רבי׳ן, האָט ער פון אלע דאגות פערגעסין און האָט גאָר ניט דערציילט, דאָס ווייב האָט דאָס פערשטאַנען, איז זי איינמאָל מיט געפאָרין מיט עם קיין לובלין. האָט ער שוין געמוזט אלעס דערציילין דעם רבי׳ן. — פרעגט איהם דער „חוזה״ — פאַרוואָס האָסטו מיר ניט דערציילט ביז היינט — ענטפערט ר׳ מרדכי — איך האָב געוויסט אַז דער רבי ווייסט אַזוי אויך מיין מצב, — זאָגט צו איהם דער „חוזה״ — עס איז ניט אזוי, מיר געפינען אין דער תורה ביי נגעים, אַז אויב די נגע איז אויף אַ מענטש, שטייט „והובא אל אהרן הכהן וראה הכהן את הנגע״ ד. ה. אז אזוי ווי מ׳ברענגט נאָר דעם מצורע צום כהן זעהט ער אַליין די נגע, מ׳דאַרף עם ניט זאָגען, אָבער ביי „נגעי בתים״ שטייט „ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית״ ד. ה. אז די נגע איז אין הויז, און די באדערפענישען פון שטוב עסין, טרינקען, פרנסה, דארף מען זאָגען דעם כהן...

327

ר׳ דוד׳ל דינובער ז״ל איז געווען אַ מאָל אין די בעדער, און האָט צו געזעהען דאָס פריצות פון די פרייע חברה, האָט ער זיך זייער מצער געווען, — רופט ער זיך אָן — די חז״ל זאָגען אז די „חמי טבריה״ איז געבליבען פון מבול (סנהדרין ק״ח) נאָך וואָס האָט עפּיס דער רבש״ע איבער געלאָזט. אַ זכר פון מבול? נאָר טאָמער וועלין די שפּעטערע דורות פרעגען פאר וואָס איז עפּיס געקומען אַ מבול אויף די וועלט אַזא גרויסען עונש? האָט ער איבער געלאָזט די חמי טבריה. וואָס דאָרט קומען טויזענטער מענטשען באָדען זיך. וועלין זיי זעהען דאָס פריצות. וועלין זיי וויסען אז דער דור המבול איז ווערט געווען פאַר אזעלכע מעשים, אַז עס זאָל קומען אַ מבול...

328

דער גאון ר׳ הירשלי ליסקער ז״ל פלעגט זאָגען אין זיין דרשה אויף שבת הגדול, דער דין איז „בערב תאכלו מצות״ אויך איז דאָ א לאו „לא תגנוב״, וואָס זאָל טוהן אַ אָרימאַן אז ער וויל עסין מצות, מ׳טאָר דאָך ניט גנבנ׳ן, איז דאָך די ביידע דינים אַ סתירה? דעריבער זאָלט איהר זעהען אז דער אָרימאַן וועט קומען צו אייך, זאָלט איהר איהם געבין אויף מצות, אזוי וועט איהר פערענטפערין די סתירה אָהן שום פלפול...

329

ר׳ הירשלי ליסקער ז״ל פלעגט אוועק ווארפין די פדיונים, ווייל ער האָט מורא געהאַט טאָמער איז דאָס געלד וואָס מען האָט עם געגעבין, פערדינט געוואָרין פון חילול שבת. עס איז געקומען צו עם אַ אָרימאַן וואָס האָט געדאַרפט צו האָבען אויף פיקוח נפש. האָט ער עם אוועק געגעבין, ווייל „פיקוח נפש דוחה שבת״... (יומא פ״ה)...

330

דער גאון ר׳ אבישל פרנקפורטער פלעגט צו טיילין אָרימלייט כמעט דאָס גאַנצע פערמעגען, האָט מען איהם געפרעגט, די חז״ל זאָגען דאָך „אל יבזבז אדם יותר מחומש״ (כתובות ס״ז) ד. ה. אז אַ מענטש טאָר ניט צו טיילין מעהר ווי אַ פינפטעל פון זיין פערמעגען, — האָט ער געענטפערט. אז עס האַלט ביי פיקוח נפש איז דער דין ניט געזאָגט געוואָרין, ווייל מה דאך אז פיקוח נפש איז דוחה שבת. אַ כל שכן אַ דין וואָס די רבנן האָבען געזאָגט איז עס דאָך געוויס דוחה...

331

א מתנגד איז אריין געקומען צו ר׳ יחזקאל׳ע קוזמיר ז״ל אין געפרעגט קשיות אויף חסידים, האָט איהם ר׳ יחזקאל׳ע ז״ל געענטפערט, עס שטייט אין פסוק „ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם — לא תקשו עוד״, איז דער טייטש אזוי, אז עס וועט זיין ומלתם. לא תקשו עוד וועט איהר שוין ממילא קיין קשיות ניט פרעגין...

332

אין זמירות פון שלש סעודות שטייט „ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים

בתורה" אייגענטליך האָט געדאַרפט שטיין „ויזכו לבנים" וואָס בעדייט דאָס וואָרט „לראות" — דערויף ענטפערט דער זמיגראָדער רב — ווייל די חז"ל זאָגען „כל שהוא ת"ח ובנו ובן בנו ת"ח שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם" (ב"מ פ"ה) דערויף זאָגט תוס' אין ב"ב נ"ט אין כתובות ס"ב אַז דאָס איז נאָר אַז זיי אַלע האָבען זיך געזעהען צוזאַמען דער זיידע מיט דעם זיהן אין דאָס אייניקעל, דאָס איז דער מיינונג פון וואָרט „לראות" אַז זיי זאָלין זוכה זיין צו זעהן בנים ובני בנים דענסטמאָל וועט זיך שון די תורה קיינמאָל פון זיי ניט אפטוהן...

333

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט, אויף דעם וואָס רש"י זאָגט אין פרשת בשלח „שהיוד על שם המחשבה נאמרה" אַז דער גאנצער יוד איז נאָר אַז ער איז מסדש די מחשבה...

334

איינער איז אַ מאָל געקומען צו ר' יחזקאל'ע שינאוואער ז"ל זיך מזכיר זיין אויף פרנסה, — האָט איהם ר' יחזקאל'ע ז"ל געזאָגט — „שאל אביך ויגדך" פריער בעט דעם טאַטין אין הימעל ווי אַזוי ויגדך" די זאָלסט דיך באַהעפטין אָנבונדען און אייבערשטין [מלשון אגודה] אין דערנאָך „זקניך ויאמרו לך" נאָכהער וועלין די צדיקים העלפין דורך זייערע תפלות...

335

ר' הירשלי חריף ז"ל האָט געזאָגט, פאַרצייטינס האָט מען געגעבין צדקה — איינס. ווייל מען האָט געגלייבט און די גאולה דאַרף מען דאָך ניט דאָס געלד דאָס צווייטע, ווייל מען האָט געגלייבט אַז עס וועט זיך בייטען די צייט און עס וועט בעסער ווערען. ווייל השי"ת קען העלפען אין איין רגע. אָבער הייגט איז ניט אַזוי, דאָס מיינט דער פסוק אין רות „וזאת לפנים בישראל" פערצייטענס „על הגאולה" מען האָט געגלייבט און די גאולה „ועל התמורה" מ'האָט געגלייבט אַז עס וועט זיך ענדערען די צייט, איבער דעם "שלף איש נעלו ונתן לרעהו" האָט יעדער אראָב גענומען זיינע שוך אוז אוועק געגעבין דעם צווייטען...

336

צוויי לומדים זענען אַ מאָל געקומען קיין בערלין, זאמלען נדבות אויף הכנסת כלה פאַר זייערע טעכטער, זיי האָבען געוויסט אַז די משכילים גיבען גרויסע

נדבות אין די חסידים גיבען קליינע נדבות האָבען זיי געקלערט פון וועמען זיי זאָלען נעמען א בריעף צו פון ר׳ הירשלי ז״ל וואס דאָס וועט נאָר גוט זיין פאר די חסידים. אָדער פון מענדעלסון וואס דאָס וועט גוט זיין פאר די משכילים, איז געבליבען ביי זיי. אז זיי זאָלען זיך טיילען איינער האָט גענומען ביי ר׳ הירשלי דער צווייטער ביי מענדעלסון, דער אַנדערער האָט געמאַכט א סאך מעהר ווי דער ערשטער, האָט דער ערשטער געפרעגט ר׳ הירשלי וואס איז די מעשה אז אויף אייער בריעף האָט מען ווייניגער געגעבען ווי אויף מענדילסון, ווי איז דער כבוד התורה? — האָט ר׳ הירשלי געענטפערט — די חז״ל זאָגען אז ירמי׳ האָט געזאָגט אז זיי זאָלען נכשל ווערין מיט ניט קיין אריינטליכע מענטשען (ב״ב ט׳) אלזאָ איהר האָט נאָר מיינ׳ס א מליצה בריעף, אָבער דער צווייטער האָט א מליצה בריעף פון ירמיה הנביא, איבער דעם איז ער ער מצליח...

337

א רב האָט א מאָל געפאָדערט אין א דרשה א הוספה אויף זיין פענסיע בכן ער האָט ניט קיין פרנסה, רופט זיך איינער אָן — עס שטייט דאָך כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל (אבות פ״ו מ״ד) — ענטפערט דער רב — „כך הוא" אזוי איז נאָר דאָ „הוא" פת במלח תאכל. אָבער ניט אין א אנדער אָרט...

338

אין א קליין שטעדטעל איז געשטאָרבען א קאַרגער גביר. די חברה קדישא האָט געוואָלט ביי די קינדער — וועלכע זענען אויך געווען קאַרגע — אסך קבורה געלד. זיי האָבין אָבער ניט געוואָלט געבין, האָט זיך די קבורה אויף געהאַלטין ביז דעם צווייטין טאָג, האָט איהם דער רב מספיד געווען, „אם יום או יומים יעמוד" אויב דער מת האָט זיך אויפגעהאַלטין מיט די קבורה א טאָג אדער צוויי, „לא יקום", זאָל זיך דער מת ניט נוקם זיין אין די שטאָדט לייט, ווייל „כי כספו הוא" ווייל נאָר דאָס געלד איז שולדיג וואס מ׳האָט ניט געוואָלט געבין, אָבער ניט חס ושלום מ׳האָט איהם געוואָלט מבזה זיין...

339

ר׳ חיים וואלאזינער ז״ל איז א מאָל אריינגעקומען אין בית המדרש שבת אין מיטען טאָג, האָט ער געטראָפין די ישיבה לייט רעדין באַרישקייטען. — זאָגט ער צו זיי — עס וואָלט גלייכער געווען איהר זאָלט געווען שלאָפען. ווייל „שבת" מאכט „שינה בשבת תענוג" ילקוט ראובני ואתחנן — רופט זיך אָן א ישיבה בחור — אפשר מאַכט זאָס „שיחה בשבת תענוג" ווייל דאָס איז אויך א עונג

שבת [שו"ת תרומת הדשן ס"א] — האט דער גאון געענטפערט, — אויף דעם זאגט דער פסוק „לב חכם לימינו" א חכם לייגט אויס די שין דאס פינטעלע אויף די רעכטע זייט עס זאל זיין א שין מאכט דאס שינה. אבער ולב כסיל לשמאלו. מאכט דאס פאר א שין מיט דעם פינטעלע אויף לינקס, מאכט דאס שיחה בשבת תענוג...

340

א חברה קצבים האבין זיך געדונגען א רב ער זאל מיט זיי לערנען משניות, ווען זיי האבען געמאכט דעם סיום, האבין זיי געמאכט א גרויסע סעודה.— האט דער רב זיך אנגערופען — אויב „כל בני בשר יקראו בשמך" אז די אלע קצבים וואס האנדלין מיט פלייש האבין זיך גענומען צום לערנען. קען איך שוין גלייבען אז „להפנות אליך כל רשעי ארץ" אז אפילו „עמלק" אליין וועט אויך תשובה טהון. ווייל „כשר שבטבחים שותפו של עמלק [קידושין פ"ב]...

341

ר' יצחק וואלאזינער ז"ל האט געזאגט א רמז פון די תורה אויף די דרייא ברכות וואס מען מאכט אויף די חנוכה לעכט, "עשה לך שרף", דאס איז „להדליק נר חנוכה" „ושים אותו על נס" דאס איז „על הנסים" וראה אותו וחי" דאס איז „שהחיינו"...

342

דער „בעל שם טוב" ז"ל האט געזאגט פאר וואס ביי די תנאים צו ברעכט מען א ערדענע כלי, און ביי די חופה א גלעזערענע כלי, ווייל קיין תנאים קען מען ניט מבטל זיין פונקט ווי א כלי חרס אז מען צוברעכט קען מען שוין ניט פעריכטען, אבער נאך די חופה קען מען דאך געטין, פונקט ווי א כלי זכוכית וואס האט א תקנה צו פעריכטען, [שבת ט"ו]...

343

דער לעמבערגער גאון ר' יצחק שמעלקיש ז"ל האט געלערענט אלעס בחור צו זאמען מיט איינעם, וואס איז נאכהער געווארען א פרייער, א מאל איז דער זעלבער געקומען קיין לעמבערג צום גאון און האט מיט איהם גערעדט אן דרך ארץ און האט איהם ניט געזאגט „איהר" נאר „דיא" דאס האט זייער פערדראסין די מענטשען וואס זענען געווען ביים גאון, האבין זיי פון איהם פערלאנגט ער זאל געבין געלד אויף תיקון אזוי ווי דער מנהג פון חסידים,

ער האָט אָבער ניט געוואָלט געבין, קיין איין גראָשען. — רופט זיך אָן דער גאון. — יעצט איז מיר רעכטיג געוואָרין די רש״י אין פרשת לך לך. אויף דעם פסוק „ואנשי סדום רעים וחטאים, זאָגט רש״י רעים בגופם וחטאים בממונם״ אייגענטליך, מ׳ווייסט אַז חסידים זענען יראי שמים, און פרייע זענען ווייטער גרויסע נדבנים, זיי גיבען צדקה, הייכט זשע צו וועלכע פאַרטיי האָבען געקערט די אנשי סדום, זענען זיי געווען חסידים וואָלטין זיי דאָך ניט געווען „רעים בגופם״. זענען זיי אַנדערש געווען פון די משכילים, וואָלטין זיי דאָך ניט געווען „חטאים בממונם״ נאָר יעצט איז מיר פערענטפערט עס קען זיין, אַז זיי זענען געווען אַזוי ווי ער וועלכער בעת ער איז געווען אַ בחור איז ער געווען אַ חסיד נאָכהער איז ער געוואָרין אַ פרייער, איז געבליבען ביידע חסרונות...

344

ווען דער רבי ר׳ יונתן ז״ל איז געווען אַ יונגעל אין חדר. ער איז שוין דענסטמאָל געווען אַ גרויסער חריף. ווען מ׳האָט מסיים געווען אַ מסכת, האָט דער רבי געמאַכט אַ סעודה, דער רבי האָט געהאַט ביי זיך אַ אויסגעריבענע מטבע, זאָגט ער צום רבי׳ן ר׳ יהונתן, ברענג מיר פאַר דעם אַ קוואַטירעל בראָנפען, דער רבי ר׳ יהונתן האָט געזעהען אין דרויסען אַז עס איז אַ אויס געריבענע מטבע אין האָט זיך געשעהמט צוריק צו קומען אָהן בראָנפען. האָט ער גענומען אַ ביסעל וואַסער און האָט אריין געגאָסען אין פלעשיל, און איז געגאַנגען אין אַ בראָנפען געשעפט, און האָט זיך געהייסין אָן גיסען אַ קוואַטירעל בראָנפען. נאַכהער האָט ער געגעבין די מטבע, האָט דער פער־קויפער ניט געוואָלט נעמין. האָט ער זיך געהייסין צוריק גיסען אַ קוואַטירעל אין די קוואָרט אַריין, אַזוי איז ער געגאַנגען צו עטליכע, איז ממילא געוואָרען פון דעם ביסעל וואַסער שטאַרקין בראָנפין. און האָט געברענגט דעם רבי׳ן דעם בראָנפען מיט די מטבע...

345

דער רבי ר׳ לייבלי איגר ז״ל האָט געפרעגט דעם אַלטען קאָצקער רבי׳ן ז״ל וואָס וועל איך ענטפערין מיין זיידען דעם ר׳ עקיבא איגר ז״ל אויף דעם שפּעטען דאַווענען, — האָט ער געענטפערט — זאָלסט איהם זאָגען, אַז דער רמב״ם פסק׳נט, אַז אַ אַרבייטער שאַרפט די זעג אַ גאַנצע טאָג, און די לעצטע שעה פון טאָג זעגט ער דאָס האָלץ קומט איהם צו באַצאָלען פאַר אַ גאַנצען טאָג. אַזוי ווי ער וואָלט געזעגט פון די פריא אָהן...

346

פאַר וואָס זאָגט מען דעם „כהא לחמא עניא״ אויף תרגום לשון, — האָט אַ גאון

געזאָגט אַ פּלפּול — ווייל מ׳האָט מורא טאָמער וועלין אַריין קומען אַרימעלייט ווען מ׳זאָגט כל דכפין ייתי וייכול. נאָר עס איז דאָך דאָ באמת אַ עצה צו פאַר שליסין די טיר, נאָר דאָס וועט נאָר פּועל׳ן פאַר מענטשען! וואָס וועט מען אָבער טוהן אַז מלאכים וועלין זיך פאַרשטעלין פאַר מענטשין אזוי ווי ביי אברהם אבינו דעריבער זאָגט מען אויף תרגום לשון, ווייל די מלאכים פערשטייען ניט קיין תרגום, (שבת י״ב)...

347

א גאון האָט געזאָגט. — אַז דאָס ווערטיל וואָס די וועלט זאָגט. אַז עס איז גוט צו טוהן אַ שידוך מיט אַ מפורסם, אַז מען וועט זיך פרעגען אויפ׳ן מחותן, זאָל מען ניט דאַרפין דערווייל פערעגינט ווערין אוסרעכענדיג ווער דער מחותן איז, — דאָס איז אַ בפירוש׳ער פּסוק אין (תהלים ל״ב) „על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא. זאָגען די חז״ל לעת מצא זו אשה (ברכות ח׳) רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו״, ד. ה. מען זאָל ניט דאַרפען דערווייל בערעגינט ווערין צו וועלין וויסען ווער דער מחותן, נאָר דער מחותן זאָל זיין אַ בעוואוסטער מענטש, אַז מ׳וועט נאָר דערמאָנען דעם נאָמען זאָל מ׳שוין וויסען ווער דאָס איז...

348

אין לעמבערג איז געווען איינער וואָס האָט אלע שבת מנדר געווען אַסאַך צדקה אין נדרים. און דערוואָכען האָט ער אָבער אַלעס פערגעסין און האָט ניט באַצאָלט — האָט דער לעמבערגער רב געזאָגט — יעצט איז מיר ריכטיג געוואָרין די גמרא. שלשה מנוחלי עולם הבא המשייר מקידושא לאבדלתא (פסחים קי״ג) אייגענטליך פאַרוואָס קומט פאַר דעם עולם הבא? נאָר מ׳מיינט אַזוי, שבת האָט יעדער יוד אַ קדושה און אַ ריין הארץ. אין אַז ער איז מנדר און שבת מיינט ער מיט׳ן גאַנצין הארץ, אָבער באַלד נאָך הבדלה אַז דער שמש קומט מאָנען דעם נדר, איז ער גאָר ניט דער אייגענער, ער פערגעסט גאָר אין אַלעמען דאָס מיינט די גמרא אַז ער לאָזט איבער פון די קדושה פון שבת אויף הבדלה אויך, ער איז נאָך אַלץ מיט די זעלבע קדושה פון שבת, מיט דעם ריינעם געוויסען, איז ער בן עולם הבא...

349

איינער איז געקומען צו דעם גאון ר׳ יצחק אלחנן ז״ל, קאָוונער רב פרעגין צו ער זאָל פאָרען זאַמלען געלד, האָט ער געענטפערט הגם די חז״ל זאָגען, „מאן דביש לי׳ בהאי מתא ליזיל למתא אחריתי״ [ב״מ ע״ה] ד. ה. אַז עס איז איינעם שלעכט אין זיין שטאָדט זאָל ער גייען אין אַ אַנדער שטאָדט וואָהנען,

אז דאָס איז נאָר אז איינער איז א מחוסר לחם ר"ל אָבער ניט אז איינער וויל נאָהר בלויז זאַמלען אסאך געלד, ווייל מיר זעהען אז ביי הושיעה נא דארף מען שאָקלען, [מיט'ן לולב אין סוכות] ד. ה. אז מ'דארף געהאָלפין ווערין מיט פרנסה, דארף מען זיין נע ונד, ארום פאָהרען, אָבער אז עס האַלט נאָר ביי הצליחה נא, שאָקעלט מען ניט...

350

און פורים האָבין די תלמידים פון „נודע ביהודה" געמאַכט איין תלמוד פאַר א פורים רב. אזוי ווי דער מנהג איז, ווען ער האָט זיך אנגעשיכערט, האָט ער גערעדט אויפ'ן נודע ביהודה זלזולים, צו מאָרגענס האָט מען איהם דערציילט אז ער האָט מבזה געווען דעם גוב"י, איז ער איהם געגאַנגען מפייס זיין. דער נוב"י האָט איהם מוחל געווען, — פרעגט איהם זיין זון — די וועלט זאָגט דאָך „וואָס ביי א ניכטערין אויף דער לונג איז ביי א שיכורען אויף דער צונג", האָט דער נוב"י געענטפערט — דער כלל איז נאָר ביי א מענטש, אָבער ניט ביי אזא בהמה ווי ער, א ראיה, דערצו, ווייל נאָך וואָס איז מ'בודק די ריאה נאָך די שחיטה, מ'קען דאָך די בהמה אָנשיכורען פאַר די שחיטה וועט מען דאָך אַלעס זעהען אויף די צונג, לויט דעם כלל, מוז דאָך זיין אז דאָס איז נאָר ביי א מענטש ניט ביי א בהמה, אזוי ווי ער...

351

דער בראָדער גאון ז"ל איז געקומען סוכות אין שול אריין און געזעהען אז בשעת דעם ארומגיין דעם טיש מיט דעם אתרוג ביי די הושענות זאָגען, זענען פריהער געגאַנגען די נגידים, נאָכהער די תלמידי חכמים, דאָס האָט איהם זייער פערדראָסין — רופט ער זיך אָן — יעצט איז רעכטיג וואָס מען ענדיגט די סליחות מיט די ווערטער, „למען דעת כל עמי הארץ כי ד' הוא אלקים, אין עוד מלבדו", אייגענטליך ווי קומט דאָס דאָ א הער ? נאָר די חז"ל זאָגען „את ד' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים" (פסחים כ"ב) האָט מען מורא געהאַט טאָמער אז מ'וועהט זעהען אז די תלמידי חכמים גייען אונטער די נגידים. איז דאָך א סימן אז זיי זענען ניט חשוב, וועט מען דאָך זאָגען אז דער „את" קומט גאָר מרבה צו זיין עפיס אנדערש חס ושלום, איבער דעם האָט מען מתקן געווען „למען דעת כל עמי הארץ כי ד' הוא אלקים אין עוד מלבדו" ארויס צו נעמען די עמי הארצים פון טעות...

352

דער גאון ר' חיים סאָלאווייציג בריסקער רב ז"ל — פלעגט ארום גיין שפּאַצירען

און אָן לענען זיך מיטביידע הענד אויף די תלמידים'ס, אקסלען, און שמיסען אין לערנען דער נציב [ר' נפתלי צבי יהודה ברלין] דערזעהענדיג דאָס, איז ער בייז געוואָרין פאַר וואָס זיי גייען ניט לערנען גמרא מיט תוספות, זאָגענדיג דערביי ר' „חיים על צווארו ויעסוק בתורה" [קידושין כ"ט]...

353

אַ מתנגד האָט געפרעגט דעם רב ר' שניאור זלמן ז"ל דער מחבר פון רב שו"ע, צו וועלכע כתה וועט משיח געהערין צו די מתנגדים אָדער צו די חסידים, האָט ער געענטפערט — צו די מתנגדים, ווייל אויב משיח זאָל זיין אַ חסיד וועלען די מתנגדים ניט וועלין גלייבען אין משיח. אפילו ער זאָל באַווייזען מופתים אזוי ווי משה רבינו...

354

אַ מתנגד האָט געשפעט פאַר'ן רב ז"ל אויפ'ן נוסח „כתר" וואָס מ'זאָגט אין די קדושה פון מוסף. האָט דער רב געענטפערט — קען דען אַ קאָוואַל פערשטיין די מלאכה פון אַ קרוין [כתר]...

355

אַ מתנגד האָט געפרעגט דעם רב, בכן די ביסט דער קאָפּ פון די חסידים מוזסטו גיין אָנגעטוהען אנדערש ווי אַלע. — האָט ער געענטפערט. — פאַר וואָס ווען די טוהסט דיך אָהן די מלבושים. אין דעם קאָפּ טוהסטו ניט אָן די זעלבע מלבושים, ווייל דער קאָפּ איז אַנדערש...

356

אַ סלאָנימער משכיל איז אוועק קיין אַמעריקא צוליעב פרנסה. ער האָט אָבער ניט מצליח געווען, איז ער צוריק געקומען קיין סלאָנים, נאָר ער האָט שוין געהאַט אָב געשווירען זיך די באָרד. — איז ער אַריין צו ר' אייזיקעל סלאָנימער ז"ל זיך שואל עצה זיין צו ער זאָל ווערין אַ מלמד, האָט ר' אייזיל געזאָגט, די וועסט בייא דעם אויך ניט מצליח זיין, ווייל די ביסט אַ פערדרייטער מלמד. ווייל די חז"ל זאָגען אויפ'ן פסוק „ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו, „מלמד" שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן", [כתובות כ"ז] ביי דיר איז פערקעהרט, ביסט אַרויס קיין אַמעריקא מיט אַ באָרד און ביסט געקומען אָן אַ באָרד האָסטו דאָך איבער געדרייט דעם „מלמד", און קיינער וועט דיר ניט געבין זיין קינד צו לערנען בייא אַ פערדרייטין „מלמד"...

357

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האט געזאגט, „באין מליץ יושר מול מגיד פשע" אז אלע זאגען חייב, איז דאך זכאי — ממילא „תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט", אז דער דין איז „כולו חייב זכאי" (סנהדרין י"ז)...

358

א רב, האט געזאגט אויף די וועלט'ס קשיא, ...ויעש כן אהרן להגיד שבחו של אהרן שלא שינה (רש"י בהעלותך) אהרן איז ניט געווארען פארענדערט ביי זיך. חאטש אלעס איז געווען דורך איהם...

359

דער „שפת אמת" ז"ל האט א מאל פערהערט דאס חומש „פרשת בלק" דעם היינטיגען גערער רבי'ן שליט"א ווען ער איז נאך געווען א קליין קינד. האט דער „שפת אמת" געפרעגט אויף דעם פסוק „תמות נפשי מות ישרים, ותהי אחריתי כמוהו". עס האט דאך געדארפט שטיין „כמוהם" א לשון רבים, ווייל עס גייט דאך ארויף אויף דעםווארט „ישרים" אויך א לשון רבים? האט דער גערער רבי שליט"א געענטפערט „כמוהו" איז דער טייטש אזוי ווי משה רבינו, ווייל מען געפינט אין מס' נדרים דף י' „נדר במוהי" מיינט מען משה. דער שפת אמת האט זייער בהנה געווען פון דעם קלוגען געלונגענעם ענטפער...

360

הרחמן הוא יברך אבי הילד משמיני והלאה ירצה דמו" אייגענטליך דער „ירצה דמו" גייט דאך ארויף אויף דעם „רך הנימול" ניט אויף דעם „אבי הילד"? — האט דער גערער רבי שליט"א געענטפערט — ווייל יעדער קינד ווען מען איז עס מל'ע ווייסט מען דאך ניט צו ער איז באוויליגט אויף דעם עס קען דאך זיין ווען ער וואלט געווען גרויס וואלט ער זיך ניט געוואלט מל'ע זיין, נאר אז ער איז דערנאך מל'ע זיינ'ס א קינד, איז דאך א סימן אז זיין אייגענע מילה איז אויך געווען ברצון, דעריבער זאגט מען טאקע אויף דעם אבי הילד „משמיני והלאה ירצה דמו" ד. ה. ווען ער איז מל'ע זיין קינד ווערט דעם פאטערס בלוט באוויליגט, ווייל מען ווערט געוואהר אז זיין מילה איז אויך געווען ברצון...

361

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געטייטשט, „עס חסיד" אז די חבר'סט דיך

מיט א חסיד, „תתחסד" ווערסט די אויך זיין א חסיד. אבער „עם עקש" אז די חבר'סט דיך מיט א עקש, „תתפתל"...

362

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט א מאל געזאגט אויף א צדיק וואס האט ניט געגעבין קיין צדקה. עס שטייט „זה דור דור — שוא" דאס דור איז א פאלש דור „מבקשי פניך" אפילו די צדיקים „יעקב" טוהן לאקערען, „סלה" נאך דעם טאלער...

363

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט א מאל געזאגט צו א שווינדלער, „ולכל בני ישראל לא יחרץ" דער עיקר איז אז יעדער יוד זאל ניט זיין קיין שווינדלער [א חרוץ] „כלב אזוי ווי דאס הארץ. „לשונו" אזוי זאל זיין די צונג...

364

א גביר האט געפרעגט דעם לובלינער רב ז"ל, — רבי, איהר בויט א ישיבה — א פראכט בנין מיט בעקוועמליכקייטען אין קאמפארט, אמעהר עס שטייט דאך „פת במלח תאכל. וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל" ? (אבות) ענטפערט איהם דער רב ! עס שטייט אבער אויס געפירט „ואם אתה עושה כן". ד. ה, די זאלסט אזוי טוהן פאר דיינטוועגין, אבער פאר יענעם וועגין דארפסטו זעהן איהם צו געבין אלערליי באקוועמליכקייטען, — א צווייט מאל האט ער דאס מסביר געוועזן אויף א אנדער אויפ'ן, אין פסוק שטעהט „עבד לוה לאיש מלוה" (משלי) אין א צווייטען פסוק שטעהט, „לא תשכב בעבוטו כי עני הוא", איז דאך א סתירה ! נאר וואס דען ? דעם ערשטען פסוק דארף געדענקען — דער לוה אין דעם צווייטען פסוק — דער מלוה ! דא איז אויך דאס זעלבע. דעם „פת במלח תאכל" דארף געדענקען דער לערן-בחור, דאגעגען פאר די וואס דארפען שטיצען די ישובות, זיי דארפען געדענקען דעם פסוק „עץ חיים הוא למחזיקים בה, ותומכיה מאושר"...

365

דער לובלינער רב ז"ל איז געקומען צו א קארגען גביר נאך א נתינה פאר די ישיבה, יענער האט געזוכט פערשידענע תירוצים זיך ארויסצודרעהען פון איהם, — רופט זיך אן דער רב, די גמרא זאגט „ישראל קדושים הם, יש לו ואין רוצה, רוצה ואין לו" (חולין ז') פרעגט תוספות, וואסער הייליגער איז דער,

וואָס האָט און וויל ניט געבין ? נאָר דער תירוץ איז – פירט אויס דער רב, די גמרא זאָגט, אז צוליעב דעם ווערט „רבי" אָנגערופען קדוש ווייל „לא הניח ידיו למטה מחגורה" (פסחים ק"ד). ער האָט ניט אראבגעלאָזט זיין האַנד אונטערען גאַרטעל, דאָס זעלבע איז אויך סיי מיט די וואָס האָבען ניט, סיי די וואָס ווילען ניט, ביידע שטעקען ניט אריין די האַנד אין קעשענע... דעריבער זענען זיי „קדושים"...

366

צו ר' אביש'על פראנקפורטער ז"ל, איז אַ מאָל אין שמיני עצרת נאָכ'ן דאַווענען צו געגאַנגען דער חזן, (וועלכער ר' אביש'ל האָט קנאפ געהאַלטען פון איהם) און געזאָגט, דער רב האַלט גאָר ניט פון מיר, איהר זעהט דאָך ווען איך האָב געבענשט גשם, האָט מען צוליעב מיר באַלד אראָב געשיקט אַ רעגען! — רופט זיך אָן דער רב — צוליעב אַזעלכע ווי די האָט מען אראָפּגעשיקט אַ גאַנצען מבול, ניט בלויז אַ רעגען...

367

א „גילוח" איז אַ מאָל אריינגעקומען צו ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל, פרעגט איהם דער רבי וואָס ביסטו, אַ כהן צו אַ לוי ? פרעגט דער גילוח רבי! וואָס פאַלט אייך איין, אז איך בין אַ כהן אָדער אַ לוי ? — ווייל ווי קיין „ישראל" זעהסטו ניט אויס — ענטפערט איהם דער רב...

368

דער רבי ר' בונם ז"ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט, יעדער מענטש דאַרף זיך אין יודישקייט 3) זאַכען אָבצילערנען פון אַ גנב, 1) אז ער איז ניט פויל און גייט גנב'נען אפילו און מיטען די נאַכט. 2) אז עס געלונגט איהם ניט דאָס ערשטע מאָל פרובט ער נאָך אַ מאָל, און נאָך אמאָל, 3) אפילו אַ קלייניקייט איז ביי איהם אויך אַ חשיבות און גנבנ'ט אַלעס...

369

דער רבי ר' בונם ז"ל האָט געזאָגט, אז איינעם דאכט זיך אז ער איז פערטיג איז ער אָב געקאָכט... נאָך האָט ער געזאָגט, אַ חסיד הייסט לפנים משורת הדין, דער דין איז, „לא תונו איש את עמיתו". אין לפנים משורת הדין איז, ער זאָל זיך אַליין ניט נאַרען...

370

פאר וואס איז „חותמו של הקב״ה אמת״ וואס עפעס דוקא מיט די מדה אמת, ווייל – האט דער קאצקער רבי ז״ל געענטפערט – די חתימה קען מען ניט נאכמאכען, ווייל אויב נאכגעמאכט, איז דאך ניט קיין אמת...

371

„גדול הנהגה מיגיע כפו יותר מירא שמים״ (ברכות ח׳) היתכן, אז א שוסטער וואס זיצט א גאנצע טאג און ארבעט איז גרעסער ווי א ירא שמים, נאר דער פשט איז – האט געזאגט דער קאצקער רבי ז״ל, „מיגיע כפו״ אז די הענד ארבעטין נאר, אבער דער מוח איז אין הימעל, דער איז גרעסער, ווי א ירא שמים אהן א מלאכה...

372

דער אסטראווצער רבי ז״ל, האט געזאגט דעם טעם וואס די ערשטע 2 פרשיות פון „כי תשא״ זענען גרויסע און נאכהער קליינע, פארוואס האט מען ניט מסדר געווען גלייכע פרשיות ? – ווייל דער דין איז אז א בלינדען טאר מען ניט אופרופען צו די „תוכחה״ ווייל פאר א „בעל מום״ טאר מען ניט פאר ליינען די „מומים״ וועלכעס שטייט דארטין דעריבער קען מען ניט צו טיילען די 2 ערשטע פרשיות, וואס די גאנצע מעשה פון עגל שטייט דארט, כדי עס זאל ניט „עולה לתורה״ זיין קיין ישראל, וואס זיי האבען געמאכט דעם עגל. נאר א כהן מיט א לוי, וואס זיי האבען דעם עגל ניט געמאכט..

373

דער „אבני נזר ז״ל סאכאטשאווער רבי און רב, האט געזאגט, דעם טעם, פארוואס אז איינער האט ניט אויף חנוכה ליכט. מוז ער פארקויפען זיין קלייד, וואס איז דאס אנדערש ווי אלע מצות. אז „אונס רחמנא פטרי״ ? נאר ביי אלע מצות אז ער האט א „מחשבה טובה״ צו טוהן די מצוה, נאר ער קען ניט, ווייל ער איז א אונס, איז גלייך ווי ער וואלט געטוהן, אבער ביי חנוכה איז דאך דער עיקר מצוה דער פירסום הנס, איז דאך מיט די מחשבה אליין, נאר אזוי גוט, ווי ער וואלט געטוהן די מצוה פאר זיך אין שטוב באהאלטען, אבער ניט בפירסום, ווייל די מחשבה זייגע ווייסט דאך קיינער ניט, פעלט דאך פירסומי ניסא...

374

דער „חי' הרי"ם" ז"ל איז אמאָל געגאַנגען צו זאַמען מיט ר' בעריש מייזליש ז"ל צו אַ גביר וועגן אַ ענין, דער גביר איז געווען אַ פרייער און האָט געגעסן טריפות, זיי זענען פונקט אַריין געקומען צו איהם ביים מיטאָג עסן, האָט דער „חי' הרי"ם" געזאָגט צו איהם, עסט מיט אַגוטען אַפּעטיט, האָט דער גביר זיך אָנגערופען – ווען דער רבי זאָל וויסען אַז איך עס יעצט טריפות וואָלט איהר מיר געוויס ניט געווינשען אַ גוטען אַפּעטיט, – האָט דער חי' הרי"ם ז"ל געענטפערט, מני' ובי', איך האָב אייך ספּעציעל געווינשען איהר זאָלט עסין מיט אַ גוטען אַפּעטיט, וועט דאָס הייסין „לתיאבון" ניט „להכעיס" ווייל אַז איהר וועט עסין אָהן אַפּעטיט וועט איהר דאָך הייסען אַ „אוכל נבילות להכעיס" (סנהדרין כ"ו)...

375

אַ מתנגד האָט געפרעגט דעם „חי' הרי"ם". פאַר וואָס דאַוונען די חסידים שפּעט. עס איז דאָך אַ עבירה, האָט ער געענטפערט – שטייט „עבירה גוררת עבירה" ווען דאָס זאָל זיין אַ עבירה וואָלטען זיי דאָך ניט געווען קיין חסידים און געלערינט דער נאָך אַ גאַנצען טאָג, איז אַ סימן אַז עס איז ניט קיין עבירה...

376

אַ באַוואוסטער „כופר בעיקר" ר"ל האָט אַ מאָל פאַר'ן שטאַרבען געזאָגט, איך טוה תשובה, און האָט געשריגען „שמע ישראל" האָבען זיינע קרובים דערציילט דעם „חי' הרי"ם" ז"ל אַז ער האָט תשובה געטוהן פאַר'ן טויט, – האָט דער „חי' הרי"ם" געזאָגט צו זיי, ווי פאַלט איהר אויס, ער איז געווען אַזאַ „כופר" אַז ער האָט געוואָלט ווייזען אַז אַלע מאמרי חז"ל זענען נישט ריכטיג, דען די חז"ל זאָגען „רשעים אפילו על פתחי של גהינם, אינם חוזרין בתשובה" (עירובין י"ט). האָט ער געוואָלט ווייזען פאַרקערט אַז זיי טוהן יאָ תשובה אין באמת האָט ער ניט געמיינט תשובה צו טוהן, טאַקע אַזוי ווי די חז"ל זאָגען...

377

אַ מאָל האָט אַ וואַרשווער יונגערמאַן מכבד געווען דעם „חי' הרי"ם" מיט סנדקאות, דער שווער איז אָבער געווען אַ מתנגד, האָט ער אַליין געוואָלט זיין סנדק, דער יונגערמאַן האָט געהאַט „עגמת נפש" פון דעם, האָט ער

דערציילט, דעם „חי׳ הרי״ם״. האָט דער חי׳ הרי״ם געזאָגט. זאָלסט דיך ניט מצער זיין, ווייל אליהו הנביא ווען ער קומט צום ברית וויל ער אליין זיין סנדק, נאָר אַז ער זעהט אז אַ חסיד האלט דאָס קינד. טרעט ער איהם אָב די מצוה אָבער אַז ער וועט זעהען אַ מתנגד. וועט ער אליין זיין סנדק...

378

איינער האָט זיך מתנצל געווען פאר דעם רבי׳ן ר׳ העניך פון אלעקסאנדער ז״ל אז מען איז איהם חושד און מיאוס׳ע זאכען, פרעגט איהם דער רבי — וואס זאָגסטו דערויף, האָט ער געענטפערט — איך זאָג, „אשרי מי שחושדין אותו ואין בו״ — האָט דער רבי ז״ל געענטפערט כאפ דיך גלייכער אָן אין „אשרי יושבי ביתך״ אין גיי ניט און אַזעלכע מקומות וואָס ברענגען צו אַ חשד...

379

ווען דער אלעקסאנדער רבי ז״ל איז געווען מיט ר׳ יחיאל מאיר גאסטינינער ז״ל אין קאָצק. אויף יום כיפור, האָט זיך דער גאָסטינינער רבי ז״ל זיך געהייסין שלאָגען מלקות ערב יום כיפור, האָט דער אלעקסאנדער רבי ז״ל איהם געזאָגט איך גיי אוועק פון טאז (ט״ז) בין איך ניכט אַזוי צובראָכען. ווי יחיאל מאיר פון מלכות (מלקות)...

380

א רב איז געקומען מיט אַ חיבור אויף אַ הסכמה צום „חי׳ הרי״ם״. האָט ער איהם געפרעגט, צו ער קוקט עפיס אין אחרונים, זאָגט ער גיין! האָט דער „חי׳ הרי״ם״ געזאָגט צו איהם, וועט מען דאָך אין דייז ספר אויך ניט קוקען, די ביסט דאָך אויך אַ אחרון...

381

איינער האָט דערציילט דעם חי׳ הרי״ם מען רעדט איהם אַ גוטען שידוך נאָר עס איז דאָ אַ פסול אין די משפחה, דעם מחותנ׳ס אַ ברידער, איז אַ פרייער. עס איז געווען „פרשת תצוה״, האָט דער „חי׳ הרי״ם״ געזאָגט ער זאל טוהן דעם שידוך. ווייל עס שטייט אין היינטיגע פרשה „לשם שבו ואח למה״ איז דער טייטש, „לשם שבו״ זאלסט קוקען אויף דעם מחותן. „ואח — למה״ וואס טויג דיר צו קוקען אויף דעם ברידער, ווייל דאס הייסט נישט אַז דער שורש איז געמיין, נאר איין ענף איז אַוועק געפאלען, דער שורש הייסט טאטע מאמע, אבער ניט פון דער זייט...

382

דער „שפת אמת" ז"ל האָט געפרעגט די חז"ל זאָגען „מצות לאו להנות ניתנו" (ר"ה כ"ח) זאָגט רש"י ווייל עס איז אַ עול, אייגענטליך אַז ער טוט אָב די מצוה האָט ער דאָך טאַקע הנאה, אַז ער האָט געפטר'ט דעם עול ? האָט ער געענטפערט — ווייל מצוה גוררת מצוה ווערט ער קיינמאָל ניט פטור פון דעם עול...

383

דער „חי' הרי"ם" איז אַמאָל געפאָרען מיט חסידים אויף אַ וואָגען, האָבען קריסטען זיי געציילט אויף פוליש יעדען דוואַ, האָט דער „חי' הרי"ם" זיך אָנגערופען זיי מאַכען אונז אַ „דבר שבמנין" און די חז"ל זאָגען „דבר שבמנין אפילו באלף לא בטל" (ביצה ד') וועט אונז קיין „עין הרע" ניט שאַטען...

384

דער „שפת אמת" ז"ל האָט געפרעגט אויף דעם פסוק אין „לך לך" „ואברכה מברכיך ומקללך אאור, ונברכו בך כל משפחות האדמה", אויב אַלע וועלין זיך בענטשין מיט אברהם, ווער דאָך ניט זיין „מקללך" — האָט ער געענטפערט — אַ מתנגד האָטשע ער שעלט די חסידים, פון דעסט וועגין וויל ער אין האַרץ אַז זיינע קינדער זאָלען זיין אַזוי ווי די חסידים...

385

אין קאָצק האָט אַ מאָל דער בעל תוקע געבלאָזען תקיעות בדוחק, האָט דער קאָצקער רבי זייער געלויבט די תקיעות, און האָט געזאָגט „ובשופר" „גדול" „יתקע" אַז אַ גדול בלאָזט שופר, האָטשע „קול דממה דקה ישמע" פונדעסטוועגין איז ומלאכים יחפזון...

386

דער רבי ר' איציקעל ז"ל האט געפרעגט, מיר מאַכען אַ ברכה אַלע יאָר „ומעביר אשמותינו" פון וואַנען ווייסט מען אַז ער איז מוחל, טאָמער איז עס אַ ברכה לבטלה ? — האט ער געענטפערט — דער שטייגער איז אַ קינד אין חדר האט אַ ציקעריל און זיינע חברים ווילען אויך אַ שטיקעל, און ער וויל ניט געבין, טרעפט אַז אַ קלוג יונגעל מאַכט עקסטרע אַ ברכה, מוז ער איהם שוין געבין כדי עס זאל ניט זיין קיין ברכה לבטלה...

387

א רב האָט אַ מאָל געזעהען אַז איינער איז געשלאָפען אויף אַ גמרא, האָט ער זיך אָנגערופען אַ ציגד איז מיר פאַרענטפערט די סתירה, „לא איברי לילה אלא לגירסא" די נאַכט איז באַשאַפען געוואָרין צו לערנען, און עס שטייט אויך „לא אברי לילה אלא לשינתא" צום שלאָפען (עירובין ס"ה) יעצט האָט ערביידע מאמרים מקיים געווען...

388

צו ר' יאָשע בער ז"ל בריסקער רב איז געקומען אַ משכיל, און איהם געוויזען אַ שווערין ילקוט, אַז איינער האָט געפרעגט ר' מאיר'ן אַ פסוק, האָט ר' מאיר געזאָגט „לא כתוב במקרא כן" און באמת שטייט יאָ אַזוי אין פסוק? — האָט ער געענטפערט — דער דין איז „דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה" (גיטין ס') נאָר מען מוז זאָגען אַ ביסעל אַנדערש ווי עס שטייט, דעריבער אַז ער האָט געפרעגט ר' מאיר'ן דעם פסוק „בעל פה" האָט ר' מאיר געזאָגט מיט אַ ווינדער „לא כתוב במקרא כן" שטייט דען ניט אַזוי אין פסוק? ווי די זאָגסט, טאָר מען דאָך ניט...

389

א מאָל האָט אַ משכיל געזאָגט צו ר' יאָשע בער ז"ל אין אַ תענית, מיט אַ געלעכטער, צו זאָל איך היינט פאַסטען. — האָט ער געענטפערט — די חז"ל זאָגען אַז דער תענית איז אזוי גוט ווי ער וואָלט מקריב געווען זיין בלוט אויף דער מזבח. ווייל דורך זיין פאַסטען ווערט געמינערט דאָס בלוט, אָבער די האָסט דאָך טריפה בלוט ווייל די עסט טריפות. ווערסט די דאָך מקריב זיין טריפה בלוט...

390

דער רבי ר' יהונתן אייבעשיץ ז"ל פלעגט ליינען אַ בוך אין בית הכסא, כדי ער זאָל ניט מהרהר אין לערנען. האָט ער געליינט, אַז מען גיסט אַרויף „בשר בחלב" אויף אַ בוים, וואַקסט זייער שיינע פרוכטען, ווען ער איז אַרויס געגאַנגען, האָט ער געזאָגט, יעצט איז מיר רעכט דאָס וואָס שטייט אין די תורה „ביכורים" לעבין „בשר בחלב" מיינט מען, אַז די זאָלסט ניט קאָכען „בשר בחלב" כדי דורך דעם זאָלסט די אַרויף גיסען אויף דער בוים עס זאָל וואַקסען שיין...

391

דער סאָכיטשאָווער רב ז״ל האָט געזאָגט, אויף דעם מנהג, פאַר וואָס מען שפּילט אין חנוכה? ווייל היינט צינדט מען אין שטוב, און דער פּירסום איז פאַר די קינדער פון שטוב, דעריבער שפּילט מען כדי זיי זאָלען ניט שלאָפען, ווייל אויב זיי וועלין שלאָפען, וועט דאָך קיין פּירסום ניט זיין.

392

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האָט געזאָגט אויף די רש״י „וישלח יעקב מלאכים״ מלאכים ממש, אַ יוד אַ טובה צו טוהן פון עשו הרשע מעג מען מטריח זיין אפילו אַ מלאך אויך...

393

דער רבי ר׳ בינם ז״ל האָט געטייטש, „ויהי מקץ שנתיים ימים״ יעדער יוד זאָל מאַכען אַ ענדע צו די פערשלאָפענע יאָהרען נאָר אַלעס צו טוהן וואַכענדיג ניט פערשלאָפען. „והנה עומד על היאור״ און זיך אָבשטעלען ביי דעם ליכטיגקייט...

394

נאָך האָט ער געזאָגט, „אדוני שאל את עבדיו״ השי״ת פרעגט זיינע יודעלעך „היש לכם אב או אח״ עטץ ווייסט אַז עטץ האָט אייביג אַ אדון, אָבער צי האָט עטץ פאָטערליכע פריינדשאַפט „ונאמר אל אדוני״ ענטפערען מיר יודען, „יש לנו אב זקן וילד זקונים״, מיר האָבען איהם דעם אַלטען טאַטען ווייטער, פון לאַנגע יאָהרען און די אַלטע תורה הקדושה...

395

טוב

נאָך האָט ער געזאָגט „ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה״ יעקב האָט געלעבט אין מצרים אין גרויס צער, ביי איהם איז אָבער געווען אַלץ גוט. ער האָט אַלץ מקבל באהבה געווען, „טוב״ באַטרעפט 17...

396

אַ גאון — האָט אַ מאָל געענפערט — די וועלט׳ס קשיא אין „פרשת בא״ פאַרוואָס, שטייט „ולא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה״ שטייט „לא תוציא״

א לשון יהיד, און „ועצם לא תשברו בו" שטייט א לשון רבים, נאר די חז"ל זאגען „אין מוציא אחר מוציא" אז איינער האט מוציא געווען, איז שוין דער צווייטער פטור אויף די הוצאה, אבער „יש שבר אחר שבר" דעריבער ביי הוצאה שטייט א לשון יחיד, ווייל נאר איינער איז מחוייב, אבער ביי „שבירת עצם" זענען א רבים אויך מחוייב...

397

א רבי האט געטייטשט „ווי העמודים וחשקיהם כסף" (תרומה) „ווי" די העקעליך די אנהענגערס וואס האלטען פון זייערע „עמודים" (רבי'ס) „וחשקיהם" און טוהן גלוסטען צו זיי, „כסף" האבען געלד און פרנסה...

398

דער מדרש זאגט „ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עוונות" האט א גאון געזאגט, ווייל עץ הדעת אתרוג היה" (סנהדרין ע"א) דאס איז ראשון לחשבון עוונות ווייל פון אדם הראשון האט זיך אנגעהויבען די עוונות...

399

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האט א מאל געזאגט, ווען אברהם אבינו וואלט זיך מיט מיר געוואלט טוישען, אז איך זאל זיין „אברהם", און ער זאל זיין „בינם", וואלט איך ניט געוואלט, ווייל וואס א ריווח וועט דער אין הימעל האבען דערפון...

400

נאך האט ער געזאגט, „עין ד' אל יראיו" דער „עין ד'" איז פארהאן ביי די „יראים", זיי זעהען אלעס...

401

דער „חי' הרי"ם" האט געטייטשט די גמרא „כל ימי עני רעים", פרעגט די די גמרא „והאיכא שבתות ויו"ט" ענטפערט די גמרא „שינוי וסת תחילת חולי מעיים" (ב"ב קמ"ה) „עני" מיינט מען א „עני בדעת" (נדרים מ"א) פרעגט די גמרא דערויף, שבת קריגט דאך יעדער א ריכטיגען דעת ווייל עס איז דא א נשמה יתירה, ענטפערט די גמרא, „שינוי וסת תחילת חולי מעיים" קריגט ער א גרויסען בויך, ער בלאזט פון זיך...

402

ר' ברוך סטיצינער ז"ל האָט געזאָגט פאַר וואָס ביי אַ נזיר זאָגט די תורה ווען עס טרעפט ביי איהם אַ טומאה „פלוצלינג" און ביי אַ כהן זאָגט ניט די תורה „פלוצלינג"? ווייל אַלע שלימאַזלען טרעפען אַ פרימען. דעריבער ווייל דער נזיר האָט אויף זיך גענומען אַזעלכע זאַכען וואָס מען מעג, און ער האָט אויף זיך געאַסר'ט, טרעפט זיך ביי איהם פלוצלינג אַ טומאה, דעם 29'טיגען טאָג, און ער דאַרף אויפסניי אָנהויבען ציילין 30 טאָג, אָבער דער כהן איז אַ קלוגער, טרעפט זיך איהם ניט קיין פלוצלינגע טומאה...

403

ווען ר' יצחק'ל וואָרקער ז"ל איז געקומען פון ר' מאָטעלע טשערנאָבילער ז"ל קיין פרשיסחא צום רבי'ן ר' בינם ז"ל, האָט איהם דער קאָצקער רבי ז"ל געפרעגט, וואָס האָסטו געזעהען אין טשערנאָביל, האָט ער געענטפערט, ער האָט געזעהען „דעם בעל שם טוב'ס טישעל", האָט דער קאָצקער רבי ז"ל געזאָגט צו איהם איהר האָט געזעהען אַ אַלטען טיש פון אַ הונדערט יאָהר, אונדזער רבי וויזט אונז שטענדיג אַלטע זאַכען פון זעקס טויזנד יאָהר, די באַשאַפונג פון הימעל און ערד. און ווער עס האָט דאָס באַשאַפען...

404

דער רבי פון לובלין דער „חוזה" ז"ל האָט געפרעגט דעם רבי'ן ר' בינם ז"ל, וואָס מיינט מען „השמר לך פן תשכח" ווי עס שטייט „השמר פן" איז דאָך אַ לאו (פסחים מ"ב) ווי אַזוי איז מיגליך ער זאָל ניט איינמאָל פאַרגעסען? האָט דער רבי ר' בינם ז"ל געענטפערט, דער דין איז ביי שכחה, אַז איינער פערגעסט אין פעלד אַ סאַך תבואה אויף אַ מאָל איז דאָס ניט קיין שכחה, ווייל ער וועט זיך שפעטער געוויס דערמאַנען, אַזוי דאָ אויב ער איז אַ צדיק און געדענקט שטענדיג אין השי"ת. אפילו ער פערגעסט אַ מאָל וועט ער זיך געוויס דערמאַנען...

405

דער רבי ר' העניך ז"ל פון אַלעקסאַנדער האָט אַ מאָל געפרעגט אַ חסיד פאַר וואָס ער קומט קנאַפּ צוזאַמען מיט חסידים, האָט ער געענטפערט! די וועלט זאָגט, אַז פון נישט צוזאַמען קומען האָט מען נישט קיין חרטה. — האָט דער רבי ז"ל געזאָגט איהם: עס איז אמת ווי די זאָגסט, אַז פון נישט צוזאַמען קומען האָט מען נישט קיין חרטה, אויף די עבירות וואָס מען האָט געטוהן...

406

„טוב תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון" (אבות פ"ב) האָט ר' יחזקאל'ע קאָזמיר ז"ל געטייטש, אויב אַ מענטש איז עוסק בלויז אין לערנען, מיינט ער אַז ער איז שוין פערטיג און געפונט ניט אויף זיך קיין זינד, פאַלט ער טיילמאָל אין גיאות, אָבער אַז ער איז עוסק אויך אין האַנדעל, קען ער זעהען אויף זיך חסרונות, דאָס מיינט מען „שיגיעת שניהם", אַז ער האַנדילט אויך „משכחת עון" געפונט ער אויף זיך אַ עון, ממילא קען ער שוין ניט זיין קיין בעל גאוה...

407

ווען ר' ישראל'טשע ריזינער ז"ל איז געזעסען אין תפיסה, האָט ער געזאָגט, „גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא", דאָס וואָס איך זיץ אין תפיסה האָב איך קיין זאָרג ניט, „רע כי אתה עמדי" עס איז מיר נאָר שלעכט, איך האָב נאָר צער דערפון וואָס די שכינה איז זיך מצער, ווייל „כי בצרתם לו צר" (ישעיה ס"ג) האָב איך פון דעם צער...

408

דער רבי ר' בינ'ם ז"ל האָט געזאָגט „וירוממך לרשת ארץ" (תהלים ל"ז) אַז פאַר די ירושה פון ארץ ישראל, וועלין יודען ווערין דערהויבען, און עס וועט זיי גוט זיין, דערויף האָט דער אַמשינאָווער רבי ז"ל געזאָגט אַ רמז פון די חז"ל אַז מען טאָר ניט פאַסטען ערב שבת, כדי מען זאָל ניט אַריין גיין אין שבת אַריין ווען מען איז געפאַניגט (עירובין מ"א)...

409

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם זוהר אַז יום כפורים מאכט כ'פורים" אַזוי ווי פורים, מיט וואָס איז פורים גרעסער ווי יום ,כיפור, נאָר ווייל די חז"ל זאָגען „חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע כו'" אין דער עינוי פון דעם איז גרעסער ווי דער עינוי פון גוף...

410

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט „הנוי והנצח לחי עולמים" אַלע שיינע זאכען, אין אַצייט אַרום פערלירען זיי דאָס שיינקייט, אָבער די זאכען וואָס זענען „לחי עולמים" איז אַ אייביגע שיינקייט...

411

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט, די יונגעלייט וואָס זיצען אין דער היים „הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו" אייגנטליך אַז „אינו עושה" ער טוט גאָר גיט אין בית המדרש פאַר וואָס קומט עם שכר? נאָר מען מיינט ההולך ער גייט אַוועק פון די היים, האָט ער שכר פאַר דעם, ווייל כל זמן מען איז צוגעבינדען צו די שטוב איז שווער צו לערנען און דאַווענען...

412

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט אַ מאָהל געזאָגט אַ יונגערמאַן וואָס פלעגט לערנען שיעורים אין דער היים. די גמרא דערציילט (אין מסכת שבת ד' י"ג) אַ מעשה פון אַ תלמיד וואָס איז געשטאָרבען יונגערהייד, איז דאָס ווייב געקומען אין בית המדרש, און האָט געזאָגט מיין מאַן האָט אַזוי פיעל געלערענט פאַרוואָס איז ער געשטאָרבען יונגער הייד, אַמאָל איז אליהו הנביא אַדורך געגאַנגען פאַר איהר, האָט זי איהם אויך דערציילט דאָס אַלעס, האָט אליהו איהר געפרעגט, ווי אַזוי האָט ער זיך געפירט מיט דיר אין די ימי נדה. אייגענטליך ווי פאַלט ער אויס דאָס צו פרעגען? נאָר ער האָט פערשטאַנען אַז מסתמא האָט ער געלערענט שיעורים אין שטוב ניט אין שטיבעל, ווייל אַז ניט, פונוואַנעט ווייסט זי צוזאָגען, אַז מיין מאַן האָט אַ סאַך געלערענט, אפשר האָט ער אין שטיבעל ווייניג גילערינט, נאָר מוז זיין אַז ער האָט געלערענט אין דער היים, דעריבער האָט זי געזעהען אַז ער לערינט אַסאַך, האָט אליהו געזאָגט אויב אַזוי, אַז ער איז צוגעבינדען צו די שטוב, ווי פירט ער זיך אויף „בימי נידותך"...

413

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געטייטש „כי כל "שאור" וכל „דבש" לא תקטירו ממנו אשה לד'" נישט פאַריש, נישט היימיש ד. ה. ער זאָל ניט טוהן קיין מצוה אַזוי ווי אַ פּאָער אָהן דעת, אין ניט היימיש אַזוי ווי די חז"ל זאָגען, „חברותא כלפי שמיא מי איכא" (ברכות ל"ד)...

414

נאָך האָט ער געטייטשט „ויחר אף ד' במשה" דעם חרון אף וואָס השי"ת האָט געהאַט אויף די מצריים, דאָס האָט משה אויך געקריגען, פריער האָט משה ניט געוואָלט גיין קיין מצרים אויסלייזען די יודען, נאָר דער נאָך ווען דער חרון אף פון אַ ד' איז אַריין אויך אין משה, ער האָט אויך געקריגען אַ חרון אף אויף די מצרים, איז ער דענסטמאָל געגאַנגען זיי אויסלייזן, אַזוי דאַרף זיין ביי

יעדען צדיק וואס ער טוט פאר דעם כלל ישראל, דורך דעם וואס ברענט אין איהם דער חרון אף פון אייבערשטען דאס וואס יודען זענען משועבד אונטער די סטרא אחרא ח״ו, דענסטמאל קען ער זיי טוהן א טובה...

415

דער דובנער מגיד ז״ל האט געטייטש דעם פסוק „ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל״ אז די ווערסט מיד מיינסט די נישט מיך. ביי מיין סחורה ווערט מען נישט מיד, דער קאצקער רבי ז״ל האט זייער געלויבט דאס ווארט...

416

א מתנגד האט א מאל געזאגט מיט א שמייכעל צום קאצקער רבי׳ן ז״ל, איהר זענט אזוי גרויס אזש ביז אין זיבעטין הימעל, האט ער געענטפערט — איך בין אזוי קליין אז מען מוז איינבייגין אלע 7 הימלען צו מיר...

417

ר׳ מענדילע ווארקער ז״ל האט געזאגט, אז מען דארף ווייניג רעדין, אפילו אזא זאך וואס איך וועל דאס סיי ווי מוזען רעדין שפעטער, פון דעסטוועגין כל זמן אז ער קען זיך איינהאלטען זאל ער ניט רעדין. א ראיה פון די חז״ל „כל תיבה שצריכה למ״ד בתחילתה הטיל לה ה״א בסופה״, אייגענטליך פאר וואס איז דאס אזוי? נאר די תורה ווייזט אונז דאס אויבער דערמאהנטע אז האטשע צום סוף וועל איך דאס מוזען רעדין אבער דערווייל זאלסט די דיך איינהאלטען און ניט פריער רעדין...

418

ר׳ יצחק׳ל ווארקער ז״ל איז א מאל געגאנגען ווינטער באנאכט צוזאמען מיט די חסידים מחדש זיין די לבנה, האט ער געווארט א צייט, ווייל עס איז געווען פערוואלקענט, האט ער געזאגט צו די חסידים „מצוה גוררת״ א מצוה וואס שלעפט זיך, „מצוה״, איז אויך א מצוה דאס ווארטען אליין איז אויך א מצוה...

419

נאך האט ר׳ יצחק׳ל ווארקער ז״ל געטייטשט „חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, כדי שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים״ וואס האבין זיי

געטוהן אין די שעה? נאָר דער טייטש איז „היו שוהין שעה אחת ומתפללין" זיי האָבען אין די שעה געבעטין, אז „כדי שיכוונו" אז זיי זאָלען קענען מכוון זיין, ביי דעם דאַוונען...

420

נאָך האָט ר' יצחק'ל וואָרקער ז"ל געזאָגט, פאַר וואָס פרעגט די משנה „מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע" און ניט „מה בין אברהם לבלעם" נאָר צווישען אברהם און בלעם האָט מ'ניט געקענט דערקענען א חילוק, ווייל אויך בלעם איז געגאַנגען אָנגעטוהן א באָרד מיט פיאות, נאָר און דיא תלמידים האָט מען אָנגעטעהן א חילוק...

421

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט, דעם טייטש פון די ברכות, „אוזר ישראל" „עוטר ישראל" וואָס ביי קיין שום ברכה שטייט ניט דאָס וואָרט „ישראל" נאָר „אוזר" איז טייטש א גארטעל, „עוטר" איז טייטש א קאַפעל, מיט דעם ווערט מען אָנגערופען „ישראל" א רעכטער יוד...

422

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט, „הוי דן את כל האדם לכף זכות" „כל האדם" דעם גאַנצין מענטש, אז די וועסט דן זייז דעם גאַנצין מענטש וועסט די געפונען אויף יעדין יוד א זכות...

423

א מאָל האָט דער חי' הרי"ם ז"ל געזאָגט צו א רב, די חז"ל זאָגען „זכור ושמור בדבור א' נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר, ואין האוזן יכולה לשמוע", (ר"ה כ"ז) אייגענטליך וואָסער ניץ האָט מען געהאַט פון דעם. אז סיי ווי קען מען דאָס ניט רעדין און הערין? נאָר ווייזט אויס דערפון, אז ווערטער וואָס גייען פון א הויך אָרט. חאָטש דער מענטש קען עס ניט באַגרייפין. דאָך טוט דאָס א פעולה אין מענטש...

424

דער „ריזינער" ז"ל האָט געפרעגט א מאָל דעם חי' הרי"ם ז"ל ווער מאַכט דעם שאָסע אין פולין יודען צו ערלים?, האָט דער חי' הרי"ם געענטפערט, יודען

האָבען זיך אונטער גענומען די אַרבייט, — האָט דער ריזינער געזאָגט, ווער קען דען מאַכען אַ וועג, אַז נישט נאָר יודען...

425

דער רבי ר' העניך ז"ל פון אַלעקסאַנדער האָט געזאָגט, אויף דעם וואָס ער גרייט ניט שבת צום טיש (12 חלות) י"ב חלות, נאָר 2 חלות, ווייל אַ יוד מיט ב' חלות, איז אויך י"ב חלות...

426

ווען מען האָט אויפגערופען דעם זון פון רבי'ן ר' העניך ז"ל צום ספר ווען ער איז געוואָרען בר מצוה, נאָך די ברכה „ברוך שפטרני" האָט ער געזאָגט צום זין, איך בין שוין דיינע פטור, אָבער די ביסט נאָך ניט מיינע פטור...

427

אמאָל האָט דער רבי ר' העניך ז"ל פון אַלקסאַנדער, געזאָגט צו איינעם פאַר וואָס ווערט אָנגערופען דער „רחם" פון אַ אשה, „קבר", (כריתות י') ווייל מען קען דאָרטען באַגראָבען ווערין ....

428

א פרוי האָט אמאָל געוואָלט אַריין גיין צום רבי'ן פון אַלעקסאַנדער מזכיר זיין אַ חולה, דער משמש האָט ניט געוואָלט אַריין לאָזען, האָט דער רבי געהייסען אַריין לאָזען, און האָט געזאָגט, צו זיין אַ רבי איז דאָך אַ עונש און דיא חז"ל זאָגין דאָך „השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין" (ב"ק י"ג.) אַז צו אַ עונש, איז אַ אשה גלייך צו אַ איש...

429

א רב איז אַ מאָל געקומען צו אַ קאַרגען גביר נאָך אַ נדבה פאַר אַ ישיבה, האָט ער איהם אָפּגעזאָגט, - זאָגט צו איהם דער רב יעצט זעה איך ווי רייך דער רבש"ע איז, אַזוי ווי עס שטייט „כי לי הכסף ולי הזהב" אין ווי דער שטייגער איז, אַז אַ גביר וואַרפט אַריין אַ הונדערטער אין אַ מיסט-קאַסטען, וועט ער זיך ניט פּאַטשקען די הענט אין אַ רויסנעהמען, און אַ מילאָנער, וועט אפילו צוליעב אַ טויזענטער אויך זיך ניט מטפל זיין אין אַרויס נעהמען, הייינט זעה זשע ווי רייך איז דער אין הימעל, אַז ער האָט אַריינגעוואָרפען אַזוי פיעל

טויזענטער אין אזא מיסט קאסטען ווי ביי אייך, און ער נעמט זיי ניט ארויס...

430

א שווער האט געגומען א איידעם א למדן אין האט איהם צו געזאגט צעהן יאהר קעסט, צעהן טאג נאך דער חתונה. זאגט דער שווער צו איהם „יום אחד בשנה חשוב שנה (ר"ה ב') א טאג איז גערעכענט פאר א יאהר, האסטו שוין אב געגעסין דיינע קעסט, — ענטפערט איהם דער איידעם, אויב אזוי האב איך דאך שוין געוואהנט מיט איהר 10 יאהר אן קינדער, קומט דאך איהר א גט (יבמות ס"ד)...

431

איינער האט זיך געזשאלעוועט פאר א רבי'ן אז ער האט א איידעם, אין דאס פאר פאלק לעבט ניט בשלום, דערציילינדיג איהם, אז זיי האבין זיך אליין געשדכ'נט, — האט דער רבי געזאגט — דאס מיינט דער פסוק „טובים השנים" ווען לעבין זיך גוט דאס פאר פאלק, אז „מן האחד" ווען זיי זענען פון אייבערשטען אליין וואס מען האט אויסגערופען בת פלוני לפלוני (סוטה ב')...

432

א גאון וואס האט געהאט א שלעכט ווייב און זי פלעגט זיך האלטען גרויס, גלייך ווי ער, האט ער געזאגט יעצט איז מיר פערענטפערט די סתירה, איינמאהל שטייט „מצא אשה מצא טוב", און א אנדער ארט שטייט, „ומוצא אני מר ממות את האשה"? (זעה ברכות ח'.) נאר דער תירוץ איז „איש" באטרעפט 311, „אשה" באטרעפט 306, דאס איז מרמז אז זי דארפט האלטען דעם מאן העכער פאר זיך אין איהם שעצען, דעריבער מצא „אשה" איז „טוב" אבער „ומוצא אני את „האשה" מיט א ה' 311, גלייך מיט איהם. דאס איז ביטער...

433

א רב וואס האט געהאט 8 טעכטער חתונה צו מאכען, האט געשריבען צו א צווייטען רב אין א מליצה „קצתי בחיי מפני בנות חית"...

434

א רב האט א מאל געזאגט, — צו אייגעם — וואס פלעגט געבין גרויסע נדבות אין שול, גאר א גאנצע וואך פלעגט ער בארגען געלד און קיינעם ניט

אוועק געבין אַ גראָשען, — „בפרוע פרעות בישראל" — און נאָכהער „בהתנדב עם" פריהער באַצאָל די חובות פון יודען, און דער נאָך גיב נדבות...

435

ר' איצעלע וואָלאָזינער ז"ל איז געווען מיט אַ דעפּוטאַציע ביים עסטרייכישען מיניסטער. פרעגט איהם דער מיניסטער, פאַרוואָס זיצט דער רבי לינק'ס? האָט ער געענטפערט: ווייסט דען ניט דער מיניסטער אַז יודען האָבען ניט קיין רעכט... פאַרוואָס שלינגט איהר זיך יודען איינער דעם צווייטען? האָט ער געענטפערט פיש אַז זיי זענען ניט אין דער פריי זיי לעבין אין ענגעניש שלינגען זיי איינער דעם צווייטען...

436

דער גראָדנער ראש ישיבה איז אריין אין אַ שטוב וואו אַ חברה האָבען געשפּילט אין קאָרטען. זאָגען זיי, רבי, די תורה זאָגט „אחרי רבים להטות" און מיר זענען דאָך מעהר, קומט מיט אונז שפּילען. האָט ער זיי געענטפערט, ווען אַ געזונטער קומט אריין אין אַ שפּיטאָל, וואו עס ליגען אַ סאַך קראַנקע, צו דאַרף ער זיך אויך לייגען מיט זיי? די תורה זאָגט „אחרי רבים להטות", מיינט זי, געזונטע....

437

דער גאון ר' בעריש מייזל'ס ווארשאַווער רב איז געווען אַ מאָל ביי דעם עסטרייכישען קיסר, האָט דער קיסר איהם מכבד געווען מיט אַ ציגאַר, ער האָט געהאַלטען דעם ציגאַר, און האָט ניט פאַררויכערט, פרעגט איהם דער קיסר, פאַר וואָס רויכערט איהר ניט דעם ציגאַר? — האָט ער געענטפערט, איך וויל ניט אַז אַ מתּנה פון מיין קעניג זאָל פאַרלאָרען גיין מיט'ן רויך...

438

א יונגערמאַן איז אַ מאָל געפאָרען קיין פראַנקפורט, און האָט געהאַט מיט זיך עטליכע טויזענד רובעל, אויפען וועג איז ער אריין אין אַ בית הכסא האָט ער דערווייל אנידער געלייגט דאָס געלד אויף אַ באַלקען, און האָט נאָכהער פאַרגעסין דאָס צו נעמין, אין וועג האט ער זיך געחאַפּט אַז ער האָט ניט דאָס געלד, האָט ער אָנגעהויבען צו שרייען און וויינען, דורך דעם פענצטער האָט איהם דער גאון ר' אבישעל ז"ל דערזעהען האָט ער איהם אַרויף גערופען, זאָגט ער צו איהם וויין ניט מיין קינד איך האָב דאָס געלד, רוה דיך אָב עס עפּעס,

נאכהער וועל איך דיר געבין דאס געלד, דערווייל אז ער איז שוין געווען באַרוהיגט האָט ער זיך דערמאַנט אז ער האט דאס פערגעסין אין בית־הכסא, איז ער אַהין געלאפען און האט געפונען דאס גאנצע געלד. איז ער צוריק אריין צו ר׳ אַבי׳של, האָט איהם ר׳ אבי׳של געזאָגט, איך האָב דיר נאָר צוריק געגעבין דעם ישוב הדעת האָב איך געוויס אַז די וועסט שוין געפונען דאָס געלד...

439

פאר וואָס איז אַ חזן אויך אַ שוחט? — ווייל עס שטייט: „רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם״.

440

א גאון האָט אַמאָל געזאָגט צו אַ פרייען חזן יעצט איז מיר רעכט, דער מאמר חז״ל חזן „עובר״ לפני התיבה״ ד. ה. ער איז אַ חזן וואָס איז עובר אויף די תורה...

441

א קלוגער מגיד איז אריין צום באַראָן ר׳ אנשיל ראָטשילד בעטין אַ נדבה אויף חתונה צו מאַכען זיינע טעכטער, האָט איהם דער לאָקיי ניט אריין געלאָזט, זאָגט איהם דער מגיד. זאָגט איהם אז איך וויל נאָר רעדין איין וואָרט ניט מער, האָט ר׳ אַנשיל איהם געהייסין אריינלאָזין. ווען ער איז אריין צום באַראָן. זאָגט דער מגיד „גמרא״ פרעגט איהם דער באַראָן, וואָס מיינט איהר? גוט, מאָרגען, ר׳ אנשיל, (די ראשי תיבות פון „גמרא״) פרעגט איהם ווייטער דער באַראָן, וואָס פערלאַנגט איהר? „גמרא״ גוט, מעות, ר׳ אנשיל, דער באַראָן גיט איהם 20 מארק, זאָגט דער מגיד „גמרא״ גיט, מעהר. ר׳ אנשיל פרעגט דער באַראָן פאַרוואָס דינגט איהר זיך, זאָגט דער מגיד, „גמרא״ גרויסע, מיידין, ר׳ אנשיל...

442

אײינער האָט געפרעגט אַ מגיד, פאַרוואָס ווען עס איז דאָ אַ גרויסער עולם, ביי אייער דרשה זאָגט איהר בעסער ווי ביי אַ קליינעם עולם. — ענטפערט דער מגיד — ווייל עס שטייט „ברוך שאמר והיה העולם״ ווען לויבט מען דעם זאָגער אַז עס איז דאָ אַ גרויסער עולם. ווייל עס זאָגט זיך בעסער, אָבער „במתי מעט כמה שנאמר״ ווי עס זאָגט זיך...

443

דער „שפת אמת" ז"ל האָט אַ מאָל געזאָגט צו אַ יונגערמאַן „הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל" מען שלאָפט נישט, מען היט דאָס יודישקייט... נאָך האָט דער „שפת אמת" געזאָגט „ויוצאים בכסף וזהב ואין בשבטו כושל" דאָס געלד האָט זיי נישט געשאַט... נאָך האָט דער „שפת אמת" געזאָגט, „איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי" (פ' ויגש) ווי אַזוי וועל איך אויפגיין צום טאַטען אין הימעל כל זמן אַז איך האָב ניט מתקן געווען די ימי נערות...

444

דער פּאָריסובער רב ז"ל איז אַ מאָל געגאַנגען שפּאַצירען מיט דעם „שפת אמת" ז"ל אין זומער אין אַ גרויסע היץ, רופט זיך אָן דער פּאָריסובער רב ז"ל אַז עס איז זעהר אַ גרויסע היץ עס איז שווער צו פּאַרטראָגען. — האָט דער „שפת אמת" ז"ל געענטפערט, אַז מען נעמט אויף זיך צו האָבען אַ עול מלכות שמים „כשור לעול וכחמור למשא" איז דאָך „חמרא אפי' בתקופת תמוז קריר לי" (שבת נ"ג)...

445

דער „שפת אמת" ז"ל איז אַ מאָל געווען ביי אַ גביר אין שטוב האָט ער איהם געוואָלט מכבד זיין מיט אַ גרויסען כיבוד, האָט דער „שפת אמת" ניט געוואָלט, — האָט איהם דער בעל הבית געפרעגט, די חז"ל זאָגען דאָך, „כל מה שאומר לך בעה"ב עשה" (פסחים פ"ו) ד. ה. אַלץ וואָס דער בעה"ב הייסט דיך זאָלסטו טוהן, — האָט דער „שפת אמת" געענטפערט, עס שטייט דאָך אויסגעפירט, „חוץ מצא" ד. ה. אויסער ער הייסט דיך אַרויסגיין פון זיין שטוב, אייגענטליך אַז דער בעל הבית הייסט איהם אַרויס גיין פון זיך מוז ער דאָך איהם פאָלגען אַז ניט וועט ער איהם אַרויס וואַרפען? נאָר מען מיינט, דאָס וואָס די חז"ל זאָגען „הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם", (אבות פ"ד) דאָס הייסט „צא"

בעמערקונג! אין ש"ס איז דער „חוץ מצא" פעררינגעלט, ווייל אין תנא דבי אליהו רבה פרק ו' שטייט „כל מה שאומר לך בעל הבית עשה כשהוא דבר כשרות" ד. ה. אַז אויב ער הייסט דיך טוהן אַ דבר איסור זאָלסטו עס ניט פאָלגען, אַזוי איז אויך געווען אַ גירסא אין ש"ס „חוץ מצד איסור" נאָר עס איז געשטאַנען, „חוץ מצ"א" דאָס האָט געמאַכט „חוץ מצד איסור" נאָר דער מדפיס האָט געמיינט אַז עס מאַכט „חוץ מצא" אין האָט געדריקט אָהן די איבער שטרייכעלעך, נאָר די השערה איז ניט קיין ריכטיגע ווייל אין דעם ערשטען ש"ס פון יאָהר רנ"ב, שטייט אויך „חוץ מצא"...

446

אַ יונגערמאַן האָט מזכיר געווען פאַר דעם „שפת אמת" ז"ל אַז זיין קינד זייגט ווייניק, און האָט גאָר ניט פערלאַנגט פון „שפת אמת" אַז ער זאָל איהם זאָגען חסידות, האָט דער „שפת אמת" עם געענטפערט, זעה די זאָלסט אויך עפּיס זייגען...

447

אַ יונגערמאן האָט זיך מזכיר געווען פאַר דעם „שפת אמת" ז"ל אַז מען האָט עם צוגעגנב'ט דאָס שטריימיל אין גור, האָט דער „שפת אמת" ז"ל עם געענטפערט, דער עיקר זאָלסטו זעהן מען זאָל דיר דעם קאָפּ נישט צו גנב'ען...

448

אַיידער דער „שפת אמת" ז"ל איז געוואָרען רבי, האָט ער אַ מאָל געגעסין „מלוה מלכה" צו זאַמען מיט נאָך חסידים, ווען מען האָט געזונגען די זמירות פון אליהו הנביא, צוקומענדיג צום פסוק „אשרי מי שראה פניו בחלום", האָט איינער זיך אָנגערופען מיט אַ שמייכעל צום „שפת אמת" אויב ער האָט שוין אַ מאָל געזעהען אליהו הנביא אין חלום, — האָט ער געענטפערט — וואָס פרעגסטו פונקט אויף דעם „אשרי", און ניט אויף „אשרי האיש אשר לא הלך כו' ובמושב לצים לא ישב...

449

אַ מאָל איז געקומען אַ חסיד צום „שפת אמת" מיט אַ צושלאָגען פנים, און האָט דערציילט, אַז ער איז אַ דורך געפאָרען דורך אַ שטאָט, און האָט אָהן געריפען דעם דאָרטיגען רבי'ן ביי דעם נאָמען, האָבען די חסידים עם אַזוי צושלאָגען, פרעגט איהם דער „שפת אמת" ז"ל נאָך וואָס האָט דאָס דיר גיטויגט, האט דער חסיד געענטפערט, וואס איז דען אַז מען רופט יאָ ביי דעם נאמען, האט דער „שפת אמת" עם געזאגט, זעהסט דאך, וואס איז...

450

דער „שפת אמת" האָט אַ מאָל געזאָגט צו אַ יונגערמאַן, וואָס האט בודק געווען די כתבים פון „שפת אמת" זייענדיג אין זיין שטוב אליין, ווען דער „שפת אמת" איז אַריינגעקומען, האָט ער צו איהם געזאָגט, עס שטייט „לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך" אייגענטליך וואָס מיינט מען „פן" וואָס דאס איז

אַלשון „ספק? נאָר דער טייטש איז, „לא תעבור בי" די זאָלסט ניט אדורך גיין דורך מיר די זאָלסט געוואָהר ווערין מיינע סודות... „פן בחרב אצא לקראתך" טאָמער ועט א מאָל אויסקומען אַז איך וועל דאַרפען גיין מיט דיר אין די מלחמה אריין, וועסט די דאָך וויסען אַלע מיינע סודות...

451

דער „שפת אמת" ז"ל האָט געזאָגט דעם טעם פאַר וואָס „עכו"ם ששבת חייב מיתה" (סנהדרין נ"ח:) ווייל שבת איז דאָך אַ עדות וואָס יודען זאָגען עדות אויף דעם אייבערשטען. (זעה תוס' חגיגה ג' שבת קי"ח) אין דער דין איז דאָך ביי עדות „נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותו בטלה" (מכות ה'.) דעריבער טאָר ער קיין שבת ניט היטען...

452

דער „שפת אמת" ז"ל האָט זיך אַמאָל געזעגינט מיט אַ גרוסען רבי'ן אין זיין צייט, האָט איהם דער רבי געזאָגט השי"ת זאָל העלפען עס זאָל זיין צווישען אונז אַ „אהבה רבה" האָט דער „שפת אמת" ז"ל געענטפערט! מען דאַרף „אהבת עולם" אויך... [ד"ה דער עולם זאָל אויך זיין צווישען זיך שלום, ניט בלויז וואָס די רביים זענען צווישען זיך שלום איז שויז געגוג. (זעה ברכות י"א:)

453

דער „שפת אמת" ז"ל האָט געטייטש „ויקרא אל משה וידבר אליו מאוהל מועד, לאמור, דאָס קול וואָס דער צדיק הערט פין הימעל בשעת ער איז אליין, דאָס ווערט געזאָגט פאַר עם אַליין, אָבער „מאוהל מועד" דאָס קול וואָס ער הערט ווען מען איז צוזאַמין מיט אַ עדה יודען „לאמור" דאָס איז געזאָגט געוואָרען ער זאָל דאָס זאגען אַנדערע...

454

דער רבי ר' בינם ז"ל פין וואָרקע האָט געטייטשט דאָס וואָס די גמרא זאָגט „נזרקה בו מינות" אַז מינות איז אַזוי ווי אַ איינשפריצונג אַ ביסעלע מינות מאַכט קאַלע דעם גאַנצען מענטש אַזוי ווי אַ איינשפריצונג וואָס ווירקט אויף דעם גאַנצען מענש...

455

ר' יחזקאל'ע ז"ל פון קוזמער האָט געזאָגט. אויף דעם מאמר חז"ל „תורה מגינה ומצלי בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, ומצוה מגינה דוקא בעידנא דעסיק בה" (סוטה כ"א), אייגענטליך פאַרוואָס איז תורה מגין אפילו ווען ער איז ניט עוסק אין איהר, נאָר ביי תורה, אפילו אַז איינער לערינט די הלכות פון סוכות אין פסח, האָטש עס איז ניט יעצט דער זמן פון די מצוה, אָבער דעם שכר פון לערנין האָט ער, ווייל ער האָט דאָך מקיים געוועזן די מצוה פון „תלמוד תורה" דאָס מיינט מען: די תורה איז מגין אַז ער לערינט אפילו אין אַזא צייט „דלא עסיק בה" וואָס ער טוט דענסטמאָל ניט די מצוה. ווייל דער זמן פון די מצוה איז ניט יעצט, נאָר ווייל די מצוה פון לערנען האָט ער דאָך מקיים געווען, דעריבער איז עס מציל, אָבער ביי אַ מצוה אויב ער טוט ניט אין דער צייט איז עס דאָך גאָר קיין מצוה ניט דאָס מיינט מען נאָר „בעידנא דעסיק בה" ווען די צייט איז דערויף ער זאָל די מצוה טוהן דענסטמאָל איז עס מציל...

456

דער רבי ר' יעקב דוד ז"ל פון אַמשענאָוו, האָט געטייטשט, דעם פסוק, „וזאת הברכה אשר בירך משה" דער עיקר ברכה איז געווען, „איש אלהים את בני ישראל" אַז מיט יודין זאָל שטענדיג זיין אַ „איש אלקים" אַ צדיק אַ רבי'...

457

אַ משכיל איז אַ מאָל אריין געקומען צו ר' נפתלי ראָפשיצער ז"ל. דער משכיל פלעגט שטענדיג זוכען חסרונים אויף די צדיקי הדור, האָט דער ראָפשיצער ז"ל זיך אָנגערופען צו איהם, „ויקנאו למשה במחנה" אויף משה רבינו האָבען זיי גערעדט, פאַר וואָס ער איז אָב געזונדערט פון מענטשען, ער דאַרף זיין „במחנה", צווישען מענטשען זיי צו לערנען. „לאהרן קדוש ד'" אויף אהרן האָבען זיי גערעדט, ער איז דאָך אַ „קדוש" ווי קומט ער צו זיין אַ רודף שלום, און צומישען זיך צווישען מענטשען, ער דאַרף זיין אָבגעזונדערט...

געזעצט ביי ישראל חיים וויינבערג אין בילגורייא

Druk „GLOBUS" W-wa

דער יודישער אוצר

פיפטער העפט

458

איינער איז צוריק געקומען פון ארץ ישראל, נאָכדעם ווי ער האָט דאָרטען אויפגעגעסין דאָס גאַנצע געלד, וואָס ער האָט געהאַט, האָט ער דאָס דערציילט ר' אייזיל חריף ז"ל, סלאָנימער רב, — רופט ער זיך אָב, — יעצט איז מיר רעכטיג די גמרא „יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו", (ברכות נ"ד) אייגענטליך ווי געפונט זיך אַ מענטש וואָס ער זאָל ליבער האָבען געלד, ווי דעם גוף ?. גאָר יעצט זעה איך אַז אויף דיר גייט דאָס אַרויף, די ביסט געפאָרען קיין ארץ ישראל צו באַגראָבען דיין גוף, און צום סוף האָסטו גאָר באַגראָבען דיין געלט אין ארץ ישראל, אין דעם גוף האָסטו אָהער געבראַנגט קיין חוץ לארץ צו באַגראָבען, האָסטו דאָך דאָס געלד ליבער ווי דיין גוף...

459

דער יוד הקדוש האָט געזאָגט אַז פון דעם פסוק „ואקחה פת לחם" איז געדרונגען אַז פאַר אורחים דאַרף מען געבין לחם „משנה" ווייל די גמרא זאָגט „פת באפריקי שתים" (מנחות ל"ו), „פת" איז דער טייטש צוויי...

460

דער רב ז"ל דער מחבר פון „תניא" האָט אַ מאָל געזאָגט אויף דעם וואָס דער ר"ן פרעגט אין מסכת ראש השנה (דף כ"ט) אויף דעם רי"ף פאַר וואָס מ'האָט געבלאָזען שופר אין שבת, ביי זיין בית־דין" ? ווייל די חז"ל זאָגען „מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה" (ברכות ח) קומט אויס, אַז די ד' אמות של הלכה איז אַ בית המקדש, ממילא האָט דער ר' אלפס געהאַלטין זיין בית־דין אַזוי ווי אַ בית מקדש. און די משנה זאָגט דאָך דאָרטן „במקדש היו תוקעין" אַז ר"ה איז געפאַלען אין שבת, האָט מען אין בית המקדש געבלאָזען...

461

ר׳ יחזקאל׳ע קוזמיר ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס שטייט אין שמונה עשרה פון „ראש השנה" „ובתורתך כתוב לאמור" אין דער תורה שטייט נאָר „לאמור" צו לערנען די דינים פון „שנים אוחזין" פון „שור שנגח" אָבער „שמע ישראל", א יוד דאַרף פון דעם צו דער הערין „ד׳ אלקינו ד׳ אחד...

462

צו ר׳ יצחק׳ל וואָרקער ז״ל, זענען געקומען 2 שותפים עס בעטין ער זאָל זיי שרייבין א „שטר שותפות" האָט ער אויפגעשריבען א. ב. ג. ד. האָבען זיי געפרעגט וואָס איז דאָס? האָט ער זיי געענטפערט דאָס איז ראשי תיבות „אמת ברכה" „גזל דלות"...

463

דער קאָזעניצער מגיד ז״ל פלעגט זאָגען „אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמך" די חז״ל זאָגען „לא הגלה הקב״ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" (פסחים פ״ז:) דעריבער האָט מען יודען געשיקט אין גלות, כדי ס׳זאָל זיך צו זיי באַהעפטען גרים, ווייל די אומות העולם זאָלין זעהען דאָס גרויסקייט פון יודישען פאָלק, אין זיך מגייר זיין, [דערום זאָגען די חז״ל אויף דעם פסוק „שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה" (ישעיה מ״ו) ווער זענען די „אבירי לב" „גובאי טפשאי" דער פאלק „גובאי" אין בבל, „דהא לא איגייר גיורא מינייהו" עס איז פון זיי, זיך קיינער ניט מגייר, אויך די „בני מתא מחסיא" זענען אבירי לב, „דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זימנא בשתא", זיי הערין 2 מאָל אין יאָהר די דרשה די הלכות פון פסח און סוכות, און קיינער איז זיך פון זיי ניט מגייר, דערום הייסען זיי „אבירי לב" רשעים], אין ווען מען באָרגט געלד אויף פראַצענט, אז דער מלוה זעהט, אז ער איז ניט געזיכערט מיט׳ן קרן, ווייל ער האַטש דעם קרן אָבנעמען, ער האָט גאָר ניט אין זינען דעם פראַצענט, הייגטיגע צייט אז יודען זענען געדריקט. און „עניות מעביר על דעתו ועל דעת קונו" (עירובין מ״א) איז מען ניט זיכער מיט די יודען אַליין, בעט מען „הרם קרן ישראל עמך" לייז זיי אויס פון גלות וועסט די האַטשע האָבען דעם קרן, האָב ניט אין זינען דעם פראַצענט, די גרים...

דאָס זעלבע פלעגט זאָגען דער „קדושת לוי", – פאָטער אין הימעל! לייז אויס די יודען כל זמן זיי זענען יודען. אויב נישט וועסטו זיי מוזען אויסלייזען אפילו ווען זיי וועלין חלילה זיין גוים...

464

ר' דוד'ל טאלנער ז"ל פלעגט טייטשען „ולא זכר שר המשקים" אז דער תורה-לערנער געדענקט ניט „את יוסף" צו מעהרען דאָס לערנען, צו חזר'ן דאָס לערנען, [דער תלמיד חכם, הייסט שר המשקים, אזוי ווי די חז"ל זאָגען, דערום הייסט ער „דמשק אליעזר" „שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים" (יומא כ"ה)] דאן „וישכחהו" פערגעסט מען. [ווייל די חז"ל זאָגען „אם תעזבני יום, יומים אעזבך" (ירושלמי סוף ברכות, וזוהר שמיני, ורש"י פ' עקב)]...

465

נאָך האָט ר' דוד'ל געזאָגט „ויהי מקץ שנתיים ימים" וואָס איז דער סוף אז מען פערשלאָפט די טעג. „ופרעה" דער יצר הרע, „חולם" שטאַרקט זיך „והנה עומד", אין שטעלט זיך אויף די פיס [„חולם" איז טייטש געזונט, עתים חלים" (ר"ה כ"ח)...

466

דער דובנער מגיד ז"ל איז געווען ביי א קאַרגען גביר נאָך א נדבה, ער האָט ניט געוואָלט געבין, דער גביר האָט געהאַט א היגד אין שטוב, האָט ער אָנגעהויבען בילען אויף איהם, האָט דער גביר עהם געשלאָגען מיט א שטעקען, רופט זיך אָן דער דובנער מגיד „רשע למה תכה רעך" (שמות ב')...

467

דער בריסקער רב ר' יאָשע בער ז"ל, איז געקומען אין א דאָרף פון עמי הארצים, האָבען זיי איהם געפרובט, פרעגענדיג איהם ווען דער מולד איז, ער האָט גראַדע ניט געדענקט, האָט ער זיי געזאָגט, אז אויב עס איז דאָ א לוח באָכצוקוקען, טאָר מען ניט פס'קענען פון אויסענווייניג, זענען זיי געגאַנגען זוכען א לוח, האָבען זיי ניט געפונען, צוריק קומענדיג צום בריסקער רב, האָט ער זיי אָנגעכאַפּט א צייט ווען דער מולד איז, וואָס ס'איז איהם סתם געקומען אויפ'ן רעיון, ווייל יעצט וועלין זיי דאָך נישט קענען וויסען סיי ווי די ריכטיגע צייט. ווייל זיי האָבען דאָך ניט קיין לוח, אזוי אַרום האָט ער זיך פון זיי אַרויס געדרייט...

468

ווען דער ר' העשיל לובלינער ז"ל איז נאָך געווען א יונגעל, און מ'האָט איהם

אָנגעהויבען רעדען שידוכים, זענען אמאָל צו איהם אריינגעקומען א גרויסער רב מיט א שדכן, איהם צו פערהערין, זאָגט צו איהם דער רב, ס'איז אמת, וואָס מען זאָגט אויף דיר, אז ווע־לכעס ספר מען מישט דיר אויף קענסטו זאָגען? — פּרואווט — האָט דער קליינער געענטפערט, דער רב האָט גענומען א גמרא און אויפגעמישט אויף דעם ליידיגען טאָוועל, און איהם געהייסין זאָגען, דער קליינער האָט אָנגעהויבען לערנען אויפ'ן קול גאָר קיין וואָרט האָט מען ניט געהערט, פרעגט איהם דער רב, פאַרוואָס הערט מען נישט קיין וואָרט? — ווייל מען זעהט נישט קיין וואָרט — האָט ער מיט א שמייכעל געענפערט...

469

ווען דער מינסקער גדול איז אָנגעקומען אויף מינסקער רבנות, האָט דער שריפטשטעלער יוסף בריל געשריבען וועגען איהם אין א צייטונג און געגעבין ניט קיין גוטע מיינונג, האָט דער מינסקער גדול דערוויסענדיג זיך דערפון געזאָגט — מיינע חסרונות מוזען זיין זעהר קליינע, ווייל גאָהר א בריל זעהט זיי...

470

דער רבי ר' העניך ז"ל פון אלעקסאַנדער האָט געזאָגט, ווען איך בין געווען א יונגערמאַן ביים רבי'ן ר' בינם ז"ל האָב איך מיר געטייטשט „אני בינה לי גבורה" (משלי ח') אַז איך פאַרשטייא בין איך מיר שאַרף...

471

נאָך האָט דער אַלעקסאַנדער רבי געטייטשט „וידבר משה כו' את דברי השירה הזאת עד תמם" עס האָט דאָך געדאַרפט שטיין „עד תומה"? נאָר משה רבינו האָט אין זיי אריין געלערינט אזוי לאַנג ביז ער האָט זייא גאַנץ גימאַכט...

472

נאָך האָט ער געטייטשט „מלך זקן וכסיל" אַז דער „יצר הרע" איז א מלך אפילו אויף א זקן, אין א כסיל, האָטשע א אַנדער מלך לאָזט זיי פריי פון מלחמה...

472

נאָך האָט ער געזאָגט גמרא דאַרף מען לערנען הימעלדיג. עס מאַכט דאָך אַזוי די „ראשי תיבות" פון „גמרא" גבריאל, מיכאל, רפאל, אוריאל. עס איז דאָך מעשה מרכבה...

474

א גאון האָט געטייטשט, „ד' לי בעוזרי" דער אין הימעל זאָל מיר העלפין פון מיינע כלומר'שטע העלפער, וואָס זיי זענען באמת פערשטעלטע גוטע פריינד, „ואני אראה בשונאי" אָבער פון מיינע אָפענע שונאים וועל איך אַליין זעהן זיך צו היטען...

475

איינער האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר דעם רבי'ן ר' ברוך ז"ל פון מעזיבוז, אז ער האָט ניט קיין פרנסה, אויך אַז ער דארף חתונה מאַכען די קינדער, — האָט דער רבי ז"ל געענטפערט – עס שטייט אין פסוק „ויעש להם משתה" אַז מען מאַכט אַ חתונה, „ויאכלו וישתו" האָט מען פרנסה...

476

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געטייטשט „את ד' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים" (ב"ק מ"א) אַז די תלמידי חכמים מעהרען „יראה"...

477

ר' שלמה קארלינער ז"ל האָט געטייטש „שוחה עמוקה פי זרות" עס איז ניט דאָ קיין ערגערע „שוחה עמוקה" ווי אַז דער מויל איז פרעמד פון די רייד וואָס ער רעדט...

478

דער רבי ר' משה ז"ל פון לודמיר, פלעגט ניט זאָגען קיין תורה ביים טיש, האָבען אַמאָל די חסידים איהם געבעטען ער זאָל זאָגען תורה, — רופט ער זיך אָן — „אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל" זאָגט רש"י „לא פחות ולא יותר" (יתרו) צו יעדער יוד דאַרף מען רעדען לויט זיין מדרגה, ניט מער, ניט ווייניגער, נאָר אַזעלכער קען זאָגען תורה...:

479

ר' שלמה קארלינער ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס שטייט אין יוצר פאַר מוסף פון יום טוב „דק על דק" די ווילסט דינען דעם אויבערשטען, דין זיך, די זאָלסט דיך דין מאַכען פון פאַר גרעבקייט, השי"ת דאַרפט מען ניט דינען, דין זיך אַליין די ביסט זייער פער גרעבט...

480

ר' שלמה קארלינער ז"ל האָט געזאָגט, פאַר וואָס האָט המן געוואָלט פאַרלירען אַלע יודען דוקא אין איין טאָג, ווייל ער האָט מורא געהאַט, טאָמער וועט עם דאָס ניט גראָטען, וועלין דאָך יודען מאַכען אַ יום טוב, זאָלין זיי חאָטשע ניט האָבען מער ווי איין טאָג יום טוב...

48

ר' שלמה קארלינער ז"ל האָט געטייטשט, „פניך יחלו עשירי עם" (תהלים מ"ה) „פניך" די וואָס קערין זיך צום אייבערשטען (פון לשון „ויפן") דאָס זענען די צדיקים, טוהן אויס בעטין, עשירות פאַר דעם פאלק יודען...

482

ר' אשר ז"ל פון סטאָלין האָט געזאָגט צו די חסידים עס שטייט „וראה הכהן את הנגע" ליימענע פוערים, אז איהר קומט צום רבי'ן ווייזט איהר ארויס דאָס גוטע, און דאָס שלעכטץ באַהאַלט איהר, אז איך בין געקומען צו מיין רבי'ן פון קארלין, האָב איך דאָס גוטע באַהאַלטען פאַר עהם, און דאָס שלעכטץ האָב איך עהם געוויזען וואָרום מען דאַרף צו ווייזען דעם כהן די נגע...

483

ר' שלמה קארלינער ז"ל פלעגט זאָגען איך וואָלט מיר געווינטשען ליב צו האָבען דעם גרעסטין צדיק אַזוי ווי השי"ת האָט ליב דעם גרעסטין רשע שבישראל...

484

א צדיק האָט געזאָגט „וירד מצרימה אנוס", אַלע ענגשאַפטין און אַלע נויטען, איז אַלץ „על פי הדיבור" פון דעם וואָס מען איז פוגם מיט דעם דיבור...

485

א חסיד איז געקומען צום קאָזיניצער מגיד ז"ל, און האָט זיך געקלאָגט פאַר איהם, אַז ער איז אַ מכניס אורחים, און צום סוף איז איהם פערברענט געוואָרען דאָס גאַנצע פערמעגען, — האָט ער איהם געענטפערט — עס שטייט „ויטע אשל" „אשל" מאַכט „אכילה שתיה לינה" און די האָסט נאָר מקיים געוועזן „אש" „אכילה שתיה" אָהן „לינה" דעריבער האָט אין דיר שולט געוועזן אַ אש...

486

דער רבי פון אַלעקסאַנדער ז״ל האָט געטייטשט דעם פסוק „ולא תעלה במעלות על מזבחי, אשר לא תגלה ערותך עליו״ (סוף יתרו) „מעלות״ איז טייטש פעלטשינג, פון דעם לשון „מעילה״ דער צדיק הייסט „מזבח״ ווייל ער שעכט דעם יצר הרע, די זאָלסט ניט שפּעטין פון צדיק, ווייל ער וועט אַנטפּלעקין דיין שאַנד ער וועט אויסזאָגען דיינע באַהאַלטענע עבירות...

487

די חז״ל זאָגען „האי בר בי רב דיתיב בתעניתא ליכול כלבא לשירותיה״ (תענית י״א) האָט אַ גאון געזאָגט אַ ווערטיל, ווייל די חז״ל זאָגען „לית עניא מכלבא״ ווייל ער איז זאַט מיט איין סעודה אויף 3 טאָג (שבת קנ״ה) אין אַ „בר בי רב״ דאַרף דאָך עסין שטענדיג, כדי ער זאָל קענען עוסק זיין אין לערנען, דעריבער אַז אַ „בר בי רב״ האָט געביטען זיין טבע אין ער איז אַ יושב בתענית, האָט ער זיך דאָך געטוישט מיט די טבע פון כלב, דאַרף מען דעם כלב אַוועק געבין אין טויש זיין סעודה...

488

די גמרא זאָגט אביי איז געווען זעהר פרייליך „אמר אנא תפילין מנחנא״ (ברכות ל׳) איך לייג תפילין — וואָס איז דאָס פאַר אַ רבותא? האָט אַ גאון געזאָגט, ווייל די חז״ל זאָגען אַז אביי איז געווען אַ „חולה מעיים״ (חולין קל״ג.) אין אַ חולי מעיים איז דאָך פּטור פון תפילין לייגען (חולין ק״י) ווייל ער קען זיך ניט אָבהיטען, נאָר „אביי״ האָט זיך שטאַרק געהיטען, אַז ער זאָל לייגען תפילין בטהרה, האָט ער זיך שטאַרק געפרייט אַז ער לייגט תפילין האָטשע ער איז אַ חולי מעיים...

489

דער רבי ר׳ בער ז״ל פון מעזריטש האָט געזאָגט „וכל בניך לימודי ד׳״ די חז״ל זאָגען „הקב״ה גוזר והצדיק מבטל״ (מו״ק ט״ז. ב״מ פ״ה.) דאָס מיינט מען, „וכל בניך״ דאָס זענען די צדיקים וואָס זיי הייסען „בנים״ ניט „עבדים״ (זפה ב״ב י׳) „לימודי ד׳״ זיי לערנען השי״ת ער זאָל טוהן אַזוי ווי זיי ווילען...

490

נאָך האָט ער געזאָגט אַ מענטש זאָל זיך אָבלערנען אין יודישקייט 3 זאַכען

פון א קינד, און 7) זאכען פון א גנב, — פון א קינד, 1). אז ער איז שטענדיג פרייליך. 2). אז ער זיצט ניט קיין רגע ליידיג. 3). אז אויף אלעס וואס ער בעהט ווייגט ער. און פון א גנב. 1). אז ער ארבעט אפילו בא נאכט. 2). אז ער האט ניט אויפגעטועו אין איין נאכט, שטייט ער ניט אב, און פרוווט נאך א מאל אויף די 2׳טע נאכט. 3). אלע גנבים האבען זיך ליב איינער דעם אנדערין. 4). אז צוליעב א קלייניקייט איז ער זיך אויך מוסר נפש. 5). אז קיין שום זאך האט דאך ניט בא איהם קיין חשיבות ווייל ער פערקויפט די בעסטע זאך פאר א קלייניקייט. 6). ער קריגט קלעפ אז ער זאל אבגעבין, און ער טענה׳ט אלעס אז ער ווייסט פון גאר ניט. 7) אז ער האלט זיך ביי דאס ווייזיגע, און ער טוישט ניט זייז פאד (זעה גומער 368)...

491

נאך האט ער געזאגט „הסתרת פניך הייתי נבהל" אז א מענטש איז מבוהל ניט מיושב, איז א סימן אז דער אייבערשטער פירט זיך מיט עם בהסתרת פנים...

492

ר׳ פנחס׳ל קארצער ז״ל האט פערענטפערט די וועלט׳ס קשיא אין זמירות פון פרייטאג צו נאכט׳ס „המאחרים לצאת וממהרים לבא" עס האט דאך פריער געדארפט שטיין „וממהרים לבא"? נאר די חז״ל זאגען אז דער עמוד הענן איז געוועז מיט די יודען כל זמן משה רבינו האט געלעבט (תענית ט׳) קומט אויס אז מען האט ניט געדארפט האלין זיך צו מאכען שבת פריער צוליב „תוספות שבת", ווייל מען האט דאך געוויסט פון דעם עמוד הענן ווען עס ווערט נאכט, און מיר געפונען אז משה רבינו איז נפטר געווארען אין שבת ביי מנחה צייט, (זעה תוספות מנחות דף ל׳ אין רא״ש פרק ערבי פסחים, און ט״ז אורח חיים סי׳ רצ״ב ס״ק ב׳ אז צוליעב דעם זאגט מען צדקתך). קומט דאך אויס אז פריער איז געווען „מאחרים לצאת", ווייל זיי האבען מוצאי שבת שוין ניט געהאט דעם עמוד הענן, נאך משה רבינו׳ס פטירה, אבער ערב שבת, האבין זיי ניט געדארפט דעמאלט צו האלען זיך מוסיף צו זיין מחול על הקודש, נאר דעם אנדערין שבת האבען זיי ערשט געדארפט מוסיף זיין, איז טאקע פריער געוועז „המאחרים לצאת" נאכער וממהרים לבא...

493

דער רבי ר׳ העניך ז״ל פון אלעקסאנדער האט געזאגט, השמים שמים לד׳ והארץ נתן לבני אדם" צו מאכען פון הימעל א הימעל דאס איז לד׳, אבער צו מאכען

פון ארץ אַ שטים, אַז דער עולם הזה זאָל אויך זיין הימעלדיג דאָס איז געגעבין געוואָרין לבני אדם...

494

נאָך האָט ער געזאָגט, אויף דעם מאמר חז״ל „שבת וינפש״ „כיון ששבת ווי אבדה נפש״, (ביצה ט״ז:) אייגענטליך האָט מען דאָך געדאַרפט דאָס צו זאָגען מוצאי שבת קודש, ווען עס גייט אַוועק די נשמה יתירה, וואָס דענסטמאָל איז „אבדה נפש״ — האָט ער געזאָגט, אַז דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט, ווען עס קומט שבת ווערט דער מענטש נתעורר אין תשובה, זיפצט ער אויף דעם וואָס אַ גאַנצע וואָך האָט ער נישט עוסק געווען אין תורה ועבודה, גיט זיך מיט פערביטערונג א קרעכץ אַרויס פון מענטש, „ווי״ ווי געשריגען „אבדה נפש״ דאָס נפש איז א גאַנצע וואָך גאָר פערלוירען... און איך טייטש — האָט דער אַלעקסאַנדער ז״ל פערענדיגט — „כיון ששבת ווי אבדה נפש״ אַז עס קומט שבת פערלירט דאָס נפש דעם ווי, אַז דער נפש האָט שוין ניט קיין ווי און צער, נאָר מען פרייט זיך מיט׳ן שבת, ווייל דער וואָס היט שבת איז מען מוחל אַלע עוונות (שבת קי״ח)...

495

ווען דער גאון ר׳ דוד אויפענהיים ז״ל איז געווען אַ גוסס, האָט מען געוואָלט געבין דאָס כתב רבנות פון זיין שטאָט דעם „נודע ביהודה״ ז״ל, האָט דער נודע ביהודה ז״ל זיך אָנגערופען! „ודילמא ר׳ מאיר הוא״? אויף דער פראַגע וואָס ער האָט דער מיט געמיינט? האָט ער געענטפערט: די חז״ל זאָגען טאַקע „רוב גוססים למיתה״ (גיטין כ״ח.) אָבער ר׳ מאיר חייש למיעוטא (גיטין ב׳) איז נאָך דאָ אַ בטחון, ער זאָל מאריך ימים זיין און ווייטער זיין רב...

496

ווען דער רבי ר׳ ברוך ז״ל פון מעזיבוז, איז געווען אַ קינד צוריקקומענדיג פון חדר, פרעגט איהם דער בעל שם טוב, וועלכע מסכת לערינסטו? האָט ער געענטפערט: „בבא קמא״ פרעגט עס דער „בעל שם״ וואָס עפּעס דוקא „בבא קמא״? האָט ער געענטפערט: ווייל די „ראשי תיבות״ איז „ב׳רוך ב׳ן א׳דיל ק׳דוש מ׳בטן אמו״...

497

ר׳ שלמה קאַרלינער ז״ל האָט געזאָגט „עבד אברהם אנכי״ דאָס גאַנצע עבדות

פון אברהם איז געווען וואָס ער האט געשריגען אומעטום דעם „אנכי ד׳ אלקיך״...

498

אגרופע יודישע סטודענטען האָבען גיסטראשעט ר׳ חיים בריסקער ז״ל, אז אויב ער וועט ניט מתיר מאַכען צו פאַלמעסען יודישע מתים, וועלין זיי זיך שמד׳ן — האָט ער געענטפערט — וואָס קען דאָ זיין, וועל איך האָבען אַ גרעסער שטיק לויתן...

499

אדאָקטער האָט אַ מאָל באַטראַכט א גרויסען צדיק בשעת ער איז קראַנק געווען, האָט דער דאָקטער עם געהייסין ווייזין די צונג, זאָגט דער דאָקטער, אייער צונג איז ניט ריין, — האָט געענטפערט דער צדיק, -- ווער האָט דען היינט בעוונותינו הרבים ׳ ריינע צונ

500

ר׳ וועלוועלע זבאַריזער ז״ל האָט אַ מאָל געדאַווינט „שמנה עשרה״ זייענדיג אַליין אין שטוב, דערווייל איז אַריין אַ גנב, און צוגענומען די לייכטער פון טיש, איז אַריין געקומען דער משמש און דער זעהן אַז די לייכטער זענען נישטא, זאָגט ער רבי ! ווי אַזוי האָט איהר דערלאָזט אַ יוד עובר זיין אויף „לא תגנוב״ איהר וואָלט גלייכער געדאַרפט זיך אומצוקוקען און ניט ברענגען אַ יוד צו אַ איסור, — ענטפערט איהם ר׳ וועלוועלע ז״ל — איך האָב די לייכטער מפקיר געווען פאַר שמונה עשרה, איז אויס עבירה...

באַמערקונג ! הגם די חז״ל זאָגען „הפקר בפני שלשה״ (נדרים מ״ג) נאָר זעה תוס׳ שבת (דף י״ח) ד״ה אפקורי אפקיר להו, אַז צוליב אַ איסור איז ניחא ליה...

501

אמשכיל האָט געפרעגט ר׳ שלום רוקח ז״ל בעלזער רבי, פאַרוואָס זענען די קורצע גצקליידיטע יודען, מער מצליח אין מסחר, און לעבין זיך ברייט ? — האָט ר׳ שלום ז״ל געענטפערט : דאָס איז דערפאַר וויל יצחק ווען ער האָט געבענטשט יעקב׳ן, איז יעקב גיווען גיקליידט ווי אַ „דייטש״ אין די „בגדי עשו״...

502

אגאון האָט געזאָגט, פונוואַנען איז געדרונגען אַז די יודען זענען נאָך אפילו

אין מצרים געגאַנגען לאַנגע מלבושים, ווייל עס שטייט „ושאלה אשה משכנתה כלי כסף כו׳ ושמלות ושמתם על בניכם" (שמות ג׳ כ"ב) יעדער יודישע פרוי זאָל באָרגען ביי איר מצרי׳שע שכנ׳טע קליידער און עס אָנטוען די זוהן מיט די טעכטער, פאַר וואָס עפּעס די זוהן אָנטוען, און ניט זיך אַליין? — נאָר די מצריים זענען געגאַנגען קורץ געקליידט, האָבען די יודען דעריבער נישט געקענט נוצען די קליידער פאַר עלטערע, אָבער פאַר די קינדער האָט מען עס געקענט נוצען...

503

א מחבר איז געקומען צום קאָזשניצער מגיד ז"ל מיט אַ ספר אויף אַ הסכמה, אויך וואָסער נאָמען ער זאָל געבין דאָס ספר, ער האָט אַריין געקוקט אין ספר, איז עם ניט געפעלען, ווייל ער האָט דערקענט אַז עס איז געשריבען מיט ווייניג ערענסקייט, און ווייניג קדושה, — רופט זיך אָהן דער מגיד ז"ל, — גיב אַ נאָמען דאָס ספר „שפה ברורה" ווייל — באָ ניעמאַ קדושה", ד. ה. אויף פּויליש עס איז ניט דאָ אין דעם ספר קיין קדושה (געמיינט דעם לשון פון דאַוונען בשפה ברורה בנעימה קדושה. „בנעימה" מאַכט „באָ ניעמא")...

504

מען האָט געפרעגט ר׳ חיים בריסקער ז"ל, וואָס איז דער חילוק צווישען אייך און אַנדערע גדולים, וואָס זיי זענען אויך „ראשי ישיבות" און זאָגען שיעורים, גרעסערע און ברייטערע פון אייערע, און דאָך רוהמט מען אייערע שיעורים האָטשע איהר זאָגט ווייניגער, ווי זיי, — האָט ער געענפערט — איך טראַכט פריער 23 שעה אין מעת לעת, נאכהער זאָג איך איין שעה תורה. און אַנדערע טראַכטען איין שעה, און זאָגען 23 שעה...

505

א „משכיל" איז אַריין געקומען צו ר׳ מאיר פּרימישלאַנער ז"ל, ער האָט געטראָגען אַ גרויסע גזשיבע האָר אויפ׳ן קאָפּ מיט לאָקען, עס איז פּונקט געווען „פּרשת בלק" — האָט ער זיך אָנגערופען — „וירא" ער האָט געזעהן „באלק" ער איז געקומען מיט לאָקען „בו" האט ער פערשטאַנען „צפור" אַז דאָס איז שוין איינמאָל אַ פויגעל...

506

דער באָוואָוסטער קעלעמער מגיד ז"ל איז אַמאָל געקומען אין אַ שטאָדט אַריין,

וואו ער האט גזהאט צו שאפען א געוויסע סומע געלד, דער עולם איז געקומען צו די דרשות, אבער קיין פרוטה האבען זיי נישט געגעבין, — האט דער מגיד אויסגערופען — אז אין אייער שטאדט קען מען מתיר מאכען גויאישע מילך, ווייל דער גאנצער איסור איז דאך נאר, ווייל מען האט מורא אז ער האט אויסגעמישט מיט מילך פון א חזיר, אבער לויט ווי איך זעה לאזין זיך די היגע חזרים ניט מעלקען קיין טראפען מילך, איז דאך שוין ניטא דער חשש...

507

דער רבי ר׳ ברוך ז״ל האט געזאגט, „טעמו וראו כי טוב ד׳״ (תהלים ל״ד ט), די חז״ל זאגען „כי משמש בד׳ לשונות״ אי, דילמא, אלא, דהא, (ר״ה ג׳) איז דער טייטש „כי״ נאר! זעהט, אז נאר גיט איז „ד׳״...

508

דאך האט ער געטייטשט „ורב יעבוד צעיר״ (תולדות) „ורב יעבוד״ מען דארף א סאך אריין ארבעטין אין זיך, „צעיר״ אז מען זאל זיך האלטען קליין, נידעריג...

509

ר׳ אורי אוסטרעלסקער ז״ל איז געווען א ארימאן, די רעבעצין איז געווען א משרתת ביי דעם צדיק ר׳ נפתלי הירץ ז״ל פון סאחיסטאוו, — האט ר׳ נפתלי געפרעגט א מאל ר׳ אורילען ז״ל, די האסט געשריבען אין די כתובה „ואנא איזון ואפרנס״ אז די וועסט איהר שפייזין, און צום סוף פארסטו גאר צום רבי׳ן אויף לאנגע חדשים? — האט ער געענטפערט — זעה וואס שטייט דארט אין די כתובה „כהלכות גובראין יהודאין דמפרנסין נשיהון בקושטא״. ד. ה. זיי שפייזין מיט „אמת״ דעריבער פאהר איך פריהער צום רבין זיך לערנען דעם אמת...

510

דער גאון ר׳ חיים צאנזער ז״ל האט געזאגט, דעם טעם וואס חסידים זאגען ניט קיין תחנון ווען זיי פארען אין וועג? ווייל די חז״ל האבען מתקן געווען א „תפלה קצרה״ פאר די „הולכי דרכים״ (ברכות כ״ה-ל) אז אין וועג זאל מען דאווענען א קורצע תפלה, (זעה תוס׳ ברכות ג׳) נאר מיר דאווענען היינט, אפילו אונטער וועגינ׳ס, דאס גאנצע דאווענען? ווייל היינט זענין מיר סיי ווי ניט אזוי גיט מכוון ביי דעם דאווענען, ווי ס׳גיהער צו זיין, (זעה תוספות ברכות י״ז ע״ב ד״ה רב, אויך רש״י ברכות ט״ז ע״א, וכ״ה ע״א) אבער חסידים ווילען

דאָך מקיים זיין די דברי חז״ל, אַז אונטער וועגיג׳ס זאָל מען דאַווענען קורצער ווי געוועהנליך, דעריבער פערפעלין זיי „תחנון״, ווייל דאָס איז ניט קיין תפלה קבועה, ווייל עס ווערט „נדחה״ אין א יומא דפגרא, ווען עס איז דאָ אַ ברית, אָדער אַ חתן, דעריבער איז געפאַלען דער גורל אויף די תפלה פון תחנון, אַז עס זאָל נדחה ווערין אין וועג, אַבי מקיים צו זיין מיט עפּיס די דברי חז״ל, אַז המתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה, (ברכות ג׳)...

511

א מתנגד האָט געפרעגט ר׳ יחזקאל׳ע קוזמער ז״ל, פאַר וואָס מאַכען די חסידים ראש-חודש סעודות, עס איז דאָך גלייכער צוצוטיילען דאָס געלד אויף צדקה? — האָט ר׳ יחזקאל׳ע ז״ל געענפערט — דער דין איז, אַז דאָס ערשטע און צווייטע יאָר פון שמטה שיידט מען אָפּ „מעשר שני״, דאָס דריטע יאָר „מעשר עני״ דאָס פערטע און פיפטע יאָר ווידער „מעשר שני״ דאָס זעקסטע יאָר „מעשר עני״, וואָס טוט מען מיט מעשר שני? מ׳ברענגט עס קיין ירושלים און מען עסט און מען טרינקט פאַר דעם געלד מיט נאָך יודען צוזאַמען, זעהען מיר אַז מעשר שני איז חשוב׳ער ווי מעשר עני, ווייל דאָס גיט מען אַלע צוויי יאָהר און מעשר עני נאָר דאָס דריטע און זעקסטע, זעהען מיר אַז עס איז חשוב׳ער דאָס עסין און טרינקען פון יודען צוזאַמען, ווי דאָס געבין צדקה...

512

די חז״ל זאָגען „במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד״ (ברכות ל״ד:) פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? איז ר׳ יוסף ענגיל ז״ל דאָס מסביר מיט דעם בעל שם טוב׳ס אַ משל, אויף דעם פסוק „אל נקמות ד׳ אל נקמות הופיע״ (תהלים צ״ד) אַ פויער האָט זיך אַ מאָל פאַרזינדיגט פאַר אַ קיסר, אויף וועלכען עס איז איהם געקומען טויט שטראָף, (קידושין מ״ג) האָט דער קיסר געזאָגט, ער איז דאָך אַ פויער ווייסט ער דאָך ניט די גרויסקייט פון מלכות, זאָלט איהר איהם קיין מיתה ניט געבען, נאָהר איהר זאָלט איהם ווייזען מיין גרויסקייט מיינע מדינות און פּאַלאַצען, וועט ער זיך אָנהייבען צו שעמען פאַר זיך אַליין, אַנטקעגען ווען האָב איך געזינדיגט, דאָס אַליין וועט זיין דער עונש זיינער. דאָס איז דער מיינונג די נקמה איז „הופיע״ וואָס ער אַנטפּלעקט זיין גרויסקייט, הייבט זיך אָהן דער חוטא שטאַרק צו שעמען, דאָס איז די נקמה. דאָס איז אויך דער מיינונג פון די זמירות וואָס מען זינגט פרייטאָג צו נאַכט׳ס „משוך חסדך ליודעיך אל קנא ונוקם״ אייגענטליך איז עס דאָך אַ סתירה, אויב אַז „חסד״ איז דאָך ניט קיין „נקמה״, און אויב אַז ער איז אַ נוקם, איז דאָך ניט קיין חסד? נאָר דער פשט איז, אַז די וועסט ווייזען דיינע חסדים, וועט מען זיך שעמען פאַר זיך פאַר וואָס מען האָט אַזוי

געווינדיגט, צו אזא באַשעפער וואָס ער טוט בלויז חסדים, דאָס אליין וועט זיין די נקמה, דעריבער — פירט אויס ר׳ יוסף ענגיל ז״ל — פירט מען דעם בעל תשובה אויף אזא הויך אָרט וואָס אפילו צדיקים זענען דאָרטין נישטאָ, כדי ער זאָל זעהן דאָס גרויסקייט פון השי״ת, וועט ער זיך אָנהייבין מיישב זיין און זיך שעמען, אנטקייגען וועמין האָב איך געווינדיגט, דאָס וועט זיין, זיין עונש...

513

דער ריזשינער ז״ל פלעגט האָבען אייגענע פערד און וועגין אזוי ווי די גרעסטע פריצים, האָט איהם איינמאָל געפרעגט א מתנגד — פאַר וואָס האָבען די פאַרצייטישע צדיקים געלעבט אָרים, און היינט לעבין די צדיקים ברייט? — האָט דער ריזשינער ז״ל געענפערט, עס איז דא דריי ערליי חסידים וואָס קומען צום רבי׳ן מקבל פנים זיין. 1). גרויסע ערליכע יודען. 2). בעלי בתים. 3). פּראָסטע מענטשן, און יעדער פון זיי גיבען פדיונים, וואָס טוט דער צדיק — דאָס געלד פון די ערליכע יודען, נוצט ער אויס אויף מצות, דאָס געלד פון די בעלי בתים, נוצט ער אויף צו שפּייזין דאָס בני בית, דאָס געלד פון די פּראָסטע מענטשען, קויפט ער דער פון פערד און וועגין, איז פערצייטענ׳ס אַז עס איז געווען ווייניג פּראָסטע מענטשין, איז ניט געוועזן קיין געלד אויף צו קויפען פערד, אָבער היינט איז דאָ מעהר פּראָסטע מענטשען איז דאָ אַסך געלד צו קויפען דערפאַר פערד און וואָגען...

514

די חז״ל דערצעהלען אַז „רב פפא„ איז אַרויף געגאַנגען אויף אַ לייטער, האָט זיך אַרוק געטאָהן די פוס זיינע און ער האָט שיעור געקענט אַראָפּ פאַלין, האָט ער געזאָגט, פאַר וואָס קומט מיר דאָס? האָט רב חייא בר רב געזאָגט צו איהם, טאָמער איז געקומען צו דיר אַ אָרימאַן און די האָסט איהם גאָר ניט געגעבין! אייגענטליך פונוואַנען האָט ער זיך געדרינגען אַז מען גיט ניט קיין צדקה ווערט די לייטער צובראָכען און מען פאַלט פון איהר אַראָפּ? האָט דער ווילנער גאון ז״ל געזאָגט, אַ רמז, אַז אויף דעם פסוק „פתוח תפתח את ידך״ איז דער טראָפּ אַ „דרגא תביר״ ד. ה. אַז אויב די וועסט ניט עפענען דיין האַנד צו געבין צדקה וועט די לייטער צובראָכען ווערין גייענדיג אויף איהר...

515

דער בעל שם טוב האָט אַ מאָל געגעבין אַ קמיע, איז געווען אויף געשריבען

דער בלויזער נאָמען זיינער, און דאָס אליין האָט שוין געהאָלפען דעם מענטש, האָט דער טשאַרטקאָווער רבי ר׳ דוד משה ז״ל געזאָגט, אז מיט דעם איז פערענטפערט די וועלט׳ס קשיא, אויף דעם וואָס די חז״ל זאָגען אז אייגער רופט אָן דעם נאָמען פון זיין רבי׳ן, הייסט ער א אפיקורוס, און ער ווערט נענש, (סנהדרין ק׳.) פאַרוואָס קומט עם אזא עונש? נאָר אז מען זעהט אז דער נאָמען פון רבי׳ן אליין פועלט אזוי ווי א שם פון א קמיע, קומט דאָך אויס, אז אייגער רופט אָן דעם נאָמען פון רבי׳ן, הייסט ער „ההוגה את השם באותיותיו״, אז אייגער רעדט ארויס א שם, „אין לו חלק לעולם הבא״ (סנהדרין ק׳)...

516

ר׳ אייזיקעל זידיטשובער ז״ל האָט געזאָגט דעם טעם פאַר וואָס די חז״ל זאָגען „יאוש קונה״ (ב״ק ס״ה) ד. ה. אז אייגער האָט זיך מייאש געווען פון די זאַך וואָס מען האָט ביי איהם צוגעגאַנבעט, איז דער גנב דאָס קונה, פאַר וואָס איז דאָס אזוי? ווייל מען קנס׳עט עהם, ווייל ער האָט געדאַרפט האָבען בטחון, אז ער וועט געפונען דעם גנב, אזוי ווי די חז״ל זאָגען, אז אפילו א שאַרפע שווערד ליגט אויף זיין האלדז, זאָל ער האָבען בטחון אז דער אייבערשטער וועט עם העלפען, ער וועט ניצול ווערין, (ברכות י׳) דעריבער האָבען די רבנן עהם גי׳קנס׳עט, אז דער גנב איז דאָס קונה...

517

דער „נודע ביהודה״ ז״ל איז א מאָהל געגאַנגען פרייטאָג פאַרי נאַכט צו א גביר נאָך א נדבה, אריינקומענדיג צום גביר האָט ער איהם געטראָפען זיצען און עסין א גרויסע סעודה פיש און פלייש. א. ד. ג. — זאָגט צו איהם דער גאון, — מען טאָר דאָך על פי דין ניט עסין קיין סעודה פרייטיג נאָך האלבען טאָג? (פסחים צ״ט:) — האָט דער גביר געענטפערט: דער טעם איז דאָך נאָר, ווייל טאָמער וועט ער ניט קענען עסין בּאַנאַכט די סעודה לתיאבון, (מיט אפעטיט) אָבער איהר קענט זיך איבער צייגין: אז איך וועל עסין די סעודה פרייטיג בּאַנאַכט אויך מיט א גוטען א פעטיט, — האָט זיך דער גאון אנגערופען צו איהם, — יעצט איז מיר רעכטיג געוואָרען דער באַוואוסטער מדרש, אין פרשת בראשית, אויף דעם וואָס השי״ת האָט געפרעגט אדם הראשון פאַר וואָס ער האָט געגעסין פון דעם עץ הדעת, האָט ער געענטפערט: איך האָב געגעסין און איך וועל נאָך עסין, היתכן, ער זאָל אזוי ענטפערין? נאָר ער האָט געמיינט אזוי, ווייל די חז״ל זאָגען אז דער עונש איז געווען פון אדם הראשון, ווייל ער האָט געגעסין פון עץ הדעת פרייטיג פאַרין נאַכט, (סנהדרין ל״ח) האָט ער דאָך ניט געגעסין שבת לתיאבון, האָט ער דערויף געענפערט, איך קאָן נאָך עסין

מיט אפעטיט האטשע איך האב שוין געגעסין, דאך איז ער גענש געווארען ווייל קיין טעמים אויף קיין מצות טאר מען ניט אליין זאגען, אזוי איז ביי דיר אויך – פירט אויס דער נודע ביהודה – אז דאס איז גערעכענט פאר א עבירה...

518

א מתנגד האט געפרעגט דעם „קדושת לוי״ פונוואנען נעמט זיך דאס וואס חסידים טרינקען משקה, פאר א חולה׳ס וועגין, חאטשע דער חולה געפינט זיך ניט אין דעם זעלבען ארט ווי זיי טרינקען, אין דאך פועלט זייער תפלה, וואס זיי ווינטשען אן דעם חולה אז ער זאל געהאלפען ווערין ?, האט ער געענטפערט – מיר געפינען דאס ביי א סוטה, זאגען די חז״ל, אין מסכת סוטה „כשם שהמים בודקין את האשה כך בודקין את האיש״ אזוי ווי דאס טרינקען איז בודק די אשה אזוי איז דאס בודק דעם איש, זעהען מיר אז די משקה פועלט אפילו אונטער זייבע אויגען, חאטש דער מאן האט דאך ניט געטרינקען, אין „מדה טובה מרובה ממדת פורעניות״ (סוטה י״א. יומא ע״ו) דעריבער פועלט דאס אפילו מען טרינקט ניט אויפ׳ן ארט פון חולה...

519

א גאון האט אמאל געזאגט שבת תשובה אין א דרשה „נחפשה דרכינו ונחקורה״ די חז״ל זאגען אז די „קורות״ די בעלקעס, פון שטוב, זאגין עדות אויף די חטאים פון מענטש, בשעת ווען ער שטייט פאר׳ן ב״ד של מעלה, (ערכין ט״ז) דאס איז דער טייטש „נחפשה דרכינו״ מיר זאלין תשובה טוהן, „ונח-קורה״ כדי מיר זאלין צו רוה לאזין דעם בעלעק, ער זאל ניט עדות זאגען אויף די חטאים...

520

די חז״ל זאגען „אלהא דידן מיהב יהיב, משקיל לא שקיל״, (חולין ס׳) ד. ה. דער אייבערשטער גיט, און ער נעמט ניט צו, האט א גאון געטייטשט „משקיל״ איז דער טייטש וועגין, דער אייבערשטער גיט כל טוב, אין ער וועגט ניט, צו דער מענטש איז ווערט דערצו, אזוי ווי די חז״ל זאגען „ורחמתי את אשר ארחם אף על פי שאינו הגון״ (ברכות ז׳)...

521

דער שינאווער גאון ז״ל האט געזאגט, דעם טעם פאר וואס מען לערינט ניט אום ניטיל, ווען עס גיפאלט די תקופה פון חודש טבת ? ווייל „עת לעשות

לד׳ הפרו תורתך (תהלים קי״ט) ד. ה. אז עס איז דאָ אַ צייט ווען מען דאַרף ניט לערנען, ווען איז דאָס, — האָט דער גאון ז״ל אויסגעפירט — דאָס איז די תקופת טבת, ווייל דער פסוק עת לעשות וכו׳ בעטרעפט אַזוי פיעל ווי די ווערטער „זו שעה שתקופת טבת נופלת בו״...

522

דער אַפּטער רב ז״ל האָט געטייטשט, „הדעה והדיבור לחי עולמים״ יעדער דעה, און יעדער דיבור פון מענטש איז אַלעס פון אייבערשטען, אַ מענטש זאָל זיך ניט איינרעדין, אז ער רעד עפיס וואָס נאָכהער האָט ער הרטה דערויף, און טראַכט, ווען ער זאָל אַנדערש רעדין, וואָלט בעסער געווען דאָס איז אַ טעות, ווייל אַלעס וואָס אַ מענטש רעד און טוט, איז אַלעס מיט דעם באַשעפערס רצון...

523

אַ עם הארץ האָט אַ מאָל זייער באַליידיגט אַ רב, זאָגט דער רב צו איהם — ביזט אַ גראָבער יונג אַזוי ווי אַ לאָבין ברויט, — רבי, חידושט זיך דער עם הארץ, וואָס פאַר אַ דמיון איז דאָס? — אָט דאָס מיין איך טאַקע, — זאָגט דער רב ביזט אַזא גראָבער יונג, אז ס׳איז צו דיר קיין דמיון נישטאָ...

524

ר׳ אייזיל ז״ל סלאָנימער איז אַ מאָל געקומען צו אַ גביר אַ קמצן נאָך אַ נדבה, דער גביר דערוויסענדיג זיך אז דער רב גייט צו איהם נאָך אַ נדבה, האָט ער זיך באַהאַלטין אין אַ שאַנק, דער רב האָט דאָס באַמערקט, — רופט ער זיך אָב צו די שטיב מענטשען, יעצט איז מיר רעכטיג דאָס וואָס די חז״ל זאָגען „גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה״ (שבת קכ״ז) ד. ה. עס איז גרעסער דאָס אויפנעמען אורחים, ווי אויפנעמען די שכינה, פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? ווייל ווען משה רבינו האָט געזעהען דעם ברענענדיקן סנה, שטייט אין פסוק „ויסתר משה פניו״ (שמות) דאָס בלויזע פנים האָט ער באַהאַלטען, און ביי אויפנעהמען אורחים באַהאַלטט די זיך אינגאַנצען...

525

ר׳ דוד׳ל דינובער ז״ל האָט אַ מאָל געזאָגט אַ ווערטיל, האָט אַ חסיד איהם געפרעגט, דער רבי זאָגט אַ ווערטיל? — האָט ער געענטפערט חלילה, איך האָב נאָך קיינמאָל נישט געזאָגט קיין ווערטיל, עס שטייט „ויברך דוד את ד׳

לעיני כל הקהל ויאמר דוד" איז דער טייטש דוד האָט געלויבט דעם אייבערשטען, נאָר „לעיני כל הקהל" דער עולם האָט געמיינט אַז „ויאמר דוד", אַז דוד האָט נאָר בלויז געזאָגט אַ ווערטיל אָבער באמת האָט ער געלויבט דעמאָלט השי"ת...

526

דער „קדושת לוי" האָט געטייטש (אויף דעם זעלבען אויבער דערמאהנטען פשטן „רב לא שח שיחות חולין מימיו" (יומא י"ח) וואָס ער האָט גערעדט מעג זיין אַ ווערטיל, האָט ער דערמיט אויך מייחד יחודים געווען, אין פאַרשטעלטע הייט האָט ער דעמאָלט געלויבט השי"ת... (זעה נומער 525)

527

צום „חות דעת" ליסער רב ז"ל, איז אַ מאָהל געקומען אַ פּראָסטער מענטש פרייטיג פאַרי נאַכט, צו קבלת שבת אָנגעטוען מיט אַ רבי'שען טלית, אין רבנישע קליידער, דער גאון האָט איהם אָבער געקענט, אַז ער איז ניט ראוי צו דעם, — רופט ער זיך אָהן, אַז ער האָט טאַקע געטוען על פי דין, ווייל די חז"ל זאָגען, אַז איינער טוט זיך אָן מיט רבנישע קליידער וואָס ער איז ניט ראוי דער צו, איז דער טלית וואָס ער גייט אָנגעטוען אזוי ווי אַ זאָטעל פון אַ אייזעל, (ירושלמי ביכורים פרק ג' הלכה ג') און די חז"ל זאָגען, אַז אַ אייזעל טאָר ניט אַרויס גיין אין שבת מיט אַ זאָטעל נאָר אַז דער זאָטעל איז געווען צו געבינדען אויף איהם פון פרייטיג פאַר'ן נאַכט, (שבת נ"ג.)...

528

דער „קדושת לוי" באַרדיטשובער רב, ז"ל, איז אַ מאָהל געקומען שפּעט ביי נאַכט קיין לעמבערג, איז ער אריין געגאַנגען צו אַ געוויסען גביר, און געבעטען פאַר זיך אַ נאַכט לעגער, דער גביר — נישט וויסענדיג ווער דאָס איז, — האָט איהם אָבגעשיקט צו אַ געוויסען „מלמד", ער זאָל דאָרטין נעכטיגען, צו מאָרגענ'ס, דערוויסענדיג זיך אין שטאָדט, אַז דער באַרדיטשובער רב איז דאָ, זענען אַלע געקומען צום מלמד'ס וואוינונג שלום נעמען, דער גביר איז אויך געקומען, און ער האָט זיך גאָר ניט וויסענדיג געמאַכט, און האָט ביים שלום נעמען געבעטען דעם באַרדיטשובער רב ז"ל, ער זאָל ביי איהם איינשטיין, — האָט דער באַרדיטשובער ז"ל איהם דערויף געענטפערט: די רבותא פון „אברהם אבינו" מיט זיין הכנסת אורחים, איז דערפאַר ווייל ער האָט געגעבין צו עסין די דריי מלאכים, וועלכע זענען געקומען און געשטאַלט פון מענטשען, און ער האָט גאָר ניט געוואוסט אַז זיי זענען מלאכים, דאַגעגען „לוט" האָט

ערשט מקיים געווען הכנסת אורחים נאָכדעם ווען ער האָט שוין געוואוסט אַז זיי זענען מלאכים, — דאָס זעלבע איז מיט אייך, אַלס איינפאַכער יוד האָט איהר מיך געשיקט ערגעץ אַנדערש וואו נאָר הערענדיג אַז עס איז דער בערדיטשובער רב ווילט איהר מיך אַלס גאַסט ? דאָס איז דער הכנסת אורחים פון לוט'ן...

529

דער „שפאָלער זיידע" ז"ל האָט געפלעגט זאָגען „עזור לשובתים בשביעי בחריש" (זמירות של שבת) העלף די וועלכע רוהען אום שבת מיט שווייגען פון וואָכענדיגע רייד — ובקציר — אָבער מקצר זיין און דיבור, נישט רעדין וואָס ס'איז ניט נוטיג היטען דאָס מויל „עולמים" דאָס דאַרף מען אייביג טוהן, אפילו אין דערוואָכענ'ס אויך.

530

דער טשאָרטקאָווער רבי האָט געזאָגט „ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם, אלה הדברים אשר צוה ד' לעשות אותם", אין דער השגה פון די מצות, און דעם „נשמע" זענען דאָ פערשידענע מדריגות, יעדער לויט זיין כח התורה, דעריבער זענען ביי לערנען תורה אריינגעגאַנגען צוערשט משה, דערנאָך אהרן, דערנאָך די קינדער, און נאָכהער דער גאַנצער כלל ישראל, אָבער ביי עשיית המצות זענען אַלע גלייך, את כל עדת ישראל, אַלע צוזאַמען מען דאַרף קיינעם נישט אויסשליסען...

531

דער גערער רבי שליט"א האָט געזאָגט, ביי אַ נביא שקר, אַ מסית ומדית, שטעהט אינמיטען פון דער פרשה, „אחרי ד' אלקיכם תלכו ואותו תיראו, ואת מצותיו תשמורו, ובקולו תשמעו, ואותו תעבודו, ובו תדבקון" (דברים י"ג ה') אַ לשון רבים, דערנאָך שטעהט, והנביא ההוא יומת, אין פרשת עקב שטעהט בלשון יחיד, „את ד' אלקיך תירא ואותו תעבוד" ווייל וואו עס איז דאָ אַ מסית ומדית, מוז זיין דער כח הרבים, מען זאָל זיך צו זאַמען האַלטען...

532

ר' נפתלי ראָפשיצער ז"ל האָט אַ מאָהל געהערט ווי אַ פראָסטער מענטש זאָגט אין בית המדרש ביי תחנון מיט כוונה: „אם עוננו ענו בנו" — ענדיגענדיג דעם זאַץ ביי — „בנו — האָט ער איהם געפרעגט דעם פשט דערפון, — האָט דער

מענטש געענטפערט, „אם עונגו" כאָטשע מיר האָבען געזינדיגט — „ענו בנו" — זענען מיר דאָך אָבער דיינע קינדער, דארפסטו אונז דאָך מוחל זיין, דער ראָפשיצער ז"ל האָט שטארק נהגה געווען פון דעם פשט...

533

דער טריסקער מגיד ז"ל פלעגט טייטשען דעם מאמר חז"ל „האי מומר היכי דמי" (חולין ד׳.) וואָס מיינט ער דאָס מיט זיך דער מומר?...

534

ר׳ ישראל'טשע רוזינער ז"ל האָט געזאָגט, „כי עוני אגיד אדאג מחטאתי" — אז עס געהט ארויף אויף דעם, וואָס עס טרעפט זיך אַ מענטש וואָס זאָרגט אויף פרנסה, און בעת דער צווייטער פרעגט איהם וואָס זאָרגסטו? ענטפערט ער, — כ'זאָרג אויף מיינע עבירות, וואָס כ'דין נישט דעם אויבערשטען ווי געהעריג, דאָס איז דער טייטש — „כי עוני" ווייל מיין זינד איז „אגיד" דאָס וואָס איך טהו זאָגען — „אדאג מחטאתי" אַז איך זאָרג אויף מיינע זינד, און דער אמת'ן זאָרג איך אויף פרנסה...

535

דער רוזינער ז"ל האָט נאָך זיין ארויס גיין פון דער תפיסה, ווי ער איז געזעסין צוליעב אַ מסירה. געזאָגט צו זיינע מקורבים: כ'האָב קיינמאָל נישט פארשטאַנען פאַר וואָס הייסט דער יצר הרע, „מלך זקן וכסיל" — מילא — „מלך" ווייל ער קיניגט אויפ'ן מענטש, „זקן" — ווייל ער קומט צום מענטש פון געבוירען אהן, אָבער „כסיל" פארוואָס? אדרבה ער געגאַרט דאָך דעם מענטש מיט כל-ערליי שפיצלעך, נאָר זיצענדיג אין תפיסה, אין דער יצר הרע איז אויך דאָרט צו מיר געקומען, האָב איך שוין פערשטאַנען, פאַר וואָס ער איז אַ נאַר, ווייל מילא, מיך האָט מען מיט געוואַלט איינגעזעצט, וואָס האָב איך געקענט טוהן? אָבער פרייוויליג קומען אין דער תפיסה אריין, צו דעם מוז מען שוין זיין אַ נאַר...

536

איינער וואָס האָט פערקויפט דעם זוהר הקדוש פון שטוב האָט דערצעהלט פאַר אַ גיטען יוד, אַז ער האָט געזעהן אין חלום דאָס וואָרט „בהמה" — האָט ער איהם געזאָגט — „בהמה" איז ראשי תיבות ביערתי הקודש מן הבית". (זעה אין ס׳ בני יששכר)...

537

איינער איז געקומען צו ר׳ מאיר׳ל פרימישלאנער ז״ל און זיך פערקלאגט אויף א צווייטען אז יענער האט איהם אויסגעדונגען א געשעפט. — האט דער פרימישלאנער ז״ל צו איהם געזאגט! — הער וואס איך וועל דיר זאגען, עס איז דא געוויינליך פאר אלע און יעדער האט וואס איהם איז באשערט נאר א פערד האט מורא, אז ס׳צווייטע וועט עס אויסכאפען און עס וועט נישט האבען פאר זיך, ווייל א פערד טרינקענדיג וואסער אינ׳ם טייך, קלאפט ער אריין מיט די פוס אין וואסער, — פארוואס? ווייל אפשפיגלענדיג זיך אינ׳ם וואסער און זעהענדיג ווי נאך א פערד געגענאיבער טרינקט אויך. — האט עס מורא אז ער וועט נישט גענוג האבען פאר זיך וואסער צום טרינקען, דעריבער קלאפט עס מיט די פוס וועלענדיג קלאפען ס׳צווייטע פערד...

538

דער רבי ר׳ אלימלך מיט׳ן ברידער דער רבי ר׳ זושא, בעת׳ן אפריכטען גלות, האבען ווילענדיג אין לודמיר געפלעגט איינשטיין ביי א געוויסען חסיד ר׳ ארון, נאכהער ווען זיי זענען נתגלה געווארען און זענען געקומען קיין לודמיר שוין נישט אזוי ווי פריהער געהענדיג צו פוס, נאר פאהרענדיג אין א פרעכטיגע קאטש געשפאנט אין צוויי פערד, איז א גביר פון שטאדט זיי א קייגענגעפאהרען אין איינגעלאדען איינצושטיין ביי איהם, די הייליגע ברידער האבען איהם גלייך ענטזאגט, זאגענדיג דערביי דעם מאטיוו! מיר זענען דאך די זעלבע מענטשען וואס פריהער, וועלכע איך אין קיינמאל נישט איינגעפאלען איינצולאדען, נאר וואס באוועגט אייך דערצו? די קאטש מיט די פערד? אויב איהר ווילט קענען זיי איינשטיין ביי אייך...

539

א יוד האט זיך א מאל בעקלאגט פאר ר׳ פנחס׳ל קארצער ז״ל אז ער וואוינט אין א סביבה פון פרייע מענשען וועלכע שפעטען אב פון איהם און פון זיין פיהרונג, — האט דער רבי איהם געענטפערט: עס איז דאך פערהאן א עצה דערויף אין שלחן ערוך אורח חיים (סימן א׳) — „ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים״ — (ער זאל זיך ניט שעמען פאר די מענשען וואס שפעטען). איז דער מיינונג אזוי — „ולא ישבייש״ ער זאל זיך ניט שעמען, ווייסטו פון וועמען דו קאנסט זיך עס אפלערנען, — „מפני בני אדם המלעיגים״ פון די אבשפעטער זעלבסט, זיי דארפען זיך דאך געוויס שעמען פאר׳ן וועלט׳ס באשעפער, און דאך זענען זיי עובר אויף זיינע געבאטען, און שעמען זיך גאר ניט, מכל שכן דו, וואס די ערפילסט דעם באשעפער׳ס געבאטען, דארפסטו זיך דאך פאר מענשען און דערצו נאך פאר אומווירדיגע מענשען אוודאי נישט שעמען...

540

דער אלעקסאנדער רבי ר׳ הענין ז״ל האט געפרעגט אויף דעם מאמר חז״ל „האי עלמא כבי הלולא דמיא״ (עירובין נ״ד) די וועלט איז אזוי ווי א חתונה, פאר וואס שטייט עפעס „כבי״ הלולא. און ניט „כהילולא״? — האט ער געענפערט — „כבי הלולא״ איז טייטש אזוי ווי א חתונה זאל, ער האט עס פערגלייכט צו א קליינשטעטעלדיגען יוד, וועלכער איז קומענדיג א מאל אין א גרויסע שטאדט אדורכגעגאנגען דורך א שטוב ווי מען האט געטאנצט און געשפילט, פרעגט ער זיך וואס איז דא, האט מען עם געענטפערט, דא קומט פאר א חתונה, דעם צווייטען טאג איז ער ווידער אדורכגעגאנגען דורך די זעלבע שטוב ווי מען האט ווידער געטאנצט, האט מען איהם ווידער געזאגט אז דא איז א חתונה, אזוי איז געווען עטליכע טעג, פרעגט ער מיט פערוואונדערונג, היתכן, איין בעל הבית מאכט אזוי פיעל טעג דורכאנאנד חתונה, יעדען טאג א אנדער קינד, האט מען איהם געענטפערט: אז דאס איז א חתונה זאל, איינער טאנצט היינט, א צווייטער מארגען. א דריטער איבער מארגען, אזוי איז אויך די וועלט...

541

ר׳ יצחק׳ל ווארקער ז״ל איז א מאהל איינגעשטאנען אין א אכסניא וועלכעס דער בעל הבית האט זיך זייער בעמיהט פאר דעם רבי׳ן, דער רבי האט שטארק געריהמט זיין הכנסת אורחים, אויף דער פראגע פון א חסיד, פארוואס ער ריהמט איהם אזוי, ער טהוט עס דאך פאר געלד, ער קריגט דאך דערפאר בעצאהלט? האט דער רבי געענפערט: דער יוד מיינט לעולם מקיים צו זיין בלויז די מצוה פון הכנסת אורחים אין דאס געלד, וואס ער נעמט, איז כדי ער זאל קענען שטענדיג האבען די מעגליכקייט מקיים צו זיין די מצוה...

542

דער קיידאנאווער רבי ז״ל פלעגט זאגען, אז דעריבער ווערט א יוד אנגערופען עברי״ פון לשון „עובר אורח״ ווייל ער באטראכט זיך אויף דער וועלט נאר אלעס אנ׳אדורכרייזענדער...

543

נאך האט ער געזאגט, אויף דעם מאמר חז״ל פסיעה גסה נוטלת מאור עיניו של אדם״ (שבת קי״ג) אז א טריט אין גאות דאס מינערט די ליכטיקייט פון מענש...

544

דער רבי ר' ברוך ז"ל פון מעזיבוז האט ערב פסח בשעת בטול חמץ געזאגט „כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי" ס'גאנצע שלעכטס וואס געפינט זיך אין מיר (חמץ הייסט די שלעכטע מעשים) – „דחזיתי" – וואס עס דוכט זיך מיר אז איך האב זיך ארומגעזעהען, אבערווירקליך – „ודלא חזיתי" – איך האב זיך גישט ארומגעזעהען, – „דביערתי" עס דוכט זיך מיר אז איך האב עס אוועק גערוימט, אבער ווירקליך „ודלא ביערתי" – בעט איך דיר רבונו של עולם! ליבטל וליהוי הפקר כעפרא דארעא...

545

דער רבי ר' ישראל רוזינער ז"ל האט געטייטשט דעם פסוק, „אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו" אויב א מענש איז רייך אין האט א עקזיסטענץ, אז ער שטייט אויף די פוס, (אזוי ווי דער מדרש זאגט „ואת כל היקום אשר ברגליהם" זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו) „והתהלך בחוץ" און ער געהט אוועק פון יודישען וועג, איז עס דערפאר ווייל „על משענתו" ער לעהנט זיך אהן אויף זיין פערמעגען און זאגט „כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" די עצה דערצו איז, „ונקה המכה" אויב ער וויל ריין ווערין דערפון „רק שבתו" איז נאר זיין תשובה „יתן" ער זאל געבין צדקה, „ורפא ירפא" וועט ער פונ'ם שלעכטען וועג געהיילט ווערין...

546

ר' נפתלי ראפשיצער ז"ל איז א מאל געקומען אין א קליין שטעדטעל אריין האבען זיך די איינוואוינער פאר איהם בעקלאגט, אז עס געהט שוין דארט א רעגען א לענגערע צייט, וועלכער שאדענט זעהר די תבואות, קומענדיג אין בית-המדרש אריין, האט ער געזעהן אז עס רעגענט אריין אין בית המדרש דורכ'ן דאך – האט ער געזאגט: „איצט וויס איך שוין פארוואס דער רעגען דויערט ביי אייך אזוי לאנג, ווייל די חז"ל זאגען, אז מען קומט אין דער פרי אין פארנאכט אין בית המדרש אריין איז מען מאריך ימים, (ברכות ח') און דער רעגען קומט אויך אין בית המדרש אריין דעריבער איז ער מאריך ימים...

547

ר' משה קאברינער ז"ל פלעגט טייטשען „רבבה כצמח השדה נתתיך" אויב א מענש ווערט געמעהרט, רייך מיט מעלות, „כצמח השדה" זאל ער זיין אזוי ווי די געוויקסען פון פעלד, אז וואס העכער זיי וואקסען אלץ מעהר

בויגען זיי זיך איין, און געגענטייל ווען דער מענש איז אין די מדרגה, אז „ותרבי" דאס וואס די האסט זיך געמעהרט מיט מעלות, „ותגדלי" האסטו געקריגען דערפון גאות, דאן „ואת עירום ועריה" ביסטו נאקעט פון יעדער מעלה...

548

דער דובנער מגיד ז"ל איידער ער איז געווען מפורסם, איז א מאהל געקומען אין א קליין ארים שטעדטעל און געוואלט האלטען א דרשה, די גבאים פון בית המדרש, האבען איהם ניט ערלויבט, נאר נאך לאנגע געבעהטין האבען זיי איהם ערלויבט נאר עטליכע ווערטער צו זאגען איז ער ארויף אויפ'ן בלעמער און געזאגט, „רבותי! שלמה המלך זאגט אין משלי, „תחנונים ידבר רש, ועשיר יענה עזות", — איז דאך נישט קיין מניעה פון אייער זייט, אז עס זאל מקויים ווערין דער פסוק „ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן" און איז אראפ פון בעלעמער, ווען מען האט איהם געבעהטען ער זאל ערקלערען, וואס ער האט געמיינט, האט ער ערקלערט, דער רייכער קריגט זיך שטענדיג מיט'ן ארימאן אז יעדער איינער פון זיי איז מעכב די גאולה, דער ארימאן טענה'ט צום גביר עס שטייט דאך „אז משיח וועט ניט פריהער קומען ביז עס וועט זיך אויסלאזען דאס געלד פון בייטעל", (סנהדרין צ"ז) איז דאך דער גאנצער אויפהאלטונג, נאר פון דיר, וואס די האסט א פולען בייטעל געלד, דער גביר טענה'ט צום ארימאן, אז די ביסט מעכב די גאולה, ווייל די חז"ל זאגען „בעוקבתא דמשיחא חוצפא יסגא" (סוטה מ"ט) ווען משיח וועט קומען וועט זיין אסך חוצפה, און מיר פעהלט דאס ניט, דאס האב איך געמיינט פירט אויס דער דובנער ז"ל, „בתחנונים ידבר רש", דער ארימאן טענה'ט צום גביר איך מוז בעטען א גראשען ביי דיר, איז דאך פון מיר ניט קיין מניעה, צו ביאת משיח, „ועשיר יענה" ער ענטפערט „עזות" איך האב דאך אבער „עזות" — אבער אין אייער שטעדטעל וואו עס איז דא ביידע מעלות, איהר זענט גרויסע ארימעלייט, און גרויסע מחוצפים, איז דאך אודאי נישט קיין מניעה, עס זאל מקויים ווערען דער פסוק ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן...

549

א משכיל האט געפרעגט דעם רוזינער ז"ל, ווי אזוי קען מען גלויבען און ביאת המשיח, אז עס שטעהט אין פסוק „נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל" (עמוס ה') זי איז געפאלען און וועט שוין מער ניט אויפשטעהן די בתולת ישראל? — האט דער ריזינער ז"ל געענטפערט, די גמרא ערקלערט דאך דעם פשט אזוי, נפלה זי איז געפאלען, „לא תוסיף" אבער זי וועט שוין ניט מעהרין צו פאלען, „קום בתולת ישראל" שטעה אויף די בתולת ישראל! (ברכות ד) דער אפיקורוס האט אבער איהם ערקלערט, אז ער גלויבט ניט (רחמנא לצלן) אין

דעם דרש פון די חז״ל נאָר וויל וויסען אַ ראיה פון אַ פסוק, האָט ער איהם געענטפערט: דוד המלך זאָגט אין תהלים „שוא לכם משכימי קום״ — פאַלש זענען ביי אייך די וועלכע פעדערין דעם קום. צו „לא תוסיף״, נאָר „מאחרי שבת״ שפעטער דאַרף מען זעצען דעם „קום״ דאָס הייסט, „קום בתולת ישראל״.

550

דער ש״ך זייענדיג אויף קעסט ביי זיין רייכען שווער, האָט דער שווער איהם געבעטען אין אַ גרויסען יריד טאָג, ער זאָל פרובען האַנדלען, און אום בעגעבען אַ סומע געלד, דער ש״ך האָט געקויפט אַ געוויסע סחורה, פון וועלכען ער האָט פערדינט אַסאַך געלד, אַ צווייט מאָל אָנשלאָגענדיג איהם דאָס זעלבע צו טוהן, האָט דער ש״ך שוין ניט געוואָלט, זאָגענדיג אַז דאָס איז מעשה יצר הרע, דאָס וואָס ער האָט דענסטמאָל פאַרדינט. כדי איך זאָל מיך איינגעוויינען אין מסחר און ניט דאַרפען לערנען, אָבער סוף כל סוף, וועל איך פערשפילען דאָס געלד אויך, אויב וועל איך אָנהייבען האַנדלען, און ער האָט געטייטשט דעם פסוק „אמר אויב״ עס זאָגט דער פיינד, ס׳הייסט דער יצר-הרע „ארדוף אשיג״ אויב וויל איך יאָגען דעם מענש אין איהם גרייכען, „אחלק שלל״, וועל איך איהם צוערשט טיילען עשירות, אַז ער זאָל פערדינגען פיעל געלד, און דאַן ווען עס וועט זיין — „תמלאמו נפשי״ — ער וועט שוין זיין אָנגעפולט מיט מיין גייסט — „תורישמו ידי״ — דעמאָלט וועל איך איהם צוריק אָרים מאַכען, איהם דאָס געלד צונעמען...

551

דער רבי ר׳ ברוך פון מעזיבוז ז״ל האָט געזאָגט: „כף אחת עשרה״ איין בויג פון אַ יוד לשם שמים, (עשרה איז „יוד״) — „זהב מלאה״ — איז ווערט פיעל גאָלד, (במדבר ז׳)...

552

דער קאָזניצער מגיד ז״ל פלעגט טייטשען דעם פסוק — באין מליץ יושר מול מגיד פשע״ — „באין״ אַז אַ יוד איז ביי זיך גאָרנישט, „מליץ יושר״ — איז עס פאַר איהם אַ ריכטיגער פערטיידיגער „מול״ עס פערשניידט, „מגיד פשע״ דעם בעשולדיגער...

553

דער גאון ר׳ זונדיל סאַלאַנטער ז״ל איז אַ מאָל געפאָהרען אונטערוועגנ׳ס

מיט א יודישען בעל עגלה, דורכפאָהרענדיג דורך אַ פעלד, האָט זיך דעם בעל עגלה פערגליסט צונעמען היי פאר דעם פערד, און האָט געבעטען ר׳ זינדיל, ער זאָל אכטונג געבען צו עמיצער זעהט, דער בעל עגלה איז אראָב געגאנגען נעמען היי, האָט ר׳ זינדיל אָנגעהויבען שרייען, מען זעהט! דער בעל עגלה איז גלייך ארויף אויף דעם וואָגען און אָנגעהויבען פאָרען, אָפּפאָהרענדיג א שטיקעל וועג, דרעהט ער זיך אויס, און זעהט ניט קיינעם פרעגט ער ר׳ זינדיל, ווער זעהט, האָט ר׳ זינדיל געענטפערט, אין הימעל זעהט מען...

554

דער רבי ר׳ אלימלך ז״ל פון ליזענסק דער בעל „נועם אלימלך״ האָט געפלעגט צו זאָגען, אז ער האָט זיך און יודישקייט פיעל געלערענט פון זיינ׳ס א שכן א אָרימער קירזשנער מיט׳ן זעלבען נאָמען, אלימלך דער קירזשנער האָט שפעט ביי נאכט געארבייט ביי א צאנקענדיג ליכטעל, ביי וועלכען דאָס ווייב האָט איהם כסדר געמוטיגט מיט די ווערטער: „מלך! מלך! פעררי
כט דאָס פעלצעל כל זמן ס׳ליכטעל ברענט נאָך, ווייל ווען עס וועט אויסגעהן וועסטו די דאָך גאָרנישט האָבען״. און דער רבי ר׳ אלימלך ז״ל האָט געפלעגט צו זיך זאָגען, מלך! מלך! פעררי
כט דאָס פעלצעל (חומר) כל זמן ס׳ליכטעל (נשמה) ברענט נאָך, ווייל ווען עס וועט אויסגעהן, וועסטו דאָך גאָרנישט האָבען...

555

דער רבי ר׳ משה ז״ל פון קאָברין האָט געטייטשט, „הצילני מדמים אלקים״ (תהלים ל״ד) בעשירעם מיך, אז דאָס געלט זאָל נישט זיין ביי מיר קיין גאָט...

556

א דאָרפסמאַן וואָס האָט געהאַט א דין תורה מיט א צווייטען יוד, — וועלכעס מען האָט דעם צווייטען צו געפּאַסקנ׳ט א העלפט פון די תביעה, — האָט ער בשום אופן ניט געוואָלט מקיים פסק זיין, נאָר סיידען אז דער דיין וועט איהם ווייזען א בפירוש׳ען פסוק אין דער תורה — דער דיין האָט גענומען א גרויס חומש, אויפגעמישט אויף צוויי ערטער אין סוף סדרה, ווי עס שטייט דריי פאי׳ן, און דריי סמכ׳ן, און ווייזענדיג דעם דאָרפסמאַן זאָגט ער צו איהם צו ווייסטו ווי עס מאַכט? — ניין — האָט ער געענטפערט, אויב אזוי וועל איך דיר זאָגען ווי עס מאַכט: „סאָנדזיש סאַם סאָביע פּלאַטשיש פּרזינאַימניע פּאָלאָוועֿ״ — זאָגאר ווען זאָלסט דיר אליין פסקענען, דארפסטו אויך על כל פנים העלפט בעצאָהלען, אך, טאַקע! האָט דער דאָרפסמאַן מיט איבעררא
שונג אויסגערופען און

מקיים פסק געווען, א צופריעדענער, אז ער האט בפירוש געזעהען דעם פסק אין די תורה...

557

דער „בעל שם טוב" ז"ל פלעגט זאגען, „סור מרע ועשה טוב" זאלסט ארויסנעמען דאס שלעכטע פון דעם שלעכטען מענטש, און דאן מאכען פון איהם גוט...

558

דער רבי ר' זושא ז"ל האט געזאגט „כי הלל רשע על תאות נפשו" דער רשע וועט זיך זאגער נידעריג האלטען ווי „הלל" וואס איז געווען א גרויסער „עניו" (שבת ל"א) אויב עס איז נאר מעגליך דורך דעם צו ערפילען זיינע תאוות...

559

אויך פלעגט ער זאגען „מדבר שקר תרחק" (שמות כ"ג) דורך רעדען שקר טוהסטו זיך דערווייטערען פון אייבערשטען...

560

דער סאדיגורער רבי ז"ל האט געטייטשט די רש"י „אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים" (ויקרא כ"א) צו ווארענען די וועלכע זענען גרויס אין לערנען, „על הקטנים" זיי זאלען זיין ביי זיך קליין...

561

דער רבי ר' הירש מלך דינאווער ז"ל דער מחבר פון בני יששכר איז געווען א ארימאן, איינמאל האט איינער איהם איבער געלאזט 2 גראשען, האט די רעבעצין געגעבין א שכנ'טע א גראשען, זי זאל קויפען 2 בייגעל, די שכנ'טע איז געווען טויבליך, האט זי אנשטאט בייגעל געקויפט פאפיער צום שרייבען, האט די רעבעצין דאן איהר אויסגעגעבין דעם צווייטען גראשען און נאכאמאל געשיקט נאך בייגעל, האט די שכנ'טע ווידער געברענגט טונט און פעדער, האט דער רבי געזאגט צו די רעבעצין, „די זעהסט דאך אז מען הייסט פון אויבען שרייבען", און ער האט זיך גענומען אויפשרייבען זיינע חידושים אויף תורה...

562

דער רבי ר' זושא ז"ל האָט געטייטשט „רם ד' ושפל יראה" דאָס רוממות פון באַשעפער קען נאָר זעהן דער וואָס איז ביי זיך שפל'דיג...

563

דער „שרף" האָט געזאָגט דעם טייטש פון דעם מאמר חז"ל. „ראיתי בני עליה והמה מועטים" (ב"ב י') כ'האָב געקלערט און געזוכט — פאַרוואָס האָבען זיי זוכה געווען צו קומען צו דער מדריגה, פון „בני עליה" — האָב איך געזעהן והמה מועטים, ווייל זיי זענען ביי זיך מועטים ווענינ און נידעריג ביי זיך זעלבסט...

564

צום רבי'ן ר' מאיר פרימישלאַנער ז"ל. איז אמאָל געקומען א יוד א פעל הענדלער, און זיך פאַר איהם בעקלאָגט אַז דער פרייז פון פעל איז זעהר געפאַלען, און ער האָט גראָד ליגען אַ גרויסען, קוואַנטום סחורה, אַזוי אַז עס שטעהט איהם צו פערלירען, כמעט ס'גאַנצע פערמעגען, האָט דער פרימישלאַנער ז"ל געענטפערט: „עס שטעהט דאָך — ליהודים היתה אורה" — אַז אַ יוד האָט ליגען פעל... (עור) „ושמחה וששון" — זאָל ער זיין פרעהליך און לוסטיג „ויקר" — ווייל עס וועט טייערער ווערין, און דער פרייז איז טאַקע פיעל געשטיגען, אַזוי אַז ער האָט פערקויפט די סחורה מיט אַ גרויסען רווח...

565

א דאָרפסמאַנ'ס אַנ'איידעם, איז געקומען צו ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל, זיך פערקלאָגען אויפ'ן שווער, דעם דאָרפסמאַן, אַז ער האָט איהם צוגעזאָגט קעסט און וויל נישט געבען, און מאַהנענדיג איהם די קעסט האָט ער איהם נאָך גוט אָנגעקלאַפּט די ביינער, און אַ קוה וועלכע ער האָט איהם געגעבען אַלס נדן האָט ער איהם אויך צוגענומען. האָט דער פרימישלאַנער ז"ל גע'פסק'ענט אַז דער שוועהר זאָל איהם פאַר דעם אַלעם געבין 24 רענדלעך, ווייל ס'שטייט „הקשת„ פאַר די קעסט „שנים עשר" 12 רענדלעך, „וקליפה" פאַר די קלעפּ „שלשה" 3. „וקנמון" פאַר די קוה נעמען „תשעה" 9. ס"ה 24...

566

דער דובנער מגיד ז"ל — פאַהרענדיג אַ מאָל אין אַ געוויסע שטאָדט אריין אויף שבת, איז ער אָהן געקומען פרייטאָג אין אַ דערבייאיגען דאָרף, ווי עס

האָט געוואוינט אַ יודישער ארענדאר, וועלכער האָט געהאַלטען בײ זיך אַ איידעם אַ לערנער, אויף דעם דובנער׳ס פראַגע װי װײט עס איז נאָך אין שטאָדט אריין האָט דער יונגערמאַן געענטפערט: עס איז נאָך זעהר װײט, מעהר װי אַ מײל, און איהם גלײכצײטיג געבעטען, אז ער זאָל דאָרטין האַלטען שבת, וואָס דער מגיד האָט טאַקע ערפילט אין אַ גאַנצען שבת מיט איהם פערבראַכט אין לערנען. אַ לאַנגע צײט שפּעטער איז דעם דובנער מגיד נאָך אַ מאָל אויסגעקומען צו זײן אין זעלבען דאָרף פרײטאָג דער זעלבער איידעם איז שוין דאַמאָל׳ס געװען סוחר, אויף די פראַגע װי װײט עס איז אין שטאָדט אריין — האָט דער יונגערמאַן געענטפערט: „זעהר נאָנט לערך אַ תחום שבת״, איהר קענט נאָך גײן אין שטאָדט אריין, האָט דער דובנער מגיד ז״ל זיך אָנגערופען צו איהם, דער נביא טרויערט, „על מה אבדה הארץ״ (ירמיה ט׳) צוליעב וואָס איז פערלוירען געוואָרען די ערד, דער וועג איז קלענער געוואָרען, פריהער איז געװען אין שטאָדט אריין אַ מײל, און יעצט איז קוים אַ תחום שבת? — „על עזבם את תורתי״ — װײל דער יונגערמאַן האָט פערלאָזט די תורה, און נישט װעלענדיג שמועסען אין לערנען שיקט ער דעם מגיד, אַוועק אין שטאָדט אריין...

567

א חסיד האָט זיך געזעגענט פאַר דעם רבי׳ן ר׳ יצחק פון סקווערא ז״ל, אַז ער האָט ניט קײן שום קוועלע אויף פרנסה, האָט דער רבי געענטפערט, דוד המלך זאָגט „מאין יבא עזרי״ פון גאָר נישט קען קומען מײן הילף „עזרי מעם ד׳״ אויב דער אײבערשטער װעט מיר העלפען „עושה שמים וארץ״ אַזוי װי דער אײבערשטער האָט באַשאַפען הימעל פון גאָרנישט, אַזוי קען ער דאָך אויך בײ מיר פון גאָר נישט מאַכען ממשות׳דיגס, אין עס זאָל זײן אויף פרנסה...

568

דער רבי ר׳ ברוך ז״ל פון מעזיבוז האָט געטײטשט אין סליחות, „בראותי כל עיר על תלה בנויה״ דאָס וואָרט „עיר״ מײנט מען התעוררות ערוואַכונג, צו אַלע זאַכען איז דאָ התעוררות, נאָר „ועיר אלקים״ התעוררות צו אַ יודישע זאַך וואָס השי״ת האָט געבאָטען, דאָס איז לײדער „מושפלת עד שאול תחתי׳״...

569

פאַר וואָס ווען מען בעהט אויף אַ רפואה, זאָגט מען „רפואה שלימה מן השמים״ אַנ׳אויסנאַהם נוסח פון אַלע אַנדערע בקשות? נאָר דער מענטש איז באַשאַפען

געוואָרען פון פיער געגענשטאַנדען, ערד, ווינט, פייער, וואַסער, און אַ שלאַפקייט מאַכט זיך דערפון, וואָס איין געגענשטאַנד שטארקט זיך אויפ'ן צווייטען, דעריבער בעט מען, אז דער אייבערשטער זאָל שיקען אַ רפואה „שלמה" ער זאָל שלום מאַכען צווישען די געגענשטאַנדען „מן השמים" אזוי וויא ער האָט געטוהן ביי די הימלען וואָס די חז"ל זאָגען „שמים אש ומים" (זה רש"י פ' בראשית) ער האָט שלום געמאַכט צווישען פייער און וואַסער אַזוי ווי עס שטייט „עושה שלום במרומיו"...

570

דער דובנער מגיד ז"ל האָט געזאָגט פאַרוואָס הייסט דער יצר הרע „כסיל"? ווייל יעדערין סוחר רופט מען אָן לויט די סחורה מיט וועלכע ער האַנדילט, דעריבער הייסט ער „כסיל" ווייל ער האַנדיל מיט נאַרישקייטען...

571

צום רבי'ן ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל איז געקומען אַ יוד און זיך בעקלאָגט אויף אַ צווייטען אַז ער וויל איהם אויסדינגען אַ געשעפט, האָט איהם ר' מאיר'ל געזאָגט, עס מוז דען זיין דוקא דאָס געשעפט, דינג דיר אַ צווייט געשעפט, — זאָגט יענער איך בעט דעם רבי'ן ער זאָל מיר געבין אַ ברכה דערויף, — האָט ר' מאיר'ל ז"ל געזאָגט צו איהם, — „דברים" דו האָסט מיט איינעם אַ „דין ודברים" אַ סכסוך, ווייל ער וויל דיר אויסדינגען אַ געשעפט, „ואתחנן" איך וועל בעטען דעם אייבערשטען, דו זאָלסט מצליח זיין, אָבער „עקב" דערווייל איידער וואָס-ווען, „ראה" זעה דוך ארום, און דינג דיר אַ אנדער געשעפט און „שופטים" נאַכהער זאָלסטו דיך מיט יענעם משפט'ן ביים בית-דין, „תצא" די וועסט אַרויס פון דעם געשעפט, און „תבא" וועסט אריין קומען, אין דעם נייעם געשעפט, נצבים דו וועסט גוט שטיין „וילך" עס וועט דיר גוט געהן „האזינו" האָסטו פערשטאַנען, „וזאת הברכה" דאָס איז מיין ברכה...

572

דער רבי ר' שמעלקע ניקעלשבורגער ז"ל איז אַ מאָל געווען אונטער וועגינ'ס אין אַ דאָרף, האָט איהם אַ אומבעקאַנטער קצב געפרעגט, אויב ער איז אַ שוחט, ווייל איך האָב אַ בהמה צום שעכטין, און דער שוחט וואוינט זייער ווייט, — ענטפערט איהם דער רבי, יאָ! נאָר איך בעט פון דיר אַ קלייניגקייט, די זאָלסט מיר בּאָרגען אויף אַ פּאָר טאָג 20 קראָנען, זאָגט צו איהם דער קצב, קען איך דען בּאָרגען געלד אַ מענטש וואָס איך קען איהם ניט, האָט דער רבי

ר' שמעלקע געענטפערט, הער זשע אַליין צו, וואָס די זאָגסט, 20 קראָן. אזא קליינינקייט האָסטו מורא צו באַרגען, טאָ ווי אַזוי ווילסטו מיר גלייבען, אַז איך בין אַ שוחט, און די האָסט ניט קיין מורא פאַר קיין נבילות וטריפות, — דער קצב האָט זיך פאַרשעמט, און צו געזאָגט אַז ער וועט שוין נזהר זיין...

573

ר' הערשעלע זדיטשובער ז"ל פלעגט זאָגען, אַז אַ יוד דאַרף אין זיך האָבען די סימנים פון אַ בהמה טהורה! „מעלה גרה" פון לשון — „עשרים גרה השקל" ד. ה. ער זאָל מעלה זיין געלד אויף צדקה, און „מפריס פרסה" פון לשון „פרוס לרעב לחמך" ער זאָל אויך אָרימע געבין צו עסין...

574

צו ר' נח לעכעוויטשער ז"ל איז אַמאָל אריינגעקומען אַ חסיד אין געבעטען אַ עצה אויף איינערלעכע התעוררות אין הכנעה. דער זייגער האָט גראָד געקלינגען אַ געוויסע שעה, האָט דער רבי צו איהם געזאָגט, מען בעדאַרף ניט קיין בעסער מיטעל ווי עס איז אָט דאָס קלינגען פון זייגער, בערעכענדיג זיך: עס איז שוין אַדורכגעגאַנגען, נאָך אַ שעה פון מיין לעבען, און וואָס האָב איך אויפגעטוהן אין אָט די שעה, פון דעם אַליין קען מען קריגען הכנעה, — דעם זעלבען טעם זאָגט אויך די וועלט, פאַר וואָס מען גיט דעם חתן אַ מתנה אַ גאָלדענעם זייגער, צו וויסען אַז די צייט איז גאָלד, — אויך פלעגט זאָגען דער חי' הרי"ם „ואם לא עכשיו אימתי" אַז ניט „עכשיו" ווען וועסט די קענען צוריק מתקן זיין דעם „עכשיו" דער עכשיו און דעם זמן וואָס די רעדסט דער וועט דאָך שוין קיינמאָל ניט זיין, יעדער זמן האָט אַ באַזינדערען עכשיו...

575

ר' מרדכי לעכעוויטשער ז"ל האָט געפלעגט טייטשען, דאָס וואָס מען בעהט אויף פרנסה „בהיתר ולא באיסור" אזוי: „בהיתר" מ'זאָל זיין אויפגעבינדען פונ'ם געשעפט, „ולא באיסור" — און נישט מ'זאָל זיין דערין אָנגעבינדען...

576

דער מאהליבער רב ז"ל איז אַמאָל, געהענדיג נאָך קמחא דפסחא, אריינגעקומען צו אַ אויפגעקומענעם גביר, בעת ווען ער האָט טאַקע בעמערקט די פערשענערטע וואוינונג און דאָס פריש איינגעקויפטע מעבעל, האָט ער זיך גערעכט אויף אַ פיעל גרעסערע סומע געלד, זעהענדיג אָבער אַז ער גיט דאָס

זעלבע ווי פאר א יאהרען, האט ער דערויף געזאגט דעם פסוק אין (תהלים ק"י) „הון ועושר בביתו", דאס רייכטום דערקענט מען אין זיין וואוינונג ס'ווערט יעדעס מאל גרעסער, — „וצדקתו עומדת לעד" — דאגעגען די צדקה בלייבט שטעהען אויף איין ארט, אויף אייביג...

577

דער רבי ר' יונתן ז"ל האט א מאהל-גייענדיג אין בית המדרש אריין, — זיך געטראפען מיט'ן פירשט פין שטאדט, וועלכער האט איהם געפרעגט וואוהין ער געהט, כ'וויס נישט ? — האט ער געענטפערט, דער פירשט האט אנגענומען די תשובה פאר א גרינגשעצונג, און האט געהייסען איהם איינזעצען אין תפיסה אריין, האט דער רבי ר' יונתן ז"ל צו איהם געזאגט, ווען איהר וואלט מיך געפרעגט וואוהין איך רעכען צו גיין וואלט איך אייך געזאגט, אבער וואוהין איך געה ? פונוואנען וואלט איך עס געוואלט וויסען ? אט האב איך טאקע גערעכענט צו געהן אין בית המדרש אריין, און בין גאר געגאנגען אין תפיסה אריין, דעם פירשט איז די תשובה שטארק געפעלען געווארען, און האט זיך טיעף ענטשולדיגט פאר איהם, און איהם פריי געלאזט פון תפיסה...

578

דער דובנער מגיד ז"ל האט געזאגט, אין תהלים געפינט זיך פיער מאל „אשרי", : „אשרי האיש אשר לא הלך", „אשרי העם יודעי תרועה", „אשרי תמימי דרך", „אשרי יושבי ביתך" — דאס איז מרומז אויף די וועגען וואס א מענטש מאכט אדורך בכדי צו פערדינען די פרנסה, דאס בעסטע איז „אשרי יושבי ביתך" צו זיצען אין דער היים און צו האבען פרנסה בכבוד, ווייטער איז פערהאן איינער וואס פאהרט ארום אין די פרעמד האנדלען, אבער ער פאהרט און א קאטש מיט גלעקלעך מיט רעש, און געפילדער, דאס איז „אשרי העם יודעי תרועה", דאס דריטע איז איינער וואס פאהרט אונטער וועגענ'ס מיט א איינפאכען וואגען, נאר על כל פנים גייהט ער ניט צו פיס, ס איז „אשרי האיש אשר לא הלך" אין אויב ער קען צו דעם אויך ניט יכען, זאל ער האטשע בעטען אז ער זאל האבען גאנצע שיך אויפ'ן וועג, איז „אשרי תמימי דרך"...

געזעצט ביי ר' ישראל חיים וויינבערג בילגורייא.

Druk. „Globus", Warszawa

זעקסטער העפט.

579

פאר'ן גאון ר' ישראל סאלאנטער ז"ל האט מען זיך אמאהל בעקלאגט אויף א געוויסע שטאדט, אז דארט גיט מען נישט קיין צדקה די ארימע לייט וואס קומען אין די שטובען, און אין רוב שטיבען, אפילו ביי פרומע יודען, ענטפערט מען זיי! האט נישט קיין פעראיבעל וואס מ'גיט אייך נישט, — האט ר' ישראל סאלאנטער ז"ל דערויף געענטפערט! אז אפילו א יוד, וועלכער איז אנגעזאפט מיט תורה ומצות נאר ער פיהרט זיך אזוי מיט צדקה, איז זיין עונש אויף יענער וועלט, אז מען שטעלט איהם אוועק ביי די טיהר פון גן עדן און מען זאגט צו איהם! האט נישט קיין פעראיבעל וואס מ'לאזט אייך נישט אריין...

580

דער רבי ר' אברהם יעקב ז"ל פון סאדיגורע האט געפלעגט טייטשען, „ודורשי ד' לא יחסרו" אז די צדיקים פעלט גאר ניט, ווייל „כל טוב" אלעס איז ביי זיי גיט, וואס דער אייבערשטער מאכט מיט זיי, זענען זיי מקבל באהבה...

581

צו ר' יחזקאל'ע קוזמיר ז"ל איז א מאהל געקומען איינער פרעגען א עצה אין מסחר, — האט ער איהם גאר ניט געענטפערט: דער מענש האט אבער געזעהען ווי עס גייט צו א חסיד נאך איהם, און פרעגט אויך א עצה אין מסחר, און איהם האט ער יא געענפערט א קלארע תשובה, גייט דער מענש נאך א מאהל צו צום רבי'ן, און פרעגט פאר וואס האט איהר מיר גאר ניט געענטפערט, און יענעם, יא? האט ר' יחזקאל'ע ז"ל געזאגט, איך וועל דיר געבין צו פערשטעהען מיט א משל, א סוחר וואס האט אגאנצע טאג איינגעקויפט סחורה אויף א יריד, ווען ס'איז שוין געווען שפעט ביי נאכט, וועלענדיג א היים פארען, האט ער זיך דערמאנט, אז ער האט ניט קיין סמאלע צושמירען די רעדער, און אלע געוועלבער זענען שוין געשלאסען, האט איהם דער סוחר פון יריד בארוהיגט. און איהם

געגעבין א ביסעל סמאַלע וואָס ער האָט געהאָט פאַר זיין אייגענעם וואָגען, דערווייל האָט איינער וואָס האָט אויך באַדאַרפט סמאַלע געזעהען דאָס, לויפט ער צו צום סוחר ער זאָל איהם פערקויפען סמאַלע, זאָגט דער סוחר, צו בין איך דען אַ סמאַלע הענדלער, יענער האט ביי מיר געקויפט סחורה, טוה איך איהם אויך די טובה אין גיב איהם צו אַ ביסעל סמאַלע, ווייל די געוועלבער זענען שוין צו געשלאָסען, אָבער דו ווילסט נאָר בלויז סמאַלע, צו בין איך דען אַ סמאַלע סוחר?, — אַזוי איז מיט דיר דער חסיד, וואָס איך האָב געענטפערט אין מסחר, ער איז עוסק אין חסידות, און שטענדיג פרעגט ער מיך עצות אין חסידות, ממילא אַז עס טרעפט אַ מאָהל ער פרעגט מיך אין מילי דעלמא ענטפער איך איהם אויך, אָבער דו קומסט דאָך נאָר בלויז פרעגען אין מסחר זאַכען און גשמיות זאַכען, טאָ ווילסטו דאָך בלויז סמאַלע, צו בין איך דען א סמאַלע סוחר...

582

דער גאון ר׳ יצחק אייזיק הלוי ז״ל מחבר פון „דורות הראשונים״, איז אַ מאָהל זייענדיג אין קראָקע, בעעהרט געוואָרען מיט אַ ספר פון אַ באַקאַנטען גאון אין גאַליציען, דאָס ספר איז געווען געווידמעט צו פערענטפערין 80 תירוצים אויף איין וועלט׳ס קשיא, האָט ר׳ יצחק אייזיק זיך אָנגערופען, דער מחבר זוכט אויף איין קושיא 80 תירוצים, דאַגעגען איך בעמיה זיך, פאַר 80 קשיות — איין תירוץ צו געפונען...

583

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פלעגט זאָגען „וירא מנוחה כי טוב — ויט שכמו לסבול״ אַז אַ מענש וויל האָבען מנוחה, זאָל ער זיך צו געוויינען סובל צו זיין אַלע זאַכען וואָס עס גייט אויף איהם אַדורך...

584

דער רבי ר׳ יחיאל מאיר ז״ל פון גאסטענין האָט געטייטשט דעם מאמר חז״ל, „קשין מזונותיו „של אדם״ כקריעת ים סוף״ (פסחים קי״ח) עס איז נאָר שווער די מזונות וואָס קומען פון אַ מענש, אַ „בשר ודם״, — אַזוי ווי קריעת ים סוף...

585

א פרייער וואָס האָט שטאַרק דערקוטשעט דעם רבין ר׳ מאיר׳ל פרימישלאַנער

ז"ל, האָט געזאָגט צום משמש ער זאָל צוברעכען דעם אויוועו, באלד נאָכדעם איז יענער געשטאָרבען, האָט דער משמש געפרעגט! רבי וואָסער שייכות האָט דאָס געהאט מיט דעם אויוועו? האָט ר' מאיר'ל ז"ל געענטפערט מיט אַ שמייכעל: עס שטעהט דאָך בפירוש, „שובר אויבים ומכניע זדים", אַז מען צוברעכט דעם אויוועו, האָבען די רשעים אַ מפלה... [אין אמת'ן איז דאָס געוועו עפ"י סוד].

586

דער רבי ר' משה ז"ל פון קאָברין, האָט געטייטשט, „כי אני ד'" — אַז איהר וועט וויסען אַז איך בין ג–ט „רופאיך" דאָס אַליין וועט איך היילען...

587

דער רבי ר' ברוך ז"ל פון מעזיבוז האָט געטייטשט דעם מאמר חז"ל „בפני נכתב ובפני נחתם" (גיטין ב') אין פנים פון מענטש איז אַלצדינג אויפגעשריבען און אויפגעחתמנ'ט...

588

דאָך האָט ער געזאָגט „שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ד' אלקיך נותן לך" — זאָלסט מאַכען אַזעלכע „רבנים" וואָס זיי זאָלען אין דיר אַריינגעבען דעם „ד' אלקיך"...

589

דער רבי ר' אבר"הם סלאָנימער ז"ל האָט געטייטשט, דעם מאמר חז"ל „עד ארבעין שנין מיכלא מעלי, מכאן ואילך משתי מעלי" (ביז פערציג יאָהר איז עסין בעסער, — פון פערציג יאָהר, איז טרינקען בעסער), ביז 40 יאָהר ווען מ'הייסט נאָך אַ יונגערמאַן, זאָגט דער יצר הרע צו איהם לעב צו אַ גוטען טאָג, און יודישקייט וועסט די עוסק זיין אויף די עלטער, זאָלסטו איהם ענטפערן: „מיכלא מעלי" אַז ביי עסין איז וואָס פרישער איז בעסער, אַזוי אויך איז גלייכער אין די יונגע יאָהרען עוסק צו זיין אין יודישקייט, „מכאן ואילך" אַז דער יצר הרע קומט ווייטער אויף די עלטער, און זאָגט ווי אַזוי קענסטו אויף די עלטער דאַווענען, לערנען, די ביסט דאָך אַ צובראָכענער מענש, אַ שוואַכער, גלייכער אויף די עלטער צופערברענגען מיט גוטע עסין און טרינקען. זאָלסטו איהם ווייזען אַ ביישפיל. „משתי מעלי" אַז ווין וואָס עלטער איז דאָס בעסער — אַזוי ווי די חז"ל זאָגען „יין ישן דעת זקנים נוחה הימנו" (עירובין ס"ה) אַלטער ווין בארוהיגט דעם דעת פון די אַלטע לייט, ווייל וואָס עלטער איז דאָס בעסער...

590

נאָך האָט ער געזאָגט, „נחמו נחמו" די גאַנצע טרייסט איז וואָס דער אייבערשטער רופט אונז „עמי" נישט „עם" נאָר „עמי יאמר אלקיכם"...

591

נאָך האָט ער געזאָגט. „שש אנכי" — דער „אנכי" אַליין האָט זיך געפרייט ווייל — „על אמרתיך" ווייל דו אַליין האָסט איהם געזאָגט, ווייל „אנכי וכו' מפי הגבורה נאמרו" (מכות כ"ג)...

592

נאָך האָט ער געזאָגט. „הקורא את המגילה למפרע לא יצא" (מגילה י"ז) איך יעדען דור, דאַרף דעם מענש זיין גלייך ווי ביי איהם אַליין וואָלט געווען דאָס נס פון פורים, אָבער אַז ער לייענט די מגילה „למפרע" אַז אַמאָהל איז אזוי געווען דאַן „לא יצא"...

593

נאָך האָט ער געזאָגט. „איזהו חכם הלומד מכל אדם", דער נאַר לערינט נישט פון יענעם, ער האָט נאָר „זיין שכל" אזוי ווי די וועלט זאָגט יעדער נאַר האָט זיין שכל, ניט יענעמ'ס, אָבער אַ חכם לערינט פון יעדען מענש, האָט ער דאָך יענעמ'ס שכל אויך...

594

דער רבי ר' שלום בעלזער ז"ל האָט געטייטשט, „ישא ברכה מאת ד'" אַז אַ אַ מענש קריגט אַ ברכה און אַ טובה, ער ווערט געהאָלפען, זאָל ער ניט זאָגען „כחי ועוצם ידי", נאָר ער זאָל וויסען „מאת ד'" אַז דאָס איז פון אייבערשטען, „וצדקה מאלקי ישעו" אויך אַז עס איז נאָר אַ צדקה פון באַשעפער אָבער ניט ער האָט זיך דאָס פערדינט...

595

דער רבי ר' ישראל'טשע ריזינער ז"ל האָט געטייטשט דעם פסוק „כי הנה יוצר הרים ובורא רוח, ומגיד לאדם מה שיחו" (עמוס ד') אויב אַ מענש רעדט אַ וואָרט וואָס מ'דאַרף ניט, זאָל ער ניט זאָגען, וואָס האָב איך דען

געטוהן, רייד זענען דאָך נאָר א בלויזער ווינט פון מויל, עס האָט ניט אין זיך קיין ממש, דערויף זאָגט דער פסוק, השי״ת האָט באַשאַפען בערג, וואָס זיי האָבען א ממש, און האָט באַשאַפען ווינט וואָס דאָס האָט ניט קיין ממש, פונדעסטוועגען האָט דער ווינט א כח איינצוליינגען גאַנצע בערג, „ומגיד לאדם״ דאָס זאָגט דעם מענטש „מה שיחו״ וואָסער פעולה דער בלויזער דיבור קען ברענגען...

596

דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געפרעגט, עס שטייט „אמת מארץ תצמח״ (תהלים פ״ה) וואָס פאַר זייעט מען אז עס זאָל אַרויס וואַקסען דער אמת? האָט ער געענטפערט: אז מען באַגראָבט דעם שקר אין דער ערד, וואַקסט אַרויס דער אמת...

597

דער „חוזה״ ז״ל פון לובלין האָט געטייטשט „אוהב שלום ורודף שלום״ (אבות) „אוהב שלום״ גייט אַרויף אויף די צדיקים עס זאָל זיין ביי זיי שלום, „ורודף שלום״ גייט אַרויף אויף די רשעים, אז אהרן הכהן האָט פון זיי אַוועק געיאָגט דעם שלום, ווייל די חז״ל זאָגען „פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם״ (סנהדרין ע״ב)...

598

נאָך האָט ער געזאָגט: אויף דעם מאמר חז״ל „הבא לטהר מסייעין אותו, הבא לטמא פותחין לו״ (יומא ל״ח) פאַרוואָס ביי טהרה איז דאָ א סיוע, און ביי טומאה איז נאָהר פותחין? ווייל „הבא לטהר״ וויל ער זיך דאָך מתחבר זיין צום אמת, און „אמת יש לו רגלים״, קען דער אמת קומען צום מענטש איהם מסייע זיין, אָבער „הבא לטמא״, וויל ער זיך דאָך מקרב זיין צום שקר, און „שקר אין לו רגלים״ (שבת ק״ד) קען ער איהם ניט מסייע זיין...

599

דער גאון ר׳ חיים וואָלאָזינער ז״ל פלעגט זיין א געוואַלדיגער „רודף שלום״ ער פלעגט זאָגאַר זיך אַריינמישען אפילו אין א מחלוקת צווישען פּראָסטע מענטשען, צו מאַכען שלום, איינמאָל האָט איהם א מקורב געפרעגט: רבי! עס איז דאָך ניט לויט אייער כבוד? — האָט דער גאון געענטפערט, ווען עס האַלט ביי שלום מאַכען, דאַרף מען אפילו זיך אַראָב לאָזען, נידעריג האַלטען, א טרעט אונטער זיך, אַבי צו מאַכען שלום, א ראיה צו דעם פון די גמרא, „צריך

שיפסע ג׳ פסיעות לאחוריו, ואח״כ יתן שלום״ (יומא נ״ג) איידער מען זאָגט עושה שלום ביי ענדע „שמנה עשרה״ זאָל מען צוריק גיין דריי טריט אונטער זיך, דאָס איז א רמז אַז צו שלום מאַכען, דאַרף מען אפילו דריי טריט אונטער זיך צוריק גיין, זיך נידעריג האַלטען, אונטער דעם כבוד זיינעם, אַבי עס זאָל אַרויס קומען דערפון שלום.

600

ר׳ מענדיל קאסובער ז״ל פלעגט זאָגען אויף דעם וואָס חסידים טרינקען „לחיים״ און דורך דעם ווערט מען געהאָלפען פון אַלעם שלעכט׳ס (זעה נומער. 150 218) ווייל „לחיים״ בעטרעפט ווי דאָס וואָרט „מנהג״ און א „מנהג״ צוברעכט א „דין״ אַזוי ווי די חז״ל זאָגען „מנהג מבטל הלכה״ אַ מנהג איז מבטל אַ דין. (ירושלמי בבא מציעא פרק השוכר את הפועלים, ומסכת סופרים פי״ד–י״ח) די שלעכטע דינים וואָס איז נגזר געוואָרען אויף דעם מענש.

601

דער גאון ר׳ פנחס הורוויץ ז״ל דער מחבר פון „הפלאה״ האָט א מאָל געזאָגט, צו אַ עושר וואָס איז געוועזן אַ „עשיר מכחש״ – עס שטייט „איש דמים ומרמה יתעב ד׳״ (תהלים ה׳) די חז״ל זאָגען „ארבעה אין הדעת סובלתן״ איינער פון זיי איז „עשיר מכחש״ (פסחים קי״ג) דאָס מיינט מען „איש דמים״ אַ מענטש וואָס האָט געלד, „ומרמה״ און דאָך איז ער אַ „רמאי״ יתעב ד׳...

602

ר׳ מאיר׳ל ז״ל פון פרימישלאַן האָט געטייטשט דעם פסוק אין תהלים קאַפּיטעל ב׳ „אספרה אל חוק״ אַז איך טו רעדין און זאָרגען וועגען פרנסה, („חוק״ איז פרנסה, אַזוי ווי עס שטייט „הטריפני לחם חוקי״ משלי ל׳), „ד׳ אמר אלי בני אתה״ זאָגט דער אייבערשטער די ביסט דאָך מיין זיהן, צו פערמיידט דען אַ פאָטער די פרנסה פון זיהן, „אני היום ילדתיך״ ביסטו דען היינט געבוירען געוואָרען איך שפייז דאָך דיר פון דיין געבוירען אָן ביז היינט, „שאל ממני״ נאָר בעהט פון מיר, טו תפלה, „ואתנה״ וועל איך דיר אַלעס געבען...

603

דער רבי ר׳ יצחק׳ל ראדווילער ז״ל האָט געזאָגט: „לך יום אף לך לילה״ (תהלים ע״ד) „לך״ אַז אַ מענטש טוט אַ מצוה נאָר בלויז פאַר דעם אייבערשטען וועגין „לשם שמים״ „יום״ דאָס לייכט אַזוי ווי דער טאָג „אף לך״

אָבער אַז ס'איז נאָר בלויז „אויך” פאַר דיר, און פאַר זיך מיינט ער אויך, ער האָט זיין אייגענע נגיעה אויך דערביי „לילה” דאָס איז פינסטער אזוי ווי די נאַכט...

604

א גאון האָט געטייטשט „איש צדיק תמים היה בדורותיו” ער האָט זיך געפירט מיט זיין דור, מיט צדק, און תמימות...

605

ר' יצחק'ל וואָרקער ז"ל, האָט געזאָגט „אין מחזיקין במחלוקת” (סנהדרין ק"י) מחלוקת האָט ניט קיין חזקה...

606

איינער א „קל שבקלים” פערשטעלענדיג זיך פאַר א חסיד, און א „ירא שמים” איז אריינגעקומען צום אלעקסאַנדער רבי'ן ז"ל, האָט דער רבי זיך אָנגערופען עס שטייט „ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך” איז דער טייטש אַזוי, די זאָלסט ניט נאַרען דיין חבר מיט דעם, אַז די ביסט אַ „ירא שמים”...

607

דער גאון ר' עקיבא איגר ז"ל איז אַ מאָהל געקומען קיין וואַרשא, זענען איהם אַקעגען געגאַנגען די דאָזערעס, איהם מקבל פנים זיין, צווישען זיי איז געווען א זעלכע וואָס זענען געגאַנגען קורץ געקליידט, האָט ר' עקיבא איגר ז"ל צו זיי געזאָגט: מיר געפונען אַז די יודען זענען געגליכען צו פייער אַזוי ווי עס שטייט „והיה בית יעקב אש” (עובדיה א') די אומות זענען געגליכען צו וואַסער, (שיר השירים ח') אייגענטליך וואַסער איז דאָך שטאַרקער ווי פייער, ווייל וואַסער פערלעשט פייער? נאָר ווען איז וואַסער שטאַרקער ווי פייער אַז דאָס וואַסער רירט אָהן דאָס פייער, אָבער אַז עס איז דאָ אַ צווישענשייד, צום ביישפיעל אַ טאָפּ וואַסער שטייט אויפ'ן פייער, דענסטמאָל איז פאַרקעהרט מאַכט דאָס פייער הייס דאָס וואַסער, אָבער ניט דאָס וואַסער מאַכט קאַלט דאָס פייער, — דער צווישענשייד ענדיגט ר' עקיבא איגר ז"ל — איז דער יודישער לבוש, אָבער אַז איהר נעמט אַראָב דאָס צווישענשייד, איז טאַקע דאָס וואַסער שטאַרקער ווי דאָס פייער...

608

דער אלטער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט, „אשרי אדם לא יחשוב ד' — לו

עון" (תהלים ל"ב) וואיל איז דעם מענטש, וואס אז אויב ער טראכט ניט נאר איין רגע אין עבודת ד', איז דאס שוין ביי איהם גערעכענט פאר א עון...

609

א יונגערמאן איז א מאהל אריין געגאנגען זיך געזעגענען מיט דעם אלטען קאצקער רבי'ן ז"ל, דער יונגערמאן איז געווען זעהר א שארפער, האט דער קאצקער רבי ז"ל געזאגט צו איהם, עס שטייט אין קהלת, „ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלקים, „דבר" איז טייטש א ענין, יונגערמאן מען זאגט דיר דרייא דיך ניט שארף ארויף אין אראפ, אויף צו געבין נייע ענינים, „כי אלקים בשמים ואתה על הארץ" שייגאץ מיט ווענען האנדילס די, „ע"כ יהיו דבריך מועטים"...

610

נאך האט ער געטייטשט „והבל הביא גם הוא" הבל האט זיך אליין אויך מיט געברענגט פאר א קרבן...

611

נאך האט ער געטייטשט, לא יהיה בך אל זר" „לא יהיה" עס זאל ניט זיין „בך" אין דיר, „אל" גאט „זר" פרעמד...

612

דער רבי ר' מאיר'ל אפטער ז"ל האט געזאגט, „הכל מודים דבעצרת במי בעינן לכם" (פסחים דף ס"ח) אז שבועות צו קבלת התורה האט מען אייך יודען באדארפט, וואס איהר האט מקבל געווען די תורה, ווען ניט דאס וואלט די וועלט צוריק חרוב געווארען, (ועה שבת פ"ז)...

613

דער רבי ר' ברוך ז"ל פון מעזיבוז האט געזאגט, „יעלזו חסידים בכבוד" עס וועט קומען א צייט וואס חסידים וועלין זיך פרייען מיט כבוד, דאס הייסט זיי זיך פערדינט דערמיט וואס „ירננו על משכבותם" וואס זיי זענען שטענדיג פרייליך אפילו ווען זיי זענען איינגעלייגט, ווען זיי זענען בשפל המצב, זענען זיי אויך אויפגערוימט דערום, זענען זיי דאס ווערט...

דער רבי ר' ברוך האָט געטייטשט, „מה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי" (בראשית ל"א) אז אַ רשע האָט ליעב אַ צדיק דאַרף דער צדיק „מפשפש במעשיו" זיין, (ווייל דער שטייגער פון אַ רשע איז, אז ער האָט פיינד אַ צדיק, און אז ער האָט איהם ליעב איז דאָך אַ סימן אַז ער איז ניט קיין צדיק), דאָס האָט יעקב געזאָגט וואָס איז מיין זינד, וואָס די ברענסט נאָך מיר, די האָסט מיך ליעב...

615

אַ רבי האָט גטייטשט, „את אחי אנכי מבקש" איך בעט שטענדיג אַז איך זאָל זיין צוזאַמען מיט מיינע ברידער...

616

דער בעל שם טוב ז"ל האָט געזאָגט, „הצילני מדמים אלקים" זיי מיך מציל, אז איך זאָל ניט מאַכען דאָס געלד פאַר קיין ג–ט, דאָס איז אויך דער מיינונג, — האָט דער קאָצקער רבי ז"ל געזאָגט — „אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם" איהר זאָלט ניט מאַכען דאָס גאָלד און זילבער פאַר קיין ג–ט...

617

נאָך האָט ער געזאָגט „ואנשי קודש תהיו לי" מענשליך הייליג זאָלט איהר זיין...

618

ר' דוד'ל טאַלנער פלעגט זאָגען, אַנ'אָרימאַן איז כולל אין זיך אַלע ארבעה בנים, אַ חכם, ווייל „לא להכמים לחם", אַ רשע, ווייל „לוה רשע ולא ישלם", אַ תם, עס איז ביי איהם „תם הכסף" אַ „שאינו יודע לשאול", ווייל ער האָט ניט ביי וועמען צו באָרגען...

619

ר' יחזקאל'ע קוזמיר ז"ל האָט געפרעגט, דאָס וואָס רש"י זאָגט אין סוף פרשת חוקת, בשעת די עמלקים האָבען מלחמה געהאַלטען מיט די יודען, האָבען זיי משנה געווען זייער שפראַך, און האָבען גערעדט די כנענ'ישע שפראַך, זיי אָפצונאַרען כדי יודען זאָלען בעטין צום אייבערשטען אַז ער זאָל איבער ענטפערין די „כנענים" אין זייערע הענד, אָבער ניט די עמלקים, אָבער די יודען האָבען געזעהען, אַז די מלבושים זייערע זענען עמלקי'שע, און די שפראַך

איז כנעני'שי, האָבען זיי געבעטין סתם. „אם נתן תתן את „העם" הזה בידי" אייגענטליך פאַר וואָס האָבען די עמלקים, זיך טאַקע ניט אָנגעטוהן מיט כנעני'שע מלבושים אויך? אדרבה עס איז דאָך גרונגער צו טוישען אַ מלבוש ווי אַ שפּראַך? נאָר וויזט אויס אַז מען טוישט דעם לבוש ווערט מען טאַקע אַזוי, דעריבער האָבען זיי מורא געהאַט אַז אויב זיי וועלין זיך אָנטוהן כנעני'שע מלבושים, וועלין זיי טאַקע ווערין „כנענים" — פון דעם קען מען זיך אַרויס לערנען — האָט פערענדיגט ר' יחזקאל'ע ז"ל — ווי ווייט אַ מענטש דאַרף זיין געוואָרינט ניט צו טוישען דעם יודישען לבוש...

620

דער גאון ר' חיים וואָלאָזשינער ז"ל פלעגט זאָגען, אהוב את המלאכה" (אבות פ"א) די זאָלסט ליעב האָבען די מלאכה פון רבנות, דעם שולחן ערוך צו לערנען, די פוסקים, אָבער „ושנא את הרבנות" דאָס רבנות גופא זאָלסטו פיינד האָבען...

621

ר' חיים וואָלאָזשינער ז"ל אין אַ מאָהל אַריינגעקומען אין בית המדרש און געזעהען ווי 2 ישיבה בחורים זיצען און שמועסען דברים בטלים, דערזעהענדיג ר' חיים'ן האָבען זיי זיך פערענטפערט, אַז זיי שמועסין וועגין אַ עצה גובר צו זיין דעם יצר הרע, זאָגט צו זיי ר' חיים, איהר ווייסט וואָס דער יצר הרע זאָגט דערויף: זאָלען זיי זיך פלפל'ען אין דעם ענין ווי אַזוי מיך צו באַקעמפען, דערווייל זענען זיי דאָך מבטל פון לערנען, אָט דאָס איז שוין גענוג פאַר מיר...

622

א רב האָט געטייטשט, דאָס וואָס די חז"ל זאָגען „על מה אבדה הארץ על שלא ברכו בתורה תחלה" (נדרים פ"א) „ברכו" איז טייטש באַריהמען, „והתברך בלבבו" ווייל זיי האָבען זיך ניט צום ערשטען באַריהמט, אויסגישיינט מיט די תורה, נאָר פריער מיט אַנדערע זאַכען, צוליעב דעם „איז אבדה הארץ"...

623

דער לובלינער רב ז"ל הרב שפירא, האָט געזעהען ווי איינער דרייט זיך ביים דאַווענען אין בית המדרש אַרויף און אַראָב, און שטעהט נישט אויף קיין אָרט, זאָגט צו איהם דער רב, — דו ווייסט, דיר קומט אַ „מי שפרע"! דער מענטש בלייבט שטעהען דערשראָקען, און פרעגט דעם רב פאַר וואָס?

אנטפערט איהם דער רב, — ווייל דו ביזט „אינו עומד בדיבורו״ (ב״מ מ״ד)...

624

אויך האָט ער געזאָגט, אויף דעם פסוק „ויהי כאשר התעו אותי וכו׳״ (וירא) זאָגט דער תרגום, והוי כד טעו עממיא וכו׳ יתי קריב ד׳ לדחלתי — זאָגט רש״י אונקלוס תרגם מה שתרגם, וואָס איז דער מיינונג פון רש״י ז״ל, וואָס דערציילט ער מיר? נאָר דער טייטש איז אונקלוס איז דאָך געווען אליין א גר, און איז געוואָרען א יוד, איז דאָך אונקלוס אליין, זעלבסט, א תרגום (א פירוש) אויף דעם וואָס ער זאָגט אין תרגום...

625

דער „הפלאה״ טייטשט „ישבעו ויתענגו מטובך״ ביי עסען איז שייך „שביעה״ זאָט זיין אָבער ניט עונג, ביי געלט איז ווייטער שייך „עונג״ אָבער ניט „שביעה״ ווייל עס שטייט דאָך „אוהב כסף לא ישבע כסף״ (קהלת) „מי שיש לו מנה רוצה מאתים״ (מדרש קהלת רבה) דערויף זאָגט מען „ישבעו ויתענגו מטובך״ אז דער אייבערשטער וויל איינעם גוט׳ס טוהן האָט ערביידע זאכען „שביעה״ מיט „עונג״...

626

דער „בעל שם טוב״ ז״ל האָט געטייטש, „תפלה לעני כי יעטוף ולפני ד׳ ישפוך שיחו״ (תהלים ק״ב) מיט א משל א מלך האָט א מאָהל געלאָזט אויסרופען, צו זיינע בעדינער, אז ווער עס האָט עפעס א בקשה וועט ער ערפילען, האָט איינער געבעטען געלד, דער אנדערער, א גוטען פאָסטען, איז געווען איינער צווישען זיי א קלוגער, האָט ער פערלאַנגט אז ער זאָל שטענדיג קענען רעדין מיט׳ן מלך, און בעטין וואָס ער וועט פערלאַנגען, דאָס איז דער פשט, „תפלה לעני״ זיין תפלה איז, אז „כי יעטוף ולפני ד׳ ישפוך שיחו״ ער זאָל קענען שטענדיג בעטין...

627

דאָך האָט ער געזאָגט „כל רודפיה השיגוה בין המצרים״ (איכה א׳) ווען יודען איז ענג, און דאָך האַלטען זיי זיך פעסט ביי דעם יודישקייט, דענסטמאָהל זענען אפילו די רודפים פון יודישען פאָלק משיג דאָס גרויסקייט פון די יודישע אומה, דאָס איז דער פשט „כל רודפיה״ אַלע רודפים, השיגוה זענען משיג דאָס גרויסקייט פון יודען, ווען, „בין המצרים״ ווען עס איז זיי ענג...

628

ר' נפתלי ראָפּשיצער ז"ל האָט געזאָגט — אין זיין ערשטע דרשה ווען ער איז געוואָרען רב אין ראָפּשיץ, — „ואנכי תולעת" (תהלים כ"ב) און חסידים האָבען דאָך מורא פאַר אַ וואָרים...

629

דער קאָזיניצער מגיד ז"ל האָט געזאָגט, „אשר אין בה מום" אַז אַ מענטש דאַכט זיך אַז ער האָט ניט קיין שום פעלער, איז אַ סימן, „אשר לא עלה עליה עול" אַז ער האָט ניט קיין עול מלכות שמים...

630

ר' פנחס'ל קאָריצער ז"ל האָט אַ מאָהל איינעם געגעבין אַ רפואה, וואָס ס'איז איהם געריגנען בלוט פון די נאָז, ער זאָל אויסטרינקען אַ כוס וויין, האָט מען איהם געפרעגט, ווי שטייט ערגעץ אין די תורה די רפואה? האָט ער געענטפערט, עס שטייט „ובדם ענבים סותה" (ויחי) איז דער טייטש, „ובדם" אַז עס ריגנט אייגעם בלוט, „ענבים" וויין, „סותה" איז זיין רפואה (אסותא אויף גמרא לשון איז טייטש רפואה...

631

דער „חוזה" ז"ל פון לובלין, האָט געטייטשט דעם מאמר חז"ל, „יאה עניותא ליהודאי כברוא סומקא לסוסיא חיוורא" (חגיגה ט') (אָרימקייט איז שיין פאַר יודען, אַזוי ווי אַ רויט צאַמעל צו אַ ווייס פערד), אַ פערד צירט מען נאָר אויס, ווען ער גייט אַרויס אין גאַס אָבער ניט אין שטאַל, אַזוי איז אָרימקייט איז נאָר שיין פאַר יודען, אין גאַס, אָבער אין שטוב איז שיין אַז זיי זאָלען האָבען כל טוב...

632

ר' יצחק אלחנן ז"ל קאָוונער רב פלעגט רופען ר' אייזיל חריף ז"ל — צוליעב זיין טשעפּען די גדולי הדור מיט ווערטליך — איהם גערופען דער ווילדער חריף, אַ מאָהל האָט ר' אייזיל ז"ל דערוועהען ביי איינעם, אַז זיין ספר „עמק יהושע" איז געבונדען צו זאַמען מיט ר' יצחק אלחנן'ס „עין יצחק" נאָר דער „עין יצחק" איז געווען געבונדען פון פאָרענט, רופט זיך אָהן ר' אייזיל מענטשען האַלטען מיך פאַר אַ ווילדען און דאָך האָט מען ר' יצחק אלחנן געבונדען פאַר מיר...

633

ר' משה ליב סאסובער ז"ל האָט געזאָגט, „וקראת לשבת עונג" צו דיין עונג פון שבת וואָס די עסט גוטע מאכלים זאָלסטו דעם שבת אויך מיט רופען צו די סעודה, די זאָלסט רעדין דברי תורה ביים טיש לכבוד השבת, אָבער ניט די זאָלסט בלויז האָבען עונג, צוםביישפיעל, איינער גרייט אָהן א שיינע סעודה פאר א חשובען אורח, און צום סוף גייט ער גאָהר אליין עסין, און בעהט ניט מיט דעם אורח צו די סעודה, אזוי איז אויך, אז איינער עסט די סעודת שבת בלויז פאר זיין תענוג, רופט ער דאָך גאָר ניט דעם אורח — וואָס צוליעב איהם איז די גאנצע סעודה — צו די סעודה. דאָס איז דער פשט „וקראת לשבת עונג" די זאָלסט מיט רופען דעם שבת צו דיין עונג...

634

דער ריזינער ז"ל פלעגט טייטשען, „ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו" (תהלים ל"ז) אז א מענטש איז עובר א עבירה, איז די סיבה דערפון, ווייל ער האָט זיך ניט בארעכענט מיט ישוב הדעת וואָס ער גייט טוהן, נאָהר די תאוה האָט איהם איבער גענומען, אָבער נאכהער אז ער איז זיך מיישב, האָט ער חרטה, דאָס איז דער מיינונג, „ועוד מעט" ווען דער מענש וואָלט ניט געוועזען האַלען זיך, נאָהר ער וואָלט א ביסעלע געוואַרט, און זיך מיישב געוועזן, „ואין רשע" וואָלט ער דאָך קיין שלעכט'ס ניט געטוהן, „והתבוננת על מקומו" די וואָלסט זיך גלייכער געדאַרפט איבער רעכענען, זיך פערשטענדיגען פריער צי די דאַרפסט דאָס טוהן, צי ניט, „ואיננו" וואָלסט די דאָך ניט געטוהן די עבירה...

635

דער דובנער מגיד ז"ל פלעגט זאָגען אויף דעם זעלבען אופן, דעם פשט אין די גמרא, „פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם", (שבת קי"ג) א איילידיגען טריט, ד. ה. דער וואָס ער טוט אלעס געשווינד אָהן ישוב הדעת, דאָס מינערט דעם שכל פון מענטש, (דער שכל איז דער ליכטיגקייט פון מענטש)...

636

דער רבי ר' ברוך ז"ל פון מעזיבוז האָט א מאָהל געמאַכט א סעודת הודאה ווען ער איז געזונד געוואָרען האָט ער געזאָגט ביי די סעודה, עס שטייט אין תהלים „אודך ד' אלקי בכל לבבי ואכבדה שמך לעולם" די חז"ל זאָגען

„חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה" (ברכות נ"ד) א מענטש דארף לויבען דעם אייבערשטען אויף שלעכט'ס אזוי ווי אויף גוט'ס, אז ער דארף מקבל זיין אלעס בשמחה, דאס איז גאהר געזאגט געווארען ביי איהם אליין, אבער ביי די ארומיגע, זיינע גוטע פריינד פרייען זיך גאהר אויף זיין גוט'ס, אבער ניט אויף זיין שלעכט'ס, דאס מיינט דער פסוק, „אודך ד' אלקי בכל לבבי" „אלקי" דאס איז מדת הדין, איך טוה דיך לויבען פון מיין זייט אפילו ווען די פירסט זיך מיט מיר מיט מדת הדין, אבער „ואכבדה שמך לעולם" איך וויל אבער דער פרייען מיט דיין נאמען דעם „עולם" וואס קומט צו מיר, מיינע גוטע פריינד, זיי קען איך דאך ניט דער פרייען, נאהר אז די ווילסט זיך מיט מיר פירען מיט „מדת הרחמים", אז די וועסט מיט מיר טוהן בלויז גוט'ס...

637

א עם-הארץ האט געפרעגט ר' אייזיל חריף ז"ל עס שטעהט אין דאווענען „ברוך שאמר" ברוך איז דאך דער טייטש „אנטלאפען" (ברח) „שאמר" איז דער טייטש „געהיטען" (שמר) איז דאך די קשיא אויב מ'האט איהם געהיטען ווי אזוי איז ער אנטלאפען. ר' אייזיל דערזעהענדיג וואס פאר א תכשיט דאס איז, האט ער געענפערט, עס שטעהט דאך דערנאך „והיה העולם" די גאנצע וועלט איז דאך טאקע אויף געווען מיט די קשיא, און די גאנצע וועלט חדוש'ט זיך טאקע, ווי אזוי דאס איז מיגליך, דער עם הארץ איז זעהר נתפעל געווארען, פון דעם גוטען תירוץ...

638

ר' חיים וואלאזשינער ז"ל פלעגט זאגען „אז יודען מאכען ניט ביי זיך קיין „קידוש", (קדושים תהיו) דאן מאכען איבער זיי די גויים „הבדלה" (זיי דערווייטערין זיי פון די יודישע פרנסות)...

639

דער דובנער מגיד ז"ל איז אריינגעקומען צו א גביר נאך א נדבה, טרעפענדיג פינקט אויפ'ן טיש ליגענדיג גאלדענע רענדלעך, — רופט זיך אהן דער דובנער מגיד ז"ל — „הלעיטני נא מן האדום האדום הזה" (אדום איז טייטש א רענדעל) דער גביר געפעלענדיג דאס געלונגענע ווארט גיט איהם א רענדעל, רופט זיך אהן ווייטער דער דובנער מגיד ז"ל — „לא טוב היות „האדם" לבדו" גיט ער איהם נאך א רענדעל, רופט ער זיך ווייטער אהן „לא נתקררה דעתו של „אדם" עד שמצא את מינו" (יבמות ס"ג), האט איהם דער גביר צוגעגעבען נאך א רענדיל...

640

דער הײנטיגער אָסטראָווצער רבי שליט״א האָט געזאָגט „ויהי לי לישועה״ עס איז אַ כלל ווי עס שטײט „ויהי״ איז אַ לשון פון „צער״ (מגילה י׳) דאָס איז דער פשט, „ויהי״ דעם צער מיט די יסורים וואָס איך האָב געליטען, דאָס האָט מיר גורם געווען די ישועה, אַזוי ווי די וועלט זאָגט, לויט דעם צער אַזוי איז די ישועה, „ולפום צערא אגרא״ (אבות)...

641

דער אַלעקסאַנדער רבי ז״ל האָט געזאָגט, „ולגדלתו אין חקר״ אין „גדלות השם״ זאָל מען ניט גײן מיט חקירות, נאָהר מיט אמונה...

642

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט, „וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק״ (יתרו) האָטשע מ׳זעהט, האָטשע מען שאָקעלט זיך הײס בײם דאווענען, פונדעסטוועגען, קען זײן „ויעמדו מרחוק״ אַז מ׳שטעהט פון דער וױיטענס...

643

אײנער האָט געפרעגט ר׳ אײזיל ז״ל פאַר וואָס רופט מען אַן׳עם הארץ, גראָבער יונג? — האָט ר׳ אײזיל געענטפערט, ווײל ער ווײסט נישט קײן דין...

644

דער ריזינער ז״ל פלעגט זאָגען „מפני שיבה״ אײדער די ווערסט אַלט „תקום״ שטײ אויף צו עבודת הבורא...

645

א גאון האָט געטײטשט די גמרא „מלה בסלע משתוקא בתרין״ (מגילה י״ח) (אַ וואָרט איז ווערט אַ טאָלער, שטיל שווײגען איז ווערט 2 טאָלער) „מלה בסלע״ ווען משה רבינו זאָל געווען רעדין צום שטײן, און ניט שלאָגען, (מילה, איז טײטש רעדין, סלע אַ שטײן) „משתוקא בתרין״ וואָלטין די 2, — אלדד ומידד — (וואָס האָבען נבואות געזאָגט „משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ ישראל״, ד. ה. אַז יהושע וועט אַרײן ברענגען די יודען קײן ארץ ישראל), שטיל געשוויגען, און ניט נביאות געזאָגט, ווײל משה רבינו אַלײן וואָלט זײ

אריין געברענגט קיין ארץ ישראל, ווען ער זאָל ניט שלאָגען דעם שטיין...

646

איינער אַ פרייער איז געקומען צו ר׳ ישראל׳טשע ריזינער ז״ל און האָט געזאָגט, אַז ער איז אַ גרויסער „מיוחס״ און האָט פערלאַנגט פון איהם אַ טובה, — האָט דער ריזינער ז״ל זיך אָנגערופען צו איהם, — עס איז אַ מאָהל געווען אַ מלך וואָס ער האָט זיך געבויעט אַ שיינעם פּאַלאַץ, און האָט באַשטעלט פיער פון די גרעסטע מאָלער פון די וועלט, אַז יעדער זאָל מאָלעווען אַ וואַנט, צווישען זיי איז געווען אַ קלוגער מאָלער. האָט ער געוואַרט ביז די דריי וועלין אָב מאָלעווען זייערע ווענט, נאָכהער האָט ער געמאַכט אַ שפּיגעל פאַרב, וועלכעס ער האָט אָנגעשמירט די פערדע וואַנד, האָט זיך אָנגעשפּיגעלט די קאָליר פון אַלע דריי ווענט, דעם מלך איז דאָס זייער געפאַלען, און האָט איהם געגעבען דעם פרייז. אַזוי איז מיט דיר אויך — פירט אויס דער ריזינער ז״ל — אַז אַ בן גדולים לייטערט זיך אויס מיט גוטע מדות אין יודישקייט, שפּיגעלט זיך אָב אַלע קאָלערין פון די עלטערין, אַלע כחות פון זיינע זיידעס, די צדיקים, נאָהר אַ זעלכער הייסט אַ „מיוחס״...

647

דער „חתם סופר״ ז״ל האָט פערענטפערט דעם מאמר חז״ל „גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה״ (שבת קכ״ז) מ׳לערינט דאָס ארויס פון אברהם אבינו, ווייל ער איז אַ קייגען געלאָפען די אורחים חאָטשע די שכינה איז ביי איהם געווען, אייגענטליך פונוואַנען האָט אברהם אבינו אַליין דאָס געוויסט אַז מען מעג אַזוי טוהן? נאָהר די חז״ל זאָגען „אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה״, (פסחים קי״ז) און אַברהם איז דאָך געווען בצער פון די מילה, אויך דעם צער וואָס עס קומען ניט קיין אורחים, האָט ער דאָך ניט געקענט מקבל זיין די שכינה, דעריבער אַז ער האָט דערזעהען די אורחים, האָט ער צוריק געקריגען די שמחה של מצוה, האָט ער יעצט מקבל פנים געווען די שכינה דעריבער איז דער הכנסת אורחים פון אַברהם אבינו געווען גרעסער ווי קבלת פני השכינה, איז עס שוין אַזוי געבליבען לדורות אויך צו ווייזען אַז מ׳קען ניט האָבען אַנדערש קיין שמחה של מצוה נאָהר אַז מ׳איז אַ מכניס אורחים...

648

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם מאמר חז״ל „בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה, בני אם חכם לבך ישמח

לבי גם אני", „עירובין" מיינט מען, מ'זאל זיין אויסגעמישט מיט די וועלט „מעורב בין הבריות" (כתובות י"ז) צו האנדלען מיט זיי, „ונטילת ידים" פון דעסטוועגין זאל ער זיין אבגעוואשען, ריין, פון די וועלט...

649

ר' מאיר'ל ז"ל פון פרימישלאן האט געזאגט, „ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים" יעדער יוד דארף געדענקען דעם טאג וואס מ'וועט איהם אויסטוהן זיינע בגדים, און מען וועט איהם אנטוהן אנדערע בגדים... „והוציא אל הדשן אל מחוץ למחנה" מען וועט ארויספירען דעם קערפער אויף דעם בית הקברות...

650

דער מגיד פון מעזריטש ז"ל, האט געטייטשט „צדיק" דער וואס איז א צדיק, „ד' בכל דרכיו" איז דער אייבערשטער אין אלע זיינע וועגין...

651

דער קאצקער רבי ז"ל האט געזאגט „שנה של שחרית" אז מען פארשלאפט די יונגע יאהרען, „מוציאין את האדם מן העולם" (אבות) ווייל דער עיקר איז איז די יוגענד...

652

דער „אוהב ישראל" אפטער רבי ז"ל פלעגט זאגען, דעם טעם, פאר וואס מ'ווארט אין הימעל מיט די גאולה אויף היינטיגע צייטען, וואס די וועלט איז אזוי קאלע? ווייל פערצייטענ'ס איז ניט געווען אזוי פיעל בחירה ווי היינט, ווייל עס איז געווען א יודישער בית-דין און מ'האט מעניש געווען יעדערין וואס האט געטוהן א עבירה, ממילא האט יעדער מורא געהאט צו זינדיגען. אבער היינט וואס איז הפקר א וועלט, איז זייער חשוב ביי השי"ת, די יודען וועלכע דאווענען און לערנען, פון דעם וועט טאקע קומען די גאולה...

653

דער מלבי"ם ז"ל פלעגט זאגען, אויף די מענטשען וועלכעס אז ס'קומט אויף זיי א צרה רחמנא ליצלן, זאגען זיי אז עס איז א נאטירליכע זאך, אבער ניט אז עס איז א אנזאג פון הימעל אז ער זאל תשובה טוהן, אז אויף זיי האט ישעיה הנביא געזאגט, „על מה תכו" אויף וויפיעל מען זאל אייך שלאגען,

„עוד תוסיפו סרה" מערט איהר נאך שלעכט צו זיין, און איהר זאגט „כל ראש לחלי וכל לבב דוי" עס איז א מכת מדינה די קרענק גייט ארום אויף אלע מענטשען עס איז אזא אונטער גאנג אויף יעדען, אפילו עס איז שוין אזוי ווייט די מחלה אז „מכף רגל עד ראש אין בו מתום" פונדעסטוועגען זאגען זיי אז „לא זרו ולא חבשו ולא רככה בשמן" בכן מען האט ניט געטוהן די געהעריגע רפואות וואס מען דארף טוהן...

654

ווען דער „חי' הרי"ם" ז"ל איז געווען א קליין יונגעל איז ער שוין געווען א גרויסער חריף, אייגמאל האט ער זיך אין דערהיים ארייגגעכאפט אין קיך, ווי עס איז געשטאנען אנגעקאכט גוטע זאכען, דער פאטער האט דאס באמערקט, פרעגט ער איהם, וואס טוסטו? — ענטפערט ער — איך טוה דאס וואס דער תרגום מאכט אויף „ויקהל" „וכנש" (איך נאש)...

655

א גאון האט געזאגט „עין ד' אל יראיו להציל ממות נפשם" דער אייבערשטער גיט אריין דעם אות „עין" אין מיטען דעם ווארט „מות" מאכט עס גאר „מעות" געלט...

656

א גאון פלעגט זאגען „אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך" אויב די האסט אסאך תורה געלערינט, זאלסטו דאס ניט'ס ניט האלטען אלעס פאר דיר אליין, נאהר לערען מיט אנדערע אויך...

657

דער לובלינער רב ז"ל האט געזאגט „ברע" האטשע ווען יודען קוקען אויס ווי איינגעבויגען, דאך איז ער „רבץ כארי" און ביי זיך שטאלץ אין יודישקייט ווי א לייב...

658

דער אלעקסאנדער רבי ז"ל האט געטייטשט „בתית לפאור ולא פתית למנחות" (מנחות פ"ו) דאס צושטויסענקייט, עניוות, זאל זיין צולייכטען פאר די וועלט, אבער, ניט עניוות „למנחת" זיך אויפעק צו לייגען, און צו קומען ח"ו צו עצבות...

659

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געטייטש „לא תשנא את אחיך בלבבך״ זאָלסט ניט פיינד האָבען דיין ברידער, צוליב דעם ווייל ער האָט ניט קיין גוט האַרץ אַזוי ווי די, דאָס מיינט מען „בלבבך״ די האָסט איהם פיינד צוליעב דיין האַרץ וואָס ער האָט אויך ניט אַזאַ גוט האַרץ ווי די...

660

איך האָט ער געזאָגט, „ובאו עליך כל הברכות והשיגוך״ אַז איינער צילוועט אַ קויל, ער זאָל אַריין טרעפען אין אַ זאַך, איז אַז מען בייגט אַוועק די זאַך אָן אַ זייט, טרעפט ניט די קויל אַריין, ווייל די קויל גייט גלייך איהר וועג, נאָהר שולדיג איז די זאַך וואָס איז אַוועק געבויגען געוואָרען אָן אַ זייט, אַזוי אויך די גאַנצע השפעה פון הימעל גייט כסדר גלייך איהר וועג, נאָהר אַז דער מענטש גייט אַוועק פון גלייכען וועג, טרעפט ניט צו איהם די השפעה, און די הצלחה, דאָס זאָגט דער פסוק „ובאו עליך כל הברכות והשיגוך״ זיי זאָלין דיך טרעפען, די זאָלסט ניט גיין אָן אַ זייט, דענסטמאָל, וועט די השפעה גלייך טרעפען צו דיר...

661

אין סלאָנימער שוהל, האָט אמאָל געדאַווענט פאַר׳ן עמוד אַ חזן אַ „עם-הארץ״ ער האָט ניט געקענט זאָגען די עברי, פרעגט איהם ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל נאָכ׳ן דאַווענען, צי האָט איהר געהאַט יאָהר-צייט, דעריבער האָט איהר געמוזט דאַווענען פאַר׳ן עמוד, אָדער עס איז געווען אַ „נדבה״ איהר האָט געוואָלט מהנה זיין די מתפללים מיט אייער גיט קול, — ענטפערט דער חזן — איך האָב געדאַווענט אַ תפלת-נדבה, ניט קיין חובה, אויב אַזוי זאָגט צו איהם ר׳ אייזיל, זענט איהר דאָך דער גרעסטער נדבן ביי אונז אין שטאָדט, ווייל דאָ אין סלאָנים איז דאָך אַ מנהג, אַז מ׳קען ניט געט מען ניט קיין נדבה, און די חאַטשע די קענסט ניט געסט די אויך...

662

ר׳ מאָטעלע ז״ל פון נעשכיז האָט אַ מאָהל געזאָגט צו איינעם וואָס האָט זיך קונה שם געווען, אַז ער קוקט ווי מ׳דאַרף נישט, „והרע בעיניך עשיתי״ (תהלים נ״א) איך האָב געטוהן שלעכט׳ס מיט דיינע אויגען, וואָס די האָסט זיי מיר געגעבען איך זאָל דיך מיט זיי דינען, אַריין קוקען אין די גמרא, צום סוף האָב איך זיי אויסגענוצט אויף שלעכטע זאַכען...

663

דער רבי פון לובלין ז"ל האט געזאגט: א צדיק דארף זיך ניט ליעב האבען, און א בעל תשובה דארף זיך פיינד האבען...

664

א מאהל האבען א פאר „בעלי-מחלוקת" פון א שטאדט מוציא שם רע געוועזן אויפ'ן שוחט אז ער האט גאך די שחיטה ניט בודק געוועזן די ריאה, האט זיך דער רב אנגערופען צו זיי, אפילו עס זאל אזוי זיין האט דאך דער שוחט נאהר עובר געוועזן אויף א איסור דרבנן ווייל בדיקת הריאה איז נאהר מדרבנן, אבער מחלוקת איז דאך א איסור דאורייתא, און אפילו עס זאל זיין א מחלוקת לשם שמים, זאגען דאך אבער די חז"ל אין אבות אז נאהר הלל ושמאי האבען געמעגט פירען מחלוקת, אבער ניט א זעלכע קליינע מענטשען ווי איהר זענט...

665

דער דובנער מגיד ז"ל איז א מאהל געקומען אין א שטאדט, האבען די וואוילע יונגען פארלאנגט פון איהם ער זאל זאגען א דרשה צווישען מנחה און מעריב, און דעם בעל תפלה, האבען זיי שטילע הייט אנגעזאגט, אז אזוי ווי דער מגיד וועט אנהייבען זאגען די דרשה, זאל ער אנהייבען צו זאגען „והוא רחום" דער מגיד האט אבער דאס דער שנאפט, האט ער געגעבען א קלאפ אין בלעמער און געזאגט, עס שטייט אין תהלים „ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו", אצינד קענט איהר שוין זאגען „והוא רחום" (אין תהלים ע"ח שטייט אזוי דער סדר, נאך דעם פסוק ויפתוהו בפיהם, שטייט „והוא רחום יכפר") עס איז געוועזן זעהר א געלונגענער איינפאל זיי זענען זייער פערשעמט געווארען, זיי האבען איהם מפייס געוועזן...

666

ר' מרדכי לעכעוויטשער פלעגט זאגען, „אהללה ד' בחיי" איך טוה לויבען דעם אייבערשטען מיט מיין גאנץ לעבין...

667

דער הייניגער פיאסעצנער רבי שליט"א האט געזאגט „אם אין גדיים", אז עס זענען ניט דא קיין יונגווארג וואס זאלין זיך פירין בדרך הישר, איז א סימן אז "אין תיישים", אז די עלטערע זענען אויך בבחינת „אין" גארניט

ווייל עס איז אַ כ"ל אַזוי ווי עס שטייט אין פּסוק „להזהיר גדולים על הקטנים"...

668

ר' יצחק אלחנן ז"ל קאָוונער רב, האָט געטייטשט, דעם פּסוק אין בלק, „כעת יאמר" עס וועט קומען אַ צייט, וואָס מ'וועט זאָגען „ליעקב ולישראל מה פעל אל" צו וואָס האָט ג–ט באַשאַפען אַ יעקב מיט ישראל, די אומות וועלין טענה'ן, נאָך וואָס דאַרף מען אַזאַ פאָלק ווי יודען, דעגסטמאָהל וועט זיין „הן עם כלביא יקום" וועט ווערין אויפגעריכט דאָס יודישע פאָלק...

669

דער גאון ר' שמעון סופר ז"ל האָט געטייטשט דעם פּסוק „אז יאמרו בגוים הגדיל ד' לעשות עם אלה הגדיל ד' לעשות עמנו היינו שמחים" (תהלים קכ"ו) דער שטייגער איז-פון אַ אָרימאַן, אַז ער קריגט אַ פּאָר גראָשין פרייט ער זיך, האָטשע ביי דעם גביר איז עס גיט קיין חשיבות, אַזוי יודען וועלכע זענען שטענדיג געדריקט אין גלות, איז ביי זיי אַ קליינע הילף אויך אַ גרויס חשיבות, האָטש ביי די אומות איז עס אַ קלייניגקייט, זאָגט אָבער דער פּסוק „אז יאמרו בגוים" אפילו צווישען די אומות וועט מען זאָגען, „הגדיל ד' לעשות עם אלה" עס וועט זיין אַזאַ גרויסע הילף, אַז ביי זיי וועט דאָס אויך זיין אַ נייעס, און די אומות וועלין זאָגען „הגדיל ד' לעשות עמנו" ווען מיר האָבען די ישועה, וואָס די יודען האָבען „היינו שמחים" וואָלטען מיר זיך געוועזען פרייען...

670

ר' חיים וואָלאָזשינער ז"ל איז אַריינגעקומען אין בית המדרש דאַוועגען שחרית בציבור, די ישיבה לייט דערזעהענדיג ר' חיים'ן האָבען אָנגעהויבען לערנען אויפ'ן קול, און האָבען געשטערט דאָס דאַוונען — האָט ר' חיים זיך אָנגערופען, יעצט איז מיר רעכטיג געוואָרען, וואָס די חז"ל זאָגען „הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו" (ברכות כ"א) (הלואי זאָל אַ מענטש דאַוונען אַ גאַנצען טאָג), אייגענטליך אַז מען וועט דאַוונען אַ גאַנצען טאָג, ווען וועט מען לערנען? נאָהר דער תירוץ איז, אַז אויב די ישיבה בחורים לערנען, נאָהר דאַן ווען מען דאַוונט דעריבער האָבען די חז"ל געזאָגט הלואי וואָלטען יודען געדאַוונט אַ גאַנצען טאָג, וואָלטען דאָך ממילא די ישיבה בחורים געלערינט אַ גאַנצען טאָג...

671

דער דובנער מגיד ז"ל איז אַ מאָהל געגאַנגען אין גאַס אָנגעטוהן זייער שיינע

מלבושים. האָבען איהם די שטאָדט מענטשען געפרעגט דערויף? האָט ער געענטפערט: די חז״ל זאָגען „מפני מה תלמידי חכמים שבבבל מצויינים, מפני שאינם בני תורה״ (שבת קמ״ה) אייגענטליך אז זיי זענען ניט קיין בני תורה פאר וואָס רופט מען זיי אָהן „תלמידי חכמים? נאָהר – זאָגט צו זיי דער דובנער מגיד ז״ל – עס איז זעהר ריכטיג, ווייל די חז״ל זאָגען (דאָרטען) „במתא שמאי״ אין שטאָדט ווי מ׳קען מיך איז דער בלויזער נאָמען מיינער גענוג, „בלא מתא״ אין אַ אַנדערי שטאָדט ווי מ׳קען מיך ניט פאר קיין תלמיד חכם „תותבאי״ זאָגען מיינע מלבושים עדות אז איך בין אַ תלמיד חכם, דאָס איז דער מיינונג פון די חז״ל, „מפני מה ת״ח שבבבל מצויינים״ זיי גייען געצייכענט מיט שיינע קליידער „מפני שאינם בני תורה״ ווייל די בני בבל זענען ניט קיין בני תורה זיי ווייסען ניט טייער צו האַלטען דעם תלמיד חכם, דעריבער דאַרפען זיי זיך אָנטוהן שיינע מלבושים, ווען מען זיי האַלטען בכבוד צוליעב די מלבושים. אזוי – ענדיגט דער דובנער מגיד ז״ל – איז מיט אונזער שטאָדט, מ׳אַנערקענט ניט קיין ת״ח, מוז מען זיך אָנטוהן שיינע מלבושים...

672

דער רבי ר׳ ברוך ז״ל פון מעזיבוז האָט געזאָגט „חם לבי בקרבי, בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני״ (תהלים ל״ט) מיר בעטען דעם אייבערשטען „ונשלמה פרים שפתינו״ אַז דאָס זאָגען די פרשת פון קרבנות זאָל זיין גערעכענט אַזוי ווי מען וואָלט מקריב געווען קרבנות אין בית המקדש, אויף דעם טוט זיך דערוואָרימען, און ווייטיגען מיין הארץ „בהגיגי״ אַז איך טו זיך דערמאָנען, אַז אויף דעם אָרט פון „תבער אש״ ווי עס האָט געברענט די קרבנות, „דברתי בלשוני״ זענען מיר יעצט געניית זיך צו באַניגענען בלויז מיט דעם זאָגען די פרשת הקרבנות...

673

דער „אייזערנער קאָפּ״ פון לובלין ז״ל דער גאון ר׳ עזריאל הורוויץ ז״ל צו זעהענדיג דאָס עניוות פון דעם רבי׳ן פון לובלין ז״ל, האָט ער איהם אַ מאָהל געפרעגט? אויב איהר האַלט אייך אַזוי קליין פאר וואָס דען פירט איהר אַ רבי׳סטווא, דאַרפט איהר אַרויף גיין אין בית המדרש אויפ׳ן בלעמער און אויסרופען, אַז איך בין ניט קיין רבי, און איהר זאָלט צו מיר ניט קומען, האָט ער איהם צוגעזאָגט אַז ער וועט אַזוי טוהן, די חסידים צוהערענדיג דעם רבינ׳ס הכרזה, זענען נאָך געוואָרען מעהר אָנגעקלעבט אין רבי׳ן, דער גאון ז״ל צו זעהענדיג דאָס, רופט ער זיך אָן צום רבי׳ן ז״ל, אַזוי ווי איך זעה אַז דאָס האָט ניט געהאָלפען, די חסידים האָבען גאָר ליעב אַ עניו, איז מיין עצה, אַז איהר זאָלט יעצט אויסרופען, אַז איהר זענט אַ גרויסער צדיק, וועלין

די חסידים אנטלויפען פון אייך הערענדיג אז איהר האלט זיך גרויס, האט דער רבי ז״ל געענטפערט, איך בין טאקע ניט קיין רבי, אבער קיין ליגנער בין איך דאך אויך נישט, אז איך זאל זאגען אז איך ביז א גרויסער צדיק...

674

מ׳האט א מאהל אנגעגעבען א מסירה צום קיסר אויפ׳ן קאוונער רב ז״ל, אז פאר דעם „מי שבירך״ פאר׳ן קיסר טוהט ער אויס די תפילין, דאס איז א גרינגשעצונג פאר׳ן קיסר, פארשענדיג איהם האט ער זיך פערענטפערט, די חז״ל זאגען „שבת ויו״ט לאו זמן תפילין״ תפילין לייגט מען נאהר אין דער וואכען, ווייל תפילין גיבען צו פייערליכקייט, אבער שבת יו״ט זענען אליין הייליגע פייערדיגע טעג, דארף מען ניט קיין תפילין (מנחות ל״ו) אזוי אויך דעם פייער טאג פון קיסר איז ביי מיר א יו״ט דארף איך ניט קיין תפילין, איך טוה זיי עקסטרע אויס, צו ווייזען דאס עס איז ביי מיר א יו״ט...

675

דער גאון ר׳ אלעזר פון קעלין ז״ל האט געזאגט, אז א מענטש וואס איז א בעל גאוה און א בעל קנאה, ער האט שוין ניט קיין רפואה, ווייל א בלויזער בעל גאה וואס האלט זיך גרויס, איז דאך זיין רפואה, אז מען זאל איהם ווייזען אז עס זענען דא גרעסערע און בעסערע מענטשען פאר איהם, מיט מער חכמה, און עשירות, און אויב ער איז א בעל קנאה אויך, האט ער דאך ווייטער קנאה אויף די מענטשען, — ווייטער א בלויזער בעל קנאה, איז זיין רפואה מ׳זאל איהם ווייזען אז עס זענען נאך דא קנאפערע מענטשען פאר איהם, און אויב ער איז א בעל גאה אויך, וועט ער זיך דאך ווייטער גרויס האלטען א קייגען די מענטשען, האט ער דאך קיין שום רפואה ניט. דאס איז דער פשט אין פסוק (תהלים ק״א) „גבה עינים״ א בעל גאה, און דערצו אויך „ורחב לבב״ א בעל קנאה „אותו לא אוכל״ צו איהם קען איך קיין רפואה ניט האבען...

676

א יונגערמאן האט זיך געזשאלעוועט פאר דעם „שפת אמת״ ז״ל אז זיין פאטער ווייל איהם ניט צושטייער געבין צו די פרנסה, האט דער „שפת אמת״ געפרעגט דעם פאטער, פאר וואס ער איז ניט מסייע זיין זוהן, האט ער געענטפערט א תירוץ אז ער קען איהם ניט צוהעלפען, דענסטמאל איז געווען פרשת „בהעלותך״, האט דער „שפת אמת״ געזאגט צו איהם, אז פאר א טאטען איז קיין תירוץ נישטא אז ער קען ניט, דאס איז געדרונגען פון די היינטיגע סדרה, עס שטייט „מאין לי בשר וכו׳ האנכי הריתי״ אייגענטליך וואס איז דאס

פאר א נפקא מינה צי „אנכי הריתי" אז אויב ער האט ניט קיין פלייש, העלפט דאך ניט ווען עס וואלט יאָה געווען „אנכי הריתי" ווייזט דאך אויס, אז פאר קיין טאטען איז קיין תירוץ ניט דא, נאָהר ער דארף טוהן אלע מעגליכקייטען אז דער זוהן זאל האבען...

677

א יונגערמאן האט זיך געזעגענט פאר דעם „שפת אמת" ז"ל, אז דער שווער קען איהם ניט געבין קיין קעסט, און ער מוז אָנהייבען צו האנדלען, וועט ער ניט קענען זיצען אין לערנען אזוי ווי פריער, דער שווער זייגער איז געווען א פראָסטער מענטש, — האט דער „שפת אמת" ז"ל איהם געענטפערט: אז די וועסט זיצען און לערנען, וועט דער אייבערשטער העלפען דיין שווער אז ער וועט דיר קענען געבין קעסט, עס שטייט דאך אזוי „תלי תניא בדלא תניא", (כתובות ב')...

678

ר' וואלף סטריקובער ז"ל האט געטייטשט, „ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות" דער תרגום זאגט אויף „כבדו" „מקירין" זיי זענען געוואָרען טייער פון עלטערקייט ער האט ניט געקענט זעהען אין די „הבלי עולם הזה" אויך איז דער מיינונג פראָסט, עס איז איהם געווען שווער צו זעהן די נארישע וועלט...

679

א גביר האט געבראכט זיין זוהן צום בריסקער רב, ער זאל איהם פערהערין אין לערנען, דער פאטער מיט'ן זוהן זענען ביידע געווען עמי־הארצים, נאָהר דער פאטער איז געווען מעהר עם־הארץ ווי דער זוהן, נאָכ'ן פערהערין רופט זיך אָב דער רב צום פאטער, הלואי זאָלען מיינע קינדער האלטען אזוי, ווי אייער זוהן, דער פאטער האט זיך שטארק געפרעהט, נאך זייער אוועק גיין פון רב, האט דער רב געזאָגט צו די פער'חידוש'טע אנוועזענדע, איך האב געמיינט מיט מיין וואונשען, אז אויך מיינע קינדער זאָלען קענען לערנען בעסער פון מיר, פונקט אזוי ווי דאס יונגעל איז א גרעסערער ידען ווי זיין עם הארצישען פאטער...

680

א מגיד האט געזאָגט פאר וואס איז דער מנהג, אז ווען א מגיד קלויבט צוזאמען געלד, שטעהט ער ביי די טיהר מיט א אנגעצונדען ליכט אין דער

האנד? ווייל איידער דער גביר נעמט זיך צו דער קעשענע — גייט איהם די נשמה ארויס, און ביי יציאת נשמה דארף ברענגען ליכט...

681

אין סלאָנים איז געווען אַ גרויסער בעל מחלוקת, מיט אַלעם האָט ער זיך אַרומגעקריגט, האָט איהם ר' אייזיל חריף ז"ל געפרעגט, היתכן? האָט ער געענטפערט, אַז ער טוט דאָס לשם שמים, צוליב יושר און אמת, האָט איהם ר' אייזיל געזאָגט, אין „חד גדיא" זעהען מיר אַז דער סדר איז, אַז דער גדי איז אונשולדיג, די „שונרא" איז שולדיג, פאַר וואָס זי האָט אויפגעגעסין דעם גדי, דער „כלב" איז אונשולדיג, ווייל ער האָט געקעמפט פאַר'ן יושר, דער „חוטרא" איז ווייטער שולדיג, אַזוי כסדר, קומט דאָך אויס לויט'ן סדר אַז דער מלאך המות איז אונשולדיג, וואָס דען האָט דער רבונו של עולם צו איהם? נאָהר דער תירוץ איז, די מלאך המות, זיי ניט קיין בעל יושר און טו ניט קיין רשעותן...

682

צום „ישמח ישראל" ז"ל, איז געקומען אַ מחלל שבת, און זיך געזשאַלעוועט אַז די געשעפטען געהען איהם שוואַך, — האָט דער רבי איהם פאָרגעשלאָגען ער זאָל איהם צונעמען פאַר אַ שותף צום געשעפט אויף 15 פראָצענט, וועט ער מצליח זיין, יענער האָט גלייך איינגעשטימט. און סאיז געוואָרען געמאַכט אַ כתב, נאַכהער רופט זיך אָן דער „ישמח ישראל" אַזוי ווי יעצט איז שוין מיינ'ס 15 פראָצענט, קומט דאָך אויס אויף מיין חלק אַ זיבעטיל, דאָס הייסט דאָס פערדינסט פון 1 טאָג אין דער וואָך, ווייל איך אַז דער שבת זאָל זיין פאַר מיר! דער מחלל שבת האָט געמוזט איינשטימען צו האַלטען געשלאָסען דאָס געשעפט אום שבת...

683

אַ גרויס בייכיגער גביר איז געקומען אַ מאָהל צו גאַסט צום גאון ר' נפתלי הירש בערלין ז"ל וואָלאָזשינער ראש ישיבה האָט מ'איהם דערלאַנגט אַ שטוהל צו זיצען, דאָס געזעס פון די שטוהל איז געווען געפלאָכטען מיט לעכערליך אַזוי ווי דער גאַסט האָט זיך אַרויף געזעצט איז דאָס געפלאָכטענע געזעס געפּלאַצט, רופט זיך אָן דער גאון, וועלענדיג איהם אַביסעל גלייכשטעלין, עס האָט מיט אייך פּאַסירט דאָס זעלבע, ווי מיט יעקב אבינו, ווען די שטיינער האָבען זיך געקריגט, דער שטיין האָט געזאָגט „עלי יניח צדיק את ראשו (רש"י ויצא) און דער שטיין, האָט אויך דאָס זעלבע געזאָגט, האָט דער אייבערשטער געמאַכט פון אַלע שטיינער איין שטיין, אויך דאָ ביי אייך האָבען זיך די

לעכערליך פון די שטוהל געקריגט יעדעס האָט געוואָלט, אז נאָהר אויף איהם זאָלט איהר זיך זעצען, דעריבער איז פון אלע לעכערליך געוואָרען איין גרויס לאַך...

684

מ׳האָט געפרעגט ר׳ ישראל סאַלאַנטער ז״ל פאַר וואָס יעדער קאָמף צווישען די פרומע יודען מיט פרייע, געווינען די פרייע? האָט ר׳ ישראל ז״ל געענטפערט: ווייל די פרייע קעמפען פאַר׳ן שקר מיט׳ן אמת, דאַגעגען די פרומע קעמפען פאַר׳ן אמת מיט׳ן שקר, ניט מיט דעם רעכטען מסירת נפש...

685

ר׳ יהושע בורשטיין ז״ל ביאַליסטאָקער רב האָט געהאַט מחלוקת אין שטאָדט אי מיט חסידים אי מיט מתנגדים, האָט ר׳ ישראל סאַלאַנטער ז״ל איהם געבעטען ער זאָל האָטש שלום מאַכען מיט איין צד האָט דער רב געענטפערט, איך בין אַ איש אמת און איך קאָן ניט פאַרטראָגען קיין שקר, האָט ר׳ ישראל סאַלאַנטער ז״ל געזאָגט צו איהם מיט אַ שמייכעל ס׳איז דאָ אַ שפּריכוואָרט „מיט אמת געהט מען דורך די וועלט״ איז דער טייטש אזוי, דער איש אמת מוז נעביך פון אומעטום אַוועק גיין, ער געפונט ניט אין ערגעץ קיין מקום מנוחה, און מוז דורכגעהן כסדר די וועלט, דער ביאַליסטאָקער רב איז טאַקע און אַ קורצע צייט אַוועק פון ביאַליסטאָק...

686

דער גאון ר׳ יהושעלע קוטנער ז״ל האָט פערענטפערט דעם האַרבען מדרש אין „פרשת בהעלותך״ אויף דעם פסוק „וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו״ אז די „זקנים״ האָבען געוויינט פאַר וואָס מען האָט ניט מתיר געווען אז אַ ברידער זאָל מעגין נעמען אַ שוועסטער, א. ד. ג. פאַר וואָס האָבען נאָהר די „זקנים״ געוויינט? נאָהר דער תירוץ איז, אז אַ פאָטער ברויכט אויף די עלטער אָנקומען צו אַ קינד, איז אָדער די שנוהר קריגט זיך אַרום מיט איהם, אָדער דער איידעם קריגט זיך אַרום מיט איהם, אָבער אז אַ שוועסטער וואָלט געגומען אַ ברידער, וואָלט דאָך דאָס פּאָר פאָלק געווען זיינע קינדער, וואָלט דאָך זיך קיינער ניט מיט איהם אַרום געקריגט...

687

ר׳ יצחק אלחנן ז״ל קאָוונער רב, איז געווען אַ מתנגד, אַ מאָהל איז ער געקומען אין אַ חסידישע שטאָדט, וואָס איז געווען פיעל מיט חסידים שטיבלעך,

ד'ער גאון גייט אריין אין דער פרי אָבדאַווענען אין בית המדרש, און טרעפט ניט קיין מנין, זאָגט מען איהם, בכן אַז זיי דאַווענען און די שטיבלעך, רופט זיך אָן דער גאון, יעצט איז מיר רעכט, וואָס שטעהט אין תהלים „אספו לי חסידי" דער רבש"ע זאָגט, יעדער איז אַ אַנדער רבינ'ס אַ חסיד, טאָ ווער זשע איז מיין חסיד...

688

א משכיל האָט געפרעגט ר' ישראל סאַלאַנטער ז"ל, פאַר וואָס ער איז אַ מתנגד אויף די השכלה, ווען ער ווילט מאַכען אַז יעדער'ס מויל זאָל רעדין די העברעאישע שפראַך? האָט ר' ישראל סאַלאַנטער ז"ל געענטפערט: — שלמה המלך האָט אָנגערופען די העברעאישע שפראַך „וחכו כיין הטוב" אַז עס איז גלייך צו גוטען וויין, ווייל איז הייליג, מען מאַכט דערפון קידוש און הבדלה, און נסכים אויפ'ן מזבח, דאָך אַז אַ גוי ריהרט דאָס אָן איז עס אסור, דאָס זעלבע איז מיט די העברעאישע שפראַך, זי איז טאַקי הייליג, אָבער נאָהר אַזוי לאַנג ווי אַ גוי ריהרט זיך צו איהר ניט צו...

689

דער קעלעמער מגיד ז"ל איז אַ מאָהל אַריין געקומען צו אַ גביר נאָך אַ נויטיגע נדבה, — האָט דער גביר אויסגערופען בייזער הייט, — איהר זענט שוין געקומען? געהט ווייטער! איך גיב ניט! רופט זיך אָן צו איהם דער קעלעמער מגיד, מילא אַז „תזריע" און „מצורע" געהן אַמאָהל צו זאַמען טרעפט זיך, אָבער אַז „בא" (קומען) און „בשלח" (אוועק געהן) זאָלען געהן צו זאַמען, הער איך דאָס ערשטע מאָהל איז מיין לעבין...

690

א משכיל האָט געפרעגט ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל פאַרוואָס האָט מען ניט געמאַכט אַז „ניטעל" זאָל מען נישט טאָרען לערנען 2 טעג „משום ספיקא דיומא"? — האָט ער געענטפערט: עס איז שוין ממילא 2 טעג, ווייל „אם תעזבני יום יומים אעזבך" (ירושלמי סוף ברכות, וספרי עקב)...

691

אין קוטנע איז געווען אַ שוחט אַ פרומער יוד מיט אַלע מעלות, נאָהר ווייל ער איז ניט געפאַרען צו קיין רבי'ן האָבען די חסידים, ניט געוואָלט עסין פון זיין שחיטה, האָט ר' יהושעל'ע קוטנער ז"ל געזאָגט, יעצט איז מיר רעכטיג

פאַרוואָס גרייט אָן דער רבש"ע לעתיד לבא אַ שור הבר מיט אַ לויתן עס וואָלט דאָך גענוג געווען דער שור הבר אַליין? נאָהר טאָמער וועט דער שוחט זיין אַ מתנגד וועלין די חסידים ניט וועלין עסין פון זיין שחיטה, און טאָמער פערקעהרט וועלין די מתנגדים ניט וועלין עסין, דעריבער וועט זיין אַ לויתן, אַז דער וואָס וועט ניט וועלין עסין, זאָלין זיי חאָטש האָבען אַשטיקעל פיש וואָס ברויכט ניט קיין שחיטה...

692

ר' ישראל סאַלאַנטער ז"ל פלעגט ערב פסח אַליין צו שטעהען ביים באַקען די מצות, איינמאָהל איז ער קראַנק געווען ערב פסח, האָבען די תלמידים פערטרעטין זיין אָרט, איידער זיי זענען געגאַנגען האָבען זיי איהם געפרעגט, — רבי, וואָס זאָלען מיר אין זינען האָבען ביים באַקען? — איהר זאָלט דער עיקר דעמאָלט געדענקען, נישט מצער זיין די אָרימע קנעטערין, זי איז גע‍ביך אַנ'אַלמנה...

693

א רבי האָט געזאָגט אַמאָהל צו ר' יהושעל'ע קוטנער ז"ל אַז דער רבי ר' אלימלך ז"ל פון ליזענסק האָט געזאָגט, אַז פאַר משיח וועט יעדער יוד זיין אַזוי ווי אַ רבי, דערביי האָט ער געזאָגט דעם פסוק „ומי יתן והיה כל עם ד' נביאים" (בהעלותך) האָט דער קוטנער רב געזאָגט, מיט אַ תמיה, ומי יתן? ווער וועט געבין אַ פדיון, אויב „והיה כל עם ד' נביאים" אַז אַלע וועלין זיין רבי'ס..

694

צו ראָטשילדן אין פאַריז איז געקומען צו פאָהרען אַן אָרימער יוד און זיך פאָרגעשטעלט אַלס זיינס אַ וויטער קרוב, ער האָט איהם בעוויזען מיט יחוס בריף. אַז ער געהער זיך איהם אָן אַ גליד־גליד־געשוועסטער קינד, אַ חמשי־בששי, היות ער האָט אַזא רייכען מענש אין דער משפחה, על־כן זאָל ער איהם צושטייער געבען אויף אַ נדן פאַר זיין טאָכטער אַ בוגרת, וואָס איז שוין לאַנג ראוי' לחופה, האָט ראָטשילד אַרויסגענומען טויזענד פראַנק און איהם געגעבען, אָבער דער אָרימער יוד שטעהט ווייטער און זאָגט נאָך אַלץ נישט אַ גוטען טאָג, — איך האָב דאָך אייך שוין געגעבען — פרעגט איהם ראָטשילד, — אויף וואָס וואַרט איהר נאָך? ענטפערט דער יוד: — דאָס האָט איהר מיר געגעבען אַלס קרוב, יעצט בין איך באַך סתם אַ שנאָרער, וואָס פאָהרט אַרום צונויפנעמען אויף הכנסת־כלה, גוטזשע מיר בעזונדער אַ פראַסטע נדבה גלייך איך וואָלט אייך גאָרנישט אָנגעקעהרט!...

695

פאר'ן אסטראווצער רבי'ן זצ"ל האט זיך א חסיד בעקלאגט, אז ער האט נישט קיין פרנסה, א גאנצען טאג שטעהט ער אין געוועלב, אבער קיין קונה זעהט מען נישט, דער פאטער זיינער האט פון זעלבען געוועלב געהאט פרנסה בריות און ער נישט, פרעגט איהם דער רבי: — וואס טהוסטו א גאנצען טאג? איך שטעה אין געוועלב! — אבער וואס טהוסטו אין געוועלב, ווען קיין קונים זענען נישטא? כ'לייען א צייטונג! אויב אזוי איז שוין ריכטיג — האט דער רבי זצ"ל געזאגט — דיין טאטע ז"ל האט זיך אנדערש נוהג געווען, טאמער האט ער זיך אבגעפערטיגט מיט א קונה און געהאט א רגע צייט, האט ער דערוויל ארייגעכאפט א קאפיטעל תהלים, א פרשה חומש, א בלאט גמרא, אז דער בעל דבר (יצר הרע) האט דאס געזעהן, האט ער דאך געוואלט איהם מבטל זיין פון עבודת הבורא, האט ער איהם צוגעשיקט א קונה, דאמאלס האט דער אלטער געמוזט מפסיק זיין און ענטפערען דעם קונה! מיט דיר אבער, האט דער בעל דבר קיין שום דאגה נישט, די לערענסט סיי ווי סיי נישט, נאהר לייענסט צייטונגען, דער בעל דבר איז פון דיר העכסט צופרידען, נאכוואס זאל ער דיר לאזען מפסיק זיין און צושיקען קונים?...

696

לויטן סדר פון די עשר מכות אין דער תורה, איז צוערשט געווען מכת כנים און דערנאך מכת ערוב, דאגעגען אין תהלים (ק"ה, ל"א) שטעהט: „אמר ויבא ערוב, כנים בכל גבולם" ערוב שטעהט דערמאנהט פריהער? נאר — האט א בעוואוסטער מגיד געזאגט — מען קען דאס פארענטפערען מיט א משל. א גרויסער גביר האט חתונה געמאכט זיינס א קינד, האט ער עטליכע טעג פאר דער חתונה געמאכט כסדר סעודות פאר די מענשען וועלכע וועלען נישט זיין אויף דער חתונה, ער האט דאס איינגעארדענט מיט א סדר, דעם ערשטען טאג האט ער געמאכט א סעודה פאר בכבודע ארימצלייט, געגעבען זיי א גוטע סעודה, דעם צווייטען טאג פאר פראסטע ארימע לייט, בעטלער, דעם דריטען טאג פאר ארימע פרויען, דעם פערטען טאג פאר זיינע ווייטע קרובים, כדי איינער זאל נישט קומען עטליכע מאל, האט ער אוועקגעשטעלט מענשען, וועלכע האבען געדארפען יעדען גאסט האבען אויפ'ן זכרון און געדענקען צו ער איז שוין געווען. דעם פערטען טאג ביי דער סעודה פאר די ווייטע קרובים, האט איין אויפזעהער דערקענט א גאסט, וואס איז געווען דעם ערשטען טאג און געוואלט איהם בעזייטיגען, אמת אז איך בין שוין איינמאל געווען — האט יענער זיך נישט געלאזט ארויסווארפען — אבער איך בין א בכבוד'ער ארימאן און אויך א ווייטער קרוב פון דעם מחותן, קומט מיר ביידע מאל. דאס זעלבע איז געווען מיט די „כנים". פריהער זענען זיי געקומען אליין, דערנאך, צוזאמען מיט'ן „ערוב" זענען זיי אויך געקומען, זיי זענען דאך אויך בייזע חיות און ממילא דאפעלטע מחותנים...

697

די טאָכטער פון רבי שמואל קאַמינקער איז געווען יאָהרען-לאַנג אַן עקרה. איינמאָל, בשעת דער פאָטער איז נישט געווען אין דער היים, איז געקומען צו פאָהרען קיין קאַמינקא דער בערשאַדער צדיק, רבי רפאל, און זי איז אַוועק צו איהם זיך מתנצל זיין און בעטען, אַז ער זאָל פאַר איהר מתפלל זיין און איהר בענשען, זי זאָל האָבען קינדער, רבי רפאל האָט אויסגעהערט איהר בקשה און געענפערט, אַז אַ סגולה צו האָבען קינדער איז — שמחה... בעת איהר פאָטער רבי שמואל, איז צוריקגעקומען. און זי האָט דאָס איהם דערצעהלט, האט ער זיך אָנגערופען, אַז דער בערשאדער צדיק האָט די דאָזיגע סגולה גענומען מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים, אין דער תורה שטעהט. „ותצחק שרה", שרה האָט געלאַכט און זיך געפרעהט און בזכות זה איז זי טאַקי אויפגעריכט געוואָרען מיט אַ זוהן, אין די נביאים. „רני עקרה לא ילדה", אויב זו איז אַן עקרה און האָט קיין קינדער נישט, זאָל זי זינגען און זיין פרעהליך, וועט זי געהאָלפען ווערען, און אין כתובים. „מושיבי עקרת הבית — אם הבנים שמחה". פרעגט איהם די טאָכטער, אויב שרה האָט געלאַכט צוליעב אַ סגולה, טאָ פאַרוואָס האָט השי"ת אויף איהר מתרעם געווען און געפרעגט. „למה זה צחקה שרה"? — האָט ער איהר דערויף געענטפערט — מיט אַ סגולה דאַרף מען זיך בענוצען נאָך דער הבטחה פון צדיק, אָבער ווען השי"ת אַליין איז מבטיח, דאַן זענען קיין סגולות נישט נויטיג, און דאָס איז געווען איהר חטא...

698

אויף די שבע ברכות פון ר' חיים בריסקער זצ"ל אין סמארגאָן (ר' חיים ז"ל איז געווען אַן איידעם פון סמארגאָנער רב ר' רפאל שפירא זצ"ל) האָט מען אָנגעוויזען דעם חתנ'ס פאָטער ר' יאָשע בער זצ"ל אויף אַן אָרטיגען עושר, וואָס קען זיך ריהמען, אַז ער האָט נאָך נישט געגעבען ווי לאַנג ער לעבט קיין געהעריגע נדבה, געווען איז עס ווינטער-צייט, מען האָט דאַן געזאַמעלט אויף האָלץ פאַר אָרימע לייט, האָט ר' יאָשע זיך אונטערגענומען מוציא צו זיין פון דעם קמצן געלד אויף דעם צוועק, האָט ער געהייסען איהם פערבעטען אויף די שבע ברכות, נאָך דער סעודה האָט דער עושר געכאַפט אַ שמועס מיט ר' יאָשען, אויסגעפרעגט זיך אויף זיינע בריסקער קרובים, פערענטפערט זיך פאַר וואָס ער העלפט זיי נישט, ומענין לענין איז דער שמועס אַרויף אויף די חרטומים פון מצרים, דער עושר האָט דוקא געוואָלט וויסען אין וואָס עס איז בעשטאַנען דער כח פון די חרטומים, ווי אַזוי זיי האָבען געקענט בעוויזען אַזעלכע קונצען, האָט ר' יאָשע געענטפערט, איך אַליין קען אויך בעווייזען אַ טייל קונצען! כ'קען למשל אַזא מין קונץ. מען שטעלט אַנידער אין מיטען טיש אַן ערדענע כלי, מען טהוט אַריין דערין אַ דריטעל וואַסער אַ דריטעל אַש, און

א דריטעל בוימאייל, נאכהער לעגט מען אנידער פיער געלד-באנקנאטען אין די פיער עקען פון טיש, איך וועל זאגען איין ווארט, וועלען די פיער באנקנאטען זיך געפונען אין דער ערדענער כלי. דער עושר האט אויסגעשטעלט א פאר אויגען, ער גלויבט עס נישט — ווייסט איהר וואס — האט ר' יהושע געזאגט, איך גיב הונדערט גילדען אויף א דבר טוב, אויב איך וועל דאס נישט בעווייזען באלד דא אויפן ארט, נאר טאמער וועל איך עס יא בעווייזען, מוזט איהר געבען הונדערט גילדען. דעם עושר האט נישט געפאסט, פאר די אויגען פון אלע רבנים און גדולים, צוריקצוציהען זיך פון דעם פארשלאג און ער האט מסכים געווען. ער האט תיכף ארויסגענומען פיער פינף-און-צוואנציגערס, צולעגט זיי אויף אלע פיער עקען טיש, די שטוב מענשען האבען געברענגט אן ערדענע כלי, מיט די אנגעגעבענע מינים און אוועקגעשטעלט אין מיטען טיש, אלע געסט האבען זיך ארומגעשטעלט שטילשווייגענד, אין דער גרעסטער ערווארטונג. ר' יאשע האט א זאג געטהון, חיים'קע! רי חיים, דער חתן איז צוגעגאנגען, גענומען די פיער באנקנאטען און אריינגעלעגט אין דער ערדענער כלי, ר' יאשע האט זיי תיכף ארויסגענומען, אבגעווישט און אוועקגעגעבען דעם גבאי צדקה. — וואס הייסט דאס? — איז דער עושר טינקעל געווארען פאר די אויגען. ווי זאל עס הייסען, איך האב געזאגט בלויז איין ווארט און די באנקנאטען האבען זיך געפונען איז דער ערדענער כלי. איך האב אבער געמיינט אז דא וועט פארקומען עפעס אויסערגעוועהנליכעס, עפעס א קונץ, טא וואס פאר א קונץ איז דאס? א קליינע קונץ איז דאס האט ר' יאשע געשמייכעלט פון אייך מוציא צו זיין א הונדערטער?...

699

ויהי חושך אפלה בכל ארץ מצרים (רש"י) נאך וואס האט ג–ט געמאכט פינסטער? ווייל ס'זענען געווען רשעים אין דאזיגען דור, זענען זיי אויס געשטארבען אין די דריי טעג פונסטערניש. מען האט דערצעהלט דעם צאנזער רב ז"ל, אז איין יוד האט דעם צווייטען אויסגעדינגען די ארענדע, האט ער יענעם געשיקט רופען און געפרעגט. היתכן!, ווי מעג מען א צווייטען יוד משיג גבול זיין? אבער דעם וואס איך האב אויסגעדינגען האט יענער זיך פערענפערט איז דאך א פושעי ישראל, אזעלכען איז א מצוה צו באגראבען, ווי פאלסטו אויס אזוינס צו זאגען — האט דער צאנזער רב זיך אויף דעם יוד געבייזערט — איך וועל דיר אויפווייזען פון דער תורה אז אפילו א רשע איז אויך נישט קיין מצוה צו באגראבען, ביי די מכה פון חושך זאגט רש"י, אז דעריבער האט מען געברענגט די מכה, כדי די מצריים זאלען נישט זעהן ווי עס שטארבען אויס די רשעים פון דעם דור, ווייטער זאגט רש"י אויפן פסוק (י"ב, ו') „והיה לכם למשמרת" אז איצט איז געקומען די צייט זיי אויסצולייזען, „ולא הי' בידם מצוות להתעסק בהם, ונתן להם שתי מצוות, דם פסח ודם מילה", טא אויב עס זאל זיין ווי די

זאָגסט, אַז צו בעגראָבען אַ רשע איז אַ מצוה, האָט מען דאָך נישט געדאַרפט אויסזוכען קיין אַנדערע זכותים, נאָר זיי וואָלטען געקענט אויסגעלייזט ווערין אין זכות פון דער מצוה, וואָס זיי האָבען בעגראָבען די רשעים ?, אַלזאָ, איך הייס דיך אַוועקגעבען יענעם יוד די אַרענדע און דאָס וואָס יענער איז אַ פושעי-ישראל, וועט זיך השי״ת אַליין משפט׳ן מיט איהם...

700

א מחבר האָט געבראַנגט זיין ספר צו ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל אויף אַ הסכמה, דער חיבור איז געווען אויף תורה צו געשריבען צו די גליונות אויפ׳ן חומש, האָט ר׳ אייזיל אָנגעשריבען אין זיין הסכמה „פירושך קרוב לאמת״...

701

א מחבר איז געקומען צו ר׳ אייזלען סלאָנימער ז״ל נאָך אַ הסכמה, האָט ר׳ אייזעלע אַ ביסעל מעיין געווען, און אָנגעשריבען בזה הלשון, „החזרת את העטרה ליושנה״ איז דער מחבר אוועק מלא שמחה, דערנאָך האָט מען געפרעגט ר׳ אייזלען, וואָס ער האָט געמיינט, האָט ער געענטפערט „ער האָט דאָס פּאַפּיער אומגעקערט ליושנה — צו שמאַטעס, ווייל דאָס פּאַפּיער איז דאָך געמאַכט געוואָרען פון שמאַטעס, און ער האָט דאָס פּאַפּיער צוריק אומגעקערט צו שמאַטעס...

702

בעלי בתים האָבען זיך אַמאָל פערקלאָגט פאַר ר׳ ישראל סאַלאַנטער ז״ל אויף זייער שוחט, אַ פרומער יוד, אַז ער איז אַ קנאַפּער מומחה אין שחיטה, האָט ר׳ ישראל געענטפערט איך וויל גלייכער אַ שוחט וואָס זאָל זיין 99 פּראָצענט יוד, און איין פּראָצענט שוחט, איידער ער זאָל זיין 99 פּראָצענט שוחט, און איינ׳ס פּראָצענט יוד...

געזעצט ביי ר׳ ישראל חיים וויינבערג
בילגורייא פלך לובלין.

Druk „GLOBUS" W-wa

דער יודישער אוצר

זיבעטער העפט

703

א גוטער יוד האָט געזאָגט, אַז ביי אַ מענטש מאַכט זיך ניט ווי עס ווילט זיך, מוז ער ווען ווי עס מאַכט זיך...

704

דער רבי ר׳ „עזריאל ז״ל פון נייע שטאָדט, האָט געזאָגט דעם פשט פון דעם פסוק „במצותיו חפץ מאד״, (תהלים קי״ב) מאד איז דער טייטש „טויט״, אזוי ווי דער מדרש זאָגט „מאד זה המות״ (בראשית רבה פרשה ט׳) אז אַ צדיק, איז זיך מוסר נפש בשעת ער וויל טוען אַ מצוה...

705

דאָס זעלבע האָט ער אויך געטייטשט „אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט״ אַז אַ מענטש וויל זאָגען אַ דברי תורה אָדער אַ תפלה פאַר׳ן אייבערשטען, זאָל עס זיין מיט מסירת נפש...

706

א בעל-גאוה אַ עם הארץ האָט זיך באַרוהמט פאַר דעם שעדליצער רב, אַז ער האָט אַליין געפסקנ׳ט אַ שווערע שאלה אין די הלכות פון שבת, די שאלה איז געווען מ׳האָט געמאַכט דעם קוגעל אין אַ מילכיגען טאָפּ, און אַריינגעשטעלט איהם אַזוי, אין טשאָלענט אַריין, האָב איך געפסק׳נט „כשר״ ווייל איך האָב נאָכגעזוכט אין גאַנצען „חיי אדם״ הלכות שבת און האָב ניט געפונען, אַז אַזאַ קוגעל זאָל זיין טריף, דער רב דערזעהענדיג וואָסער תכשיט דאָס איז, רופט זיך אָב, איך זעה אַז ניט בלויז קיין „חכמת אדם״ האָסטו ניט, נור אַפילו קיין „בינת אדם״ האָסטו אויך ניט, אַ שאָד וואָס דער „חיי אדם״ מיט דעם „נשמת אדם״ געפונען זיך ביי דיר...

707

מ'האָט געפרעגט דעם בריסקער רב ר' „יאָשע בער" ז"ל, פאַרוואָס אין די גרויסע שטעדט איז דאָ איין רב, און אין די קליינע שטעדלעך נעמט מען אויף 2 רבנים? האָט ער געענטפערט, אַ נגיד קויפט זיך איין קוה אַ פעטע און האָט דערפון גענוג מילך, דאַגעגען אַ אָרימאַן קויפט זיך 2 קאָזעס, און האָט פון זיי ביידע גאָרנישט...

708

אום ראש השנה איז אין אַ שוהל צוגעגאַנגען דער שטענדיגער בעל-תוקע אַ פרומער יוד בלאָזען שופר, און בשום אופן האָט ער ניט געקענט בלאָזען, איז צוגעגאַנגען איינער אַ קל שבקלים, און האָט לייכט געבלאָזען, — רופט זיך אָן דער רב אין שוהל, עס איז ניט קיין שום חידוש, ווייל עס איז באַוואוסס אַז דער שטן פערלייגט זיך אַז די תקיעות זאָלין ניט גוט אַדורך גיין, נאָר דער צווייטער בעל תוקע האָט זיך אויסגערעדט מיט'ן שטן, הער נאָר, איך האָרך וואָס די הייסט מיך, אַ גאַנץ יאָהר, הער זשע מיך אויך כאָטשע איין מאָל אין יאָהר, און שטער מיך ניט פון בלאָזען...

709

א משכיל האָט אַ מאָל געזאָגט צום מלבי"ם, אַז ער האָט געפונען גרייזין און תנ"ך, דער רב זעהענדיג מיט וואָס פאַר אַ שוטה ער האָט צוטוהן רופט ער זיך אָן, איך מוז דיר מודה זיין אַז עס איז דאָ אַ גרייז, ווייל אין מגילת אסתר שטעהט אַז מען האָט „ויזתאן" אויפגעהאָנגען און צום סוף זעה איך אַז ער דרעהט זיך גאָר אַרום אַ לעבעדיגער...

710

א גאון האָט געזאָגט פאַרוואָס איז אַ נבילה בעסער ווי אַ תלמיד חכם שאין בו דעת, (ויק"ר פ"א) ווייל פון פון אַ נבילה קען מען כאָטשע נהנה זיין פון די פעל, אָבער פון עהם קען מען גאָר ניט נהנה זיין...

711

ר' אייזיק סלאָנימער ז"ל האָט אַ מאָל געזאָגט צו אַ רב וואָס האָט אַנגעקויפט דאָס רבנות פאַר געלד, וואָס עס איז אַ איסור, (זעה ירושלמי סוף ביכורים),

אויף דיר זאָגען די חז"ל „כל תלמיד חכם שאין בו דיעה נבילה טובה הימנו" (ויקרא רבה פ"א, ותנא דב"א רבא פ"ו). ד. ה. א תלמיד חכם וואָס האָט ניט קיין דעת, איז א נבילה בעסער פאַר איהם, ווייל אז איינער קויפט א נבילה צוליעב די פעל, מוז דאָך אויך באצאָהלען געלד, און דאָ צאָלסט גאָר צו געלד, איז א סימן אז די ביסט נאָך וויינ'גער חשוב ווי א נבילה...

712

א גאון האָט געזאָגט דעם טייטש „חכם שמת הכל קרוביו" (שבת ק"ה) אז א חכם שטאַרבט זענען אַלע זיינע קרובים, ווייל עס שטייט „לא לחכמים לחם" (קהלת ט') איז ביי זיין לעבען, זענען די קרובים זיינע דערוויטערט פון איהם, כדי זיי זאָלין איהם ניט דאַרפען געבין קיין געלד, נאָר נאָך זיין שטאַרבען יחוס'ן זיי זיך מיט איהם אז ער איז געווען זייער'ס א קרוב...

713

דער רבי ר' ברוך ז"ל האָט אמאָל געזאָגט, צו איינעם וואָס איז אַרום געגאַנגען שטאַרק פערזאָרגט, „כי עוני אגיד" (תהלים ל"ח) אז איך גיי זאָגען, זיך מתודה זיין אויף די עוונות, „אדאג" דאָס וואָס איך זאָרג, „מחטאתי" רעכען איך אויך דאָס פון א טייל פון די זינד, ווייל דער אמת'ער מאמין וואָס גלייבט אז אַלעס פירט זיך פון הימעל, דער זאָרגט ניט...

714

דער רבי ר' משה ז"ל פון קאָברין איז אמאָל געווען ביי דעם טריסקער מגיד ז"ל האָט איהם דער מגיד געפרעגט צי איז עפּיס געבליבען ספרים פון אייער רבין בכתב-יד? האָט ער געענטפערט: יאָ עס איז געבליבען אויף די יודישע הערצער, אזוי ווי עס שטייט, „כתבם על לוח לבך" (משלי ג' ג').

715

א רב וואָס פלעגט נעמען שוחד איז געוואָרען פלוצלינג לאָם האָט מען געפרעגט ר' אייזלין ז"ל עס שטייט דאָך נאָר „כי השוחד יעור" עס מאַכט בלינד אָבער ניט לאָם? האָט ער געענטפערט, די חז"ל זאָגען „פסיעה גסה נוטלת מאור עיניו של אדם", אז מ'גייט געשווינד ווערט מען בלינד, דעריבער מוז ער צום ערשטין לאָמען, כדי מ'זאָל ניט זאָגען אז ער איז בלינד געוואָרען פון אסאך גיין אָבער ניט צוליעב דעם שוחד, אָבער אצינד אז ער לאָמט שוין, און נאכהער ווט ער בלינד ווערין וועלין אַלע זעהען אז עס איז געווען צוליעב דעם שוחד...

716

דער רבי ר' נח לעכעוויטשער ז"ל. האָט געפרעגט דעם פאָטער ר' מאָטילע ז"ל, די וועלט זאָגט אַז די ל"ו צדיקים זענען באַהאַלטען (זעה חולין צ"ב), קומט דאָך אויס אַז די צדיקים מפורסמים זענען ניט פון די ל"ו צדיקים? האָט ער געענטפערט, אַשיינער תכלית וואָלט געווען אַז צדיקי הדור זאָלען זיין צדיקים בבסתר, אַזוי ווי בנגלה...

717

דער „חי' הרי"ם" איז אַמאָל געזעסען אין סוכה, האָטשע עס איז געווען אַ רעגען, איז מען דאָך פטור פון זיצען אין סוכה, (סוכה כ"ח) האָט מען איהם געפרעגט, עס שטייט דאָך „נקרא הדיוט" האָט ער געענטפערט, הלואי וואָלט איך געווען דער הדיוט פון די משנה...

718

א מחבר וואָס האָט געהייסען „יעקב" איז געקומען צו אַ גאון מיט זיין חיבור „ויאמר יעקב" אויף אַ הסכמה, דער גאון האָט געזעהען אַז עס איז אַ גאַנץ קנאַפּ ספר, ער זאָגט גאָר ניט, רופט ער זיך אָן, ביסט גערעכט וואָס די האָסט אַ נאָמען געגעבען דיין ספר „ויאמר יעקב" ווייל אין תורה שטייט „ויאמר יעקב" (בראשית ל"ב פסוק כ"ה) און עס שטייט גאָרנישט דערנאָך וואָס ער האָט געזאָגט...

719

א מחבר איז געקומען אויף אַ הסכמה צו ר' יאָשע בער ז"ל, האָט ער געשריבען „אז ירננו כל עצי יער על חיבור הזה" האָט מ'איהם געפרעגט וואָס ער האָט געמיינט? האָט ער געזאָגט, עס שטייט אין ספרים, אַז משיח וועט קומען, וועט מען פערברענען אַלע אונגוצליכע ספרים. וועלין זיך דעריבער די ביימער פרייען, וואָס אַנשטאט זיי, וועט מען פערברענען אַזעלכע ספרים, ווי דאָס ספר פון דעם מחבר...

720

ר' אייזיל חריף ז"ל איז אַ מאָל אַהיים געגאַנגען שבת פון שוהל איז געשטאַנען אַ קאָרגער גביר אויפ'ן באַלקאָן און אָראָפּ געשריגען רבי'! וועלכע סדרה איז היינט, האָט ר' אייזיל געענטפערט, איך בין שוין ניט קיין

יונגערמאַן, דערוועה איך ניט די קליינע אותיות אין חומש, נאָר „אויבען״ (געמיינט די גרויסע אותיות) האָב איך אָבער גזעהען שטעהען „קרח״...

721

ר׳ אורי ז״ל פון אוסטרעלסק, האָט געזאָגט דעם טייטש פון די גמרא „ראיתי בני עליה והמה מועטים״ (סוכה מ״ה) איך האָב איינגעזעהן פאַר וואָס זענען זיי בני עליה ווייל זיי זענען ביי זיך נידעריג...

722

א מחבר איז געקומען צו אַ רב מיט׳ן חיבור אויף אַ הסכמה, רופט זיך אָן דער רב, היינטיגע צייט, ווען עס איז אַ קריזיס אויף דער וועלט, און אַלע מאַכען בלויז „חיסור״ מאַכט איהר גאָר אַ חיבור, — נאָר האָט ניט קיין עגמת נפש, אויך פון אייער חיבור, וועט איהר האָבען חיסור, ווייל איהר וועט ניט צוריק האָבען דעם קרן...

723

דער רבי פון לובלין ז״ל דער „חוזה״ האָט געטייטשט דעם פסוק „ודרשת״ אויב די ווילסט זאָגען אַ דרוש, „וחקרת״ אָדער אַ חקירה, „ושאלת״ אָדער אַ שאלה, אַ קשיא, „והנה אמת״ חאָטשע עס איז אַ אמת׳ע תורה, אָבער אויב „נכון הדבר״ אַז עס איז אַ צוגעגרייטע תורה, אָבער ניט וואָס מען האָט דיר בשעת זאָגען תורה אַראָב געגעבין פון הימעל, זאלסטו וויסען, אַז „נעשתה התועבה״ אַז עס איז ניט אנגענעהם ביי די צוהערער׳ס, און עס גייט זיי ניט אריין אין הארצין...

724

א משכיל האָט זיך בערוהמט פאַר ר׳ יאָשע בער ז״ל אַז ער קען רעדען אויף פיר שפּראַכען, — האָט ר׳ יאָשע בער ז״ל עם געזאָגט, ביסטו דאָך אַ קוה, ווייל די חז״ל זאָגען „כי משמש בד׳ לשונות״ (ר״ה ג׳)...

725

מ׳האָט אַ מאָל געפונען אין בריסק ביי אַ אָרימאַן אַ גרויסע סומע געלד, האָבען די נגידים שוין ניט געוואָלט געבין קיין צדקה, טענה׳דיג אַז אַלע אָרימלייט זענען נגידים, האָט ר׳ יאָשע בער ז״ל געזאָגט, זעהט נאָר ווי דער

אָרימאַן איז נעבעך אָנגעליקלעך אַז אַזויפיעל אָרימעלייט פערשטעלין זיך אין בריסק פאַר נגידים, האַרט דאָס ניט קיינעם, און אויב, נאָר איין נגיד האָט זיך פערשטעלט פאַר אַן אָרימאַן איז אַזאַ רעש...

726

דער „מלבים" איז אַמאָל געזעסען ביי אַ שמחה מיט פונף רעפאָרעם רבנים, האָט דער מלבי"ם זיך אָנגערופען, די 5 רבנים זענען „כנגד" די חמשה חומשי תורה, ד. ה. קעגען די תורה...

727

א גאון האָט געטייטשט „הנפטר מחבירו אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה" (ברכות ל"א.) אַז עס קומט צו דיר אַ חבר און די ווילסט עם פטור ווערין, זאָלסטו אָנהויבען צו לערנען, וועט ער שוין אַליין אַנטלויפען...

728

א מתנגד האָט געפרעגט אַ קאָצקער חסיד וואָס האָט געדאַווענט שפעט, פאַר וואָס ווערט איהר אַזוי שפעט פאַרטיג מיט'ן דאַוונען? האָט ער געענטפערט ווייל איך לער'ן אַ גאַנצע נאַכט, האָט דער מתנגד געפרעגט, עס איז דאָך גלייכער זיך צו לייגען פריה שלאָפען, און אויפשטעהען פריה לערנען? האָט דער קאָצקער חסיד איהם געענטפערט, ווען איך וואָלט זיכער געוועזען אַז איך וועל אויפשטעהען אין דער פריה וואָלט איך אַזוי געטוהען, אָבער ווען איך לייג מיך שלאָפען זאָג איך „בידך אפקיד רוחי" (ברכות ה') ווייס איך דאָך ניט צו איך וועל צוריק אויפשטעהן, האָב איך אריין באַנאַכט דאָס לערנען...

729

קיין ביאַליסטאָק איז געקומען אַ בעל דרשן אַ קנאָפער ירא-שמים, ער האָט נאָר געמיינט די פאַר גראָשען, האָט זיך דער רב ר' שמואל מאָהליווער ז"ל צו איהם אָנגערופען, אַ דרשן ווערט אָנגערופען בבחינת „זכר" ווייל ער איז משפיע אויף די צוהערער'ס, די צוהערער'ס זענען בבחינת „נקיבה" ווייל זיי זענען מקבלים, זיי ווערין בעאיינפלוסט פון דעם דרשן, דאָס איז נאָר, אַז דער דרשן מיינט טאַקע משפיע צו זיין, אָבער דער וואָס מיינט נאָר געלד, אויף איהם זאָגט דוד המלך, „כי דורש דמים אותם זכר" ווען דער דרשן מיינט געלד, מאַכט ער זיי (די צוהערער'ס) פאַר בחינת זכר, ווייל זיי זענען אין דעם הינזיכט די משפיעים ווייל זיי געבען דאָס געלד, און דער דרשן איז דער מקבל...

730

איינער וואָס האָט געענדיגט די גימינאַזיום, האָט געפרעגט דעם „מלבי״ם״ צו מעג ער „לפנים״ זיך שמד׳ן כדי ער זאָל קענען אריין אין אוניווערזיטעט וויל קיין יודען לאָזט מען ניט אַריין, ווייל וואָס וועט מיר שאַדען דאָס ביסעל שמד וואַסער וואָס דער גלח וועט אויף מיר אַרויף שפריצען, אינערליך וועל איך דאָך זיין דער זעלבער יוד, האָט דער מלבי״ם געענטפערט, יודען זענען דאָך געגליכען צו ערד, [„ושמתי את זרעך כעפר הארץ״], אַז מ׳גיסט אַרויף אויף די ערד אַ ביסעל איבעריג וואַסער, ווערט אַ בלאָטע...

731

דער „לחמי תודה״ זאָגט, פאַרוואָס מען האָט די יודען געהייסען זאָלען זיך אַלץ נעמען געבאָרגט פון די מצריים? אַזוי ווי עס שטייט „דבר נא באזני העם וישאלו״, (בא) ווייל דאָס איז געווען אַ טובה פאַר די יודען, ווייל ווען די יודישע פרויען וואָלטען געוויסט, אַז דאָס פערמעגענ׳ס איז זייער אייגענטום, וואָלטען זיי דאָס באַלד אויסגעגעבין אויף פערשידענע לוקסוס, אַזוי, אַז דער גאַנצער „רכוש״ וואָלט ווידער געבליבען ביי די מצרי׳שע קרעמער...

732

א גאון האָט געזאָגט אויף די משכילים און פילָאזאָפען, אַז דאָס מיינען די חז״ל „הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו״ (ירושלמי חגיגה פ״א ופתיחתא דאיכה) דער אייבערשטער זאָגט, הלואי וואָלטען די פילָאזאָפען מיך אָבגעלאָזט און ניט אריין חקר׳נען אין מיר, און גלייכער די תורה אָבהיטען...

733

אז מען האָט געפרעגט ר׳ יאָשע בער ז״ל בריסקער רב, פאַרוואָס דער אין דער רב פון אַ שטעדטעל וואָס איז אַלע באַקאַנט אַז ער נעמט שוחד, און עס ווערט ניט מקויים דער פסוק „כי השוחד יעור פקחים״ (שמות כ״ג) האָט ר׳ יאָשע בער געענטפערט, דער רב פון יענעם שטעדטעל איז מיר באַקאַנט פאַר ניט קיין קלוגער, אין די תורה שטעהט דאָך נאָר „כי השוחד יעור פקחים״ אַז שוחד מאַכט נאָר בלינד קלוגע רבנים אָבער ניט קיין נאַרישע רבנים...

734

א מחבר וואָס האָט כסדר געלאָזט דרוקען ספרים נאָר ער האָט געהאַט אַ גאַנץ

קליין קעפיל, האָט אַ גאון אויף איהם געזאָגט „והיה ראשיתך מצער", ואחריתך ישגא מאד", (איוב ח') אַ קעפעלע האָסטו אַ קליינס. און צום סוף ברייסט די זיך מיט אַ סך חיבורים...

735

אצדיק האָט געזאָגט, דאַגה'ן טאָר מען ניט, נאָר מען מעג נאָר דאַגה'ן אויף דעם אליין, פאַר וואָס ער דאַגה'ט...

736

מען האָט אַמאָל געזאָגט אַ רבי'ן אַז די מתנגדים זאָגען אויף אייך, אַז איהר זענט אַ עם הארץ, האָט ער געענטפערט, — אמת! די חז"ל זאָגען „עם הארץ אימת שבת עליו" (ירושלמי דמאי פרק ד') איך האָב אויך זייער מורא פאַר'ן שבת. — רבי! מזאָגט אויף אייך, אַז איהר זענט אַ מכשף, האָט ער געענטפערט: יאָ, איך בין מחשב דעם „הפסד מצוה כנגד שכרה" (אבות)...

737

אין בוקארעשט וואו דער „מלבים" איז געווען רב, איז געווען אַ דאָזאָר מיט'ן ביינאָמען „שטערין" זייער אַ „פרייער" אַמאָל זענען זיי צוזאַמען געווען אויף אַ זיצונג, וואָס האָט זיך געצויגען ביז שפעט אין דער נאַכט, נאָך די זיצונג האָט דער עולם געוואָלט דאַוונען מעריב בציבור, האָט זיך דער „שטערין" אָבגעטראָגען, דעם עולם האָט זעהר פערדראָסען פאַרוואָס ער האָט ניט מיט געדאַווענט מיט זיי, האָט זיך דער מלבי"ם אָנגערופען, דער פרנס האָט געטוען כדין, ווייל מעריב טאָר מען דאָך ניט פריער דאַוונען ביז „צאת הכוכבים" (ברכות ב') ביז „שטערין" געהען אַרויס...

738

ר' אורי ז"ל פון אוסטרעלסק האָט אַמאָל געזאָגט אויף זיך „אורי" האָט ניט קיין מורא אַז מען וועט איהם מעניש זיין, פאַרוואָס אורי איז ניט אַזוי גרויס ווי אברהם אבינו, נאָר אורי האָט מורא אַז מ'וועט איהם מעניש זיין פאַרוואָס ער איז ניט אַזוי גרויס ווי אורי וואָלט געקענט זיין...

739

ר' אורי ז"ל פון אוסטרעלסק ווען ער איז געווען אַ קינד לערענדיג נאָך ביי

אַ דרדקי-מלמד, האָט ער געזאָגט, אַ פּינטעלע איז אַ יוד... — 2 יודען אַז זיי שטייען אייגער לעבען אַנדערין איז דאָס אַ שם, אָבער אַז זיי שטייען איינער אויפ'ן אַנדערין אַזוי ווי אין אַ סוף פּסוק, איז דאָס ניט קיין שם...

740

ר' שלמה קאַרלינער ז"ל, האָט געטייטש „עבד אברהם אנכי" (חיי שרה) דאָס גאַנצע עבדות פון אברהם איז געווען וואָס ער האָט געשריגען „אנכי ד' אלקיך"...

741

ר' אורי ז"ל האָט אַמאָל געזאָגט צו ר' בעריש אַלעסקער רב, זאָגט אַ דברי תורה נאָר אום געקלערט, האָט ער געזאָגט, „ואתחנן אל ד' בעת ההוא לאמר" איז דער טייטש אויב „בעת ההוא לאמר" צו קענען באַלד זאָגען אום געקלערט, אויף דעם איז „ואתחנן אל ד'" דאַרף מען בעטין צום אייבערשטען...

742

ר' אורי ז"ל האָט מאַריך געווען ביים דאַוונען אַפילו ווען ער האָט געדאַוונט בציבור, האָט מען איהם געפרעגט די חז"ל זאָגען דאָך אַז ר' עקיבא ווען ער האָט געדאַוונט ביחידות האָט ער מאריך געווען, אָבער ווען ער האָט געדאַוונט „עם הציבור" האָט ער מקצר געווען, (ברכות ל"א). האָט ער געענטפערט: „עם הציבור" מיינט מען אַז דער ציבור האָט אויך געדאַוונט מיט כוונה אַזוי ווי ער, האָט ער מקצר געווען, ווייל די תפלה איז באַלד געוואָרען אָנגענומען, האָט ער ניט געדאַרפט מאַריך זיין, אָבער ווען ער האָט געדאַוונט „ביחידות" מיינט מען אַז אַפילו דאַוונענדיג מיט'ן ציבור איז ער געווען אַ יחיד מיט זיין דאַוונען בכוונה, האָט ער געדאַרפט מאַריך זיין...

743

ר' מאיר'ל פּרימישלאַנער ז"ל האָט געזאָגט צו ר' יצחק אייזיק זידיטשובער ז"ל אַז עס איז גלייכער צו זיין אַ רבי ווי אַ רב, ווייל די חז"ל זאָגען, „אהוב את המלאכה", (אבות) מיינט מען מלאכת שמים, אַ רבי, „ושנא את הרבנות" ניט קיין רב, האָט דער זדיטשובער ז"ל געענטפערט, פערקעהרט, די חז"ל זאָגען „פשוט נבילתא בשוקא" די זאָלסט פּסקענען פּושט זיין די הלכות פון נבילה צו דעם. רבים וואָס קומען פרעגען אַ שאלה, „ושקול אגרא" די זאָלסט נעמין שכר פון דעם ציבור „ולא תימא גברא רבא אנא" (ב"ב ק"י פסחים קי"ב) זאָלסט ניט זאָגען אַז איך בין אַ רבי...

744

דער רבי ר׳ ברוך ז״ל ז״ל האָט געטייטשט „ואתה עיף ויגע״ אַז די ווערסט מיד פון עבודה, איז אַ סימן „ולא ירא אלקים״ אַז די ביסט ניט קיין ירא שמים...

745

דער „בעל שם טוב״ ז״ל האָט געטייטשט, די גמרא, „אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים, לשונה פרקו מאה ואחד״, (חגיגה ט׳:) אַז בשעת ער לערינט געדענקט ער אויך אין דעם „אחד״ אין אייבערשטען, און עמלק האָט דאָס געוואָלט מבטל זיין, „עמלק״ מאַכט „עמל״ „ק״ ער האָט זיך באַמיהט, אַז מ׳זאָל נאָר לערנען „מאה פעמים״ אָהן דעם אחד...

746

דער „בעש״ט״ ז״ל האָט געפרעגט, די משנה זאָגט אין אבות „כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר״, וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני״, דער מענטש וואָס איז מבטל מעושר, איז דאָך דער ביטול קיין שום עונש ביי איהם, ווייל ער האָט מיט׳ן גאַנצען ווילען מבטל געווען, נאָר דער עיקר עונש איז דאָס „עניות״ האָט דאָך נאָר געדאַרפט שטיין „סופו להיות עני״ אָבער ניט „לבטלה״? האָט ער געענטפערט, אַז דער ביטול איז אויך אַ עונש, ווייל בשעת ער איז אַן אָרימאַן האָט ער דאָך אַ ברירה זיך צו זעצען לערנין, וועט ער דאָך זיין „המקיים את התורה מעוני״ וועט דאָך זיין „סופו לקיימה מעושר״ וועט ער דאָך צוריק רייך ווערין, דערויף זאָגט די משנה „סופו לבטלה מעוני״ ניט גענוג וואָס ער וועט זיין אַ אָרימאַן, נאָר ער וועט אויך מבטל זיין די תורה, כדי ער זאָל ניט קענען רייך ווערין...

747

א גביר איז אַמאָל געקומען צום מעזריטשער מגיד ז״ל, האָט איהם דער מגיד געפרעגט וואָס עסט די אַלע טאָג, האָט ער געענטפערט איך עס ווי אַ אָרימאַן ברויט מיט זאַלץ, האָט דער מגיד זיך אויף איהם געבייזערט ביז ער האָט איהם געמוזט צו זאָגען אַז ער וועט עסין אַלע טאָג פלייש, נאָך דעם ווי דער גביר איז אוועק געגאַנגען, האָבען די חסידים געפרעגט דעם מגיד פאַרוואָס ער האָט געהייסען דעם גביר ער זאָל עסין אַלע טאָג פלייש, האָט ער געענפערט, אַז ער וועט עסין פלייש וועט ער חאָטשע פערשטיין דעם אָרימאַן צו געבין ברויט מיט זאַלץ, אָבער אַז ער וועט אַליין עסין ברויט

מיט זאַלץ, וועט ער טראַכטען אַז דער אָרימאַן דאַרף עסין שטיינער...

748

דער „קדושת לוי" ז"ל האָט פערענטפערט דעם מאמר חז"ל אויף דעם פסוק „כבד את ד' מהונך" „אל תקרי מהונך אלא מגרונך" (פסיקתא דרב כהנא ומובא ברש"י משלי ג') אייגענטליך אַז עס שטייט "מהונך" ווי אַזוי מאַכען זיי אַ גרייז אַז עס דאַרף שטיין מגרונך? נאָר די חז"ל זאָגען, אַז איידער דער מענטש עסט און מאַכט אַ ברכה קערט אַלעס צום אייבערשטען, אָבער נאָך די ברכה, איז דאָס דעם מענטש'ס, (ברכות ל"ה) דאָס איז דער מיינונג „אַל תקרי מהונך" עס הייסט ניט פריער דיין פערמעגען נאָר מגרונך, אַז די האָסט שוין געמאַכט אַ ברכה מיט דיין מול דענסטמאָל ווערט דאָס דיינס קענסט די שוין זאָגען מהונך אַז עס איז דיין פערמעגען...

749

דער קעלעמער מגיד איז געקומען אין אַ דייטשעשע שטאָדט האַלטען אַ דרשה אום שבועות, צו די דרשה איז געקומען אַ קליינער עולם, ווייל זיי זענען געווען פערנומען אום יום טוב איינצוקאַסירען די חובות פון אַ גאַנצע וואָך, האָט דער קעלעמער מגיד אָנגעהויבען די דרשה, מיט די ווערטער. עס קוקט אויס אַז די יודען האָבען אַ טעות געהאַט, און האָבען איינגעטוישט דעם „חג השבועות", אויף „חג האסיף", דעם יום טוב פון איינזאַמלען געלד...

750

אין אַ שטעדטעל פלעגט מ'זיך נוהג זיין אַז מ'האָט געמאַכט שבת ביי די קריאה „הוספות" כדי עס זאָל געפאַלען מעהר „נדרים" — האָט זיך דער רב אמאָל אָנגערופען, עס שטייט אַזוי בפירוש „למען צדקו" צוליעב צדקה, „יגדיל תורה" פערגרעסערט מען די תורה מען מאַכט „הוספות", „ויאדיר" און מען מאַכט מעהר נדרים...

751

איינער האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר דעם פאַריסובער רבין ר' יעקב הירש ז"ל, אַז ער קען ניט לערנען אַ גאַנצע טאָג ער איז אַ טרוד, דורך דעם פערגעסט ער דאָס לערנען, האָט ער געענטפערט די חז"ל זאָגען אַז אַ אשה וואָס האָט ניט 10 יאָהר קיין קינדער, קען זיא שוין ניט האָבען קיין קינדער, אָבער אַז זי האָט נאָך געהאַט בדיעה חתונה צו האָבען קען זי נאָך האָבען

קינדער, אזוי אויך אז א מענטש טראכט צו לערנען אויב ער וועט נאך האבען צייט, ווערט שוין די תורה פון איהם ניט פערגעסען...

752

א רב וואס האט געהאט א שלעכט ווייב, א מאל האט דער רב נאכ׳ן מיטאג עסין געפרעגט דאס ווייב, וואס איז די מעשה וואס היינט האט מיר ניט אזוי געשמעקט דאס עסין האט זי ווי געוועהנליך איהם אנגעהויבען שעלטען, — רופט זיך אן דער רב, רביצען! נאכ׳ן עסין דארף מען בענטשין, און צום סוף שעלט׳ס דו גאר...

753

דער מאגלעניצער רבי ז״ל ר׳ חיים מאיר יחיאל, דעם קאזעניצער מגיד׳ס א אייניקעל, האט געזאגט „וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם״ בלויז אז ער האט נאר אויפגעהויבען די הענד, האט ער שוין ממשיך געוועזען א ברכה פאר׳ן פאלק, פונדעסטוועגען, „וירד״ דאס איז געוועזען פאר עם א ירידה, א נידעריגע מדריגה, נאר דער עיקר איז געוועזען ביי איהם, „מעשות החטאת״ אז א יוד האט געטוען א חטא, „העולה והשלים״ האט ער איהם מעלה געוועזען דערהויבען, און משלים געוועזען, גאנץ געמאכט אהן א חסרון...

754

דער ביאלער רבי ר׳ יעקילע ז״ל האט געזאגט אויף דעם מאמר חז״ל „לפי שמיעט הלבנה הרבה צבאיה״ (רש״י בראשית) מיינט מען צו עסין א סעודת ראש חודש מיט א חברה, א סך מענטשען...

755

דער ריקער מגיד ז״ל האט געטייטשט „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה״, אייגענטליך וואס איז דער מיינונג פון דעם ווארט „אנכי״ און „היום״? נאר די חז״ל זאגען „היום לעשותם ומחר לקבל שכרם״, (עירובין כ״ב) אייגענטליך איז דאך דא „בל תלין״? איז דער תירוץ ווייל די תורה איז געגעבען געווארען דורך א סירסור, איז ניט דא קיין בל תלין, אבער „אנכי״ איז דאך געוועזען „מפי הגבורה״ (מכות כ״ד) קומט דאך דער שכר אויף די וועלט פאר „אנכי״ דאס איז דער פשט, „ראה „אנכי״ אז פאר די מצוה פון אנכי נותן לפניכם „היום״ ברכה״ אויף די וועלט, ניט נאר בלויז „היום לעשותם ומחר לקבל שכרם...

756

א רב האָט געהאַט אַ שלעכט ווייב, איז אַרויס אַ קול אַז זי איז געשטאָרבען, האָט אַ שדכן פון אַ דערבייאיגען שטעדטעל געשריבען אַ בריעף צו איהם, אַז ער האָט אַ גוטען שידוך פאַר איהם, האָט דער רב צוריק געענטפערט, מיט אַ פסוק אין תהלים, „אני לצלע נכון" צלע איז טייטש אַ ווייב, איך וואָלט גרייט געווען צו נעמען אַ ווייב, וואָס זאָל איך אָבער טוהן, אַז „ומכאובי נגדי תמיד" מיין צרה שטייט מיר פאַר די אויגען שטענדיג...

757

דער רבי ר' יוחנן ז"ל פון ראחמיסטריווקע, האָט געזאָגט ביי די הגדה אום פסח, „קדש ורחץ" הייליג זיך און וואַש זיך אָב פון די זינד, „כרפס" איז ראשי תיבות, „כלל ראשון פה סתום" דער ערשטער כלל איז אַז מען דאַרף פערמאַכען דאָס מויל פון אַסאַך צו רעדין, „יחץ מגיד" אפילו דאָס וואָס מען דאַרף זאָגען זאָל מען אויך גאָר זאָגען אַ העלפט...

758

ר' יחזקאל'ע קוזמיר ז"ל האָט אַמאָל געזאָגט צו ר' נתן דוד שידלאָווצער ז"ל ער זאָל זאָגען תורה, האָט ער געזאָגט, עס שטייט „וישמע משה וייטב בעיניו" ווייזט אויס אַז עס איז בעסער צו הערין תורה, איידער צו זאָגען...

759

ר' יאָקעלע ביאַלער ז"ל האָט געטייטשט „צרות לבבי הרחיבו" די צרות האָבען מיין הארץ דער ברייטערט, נאָר בכדי איך זאָל ניט אריין פאַלען אין גיאות, אַז דאָס איז יסורי צדיקים, יסורין של אהבה, (ברכות ה') דעריבער ממצוקותי הוציאני...

760

דער שידלאָווצער רבי ז"ל האָט געטייטשט דעם פסוק „פשענו אתה תכפרם" מיר האָבען געזינדיגט, בעטין מיר אַז דו אַליין זאָלסט אונז אָבווישען פון דעם חטא, ווייל דער שטייגער איז אַז אַ קינד רעכט זיך איין, איז אויב די דינסט ווישט עס אָב נעמט זי אַ גראָבע סמאַטע, און זי זאָרגט ניט אַז דאָס קינד וועט וויי טוהן, אָבער אַז די מוטער אַליין ווישט עס אָב, קלויבט זי אויס אַ דינע סמאַטע און ווישט עס אָב אויך לייכט, עס זאָל ניט האָבען קיין צער...

761

ר׳ אשר ז״ל פון סטאלין האָט געזעהען ווי אַ יונגערמאַן האָט זיך געשאָקעלט ביים דאַווענען, דערקענענדיג אין איהם, אַז ער איז ניט קיין ירא שמים, האָט ער געזאָגט, „שאָקיל ישקל השור ואינו יודע שהוא נבילה״ (ב״ק מ״א)...

762

ר׳ ירחמיאל ז״ל פון פרשיסחא האָט געטייטשט דעם פסוק „הבא נתחכמה פן ירבה״ (שמות) גיט אַ עצה אַז יודען זאָלען ווערין קלוג „משכילים״ ממילא וועט זיין „פן ירבה״ עס וועט זיך מערען ביי זיי ספיקות אין אמונה, „פן״ איז פון לשון „ספק״...

763

דער קאָזעניצער מגיד ז״ל האָט אמאָל געזאָגט תורה, נאָכהער האָט ער געהייסען געבין לעקיך מיט בראָנפען, האָט מען איהם געפרעגט פאַרוואָס ער הייסט געבין לעקיך מיט בראָנפין? האָט ער געענטפערט, איך ווייס אַז אַ סאַך מענטשין האָבען געהאַט אַ הרהור תשובה פון מיין תורה זאָגען, האָבען זיי דאָך מקיים געווען „ומלתם את ערלת לבבכם״ וממילא איז דאָך דאָס געווען אַ ברית מילה דאַרף מען דאָך טרינקען בראָנפין...

764

ווען דער שידלאָווצער רבי ז״ל איז שלאַף געווען האָט ער געשריגען רבונו של עולם! איך בעט דיך איך זאָל ניט קרענקען אַ לאַנגע צייט, כדי איך זאָל ניט אייבצערין און עסין פון גרייטען, ניט פון ריווח, האָבען די חסידים איהם געפרעגט, רבי! וואָס מיינט איהר, האָט ער געענטפערט, בשעת איך בין קראַנק קען איך דאָך קיין מצות ניט טוען, עס איך דאָך אין זכות פון די מצות וואָס איך האָב שוין לאַנג געטוען, צעהר איך דאָך איין אַ סך מצות...

765

ווען דער שעדלעצער רב איז נאָך געווען אַ ישיבה בחור און פלעגט עסין טעג, האָט ער געפרעגט זיינ׳ס אַ חבר, צו ער האָט עפּעס גוטע „טעג״, האָט דער חבר איהם געענטפערט, מיין „בעל הבית״ געט מיר נאָר קאַשע צו עסין, קאַשע מיט פּוטער, קאַשע מיט צובעלעס, שטענדיג נאָר קאַשע, האָט ער איהם געענטפערט, דיר איז וואויל, וואָס מ׳גיט דיר חאַטשע קאַשע, מיין בעל הבית

שפייזט מיך בלויז מיט א תירוץ, קום איך אין דער פרי עסין זאָגט ער עס איז צו פרי, קום איך שפּעטער, איז צו שפּעט, א גאַנצע טאָג זאָגט ער מיר בלויז תירוצים...

766

ערב יום כיפור ביינאַכט האָבען די קינדער פון רבי'ן ר' ירחמיאל משה ז"ל פון קאָזעניץ געזאָגט צו איהם אַז די מאַמעשי האָט געזאָגט אַז זי דאַרף געלד אויף כפּרות, האָט ער געזאָגט, זייער גוט אַז זי ווייסט אַז דאָס געלד דאַרף מען אויף כפּרות...

767

א חסיד האָט געבעטין דעם טריסקער מגיד ז"ל אַז ער זאָל אום בענטשין, דער מגיד פלעגט נעמין געלד, פאַר א ברכה, האָט דער חסיד געזאָגט איך האָב ניט קיין געלד, האָט דער מגיד געזאָגט צו איהם „יברכך ד'" אַז השי"ת זאָל דיך בענטשען, האָט דער חסיד געפרעגט, פאַרוואָס דער וואָס גיט אייך געלד בענטשט איהר איהם, און מיר זאָגט איהר אַז השי"ת זאָל מיך בענטשען, האָט דער מגיד געענטפערט עס שטייט דאָך אַזוי אין פסוק, כה תברכו את בני ישראל" אויב איהר גייט בענטשין די יודען „אַזוי" אָהן געלד, „אמור להם" זאָלסט די זיי זאָגען „יברכך ד'"...

768

דער רבי ר' ברוך ז"ל האָט געזאָגט „צידה ברך" פון וואָס וועט ברוך האָבען פרנסה, „אברך אביוניה" אַז איך וועל בענטשין די אביונים אַז זיי זאָלין האָבען פרנסה מיט דעם „אשביע לחם" וועל איך אויך האָבען פרנסה...

769

ר' מאָטילע טשערנאָבלער ז"ל האָט געטייטשט „טוב מעט בכוונה, מהרבות שלא בכוונה" פון אַסאַך לערנען אַפילו שלא בכוונה, קען פון דעם ווערין דאָס ביסעל גוטע בכוונה...

770

דער ריזינער ז"ל האָט געטייטשט די משנה אין יומא „בתחילה רצין ועולין בכבש" פריער האט מען כובש געווען דעם יצר הרע מיט פאַסטען, „וכשראו

שבאו לידי סכנה" צוליעב שוואכקייט, „התקינו פייס" האָבען זיי מתקן געווען אז מען זאָל מפייס זיין און בעטין דעם אייבערשטען...

771

דער סטאָלינער רבי ז"ל האָט געטייטשט „רפאינו ד' ונרפא רבונו" של עולם, הייל אונז וועלין מיר קענען היילין אַנדערע, „הושיענו ונושעה" אַנדערע...

772

דער קאָזיניצער מגיד ז"ל האָט געזאָגט, „גוף" מאַכט, גוף וויל פרעסין, גוף וויל באַפין, גוף וויל פיצן, גוף ווערט פאַלען...

773

נאָך האָט ער געזאָגט, פאַרוואָס מען עסט האָניג אום חודש תשרי? וויל דבש (האָניג) איז ראשי-תיבות דיי באָזיע, שצענשצי, אַז דער אייבערשטער זאָל געבין מזל...

774

ר' אלעזר ז"ל פון קאָזעניץ האָט געטייטשט „כי מחה אמחה את זכר עמלק" אייגענטליך איז דאָך „כי מחה אמחה" אַ טאָפעלט לשון? נאָר וויל נאָך יעדער אויסגעמעקטע זאַך דערקענט זיך נאָך אַ צייכען, און דאָ ביי עמלק דאַרף מען אויסמעקען אויך דאָס אויסגימעקטע דעם צייכען...

775

ר' יחיאל מאיר ז"ל פון קאָזעניץ האָט געטייטשט „וירעו לנו המצריים" אז דער עיקר צעקה פון יודען איז געווען וואָס די מצריים ווילען זיין זייערע חברים, („וירעו" איז פון לשון „ריעות" גוט פריינד שאַפט)...

776

דער פאַריסובער רבי ר' יעקב הירש ז"ל, האָט פאַרענטפערט דעם שווערען מאַמר חז"ל, „אמר ר' יוסף אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא" (פסחים ס"ח) ר' יוסף האָט געהייסין מאַכען אַ גוטע סעודה אויף שבועות, וויל ווען ניט דער היינטיגער טאָג וואָס אין איהם איז געגעבין

גיוואָרען די תורה, וואָס וואָלט דען געווען דער אונטערשייד פון מיר צו אַלע אַנדערע מענטשען, וויפיל יוסף זענען דאָ אין גאַס, נאָר דורך די תורה וואָס איך האָב געלערענט האָב איך כבוד מיין פון אַלע מענטשען, אייגענטליך קוקט דאָך אויס, אַזוי ווי ער וואָלט זיך בארהרומט? און די חז״ל זאָגען אין סוף סוטה אַז ר׳ יוסף איז געווען אַ ענוו? נאָר דער תירוץ איז, די אבות האָבען מקיים געווען די גאַנצע תורה נאָך איידער מ׳האָט זי געגעבין זיי האָבען זיך אַזוי אויסגעלייטערט און געהייליגט אַז זיי האָבען משיג געווען די גאַנצע תורה אום געלערינט, האָט ר׳ יוסף טאַקע זיך קליין געמאַכט, ווען ניט מ׳זאָל געבין די תורה וואָלט איך געווען גלייך מיט אַלע יוסף׳ס פון גאַס, איך וואָלט ניט משיג געווען די תורה אום געלערינט אַזוי ווי די אבות...

777

ר׳ ירחמיאל משה ז״ל פון קאָזניץ האָט געטייטשט „לא אמות כי אחיה״ אַז איך לעב, זאָל איך ניט זיין געשטאָרבען...

778

דער טריסקער מגיד ז״ל האָט אַ מאָל געזאָגט אום פורים, רבונו של עולם, „אם החרש תחרישי בעת הזאת״ ווערסט אונז ניט אויסלייזען פון גלות, „רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר״ איינער וועט ווערין אַ אינזשינער, אייגער אַ דאָקטאָר א. אַ. וו. „ואת״ די תורה, וואָס זי איז פון א׳, ביז ת׳ די אותיות א״ת, „ובית אביך״ דאָס דאַווענען וואָס די אבות האָבען מתקן געווען (ברכות כ״ו) „תאבדו״ וועט חלילה פערלוירען גיין, ומי יודע, אם לעת כזאת, ווען די ווערסט שוין ווערין אויסלייזען, „הגעת למלכות״ ווייל „אין מלך בלא עם״...

779

ר׳ אלעזר ז״ל פון קאָזעניץ האָט געטייטשט דעם מאמר „כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו״, דער וואָס יאָגט נאָך כבוד, דאַכט זיך איהם שטענדיג אַז דער כבוד אנטלויפט פון איהם, ווייל וויפיעל כבוד מען גיט איהם, איז דאָס פאַר איהם ווייניג, וכל הבורח מן הכבוד״ דאַכט זיך איהם, אַז „הכבוד רודף אחריו״ ער האָט שטענדיג צופיעל כבוד...

780

ר׳ „נתן דוד שידלאָווצער״ ז״ל האָט געזאָגט דעם טעם פאַרוואָס מיר בעטין „ולמלשינים אַל תהי תקוה״ עס שטייט דאָך „יתמו חטאים״ ניט חוטאים?

(ברכות י׳) נאָר דער תירוץ איז אַז אויף מלשינים קען מען ניט בעטין אַז זיי זאָלין תשובה טוהן, ווייל וואַרטענדיג ביז זיי וועלין תשובה טוהן, קענען זיי דערוויל מסר׳ן הונדערטער יודען, דעריבער בעהט מען אַז זיי זאָלין ניט האָבען קיין תקוה...

781

נאָך האָט ער געזאָגט „וקדשתם היום ומחר" (יתרו) די חז״ל זאָגען, „יש מחר שהוא לאחר זמן"...

782

איינער האָט זיך מזכיר געווען פאַר׳ן טריסקער מגיד אויף צייןן ווייטיג, האָט ער געזאָגט צו איהם, „שיני רשעים" די שלעכטע ציין, „סברת" דאַרפסט די האָפען, לד׳ הישועה, אַז השי״ת וועט דיר העלפען...

783

אין סלאָנים איז געווען אַ גרויסער בעל מחלוקת מיט׳ן נאָמען „ברוך", אויך איז ער געווען אַ גרויסער עם הארץ, איינמאָל אויף אַ אַסיפה ווי עס איז אַנוועזענד געווען דער סלאָנימער רב, ר׳ אייזעל ז״ל, האָט זיך דער „ברוך" געזעצט אויבען אָן און געזאָגט דיעות, — רופט זיך אָן דער רב, — עס שטעהט אין אבות „שנו חכמים בלשון המשנה ברוך" אייגענטליך ווי קומט „ברוך" צו די חכמים? נאָר דער תירוץ איז, — גיט אַ געשריי דער רב — ברוך געהט אַראָב!...

784

ר׳ ירחמיאל משה ז״ל פון קאָזעניץ האָט געטייטשט „כל ישראל ערבים זה לזה" (שבועות ל״ט) זיי זענען זיס איינער צום אַנדערין, „ערבים" איז טייטש זיס פון לשון „וערבה לד׳ מנחת יהודה"...

785

נאָך האָט ער געזאָגט, די חסידים וואָס האָבען אמונה אין רבי׳ן אָהן שום ספיקות, איז אויף יענע וועלט ווען מען פירט אַדורך דעם רבי׳ן דורך דעם וועג פון גהינם, האַפּען זיך די חסידים אָהן אין איהם, דורך דעם נעמט ער זיי אַרויס פון דאָרטען, אָבער די חסידים וואָס זיי האָבען ספיקות אויף זייער

רבי'ן קומט דאָך אויס אַז איידער זיי זענען מעיין צו ער איז אַ רבי צו ניט, גייט ער דערוויילע אַדורך דעם גהינם, און זיי בלייבען דאָרט איבער...

786

א רב האָט געזאָגט פאַר וואָס רופט מען אַ קאַרגען נגיד „חזיר"? ווייל אַ חזיר איז „מפריס פרסה" ער וועט באַדיי געהן גאַנצע מייכען וועג צו זאַמלען נדבות פאַר אַנ'אָרימאַן, אָבער אַליין איז ער נישט „מעלה גרה" אַרויס נעמען אַ פינעפעריל פון קעשענע דאָס וועט ער ניט טוהן...

787

דער שעדלעצער רב ר' ברוך מרדכי ז"ל האָט געזאָגט צו איינעם אַ בכבודיגער יוד וואָס האָט געוואָלט מאַכען אַ שווינדעל, אין אַ שותפות געשעפט: אין איין אָרט שטעהט „לא תגנוב אַ לשון יחיד (יתרו) אין אַ צווייט אָרט שטייט „לא תגנובו" אַ לשון רבים, (קדושים), נאָר „לא תגנוב" גייט דאָך אַרויף אויף „גונב נפשות" אַז ער גנב'ט אַ מענטש דאָס טוט נאָר אַ פּראָסטער מענטש, זאָגט מען איהם בלשון אתה, מען דוהצט עם, הער נאָר דוא, זאָלסט ניט גנבנ'ן, אָבער „לא תגנובו" גייט דאָך אַרויף אַז איינער גנבה'ט געלט, (זעה רש"י) דאָס קען זיך שוין טרעפען אויך ביי אַ שענעם יוד, זאָגט מען איהם בלשון רבים, מען איהר'צט עם, זייט מוחל גנבה'ט נישט...

788

דער מאַגלעניצער רבי ז"ל האָט געזאָגט „ושמתי פדות בין עמי ובין עמך" אַז דער שר פון מצרים האָט דאָך געטענה'ט „הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז", האָט דער אייבערשטער געזאָגט „ושמתי פדות", איך וועל זיי אויסלייזען, „בין עמי" סיי זיי וועלין זיין מיין פאָלק, „ובין עמך" סיי זיי וועלין זיין חס ושלום דיין פאָלק, דאָך וועל איך זיי אויסלייזען...

789

ר' נתן דוד שידלאָווצער ז"ל האָט געזאָגט „אנא ד' הושיעה נא, אנא ד' הצליחה נא", אַז צו די ישועה אַליין, דאַרף מען אויך האָבען הצלחה...

790

א רב מיט'ן נאָמען „ברוך" וואָס ער פלעגט נעמען שוחד, האָט זיך באַרוהמט

פאַר אַ גאון אַז ער איז אַ ערליכער „דיין” ווייל עס שטייט בפירוש „ברוך דיין אמת” אַז ברוך איז אַן אמת׳ער דיין, האָט זיך דער גאון אָנגערופען צו איהם, — וויסענדיג אַז ער נעמט שוחד, — די ברכה איז נאָר גוט, ווען אַ צווייטער מענטש וואָלט זי געזאָגט אויף דיר...

791

א רב האָט גנהאַט אַ שלעכט ווייב, האָט זי איהם געגעבין צום מיטאָג פלייש פון אַ האָהן, איז עס געווען זייער מאָגער און האַרט, צומאָרגען׳ס האָט זי געקאָכט אַ הין אַ פעטע, האָט דאָס דעם רב געשמעקט, רופט זיך אָן צו איהם די רעבעצין, זעה׳סט אַז אַ זי איז בעסער ווי אַ ער, האָט דער רב געענטפערט, אמת טאַקע, אָבער נאָר נאָכ׳ן טויט!...

792

דער ווילנער גאון האָט פערענטפערט דעם שווערין מאמר חז״ל „תלמוד חכם צריך שיהא בו אחד משמנה שבשמינית” — פון גאות, — (סוטה ה׳) וואָס עפיס „שמונה שבשמינית”? נאָר מען מיינט דער אַכטער פסוק פון די אַכטער פרשה פון חומש, דאָס איז דער פסוק „קטנתי” אַז ביי גאוה דאַרף מען זיך צוריק ציהען „עד קצה האחרון” צו זיין אַ גרויסער עניו, אַזוי ווי עס שטייט „והאיש משה עניו מאוד מכל האדם” (זעה אין רמב״ם פ״א מהלכות דיעות)...

793

א געוויסער משכיל האָט זיך אַ מאָל געפירט אום שבועות אַזוי ווי דער מנהג איז צו עסין מילכיג׳ס, אויך אויס צולייגען גראָז אויפ׳ן פענסטער, איבער אַ יאָהר האָט ער שוין דעם מנהג מבטל געווען, האָט דער רב געזאָגט ער איז גערעכט, פאַריאָהרען איז ער נאָך געווען אַ „מודה במקצת”, איז אָן געגאַנגען ביי איהם שבועות, (אַזוי ווי דער דין איז אַז אַ מודה במקצת איז מחויב אַ שבועה), אָבער היינט איז ער שוין אַ „כופר הכל” גייט שוין ביי איהם ניט אָהן קיין שבועה...

794

איינער האָט געפרעגט דעם בריסקער רב ז״ל, פאַר וואָס מאַכען מיר נאָר אַ זכר פון מצה און מרור אום פסח, און פון דעם (רכוש) פאַרמעגען וואָס מ׳האָט בעקומען פון די מצריים מאַכען מיר ניט קיין זכר, — האָט ער געענטפערט, ווייל פון דעם געלד איז שוין ניטאָ קיין שום זכר...

795

אַ גאון האָט געזאָגט דעם טייטש פון דעם מאמר, „כל הנותן בכוס עינו כל העולם דומה עליו כמישור״ (יומא ע״ד) דער שיכור זעהט ניט די גריבער וואָס איז דאָ אויף די גאַס, נאָר ער גייט גלייך, פאַלט ער דאָך אַריין אין די גריבער דאָס איז טייטש „כמישור״ אַזוי ווי עס וואָלט געווען גלייך...

796

אַ מחבר האָט געבערענגט זיין חיבור אויף מסכת „דמאי״ פאַר אַ ליטווישען גאון אויף אַ הסכמה, האָט ער איהם געזאָגט (אויף ליטוויש אַנשטאָט אַ „שין״ אַ תיו) „פירותך פירות דמאי״ אַנשטאָט „פירושך פירוש דמאי״...

797

דער רבי ר׳ בונם ז״ל האָט געטייטשט „אתה חונן לאדם דעת״ די השם יתברך טוסט לייטזעליגען, ווען, אַז דער מענטש האָט פערשטאַנד, אַז ער קאָן זיך אויף דעם...

798

כָאָן האָט ער געזאָגט „אתה הראת לדעת״ די האָסט זיי געוויזען אַ דרך פון דעת צו וויסען זיך ווי אַזוי צו פיהרען...

799

אַ גוטער יוד האָט געטייטשט „הכל מודים בעצרת בעינן נמי לכם״ (פסחים ס״ח) אַז יודען קומען זיך צוזאַמען דאָס הייסט „עצרת״ איינגעזאַמעלט, קען ארויס קומען עס זאָל זיין „לכם״ פרנסה...

800

דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געטייטשט „וכל מעשיך יהיו לשם שמים״ (אבות) דער שם שמים זאָל אויך זיין לשם שמים...

801

אַ רבי האָט געטייטשט „קול רנה וישועה באהלי צדיקים״ (תהלים) אַז מ׳גייט

אויף דעם אוהל פון אַ צדיק מתפלל צו זיין, קריגט מען אַ ישועה, און מען ווערט פריילין...

802

א רבי האָט געזאָגט „מקוה ישראל מושיע בעת צרה" אַ מקוה העלפט פוּ אַלע צרות...

803

א משכיל האָט געפרעגט ר' אייזלען ז"ל סלאָנימער רב, פאַרוואָס שטייט אין פרק „שבעה דברים בחכם וחילופיהן בגולם" לאָז שטיין פערקעהרט „שבעה דברים בגולם וחילופיהן בחכם"? האָט דער רב געענטפערט — פון דיר אַליין קענסטו פערשטיין דעם תירוץ, ווייל ווי אַזוי עס זאָל שטעהן, וועט אַלץ דער גולם פרעגען די זעלבע קשיא, פאַר וואָס שטעהט ניט פערקעהרט...

804

דער לובלינער רב ז"ל האָט געזאָגט, איינער האָט ש"ס אין קאָפּ, דער צווייטער — אין שאַנק, דער חילוק צווישען זיי איז, דער וואָס האָט ש"ס אין שאַנק, איז אַ שומר חנם, איז ער פטור בגניבה ואבידה, דער אַנדערער איז אַ שומר שכר איז ער חייב בגניבה ואבידה ווייל ער קריגט דאָך שכר פאַר'ן לערנען אויף יענע וועלט, דאַרף ער זעהען אַז ער זאָל ניט פערגעסין...

805

א צווייט מאָל האָט ער דאָס זעלבע געזאָגט אויף די לומדישע בחורים וואָס דאַרפען היטען די געוועלבער פאַר אַ פּאָר גילדען, אַז דער גביר וואָס האָט נאָר ש"ס אין שאַנק איז ער דאָך נאָר אַ שומר חנם איז ער פטור אויף גניבה ואבידה, אין דער בחור וואָס האָט ש"ס אין קאָפּ, און מוז נעבעך היטען די געוועלבער, איז ער דאָך אַ שומר שכר. איז ער חייב אויף גניבה ואבידה...

806

דער לובלינער רב ז"ל האָט געזאָגט „ידו של אדם" אַז אַ יוד גיט געלד אויף מחזיק צו זיין ישיבות, אויסצוהאַלטען בני תורה מיט פרנסה. „חשובה לו כד' על ד'" (שבת ה') איז גלייך ווי ער וואָלט אַליין געלערנט און פערבראַכט אין די ד' אמות של הלכה...

807

דער לובלינער רב ז"ל האָט געזאָגט יודען זענען גלייך צו וואסער וועלכעס קען פערפלייצען וועלטען, בערגער און טאָהלען, און דערגרייכען צום ציעל, אָבער ווען דאָס וואסער איז געפרוירען, איז עס אַ שטיק אייז, און קען גאָר ניט אויפטוהען, יודען זענען אויך אַזוי, ווען זיי זענען הייס, פייערדיג, קענען זיי אַלעס דערגרייכען, אָבער אַז מ'איז קאַלט געפרוירען, איז מען אַ שטיק אייז און מ'קען גאָר ניט אויפטוהען, — צו אַ יודישע זאַך דאַרף מען צו גיין מים התלהבות...

808

דער לובלינער רב איז געווען אין אַמעריקא, איז איהם אויסגעקומען צו זיין יום כיפור אין אַ קליין שטעדטעל, איז ער געוואָרען פאַרבעטען צו דאַווענען פאַר'ן עמוד „נעילה", מוצאי יום כיפור האָט דער שוהל-קאָמיטעט געגעבען דעם רב אַ מתנה אַ גאָלדענעם שטעקען, האָט דער רב צו זיי געזאָגט, אין אַ שמייכעל. עס זעהט אויס, אַז איך בין פאַר מיין דאַווענען נישט מעהר ווערט געווען ווי אַ שטעקען...

809

דער לובלינער רב האָט אַמאָל געבעטען ביי אַ גביר אַ נדבה פאַר דער לובלינער ישיבה, האָט איהם יענער אָבגעזאָגט מיט'ן מ'כלומר'שטען תירוץ, אַז ער האָט נישט, האָט דער לובלינער רב ז"ל זיך אָנגערופען צו איהם, איך האָב גאָר ניט געוואוסט, אַז איהר זענט אַ קדשי קדשים, די גמרא זאָגט אַז יודען זענען קדשים ווייל טייל פון זיי ווילען געבען און האָבען ניט, און טייל האָבען, און ווילען ניט געבין, אָבער איהר וואָס האָט נישט, און ווילט נישט געבען, זענט איהר דאָך אַ גאַנצער קדשי קדשים...

810

א גוטער יוד האָט געטייטשט דעם פסוק „השליך משמים" דאָס הימעלשקייט האָבען די יודען אוועק געוואָרפען, נאָר ליידער „ארץ תפארת ישראל" דאָס ארצות'קייט גשמיות דאָס איז זייער שיינקייט...

811

אין לעמבערגער שוהל האָט מען אַ מאָהל אין שמחת תורה אויפגערופען אַל'ס

התן תורה אַ גרויסען „עם הארץ" האָט דאָס זעהר פערדראָסען דעם לעמבערגער רב ר' יוסף שאול נאטאנזאָהן ז"ל (דער מחבר פון שו"ת שואל ומשיב) נאָכ'ן ליינען זאָגט ער צו די גבאים, הייגט בין איך געוואָהר געוואָרען אַז לעמבערג איז אַ חסידישע שטאָדט, ווייל איך זעה אַז חתנים שליסען שידוכים אָן דעם באַקאַנטשאַפט מיט די כלה...

812

דער רבי ר' יאָקילע ז"ל פון ראָדזימין האָט געזאָגט אויף דעם פסוק „ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני" איז די טראָפּען, „קדמאַ ואַזלאַ, רביעי, זארקאַ, מנח סגול", יהודה האָט גע'טענה'ט צו יוסף'ן „קדמאַ ואַזלאַ רביעי"? די וואונדערסט זיך, וואָס איך כאָטש איך בין דער פערטער, שטעל איך זיך ארויס מעהר פאַר אַלע ברידער? זאָלסטו וויסען, דאָס „זרקאַ מנח סגול" איך האָב אַ שבועה געטוען צו זיין פערוואָגעלט דורך די דריי אותיות (חרם) אויב איך וועל בנימין ניט צוריק ברענגען... (סגל איז דריי פינטעלעך).

813

אַ גוטער יוד האָט געטייטשט דעם מאמר „חבל על דאבדין ולא משתכחין" (סנהדרין קי"א) עס איז אַ געוואַלד געשריי אויף די מענטשען וואָס זאָגען אַז דער צדיק איז פערלוירען, דער צדיק איז באמת ווייטער דאָ, ווייל „גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהן" (חולין ז')...

814

דער גאון ר' שלמה שטענצעל, וועלכער האָט נאָך אַלס יונגעל גע'שמ'ט מיט זיין עילוי'שען קאָפּ, האָט געלערענט ביי אַ מלמד אַ בייזער, איינמאָל האָט זיך דער מלמד שטאַרק צובייזערט, און אויסגעשריגען צו די תלמידים — איך וועל דאָך ביי אייך די גאַל אויסשפייען! דער קליינער שלמה'לע האָט מניה וביה געענטפערט, די גמרא הייסט דאָך אייך אזוי טוען, „זרוק מרה בתלמידים" (כתובות ק"ג)...

815

דער „ישמח ישראל" ז"ל אַלעקסאַנדער רבי האָט אַמאָל געזעהען ווי אַ חסיד האָט פערלוירען אַ גאַרטעל און מ'האָט זי איהם צוריק אָבגעברענגט, האָט ער געזאָגט, אַצינד קען מען שוין טאַקי זאָגען אויף איהם „איזהו שוטה המאבד כל מה שנותנים לו" (חגיגה ג') ווייל אייגענטליך פאַר וואָס שטייט נישט

„המאבד כל מה שיש לו" נאָר „כל מה שנותנים לו"? ווייל אויב מען פערלירט עפּעס, איז נאָך ניט קיין סימן אַז ער איז אַ שוטה, ווייל די חז"ל זאָגען דאָך „כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה כך חסרונותיו קצובין לו מר"ה" (ב"ב י') קען דאָך זיין, אַז ס'איז איהם בעשערט צו האָבען אַ שאָדען פון הימעל, נאָר אַז מ'גיט איהם צוריק אָב, הייסט דאָס „כל מה שנותנים לו" דאַן איז טאַקי אַ סימן, אַז ער איז אַ שוטה, און פערלירט אַלץ, ווייל ער האָט דאָך קיין שאָדען נישט געהאַט..

816

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם מאמר חז"ל „בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמר אם חכם בני ישמח לבי גם אני" (שבת י"ד) וואָס איז געווען די חכמה? נאָר דאָס איז געווען די חכמה, „עירובין" מ'קען זיין אויסגעמישט מיט די וועלט, „ונטילת ידים" און אין איין רגע אָבצוואַשען זיך פון די וועלט..

817

א גאון האָט געפרעגט אויף דעם מאמר חז"ל „כל תלמיד חכם שאין בו דיעה נבלה טובה ממנו" (מדרש ויקרא רבה פ"א—ט"ו ותד"א רבא פ"ו) עס האָט דאָך געדאַרפט שטיין „שאין לו דיעה", ניט „שאין בו דיעה" נאָר מען מיינט אַז עס איז ניט „תוכו כברו"..

818

ר' טעוועלי מינסקער ז"ל האָט געזאָגט: — „ימי שנותנו שבעים שנה", אַ מענש לעבט 70 יאָהר, נור „אשרי יושבי ביתך עוד", דער וואָס זיצט אין דערהיים, ווערט פון די 70 יאהר 80 (כמנין „עוד") דאַגעגען „ענה בדרך כחי קצר ימי", אַז מען פאָהרט שטענדיג אונטערוועגעס, ווערט פון די 70 יאָהר 60, כמנין „ימי".

819

צום „אוהב ישראל" זצ"ל אין אַפּט, איז אַמאָל געקומען איינער און זיך פערקלאָגט אַז מען האָט איהם בע'גנב'ט, האָט דער אַפּטער רב זצ"ל איהם געפרעגט צו ער האָט עפּעס אַ חשד אויף וועמען, האָט ער געזאָגט אַז יאָ, האָט ער איהם געהייסען ברענגען אַ רשימה פון די וועלכע ער איז חושד, אַזוי ווי ער האָט נור אַריינגעקוקט, האָט ער געזעהן אַ נאָמען חיים צווישען

זיי, האָט ער געזאָגט עס שטייט דאָך אין די היינטיגע סדרה, „ובחרת בחיים" (עס איז פונקט געווען פ' נצבים) און עס האָט זיך טאַקי אַרויס געוויזען אַז דער חיים איז געווען דער גנב...

820

דער חוזה פון לובלין זצ"ל האָט אמאָל געזאָגט צו מרדכי ראַקאָווער, וועלכער פלעגט איהם זאָפט משמח זיין: מרדכי, וואָס כאַפּסטו אזוי ס'דאַווענען? — ווייל ס'איז גוט — האָט מרדכי געענטפערט. — פאַרוואָס כאַפּ איך נישט? — האָט דער חוזה צוריק געענטפערט פאַר מיר איז עס דאָך אויך גוט? ווייל אייך, הייליגער רבי, בריהט עס! האָט מרדכי מיני' וביה צוריק געענטפערט מיט גרויס יראת הכבוד...

821

א געוויסער היינטיגער רבי איז געווען אין ארץ ישראל. צוריקקומענדיג האָט איהם אַ רב געפרעגט, „אוירא דארץ ישראל מחכים", זענט איהר דאָרט געוואָרען קלוגער? „סייג לחכמה — שתיקה"! — איז געווען דעם רבינ'ס שווייגענדיגער ענטפער.

822

א יודענע איז געקומען צום רב פרעגען אַ שאלה, זי האָט אויסגעמישט אַ פליישיגען טאָפּ מיט אַ מילכיגען לעפעל, — ווען איז דער לעפעל דאָס לעצטע מאָל געוואָרען גענוצט? — פרעגט דער רב, נעכטען אַ גאַנצע נאַכט ביז טאָג! — אַ גאַנצע נאַכט האָט מען מיט'ן לעפל געגעסען? — האָט זיך דער רב געוואונדערט, — מ'האָט מיטן לעפעל פערשטעקט דעם לאָדען! — האָט די יודענע געענטפערט...

823

צוויי מענשען זענען געקומען צו אַ דין תורה, וועגען אַ סכסוך צוליב אַ שטיקעל ערד, — די ערד איז מיין! — האָט געשריגען איין בעל־דין, — די ערד איז מיין! — האָט געשריגען דער צווייטער בעל־דין, דער רב האָט זיך אַראָב געבויגען צו דער פאָדלאָגע און זיך צוריק אויפגעהויבען מיט אַ שמייכעל, איהר הערט וואָס די ערד זאָגט? — וואָס? — האָבען ביידע בעלי־דינים אויסגעשטעלט אַ פּאָר אויגען די ערד זאָגט, אַז איהר ביידע געהערט צו איהר!

824

א פוילישער רב איז געקומען אין א אויסלענדישער שוהל און דערזעהען נאָכ'ן דאַווענען, ווי אַלע מתפללים זאָגען קדיש. האָט ער געפרעגט דעם שמש, צו איז חלילה געווען א מגפה אין שטאָט, וואָס אַלע זענען געבליבען יתומים? חלילה! — האָט דער שמש געענטפערט — ס'איז פשוט: נישט קדיש-זאָגערס קומען לגמרי נישט אין שוהל אַריין! יאָ! — האָט דער רב געזאָגט מיט אַ קרעכץ — ס'איז „כל העדה כולם קדושים", אַלע זענען בלויז קדיש־זאָגערס!

825

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט אַ מאָל געזאָגט, צו די חסידים, איך ווייס נישט וואָס זיי ווילען פון מיר האָבען, אַ גאַנצע וואָך טוט יעדער וואָס ער וויל, און אַז עס קומט שבת קודש טוט ער זיך אָן די שוואַרצע קאַפּיטע און די שוואַרצע גאַרטעל און דאָס שוואַרצע שטריימיל און איז שוין אַ מחותן מיט דעם „לכה דודי" איך זאָג „כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת" — אויף דעם האָט דער חי' הרי"ם געזאָגט, מיט דעם לשון, איך זאָג „אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו", אַז מען גייט פריער מיט אַ התלהבות און מען פערברענט אַלע געמיינקייטען, איז דער נאָך „האירו ברקיו תבל" שאַהנט דער שבת אין עס אַריין, און אַז מ'שפּמט זיך מען זאָגט וואָס פאַר אַ מחותן בין איך מיט דעם שבת, נעמט דער שבת עהם צו מיט די בושה, — דערויף האָט דער פּאָרסובער רב ז"ל געענדיגט, מיט דעם לשון, איך זאָג אַז עס קומט שבת און אַ יוד בערעכענט זיך פון אַ גאַנצע וואָך און ער זעהט אַז עס איז ניט ווי ס'בעדאַרף זיין פונדעסטוועגען, זאָל ער נישט ווערען אָבגעפאַלען, נאָר ער זאָל זאָגען מה דהוה הוה, נאָר פון אַ ציגד אָהן וועל איך מיך נעמען צו דינען דעם אייבערשטען, דאָס איז דער טייטש „שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל" אַזוי ווי ביי מתן תורה, זענען פריער די יודען געווען אויף אַ נידעריגע מדריגה, און נאַכהער האָבען זיי געזאָגט וואָס איז געווען איז געווען, נאָר פון יעצט ווען מיר מקבל זיין עול מלכות שמים אַזוי דאַרף אויך זיין אום שבת..

826

צום נצי"ב ז"ל איז אינמיטען שיעור אַריינגעקומען א וואָלאָזשינער בעל־הבית מיט אַזאַ שאלה: רבי! איך האָב אַמאָל זיך שאַרף צוקריגט מיט מיין שותף און האָב געטוהן א פייערליכען נדר, אַז מער זאָל איך זיין פנים נישט אָנקוקען! יעצט איז דער שותף ל"ע געשטאָרבען און איך וויל געהן איהם מחילה־בעטען, ווייס איך נישט צו איך מעג אָנקוקען זיין פנים? כ'האָב דאָך געטוהן א נדר? די אַנוועזענדע לומדים אין גאונ'ס הויז, דערהערענדיג די

אויסטערלישע שאלה, האָבען אָנגעהויבען צווישען זיך פירען אַ שקלא־וטריא, די האָבען אַדורכגעוואָרפען גאַנץ נדרים מיט'ן ר"ן און אַלע מפרשים, טייל האָבען גע'פסק'ענט להיתר, אַנדערע לאיסור. אָבער דער נצי"ב האָט שמייכלענדיג געזאָגט צום שאלה־פרעגער, — איהר מעגט! איהר מעגט! עס איז אַ בפירוש'ער פסוק אין דער תורה! משה רבנו האָט געזאָגט צו די יודען: „כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם". פונדעסטוועגען שטעהט דערנאָך: ויירא ישראל את מצרים מת על שפת הים", איז דאָך אַ ראי' אַז נאָכ'ן טויט האָבען זיי געמעגט זעהען...

827

אַ גאון האָט געזאָגט פאַר וואָס עפּעס שטייט די פּרשה פון ערכין לעבין די תוכחה? ווייל אַז אַ יוד לייענענדיג די תוכחה, קען ער דאָך זיין ביי זיך געפאַלען און מיינען אַז דער יוד האָט ניט קיין ווערט, האָט איהם די תורה באַלד געוויזען, אַז יעדער יוד קוים איז ער עלטער פון אַ חודש, איז ער שטענדיג נאָך עפּעס ווערט...

828

דער קעלעמער מגיד ז"ל האָט אַ מאָל געהאַלטען אַ דרשה אין אַ שוהל נאָכהער האָט ער געבעטען דער עולם זאָל געבין געלד, אויף אַ צוועק, רופט זיך אָן אַ קאַרגער גביר, רבי! מען מעג דען נעמען געלד פאַר זאָגען תורה? האָט דער מגיד געענטפערט, איך נעם ניט געלד פאַר תורה זאָגען, נאָר פאַר דעם מוסר זאָגען פאַר שטראָפען, דער אייבערשטער שטראָפט אויך ניט אומזיסט...

829

אין אַ מסיבה פון רבנים, האָט איינער זיך געווענדעט צו אַ רב, וואָס איז שוין געזעסען אויף כסא רבנות'ן אין אַ סך שטעדט. — איהר רבי, וואָס זענט שוין געווען אין אַזוי פיעל שטעדט, דאַרפט וויסען אַ סך גוטע ווערטער נאָכצוזאָגען, אומעטום וואו איהר קומט, זאָגט איהר דאָך מסתמא עפּעס נייעס! — האָט דער רב צוריקגעענטפערט פונקט פערקעהרט — זיצענדיג שוין אויף אַזוי פיעל כסא־רבנות'ן, איז פאַר מיר גענוג געווען צונויפצושטעלען בלויז איין דרשה און אין יעדע שטאָדט וואו כ'בין געקומען האָב איך איבערגעזאָגט די זעלבע דרשה, דאַגעגען ווען כ'וואָלט געזיצען בלויז אין איין שטאָדט, וואָלט איך געמוזט יעדעס מאָל צונויפשטעלען אַ נייע דרשה. און דאָס איז דער טייטש „מרבה ישיבה — מרבה חכמה", אַז מ'זיצט לאַנג אויף איין אָרט, מעהרט מען חכמה, ווייל מ'מוז פון צייט צו צייט פערפאַסען נייע דרשות, דען די אַלטע קען מען שוין...

830

דער לאָדזער רב, ר׳ אלי׳ חיים מייזעל ז״ל, איז אַמאָל געווען מיט אַ שתדלנות בײם פירשט „פלעווע״ פרעגט ער דעם רב — צי געפונט מען נאָך ערגיץ ביי אַנ׳אומה ולשון מ׳זאָל אַזוי אַרויסרייסען איינער בײם צווייטען דעם ביסען פון מויל, ווי עס טוהן עס די יודען, זאָגאַר צווישען אייגענע? איך וועל זיין עקסעלענץ דערויף ענטפערן — האָט געזאָגט צו איהם ר׳ אלי׳ חיים ז״ל. — עס איז אַ בעוואוסטע זאַך, אַז אַלע חיות, אַפילו די געפעהרליכסטע, פערצוקען נור חיות פון אַ צווייטען מין. דאַגעגען די חיות פון אייגענעם מין לאָזען זיי צורוה און טוהן זיי נישט קיין שלעכטס! דאַגעגען ווייסען מיר, אַז דער פיש, וואָס איז דאָס שטילסטע און רוהיגסטע בעשעפעניש גראָד ער שלינגט איין נור זיין מין, אַ צווייטען פיש, מיט וואָס ערקלערט זיך דאָס? דאָס איז דערפאַר, — האָט דער רב געזאָגט — ווייל די חיות לעבען אויף אַ פרייע אָפענע וועלט מוזען זיי נישט אָנקומען שלעכטס צו טוהן אייגענע, דאַגעגען דער פיש איז איינגעשפּאַרט אין וואסער און קען זיין הונגער נישט שטילען מיט קיין אַנדער מין, מוז ער דאָס אַכזריות אויספיהרען אויפ׳ן אייגענעם ברידער, דאָס זעלבע איז מיט די יודען זייענדיג איינגעשפּאַרט אין אַנ׳ענגען קרייז, אַרומגעצוימט מיט פערשידענע ווירטשאַפטליכע בעגרעניצען, מוזען זיי טיילמאָל שטילען דעם הונגער נור מיט׳ן ביסען ברויט פונם אייגענעם ברודער.

831

דער גאון ר׳ שבתי יפה ז״ל, דער וועקסנער רב, איז געפאָהרען מיט זיין דיין ר׳ נטע און נאָך אנשים מכובדים. בייננאַכט איז מען אָנגעקומען צו אַ אַראָבגעלאָזטען שלאַבאַן און עמיץ האָט געמוזט אַראָפגעהן פון וואָגען עפענען דעם וועג. — ווער פון אונז דאַרף אַראָבקריכען פון וואָגען עפענען? — האָט מען געטרעגט דעם גאון, ער זאָל פסק׳ענען. דער גאון האָט מיני וביה געזאָגט בדרך הלצה: — נטע בתוכנו — הוא יפתח״!

832

איינער האָט זיך מל געווען צו דרייסיג יאָהר, ווייל ס׳איז געווען, „מתו אחיו מחמת מילה״. האָט ער דערנאָך בעקומען אַ בריוועל פון זיינס אַ קרעדיטאָר אַ רב אַז ער זאָל איהם אָבשיקען דעם חוב, ווייל „מל ולא פרע כאילו לא מל״ (שבת קל״ז)...

833

צו אַ בעוואוסטען רב איז געקומען אַ יוד בעטען אַ רעקאָמענדאַציע-בריף, מ׳זאָל

איהם אַרויסהעלפען, ווייל ר'דאַרף טעכטער חתונה צו מאַכען. דער רב איז געווען אַ מזג טוב. האָט ער איהם נישט געקענט אָבזאָגען, האָט ער איהם געגעבען אַזאַ בריף, מיט פערשידענע שבחים און צווישען אַנדערס געשריבען: „אילו הי' בימי אלישע, לא הי' השמן נפסק" (ווען ער וואָלט זיין אין אלישע'ס צייטען, וואָלט דער בוימאייל נישט אויפגעהערט). פערשטעהט זיך, אַז האָבענדיג אַזאַ המלצה-בריף, האָט ער געמאַכט היבשע נדבות, איינמאָל איז ער געקומען אין אַ שטעדטעל און געגאַנגען צום רב. האָט דער רב מיט איהם פערפיהרט אַ שמועס אין לערנען און באַלד האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דער בכבודער אורח איז ל"ע אַ גרויסער עם־הארץ. האָט דער רב זיך אָנגערופען: — יעצט פערשטעה איך שוין, וואָס דער רב שרייבט אין המלצה־בריף „אילו הי' בימי אלישע, לא הי' השמן נפסק". וואָרום פאַרוואָס האָט דאָרט אויפגעהערט צו גיסען זיך דער בוימעל? ווייל עס זענען מעהר נישט געווען קיין כלים ריקים, דער יוד איז אָבער אַ כלי ריק... ממילא וואָלט נישט געווען שמן נפסק...

834

דער רבי ר' בונם זצ"ל מפרשיסחא, פלעגט חנוכה שפּילען אין שאָך און זיך צוזינגען „אז מ'געהט אַ גאַנג, דאַרף מען זעהען, אַז דער נאָך זאָל נישט טוהן באַנג!"

835

ר' ישעי'לע פּראַגער זצ"ל האָט אמאָל געטראָפען שעהנע יודען שפּילען אין קאָרטען מיט פּראָסטע מענשען. האָט ער צו זיי געזאָגט — „כי הלל רשע על תאות נפשו" ווען ווערט דער רשע אַ „הלל", אַ עניו „הלל איז געווען אַ עניו" (שבת ל') — „על תאות נפשו", ווען ער געהט נאָכגעבען זיין תאוה קאָרטען צו שפּילען, ער זעצט זיך דאַן צום קאָרטען־טיש מיט אַזעלכע פּאַרשוינען וואָס ר'שעהמ'ט זיך מיט זיי צו רעדען.

836

אין דער ישיבה פון „נודע ביהודה" איז געווען אַ מנהג, אַז יעדער בחור וואָס האָט געגעסען טעג האָט איבערגעלאָזט שיריים און ביים בעל־הבית איז געווען אַ זכי' צו עסין שיריים פון אַ ישיבה בחור. איינמאָל איז געקומען אַ בחור, וועלכער האָט נישט געוואוסט פון דאָזיגען מנהג און האָט קיין שיריים נישט איבערגעלאָזט. איז דער בעל־הבית אַוועק מיט פּרעטענציע צום רב. — דער בחור לאָזט גאָרנישט איבער! האָט דער נודע ביהודה בערוהיגט דעם בעל־הבית פרעגט מאָרגען דעם בחור די קשיא, וועט ער אייך זאָגען אַ תירוץ, וועט אייך

דערפון פערענטפערט ווערען, פאר וואס ער לאזט נישט איבער קיין שיריים! פרעגט איהם אזוי: די גמרא זאגט אין חולין (דף ז' ע"ב), אז ר' פנחס בן יאיר'ס אייזעל האט נישט געגעסען קיין נישט־גע'מעשר'טע תבואה, הייסט עס דאך, אז דאס אייזעל האט געקענט לערנען. אויב אזוי האט דאך ס'אייזעל בעדארפט וויסען די הלכה פון ר' מאיר: „נותן עינו בצד זה ואוכל בצד אחר". קוקען דא און עסען דארט? דער בעל־הבית איז אוועק אהיים און ווען דער בחור איז ווידער אמאל געקומען עסען, האט ער איהם געפרעגט די אויבען דערמאנטע קשיא, דער בחור האט נישט געוואוסט צו ענטפערן קיין תירוץ. 3 טעג איז דער בחור ארומגעגאנגען פערטראכט און געקלערט א תירוץ אויף דער דאזיגער קשיא. פון שאנדע וואס ער ווייסט נישט צו ענטפערן זיין בעל־הבית'ס קשיא, האט ער זיך געשעהמט צו ווייזען פאר'ן בעלהבית און איז נישט געגאנגען עסען אויפ'ן טאג, ער האט דעריבער זעהר שלעכט אויסגעזעהען און איז געווען זעהר אומעטיג. דער גודע ביהודה האט דאס בעמערקט אויפ'ן בחור'ס פנים. האט ער איהם צוגערופען און געפרעגט, פארוואס ער איז אזוי פער'צער'ט, און ווען דער בחור האט איהם דערצעהלט דעם בעל־הבית'ס קשיא. אויף וואס ער ווייסט נישט קיין תירוץ, האט איהם דער גודע ביהודה געהייסען אזוי ענטפערין. דאס אייזעל האט געוואוסט, ר' מאיר'ס הלכה, עסען דא און קוקען דארט, עס האט אבער מורא געהאט איבערצולאזען, ווייל דער בעל־הבית, רבי פנחס בן יאיר, קען מיינען, אז עס האט גענוג וועניגער תבואה און וועט דעריבער דאס צווייטע מאל שוין געבען וועניגער, וועט עס פונ'ם וועניגער אויך מוזען איבערלאזען, וועט ר' פנחס בן יאיר געבען דערנאך נאך וועניגער, וועט עס ווייטער מוזען איבערלאזען, וועט עס ווידער בעקומען נאך וועניגער און אזוי ווייטער און אזוי ווייטער, האט עס ליבערשט איגנאנצען נישט געוואלט עסען, (דאס זעלבע איז אויך ביי די שיריים פון בחור)...

837

ר' אייזיל סלאנימער האט געזאגט אויף דעם פסוק „ויקח מאבני המקום" זאגען די חז"ל אז די שטיינער האבין זיך געקריגט אט דאס האט יעקב אבינו געזאגט אז „אין זה כי אם בית אלקים" ווארים אויב די מחלוקת דער גרייכט אז אפילו די שטיינער קריגען זיך איז נישט אנדערש אז דא מוז זיין א שוהל אדער א בית המדרש...

838

דער הייליגער רבי פון לובלין איז אמאהל געקומען קיין ליזענסק צום רבי'ן ר' אלימלך און האט איהם גיטראפען שטארק וויינען און מען האט איהם נישט געקענט בשום אופן איינהאלטען פון געוויין האט איהם דער רבי פון

לובלין זכרונו לברכה גיפרעגט וואס ער וויינט אזוי שטארק האט איהם דער רבי ר׳ אלימלך געזאגט וואס זאל איך נישט וויינען אז איך האב געטוהן א עבירה וואס דאס גיהנם וועט פאר מיר אליין וויניג זיין, האט איהם דער רבי פון לובלין גיפרעגט וואס דער חטא איז גיוועזין האט איהם דער רבי ר׳ אלימלך געזאגט אז ער האט אויס גירעדט צווישען פסוקי דזמרה, האט איהם דער רבי פון לובלין גיפרעגט מיט וואס פאר א עסק האט איהר אויס גירעדט, האט דער רבי ר׳ אלימלך געזאגט אז מען איז געקומען מזכיר זיין א חולה האט ער איבער גיפרעגט נאך א מאהל דעם נאמען, האט איהם דער רבי פון לובלין געזאגט אז דאס הייסט נישט אויסגירעדט דען דאס איז דאך א תפלה. האט ער אויפגיהערט צו וויינען...

839

עס האט אמאהל א רב געזאגט צו אפיקורס אלע איסורים וואס דער מענטש טוהט אז ער קומט אויף די עלטער ווערין פון איהם אפגעטטוען אלע תאות „בטלים בששים" אין זעכציגער יאהרין אבער „מין במינו" אפיקורסות „אפילו באלף לא בטל" אז ער זאל אפילו לעבין טויזינד יאהר וועט ער שוין נישט אנדערש ווערין...

געזעצט ביי ר׳ ישראל חיים וויינבערג
בילגורייא פלך לובלין

Druk. „Globus" Warszawa, Nalewki 28

דער יודישער אוצר

אכטער העפט.

840

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געטייטשט „ונקרב בעל הבית אל האלקים" אפילו א פראסטער בעל-הבית קען אויך ווערען נאהענט צום אייבערשטען, „אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" אויב ער קריכט ניט אריין און זיין חבר'ס געשעפטען, און ער טוט ניט יענעם קיין שלעכט'ס אין מסחר...

841

דער מדרש זאגט, אז לעתיד וועט פון די גאנצע תוכחה ווערין בלויז ברכות אייגענטליך ווי אזוי וועט פון „ואכלתם בשר בניכם" קענען ווערין א ברכה? האט א רב געזאגט — אז א פאטער וועט קענען עסין פלייש ביי א קינד, ער וועט ניט דארפען קלערין אויף כשרות...

842

דער רבי פון לובלין ז"ל, האט געזאגט א רמז אז „פרשת וארא" מוז די פראסט פלאצען, ווייל עס שטייט דארטין, „קרח" דאס איז, „ונפג" צוגעהט „וזכרי" דאס איז א זכרון אויף דורות...

843

א קלוגער רב האט געזאגט, אז דרום שטייט „כי יהי' להם דבר, בא אלי" (יתרו,) פריהער „להם" א רבים, נאכהער „בא" א לשון יחיד? ווייל דאס צווייטע מאל קומט נאר צו דעם זעלבען רב, דער וואס האט געווינען די דין-תורה, אבער דער פערשפילטער וויל שוין ניט קומען צו דעם זעלבען רב, איז פון דעם „רבים" צוויי בלייבט נאר א יחיד, דער געווינער...

844

איינער איז געקומען צו אַ רב אַרויס נעמען „היתר הוראה״, דער רב האָט איהם געפּרובט, און געפרעגט פערשידענע שאלות אין הלכות טריפות, האָט ער אויף אַלעס געענטפערט „טריפה״, פרעגט איהם דער רב, עס שטייט דאָך און „יורה דיעה״ אַז עס איז „כשר״, האָט ער געענטפערט, איך בין אַ מחמיר, דער רב דערזעהענדיג אַז ער ווייסט טאַקע קיין דין ניט, זאָגט ער צו איהם, די קומסט מיר פאָר, ווי יענער קליין שטעטעלדיגער, וואָס האָט געזאָגט צום ווייב, ווען עס איז פאָרגעקומען אַ שאלה, נאָך וואָס דארפסט די זיך מטריח זיין לויפען צום רב אין שטאָדט אַריין, פרעגען אַ שאלה. עס שטייט דאָך אין די תורה, אַז אַ טריפה זאָל מען וואַרפען פאַר די הינד, גיי זשע אַרויס אין וואַרף דאָס פלייש פאַר דעם הינד וועסט די זעהן, אויב ער וועט דאָס עסין איז אַ סימן אז עס איז טריפה און אויב ניט איז עס כשר, דער הינד האָט אָבער אַלעמאָל אויפגעגעסין האָט זי זיך געבייזערט אויף איהם, זאָגט דער מאַן פין דעם הינט איז קיין ראי׳ ניט ער איז אַ מחמיר, מאַכט ער אַלעס טריפה...

845

א משכיל האָט געפרעגט און אַ חוזק טאָן אַ געוויסען רב, עס שטייט „אדם ובהמה תושיע ד׳״ ווי קומט אַ בהמה זאָל שטיין נעבען אַ אדם ? האָט דער רב געענטפערט : מיך אַהרט אויך די זעלבע קשיא, ווי קומט אַ בהמה זאָל שטיין נעבין אַ אדם...

846

אין אַ שטעדטעל האָט מען געוואָלט אויף נעמען אַ רב, דער דאָזער אַ גרויסער עם הארץ האָט עס געוואָלט פּריוועו, פרעגט ער איהם, פונוואַנען ווייסט מען אַז לבן האָט געוואָלט ברענגען הבל׳ן, — קין׳ס ברידער — אויף די עקידה ? האָט דער רב געענטפערט : דאָס שטייט און די הגדה, „ולבן ביקש לעקוד את הבל״ — אָווא — זאָגט דער דאָזער מיט פערווינדערונג, ער האָט געטראָפען...

847

חסידים זאָגען אז מ׳דערציילט מעשיות פון צדיקים איז אזוי גיט ווי געלערינט דער מקור דערפון איז, ווייל אין סוף כתובות ווי די גמרא דערציילט די פּטירה פון רבינו הקדוש, הייבט זיך אָן „תנו רבנן״ אזוי ווי ביי אַ הלכה זאַך איז אַ ראיה אַז דאָס איז אויך גלייך אַזוי ווי געלערענט...

848

פאר וואס רופט מען די צדקה פושקעס „קופת ר׳ מאיר״ – האט א גאון געזאגט – ווייל די חז״ל זאגען אז טורנוסרופוס האט געפרעגט ר׳ עקיבא׳ן אויב אז דער אייבערשטער האט ליעב ארימעלייט פאר וואס איז ער זיי ניט מפרנס, איז דאך א סימן אז ער האט זיי ניט ליעב, טא ווי אזוי מעג מען געבין צדקה, אז א קיסר וועט זיין אין כעס אויף זיין קנעכט, און ער וועט איהם ניט געבין צו עסין איז אויב איינער וועט געבין דעם קנעכט שפייז, וועט ער דאך הייסען א „מורד במלכות״ ? האט ער געענטפערט: יודען הייסען „בנים״ דעם אייבערשטענס קינדער, און אויף א קינד אז דער קיסר איז בייז, און איינער גיט עם צו עסין איז דער קיסר צופרידען, (ב״ב י׳) און עס איז א פלוגתא ר׳ מאיר מיט ר׳ יהודה, אויב יודען טוען ניט דעם ווילען פון אייבערשטען צו זיי הייסען „בנים״ צו „עבדים״ און ר׳ מאיר זאגט אז שטענדיג הייסען זיי „בנים״ (קידושין ל״ו) קומט אויס אז נאך ר׳ מאיר מעג מען שטענדיג געבין צדקה, דרום הייסט דאס „קופת ר׳ מאיר...

849

א גאון האט געזאגט אין א הספד אויף א צווייטען גאון פאר וואס שטייט אין קהלת „עת ספוד ועת רקוד״, ניט „עת לספוד ועת לרקוד״, אזוי ווי ביי די פריערדיגע שטייט „עת לטעת ועת לעקור״, מיט א „למ״ד״ אין אנהייבווארט, און דא שטייט ניט ? נאר אלע זאכען האבען א באזינדערע צייט, ווען מען פלאנצט רייסט מען ניט, און ווען מ׳רייסט פלאנצט מען ניט, דעריבער שטייט א „למד״ צו ווייזען אז יעדערעס האט א בעזינדערע צייט, אבער אז א צדיק שטארבט איז אין הימעל א שמחה אז ער קומט ארויף אין דער הייך, אזוי ווי חז״ל זאגען ביי רבי „אראלים ומצוקים אחזו בארון הקודש״ (סוף כתובות) נאר ביי אונז איז דאס א קלאג, דערום שטייט „עת ספוד ועת רקוד אז ס׳קען זייןביידע זאכען צו זאמען ביי די מלאכים איז דאס א פרייד, און ביי אונז פארקעהרט...

850

אין לעמבערג האט איינער מספיד געווען א גאון, ארויס זאגענדיג דעם הספד פון א פאפיער וואס ער האט זיך אויפגעשריבען, – האט דער לעמבערגער רב ז״ל געזאגט צו איהם, – עס קוקט אויס אז די האלסט ניט דעם נפטר פאר א צדיק, ווייל די חז״ל זאגען אז די פטירה פון צדיקים איז א „מכה אשר לא כתובה״ הייסט אז ביי דיר איז דאס א „מכה כתובה״ (אויפגעשריבען) איז דאך א סימן אז עס איז ניט קיין מיתת צדיקים...

851

ר' שלום בעלזער ז"ל איז נפטר געוואָרען דריי טאָג פאַר ראש השנה, האָט זיין זוהן ר' יהושע'לע ז"ל געזאָגט, דעם טעם דערפון, ווייל עס שטייט אין ספרים אַז דער וואָס איז אַ חזן אויף דער וועלט, איז אויך אַ חזן אויף יענער וועלט, און עס שטייט אין די פוסקים, אַז אַ חזן דאַרף זיך אָבשיידען 3 טאָג פאַר ראש השנה, פון אַלע זאַכען וואָס קען ברענגען צו אַ טומאה, און ער דאַרף לערנען די כוונות פון די תפילות מיט די תקיעות, (מגן אברהם סי' תקפ"א ס"ק ט' בשם השל"ה) איבער דעם איז ער נפטר געוואָרען 3 טאָג פאַר ראש השנה, ווייל ער איז געוועזען אַ חזן אויף די וועלט, וועט ער דאָך זיין אַ חזן אויף יענער וועלט, דעריבער האָט ער געדאַרפט הכנה 3 טאָג פאַר ראש השנה...

852

צוויי פרויען האָבען אוועק געגעבין וועש צו אַ וועשין, נאַכהער האָט איינע געזאָגט אַז אַלע וועש זענען איהרע, זענען זיי געקומען צו ר' בעריש מייזליש ז"ל ווארשעווער רב אויף אַ דין־תורה האָט ער געהייסין צו זיך ברענגען אַלע וועש און האָט זיי געהייסען קומען אויף צו מאָרגענ'ס, נאָך זייער אַוועק גיין, האָט ער געזאָגט צו די רבי'צין אַז זי זאָל נעמען איהר'ס אַ קלאָהר העמד און אויסמישען צווישען די וועש. צומאָרגענ'ס ווען זיי זענען געקומען צום רב, האָט ער געזאָגט צו די איינע וואָס האָט געזאָגט אַז עס איז אַלע איהרע זי זאָל איבער קוקען די וועש, אפשר וועט זי געפינען אויף עטליכע שטיקלעך אַז עס איז ניט איהרע, נאַכהער האָט זי ווייטער געזאָגט אַז אַלעס איז איהרע, נאַכהער האָט ער געזאָגט צו די צווייטע דאָס זעלבע, האָט זי אויסגעקליבען בלויז איהרע, אויך האָט זי געזאָגט אַז עס איז דאָ אַ העמד וועלכעס זי האָט נעכטען דאָס ניט געזעהען, האָט דער רב געפסק'נט אַז די צווייטע זאָל זיך נעמען דאָס איהרעגע, אזוי ווי עס האָט זיך אויסגעוויזען...

853

א גאון האט געזאגט דעם פשט פון „ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים" די גמרא זאָגט אַז אַ אמורא האָט געזאָגט אז ער וויל ניט זעהן מיט זיינע אויגען די שלעכטע צייט וואָס וועט זיין איידער משיח וועט קומען, די יודישע צרות און ליידען, וואָס וועט דאַמאָלט זיין, דערויף בעטין מיר, ווען מיר וועלין יאָ זעהען די צייט פון „ביאת המשיח", זאָל עס זיין מיט „רחמים" מיר זאלען קענען סובל זיין די צרות...

854

ווען דער סיגוטער רב איז געווארען חתן האבען זיך די מחותנים געשפארט, ווער עס דארף געבין א בעסערע מתנה, צו דער חתן דער כלה, אדער פארקעהרט, האט זיך דער חתן אנגערופען פון דער תורה ווייזט אויס אז מ׳דארף געבין דעם חתן א בעסערע מתנה וויא צו דער כלה, ווייל מ׳געפינט אין פרשת בחוקותי אז דער „ערך" (שאצונג) פון א מאנספערשוין איז מעהר וויא דער „ערך" פון א נקיבה...

855

דער „קדושת לוי" ז״ל האט געזאגט א טעם פאר וואס חסידים טרינקען „משקה"? ווייל די חז״ל זאגען „מעביר ראשון ראשון" (ר״ה י״ז) אז דעם ערשטען חטא רעכענט מען ניט אין הימעל, נאר אז דער מענש איז עובר דאס צווייטע מאל רעכענט מען צו דאס ערשטע אויך, און עס איז ידוע דאס די גמרא זאגט אז משקה מאכט פון א „שני" א „ראשון" (זעה שבת ט״ו) דערום טרינקען זיי משקה, אז עס זאל זיין א ראשון, וועט דער אייבערשטער מעביר זיין...

856

אין סלאנים האט צוגעפעלט איינער צום מנין, האט דער שמש אריין געברענגט איינעם א קורץ געקליידערטער, פרעגען די מתפללים דעם רב צו מ׳קען עהם מצרף זיין צום מנין, האט דער רב געענטפערט: עס שטייט בפירוש, „העשירי יהי׳ קודש לד׳ לא יבקר בין טוב לרע"...

857

א גיטער יוד וואס פלעגט ניט זאגען קיין תורהביים טיש, האבען איהם די חסידים געפרעגט, פארוואס ער פיהרט זיך אזוי? האט ער געענטפערט ווייל עס שטייט אין תהלים (קל״א) „אם לא שויתי ודוממתי" אויב איך בין נאך ניט צו געקומען צו די מדרגה פון „שויתי ד׳ לנגדי תמיד" דארף איך שווייגען און ניט זאגען קיין תורה...

858

בשעת דער גאון ר׳ דוד האט געוואהנט אין דער שטאדט ביחאווע, האט מען עהם גערופען ר׳ דוד ביחאווער, (ביחאווע איז א קליין שטעדטעל,) האט דער

רב געזאָגט, יעצט איז מיר רעכט וואָס עס שטייט, „איזהו חכם המכיר את מקומו" (אבות פ"ו). ער מאַכט דער קענען זיין אָרט ווי ער וואָהנט פאַר אַלעמען, צוליעב זיין חכמה רופען איהם אַלע אָהן מיט דעם נאָמען פון דער שטאָדט, כדי מען זאָל וויסען ווער דאָס איז, ממילא ווערט מען דורך איהם געוואָהר אַז עס איז דאָ אַזוי שטעדטעל אויף דער וועלט, ווען נישט ער וואָלט גאָר קיינער ניט געוויסט פון דעם שטעדטעל, קומט אויס אַז ער גיט צו דערקענען זיין אָרט, אַזוי אויך איז מיט דעם ר' דוד, ווען ניט ער, וואָלט קיינער ניט געוויסט אַז עס איז דאָ אַ שטעטיל ביחאָווע...

859

מ'האָט געפרעגט דעם ווילנער גאון ווי איז מרומז אין דעם וואָרט „בראשית" די מצוה פון „פדיון הבן" (ווייל עס שטייט אין „ספרי קבלה" אַז אַלע מצות איז מרומז אין וואָרט „בראשית") האָט ער געענטפערט: „בראשית" איז ראשי תיבות בן, ראשון, אחר, שלשים, יום, תפדה...

860

ווען די רעפאָרמער האָבען זיך געמאַכט אין האַמבורג אַ באַזונדערע שוהל, און האָבען אַ נאָמען געגעבען די שוהל „היכל הקודש", האָט דער האַמבורגער רב ז"ל געזאָגט, יעצט איז מיר פערענטפערט געוואָרען אַ פסוק אין תהלים קפיטעל ע"ט, „מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתיך טמאו את היכל קדשיך" פרעגט דער מדרש אין איכה „קינה לאסף מבעי' לי'" עס האָט געדאַרפט שטיין „קינה" ניט מזמור וואס איז דאס פאַר אַ געזאנג אַז גוים זענען געקומען אין היכל הקודש? נאר דער תירוץ איז, פין זיי איז מען שוין צוגעוואָהנט צופאַרטראָגען די צרות, אבער פון יודען צו ליידען צרות איז זייער שווער צו פאַרטראגען, דעריבער „מזמור לאסף" די פרייד איז, אַז „באו גוים" אבער ווען יודען קומען מטמא זיין דעם היכל הקודש דאַרף מען טאַקע קלאגען...

861

דער גאון ר' שלמה קלוגער ז"ל בראָדער רב, האָט אַ מאל געקריגען אַ בעפעהל פון די רעגירונג אַז ער זאָל זאגען אַ דרשה פאר די תלמידים פון די בראָדער גימנאַזיום, — האָט ער אָנגעהויבען צו זאגען, צו די תלמידים, — די רעגירונג פאָדערט פון אייך אַז איהר זאלט זיין געלערענטע יודען: ווייל אַזוי עס איז שוין דא געלערענטע גוים אין בראד, וויל די רעגירונג אויך אַז עס זאָל זיין געלערענטע יודען, איבער דעם האט זי מיך דאָ אַ הער

געשיקט איין צו זאָגען אַ ביסעל מוסר, ווייל זי וויל עס זאָל זיין געלערנטע יודען, ווייל געלערנטע גוים האָט זי שוין גענוג, איבער דעם טייערע קינדער, אויב איהר וועט זיין יודען איהר וועט מקיים זיין וואָס עס שטייט אין דער תורה, וועט איהר ערפילען דעם ווילען פון די רעגירונג, אָבער אַז איהר וועט ניט פאָלגען וואס אין דער תורה שטייט, וועט איהר דאָך זיין אַזוי ווי אַלע גוים, – וועט איהר דאָך זיין אַ „מורד במלכות"...

862

ווען דער סטאַניסלאַבער רב ז"ל האָט מספיד געווען דעם רבי'ן ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל, האָט ער אָנגעהויבען דעם הספד, מיט דעם לשון, „משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים" (סוטה מ"ט) די חז"ל זאָגען אַז דער צדיק איז אַ מושל אויף דעם מושל פון די וועלט, ווייל אַ צדיק איז מבטל די גזירות רעות, (מו"ק ט"ז) אַזוי אויך ר' מאיר'ל ז"ל איז געווען אַ „מושל משלים" ער האָט מושל געווען אויף די גזירות וואָס ווילען געוועלטיגען אויף דעם מענטש, אָבער „משמת ר' מאיר" אַז ר' מאיר'ל ז"ל איז נפטר געוואָרען „בטלו מושלי משלים" ווייל מיר האָבען שוין ניט מעהר קיין זיין צדיק ער זאָל קענען מבטל זיין שלעכטע גזירות...

863

ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל האָט געזאָגט צו איינעם וואָס האָט זיך פאַר איהם געזשאַלעוועט אויף פרנסה, און דורך דעם האָט ער ניט אין קאָפּ צום לערנען, עס שטייט פריהער „אם אין קמח אין תורה", נאכהער „אם אין תורה אין קמח" און מיר פסק'נען „תפוס לשון אחרון" (נדרים כ"ו) נאָר תוספות זאָגט אין (תמורה כ"ו) אַז אויב די סיפא איז ניט סותר די רישא, אַז מ'קען אויסטייטשען די סיפא אַזוי ווי די רישא, זאָגט מען „תפוס לשון ראשון", אַזוי קען מען דאָ אויך אויס טייטשען, רבונו של עולם, „אם אין תורה" אַז די זעהסט אַז די יודען לערנען ניט די תורה, איז דאָס ניט חס ושלום פון שלעכטען ווילען, נאָר ווייל „אין קמח" זיי האָבען ניט קיין פרנסה, דרום גיב זיי פרנסה, וועלין זיי לערנען דיין תורה...

864

דער גאון ר' מרדכי זאב ז"ל פון לעמבערג האָט געפרעגט ר' מאיר'ל ז"ל פון פרימישלאַן, די חז"ל דערצעהלען אויף ר' חנינא בן דוסא, אַז ער האָט מתפלל געווען פאַר קראַנקע, נאכהער האט ער געזאָגט „זה חי וזה מת" אַז דער חולה וועט בלייבען לעבען און דער וועט שטאַרבען. (ברכות ל"ד) נאָך

וואס האט ער באדארפט זאגען אז דער וועט שטארבען?— האט ר' מאיר'ל ז"ל עהם געענטפערט דער פשט אין דער גמרא איז אזוי, די חז"ל זאגען אז דער אייבערשטער איז גוזר א גזירה, און דער צדיק קען דאס מבטל זיין. (מו"ק ט"ז) אייגענטליך וויא אזוי קען ער פערענדערין דעם ווילען פון אייבערשטען? נאר די חז"ל זאגען אויף דעם פסוק „ואתן אדם תחתיך" „אל תקרי אדם אלא אדום" (ברכות ס"ג) אז עס איז דא א גזירה אויף א ערליכען יוד ער זאל אוועק גיין פין דער וועלט, קען דער צדיק פועל זיין אז מ'זאל איינטוישען אויף זיין ארט א רשע, און ער זאל איהם אויסלייזען, אבער ניט ער זאל אינגאנצען מבטל זיין די גזירה, איבער דעם האט ער געזאגט „זה חי" דער וועט בלייבען לעבין „וזה" דער רשע „מת" וועט שטארבען אויף זיין ארט...

865

א מחבר וואס האט געמאכט א פירוש אויף קהלת האט געברענגט זיין חיבור אויף הסכמה צו ר' אייזיל חריף ז"ל האט ער אריינגעקוקט אין ספר, איז עהם ניט געפאלען דאס חיבור רופט ער זיך אן די האסט געמאכט דאס זעלבע וויא דער מלבי"ם ז"ל האט געמאכט אויף די מגילה, נאר דער חילוק איז, דער מלבי"ם ז"ל. האט געמאכט פין אחשורוש וואס ער איז געווען א מלך טפש (מגילה י') א חכם שבחכמים, און דיא האסט געמאכט פין דעם חכם שבחכמים, א טפש שבטפשים...

866

ר' אייזיל סלאנימער ז"ל האט א מאל געקנס'ט א שוחט וואס האט עובר געווען א עבירה אז ער זאל שוין ניט שחט'ן קיין בהמות נאר עופות, האט איהם דער שוחט געפרעגט דעם טעם פאר וואס דוקא בהמות ניט, האט ער געענטפערט, ווייל א חוטא איז דאך א שוטה א בהמה (זעה סוטה ג'.) טאר ער דאך ניט שחט'ן א בהמה, ווייל ער איז דאך עובר אויפ'ן לאו פון „לא תעמוד על דם רעך" (קדושים י"ט)...

867

דער רבי ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל, האט געטייטש דעם פסוק „יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב", (תהלים ק"ד) „יצא אדם לפעלו ולעבודתו" פריער דארף א מענטש מתקן זיין זיינע מעשים, נאכהער „עדי ערב" ווייל „כל ישראל ערבים זה לזה" (שבועות ל"ט וסוטה ל"ז, ור"ה כ"ט: ברש"י) קען מען זיך נעמען יענעם אויך מתקן צו זיין, אבער איידער דער מענטש האט נאך

זיך זעלבסט ניט מתקן געווען, ווי אזוי קען ער אנדערע מתקן זיין, אזוי ווי די חז"ל זאגען „קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים" (סנהדרין י"ט)...

868

א גאון האט געזאגט פאר וואס אז א שוחט איז עובר א עבירה איז מען עם מעביר פון שחיטה, ווייל די חז"ל זאגען „אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות" (סוטה ג') און א שוטה טאר דאך ניט שעכטין (חולין ב')...

869

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געטייטשט „פשוט נבילתא בשוקא" זיי פושט די דינים פון נבילות וטריפות זאלסט פסק'נען די שאלות פון נבילות, זאלסט גלייכער זיין א רב ניט קיין רבי „ואל תצטרך לבריות" זאלסט ניט דארפען אנקומען צו מענטשען זיי זאלען דיר געבין פדיונים...

870

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געזאגט צו ר' שלמה מונקאטשער ז"ל פאר די חתונה, — א זייגער, צו נעמט מען, און מען פיצט דאס אויס, און מען שטעלט דאס צוריק צוזאמען, דאס איז די כוונה פון תקיעה. שברים, תרועה, מ'צו ברעכט עס, און דער נאך „תקיעה" מ'שטעלט דאס גלייך, נאר „ובהקהיל את העם", אז מען איז א מנהיג איבער יודען „תתקעו ולא תריעו" דארף מען ביי זיך זיין גלייך, ניט צובראכען, אזוי ווי די חז"ל זאגען „נהוג נשיאתך ברמה" (כתובות ק"ג) נאכהער האט ער איהם געגעבען דרשה געשאנק דאס ספר „תומר דבורה" אין האט געזאגט „תומר" דיא זאלסט זאגען „דבורה" גוטע דיבורים...

871

דער קעלעמער מגיד דערזעהענדיג אום „שבת ראש חודש" אז עס זענען געקומען דייטשען מיט אויס געקעמטע און אויסגעוואשענע קעפ, און שוהל אריין הערין די דרשה, האט ער אנגעהויבען צו זאגען, „ראשי חדשים" נייע קעפלעך „לעמך בתת" „זמן" עס וועט קומען א צייט אז „כפרה" לכל תולדותם...

872

דער קעלעמער מגיד ז"ל האט געזאגט שבת אין א דרשה, (דערזעהענדיג אריינקומען אין שוהל ראזירטע בערד מיט פריש אויסגעוואשענע און

אויסגעקעמטע האָהר פון קאָפּ, אַ האָן האָט אַ קאַם און קעמט זיך ניט אין שבת, איהר האָט ניט קיין קאַם און איהר קעמט זיך יאָ אין שבת, אַ קאָזע לערענט ניט קיין חומש און זי גאָהלט זיך ניט דיא באָרד, און איהר לערענט חומש וואָס עס שטייט און איהר אַז מען טאָר זיך ניט גאָהלען די באָרד, און איהר גאָהלט זי יאָ...

873

א גאון האָט געזאָגט, פאַר וואָס זאָגען די חז״ל „כשר שבטבחים שותפו של עמלק״ (קידושין פ״ב) ? ווייל די חז״ל זאָגען, דער וואָס ווערט געבוירען און מזל „מאדים״ וועט זיין אָדער אַ „טבח״ אָדער אַ מוהל, (שבת קנ״ו) ביידע זענען „שופכי דמים״ זיי פערגיסען בלוט, נאָר דער חילוק איז, דער מוהל איז עוסק אין אַ מצוה, אין „דם ברית קודש״ און דער „טבח״ איז עוסק אין „דם חולין״ בלוט פון בהמות, קומט אויס אַז דער „טבח״ פארשעמט די מצוה פון מילה, ווייל ער האָט דאָך געקענט זיך אויסקלויבען צו זיין גלייכער אַ מוהל, איידער אַ טבח, און די חז״ל זאָגען, אַז עמלק האָט גענומען די ערלות פון די מילה און האָט זיי געוואָרפען און דער הייך מבזה צו זיין די מצוה, (רש״י פרשת תצא בשם הפסיקתא) קומט אויס אַז דער טבח איז אַ שותף מיט עמלק, ביידע האָבען מבזה געווען די מצוה פון מילה...

874

א יינער וואָס האָט זיך געדרייט ביים דאַוונען אין בית המדרש פון ר׳ העניך ז״ל פון אַלעסק, אין די לענג און אין די ברייט, ער איז ניט איינגעשטאַנען אויף אַ אָרט, האָט דער רבי צו איהם געזאָגט, די חז״ל ציילען צווישען די ס״ו ניסים פון בית המקדש, איז איינס פון זיי, אַז זיי זענען געשטאַנען ענג, און דאָך ווען זיי האָבען זיך געביקט איז געווען לויז, אַלץ קשה פאַרוואָס איז דאָס שטיין אויך ניט געווען ברְיוח? נאָר ווען עס וואָלט געווען לויז צו שטיין, וואָלט דאָך אַזיינער ווי דו אַרום שפּאַצירט אין הויף פון בית המקדש, און דאָס איז דאָך ניט קיין כבוד..

875

א מחבר איז געקומען צו ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל אויף אַ הסכמה, און דער מחבר האָט איהם געזאָגט אַז ער איז אַ קראַנקער, און מוז אָנקומען צו דאָקטורים, דערום האָט ער געמאַכט אַ ספר. ער זאָל האָבען פון דעם ספר געלד פאַר די דאָקטורים, און אויב איהר וועט מיר געבין אַ הסכמה וועל איך האָבען אַ סאַך קונים, האָט ר׳ אייזיל ז״ל עם געענטפערט, פון די גמרא איז

א ראיה אז עס איז גלייכער קראנק צו זיין איידער צו בעטין א הסכמה אויף א ספר ווייל די גמרא זאגט, אז דער אייבערשטער האט קראנק געמאכט חזקי׳ כדי ישעי׳ זאל איהם קומען מבקר חולה זיין (ברכות י׳) אייגענטליך איז דאך חזקי׳ געווען א למדן (זעה אין פרק חלק) האט ער דאך געקענט מאכען א ספר וואלט ער דאך געמוזט גיין צו ישעי׳ נאך א הסכמה, ווייל ישעי׳ איז דאך געווען דער גדול הדור, אזוי ארום וואלטען זיי זיך געטראפען? איז דאך א ראיה אז עס איז גלייכער קראנק צו זיין און צו ליידען יסורין איידער צו זיין א מחבר און גיין בעטין א הסכמה...

876

איינער האט זיך פערענטפערט פאר א רב וואס האט איהם געפרעגט פאר וואס ער איז ניט קיין מכניס אורח, ווייל — האט ער געזאגט — דאס ווייב זאל זיך ניט קריגען מיט עהם, ווייל „אשה עיניה צרה באורחים" (ב"מ פ"ז) און צוליעב שלום-בית וואס די חז"ל זאגען „איש ואשה ששלום ביניהם שכינה שרויה ביניהם" (סוטה י"ז) דעריבער פערמאד איך צו זיין א מכניס אורח, האט דער רב עהם געזאגט יעצט איז מיר רעכטיג וואס די חז"ל זאגען, „גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה" (שבת קכ"ז) ווייל חאטשע די שכינה וועט ניט זיין צווישען זיי דורך דעם הכנסת אורחים פונדעסטוועגין זאלסטו זיין א מכניס אורח, ווייל הכנסת אורחים איז גרעסער ווי קבלת פני השכינה, דאס איז אויך דער פשט פון די משנה אין אבות, „יהי ביתך פתוח לרוחה", דיין שטוב זאל זיין אפען פאר אורחים, „ואל תרבה שיחה עם האשה" זאלסט איהר ניט פרעגין קיין דיעה אין דעם, ווייל זי וועט דיך געוויס ניט לאזען, ווייל „אשה עיניה צרה באורחים"...

877

דער רבי ר׳ ישראל׳טשע ריזינער ז"ל האט געזאגט דעם פשט, פון די הקדמת צום זוהר, אז ר׳ שמעון בן יוחאי האט געהערט א קול אז מען רופט איהם „שמעון שמעון" האט ער געזאגט ווער קען דאס רופען שמעון מוז זיין אז דער אייבערשטער רופט דאס, אייגענטליך ווי קען דאס זיין אז ער זאל זיך אליין האלטען אזוי גרויס? נאר באמת האט ער זיך געהאלטען זייער קליין, און ווען ער פלעגט הערין אז מען רופט איהם „רבי" שמעון האט ער געהאט עגמת נפש דערפון וואס דער עולם האט און איהם א טעות אז מען האלט איהם אויף אזא גרויסע מדריגה אז מען רופט איהם „רבי" נאהר אז ער האט געהערט אז מען רופט עהם בלויז „שמעון" האט ער געזאגט, ווער קען דאס וויסען דעם אמת אז איך בין נאר א בלויזער „שמעון" ניט קיין „רבי", מוז זיין אז דאס איז דער אייבערשטער, ווייל נאר ער ווייסט דאך דעם אמת...

878

דער גאון ר' ישראל סאַלאַנטער ז"ל איז אַמאָל איינגעשטאַנען אין אַ אכסניא ביי זיינעם אַ גוטען פריינד, האָבען זיי געזעהען, אַז האָטשע די קעכין האָט עהם אַריין געבּרענגט אַ גאַנצע קריג וואַסער צו וואַשען זיך צום עסין, דאָך האָט ער זיך געוואַשען נאָר מיט אַ ביסעל וואַסער, האָבען די שטוב מענטשען איהם געפרעגט, די חז"ל זאָגען דאָך אַז מען וואַשט זיך מיט אַ פיעל קריגעל וואַסער גיט מען איהם פון הימעל פיעל גוט'ס, (זעה שבת ס"ב. שבת ק"מ. מו"ק כ"ח.) האָט ער געענטפערט: איך זעה אַז די קיכען ברענגט שטענדיג דאָס וואַסער פון אַ וויט אָרט, און זי גייט איינגיבויגען אין דרייען, אונטער די שווערע משא פון וואַסער טראָגען, טאָר איך ניט זיין אַ מהדר נאָך אַ סך וואַסער, אויף יענעמ'ס פלייצעס...

879

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט, אַלע מחברים האָבען געמאַכט אַ הקדמה צו זייערע חיבורים, ווייל די וועלט זאָגט אַ ספר אָן אַ הקדמה, איז אַזוי ווי אַ גוף אָן נשמה, טא וועלכעס איז די הקדמה פון די תורה וואס דאס איז דעם אייבערשטענ'ס ספר? האָט ער געזאָגט, די הקדמה צו די תורה איז „דרך ארץ" ווייל דרך ארץ קדמה לתורה, — האָט דערויף געזאָגט ר' יהושעלע קוטנער ז"ל אַז דאָס מיינט מען די שבע מצות וואָס זיי זענען געבאָטען געוואָרען פאר מתן תורה, וואָס דאָס איז בכלל פון „דרך ארץ". ווייל דאס איז מצות פון מענשליכען שטאַנדפונקט, „מצות שכליות", דערמיט האָט ער מסביר געווען דאָס וואָס דער אייבערשטער וועט ענטפערין די אומות העולם אויף זייער שאלה „כלום כפית עלינו הר כגיגית"? (ע"ז ב'.) „שבע מצות שקבלתם היכן קיימתם", צו האָט איהר דען מקיים געווען די שבע מצות? אייגענטליך, קענען זיי דאָך אויף דעם אַליין אויך טענה'ן דאס זעלבע „כלום כפית עלינו", נאָר דער תירוץ איז, אַז איהר האָט ניט מקיים געווען דעם „דרך ארץ" וואָס איז פאַר די תורה, האָט איהר דאָך גאָר ניט קיין שייכות צו די תורה...

880

ווען מען האָט געוואָלט אויפנעמען ר' הערשעלע ז"ל סאַלאַנטער רב קיין מינסק האָט ער ניט געוואָלט. האָבען די דאָזאָרעס פון מינסק גערעדט מיט די רעבעצין אַז זי זאָל פּוילען ביי עהם ער זאָל אננעמען דאס רבנות. האבען זיי נאָכהער געזאָגט ר' הערשעלען אַז די רעבעצין איז מסכים צום מינסקער רבנות האט ער געזאָגט צו זיי. — אמת טאַקע אַז די רעבעצין איז ראוי צו זיין אַ רעבעצין אפילו אין אַזאַ גרויסע שטאָדט ווי מינסק — אָבער איך בין ניט ראוי צו זיין

קיין רב אפילו אין סאַלאַנט, מכל שכן אין אַזאַ גרויסע שטאָדט ווי מינסק איז...

881

אַ בריסקער קאַרגער גביר וואָס פלעגט ניט וועלין געבין קיין צדקה איז אַ מאָל יום כיפור ביינאַכט אויף געווען אַ גאַנצע נאַכט אין שוהל און געלערינט, געזאָגט תהלים, גייט צו איהם צו דער בריסקער רב ר' יאָשע בער ז"ל, און זאָגט צו איהם, ביי מיליטער איז פערהאַן פערשידענע זעלנער, אַ טייל זענען פיס גייער'ס, טייל זענען רייטער'ס אויף פערד, יעדער איז ממונה אויף אַ אנדערע זאַך לויט דעם באַפעהל פון דעם פעלד מאַרשאַל, און אויב דער פיס גייער וועט זיך חאַפּען אלס רייטער, ווערט ער באַשטראָפט, אַזוי איז אויך ביי אונז יודען, מיר הייסען דעם אייבערשטענ'ס זעלנער. אַ תלמיד חכם דאַרף זעהען צו לערנען און צו פאַר שפרייטען תורה פסק'נען שאלות, דער גביר דאַרף זעהען צו געבין צדקה, אָבער דער וואָס געהער צו די פּאַרטיע פון צדקה געבין, וועט זיך גאָר חאַפּען צום לערנען, און וועט ניט היטען זיין אמט צו געבין צדקה, ווערט ער באַשטראָפט...

882

אַ גאון האָט פערענטפערט דעם מאמר חז"ל, „כלבים בוכים מלאך המות בעיר, כלבים משחקים אליהו בעיר" (ב"ק ס') (אַז די הינט וויינען איז דער מלאך המות אין שטאָדט, אַז די הינט לאַכען איז אליהו הנביא דאָ אין שטאָדט). וואָס פאַר אַ מחותן איז דאָס וויינען און לאַכען פון די הינט צו אליהו מיט דעם מלאך המות? נאָר דאָס גייט אַרויף אויף דעם שטאָדט שוחט, אויב ער שעכט כשר איז „אליהו" אין שטאָדט, אָבער אויב ער איז מאכיל טריפות איז ער גורם אַז דער מלאך המות איז אין שטאָדט, — נאָר די חז"ל האָבען ניט געוואָלט אַרויס זאָגען בפירוש אַז עס קען זיך געפונען אַזאַ שוחט ער זאָל מאכיל טריפות זיין, האָבען זיי געזאָגט פערשטעלט, אַז די הינט וויינען ווייל אין די תורה שטייט אַז אַ טריפה איז „לכלב תשליכון אותו" מ'דאַרף עס וואַרפען פאַר די הינט, און אויב דער שוחט איז מאכיל טריפות, וויינען די הינט ווייל זיי האָבען דאָך ניט וואָס צו עסין אָבער אַז דער שוחט איז אַ כשר'ער און אויף די טריפות זאָגט ער עס איז טרייף, זענען די הינט פריילעך, ווייל מ'וועט זיי דאָך געבין די טריפות צו עסין...

883

דער „אבן עזרא" איז אַמאָל געגאַנגען און וועג, מיט 2 מענטשען, איינער האָט געהאַט 2 ברויט, און דער אַנדערער האָט געהאַט 3 ברויט, איז

צוגעקומען אַ דריטער מאַן, וואָס האָט ניט געהאַט צו עסין, האָט ער מיט געגעסין מיט זיי, און צוזאמען האָבען זיי אויפגעגעסין די 5 ברויט, נאָכ'ן עסין האָט זיי דער דריטער מאַן, געגעבין 5 רענדליך, איז געוואָרען צווישען זיי אַ מחלוקת, דער וואָס האָט געהאַט די דריי ברויט האָט גע'טענה'ט אַז ס'קומט עם 3 רענדליך, און דעם אַנדערין קומט נאָר 2 רענדליך, און דער וואָס האָט געהאַט די 2 ברויט, האָט גע'טענה'ט אַז ס'קומט עהם העלפט, ווייל דער דריטער האָט דאך געגעסין פון מיין ברויט אַזוי פיעל ווי פון דיינעם האָט דער „אבן עזרא" גע'פסק'נט אַז דער פון די 3 ברויט זאָל נעמין 4 רענדליך און דער פון די 2 ברויט זאָל נעמין 1 רענדיל, — ווייל יעדער האָט דאָך געגעסין אַ דריטעל, אַז מען צוטיילט 5 ברויט אויף דריטלען, איז דאָ 15 דריטעל, האָט יעדער געגעסין 5 דריטעל, קומט אויס אַז דער וואָס האט געהאַט די 2 ברויט איז עם געבליבען נאָך זיין עסין 1 דריטעל, ווייל 5 דריטעל האָט ער דאך אליין אויפגעגעסען, אָבער דער וואָס האָט געהאַט 3 ברויט ד. ה. 9 דריטעל, איז דאָך עם געבליבען נאך זיין עסין 4 דריטעל, קומט אויס אַז דער דריטער מאַן וואָס האט אויפגעגעסין 5 דריטעל, האָט געגעסין 1 דריטעל פון דעם וואָס האט געהאַט 2 ברויט, קומט עם 1 רענדיל (ווייל ער האָט דאך באַצאהלט 5 רענגדליך פאַר 5 דריטעל), און דעם פון די דריי ברויט קומט 4 רענגדליך...

884

ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל האָט געטייטשט דעם פסוק „על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת, לא יומת על פי עד אחד", (שופטים) די חז"ל זאָגען, מ'האָט געפרעגט די חכמה מיט די נבואה אַז אַ מענש זינדיגט צו פויעלט תשובה, האָבען זיי געענטפערט ניין, עס קומט עם טויט שטראָף נאָכהער האָט מען געפרעגט די תורה, האָט זי געענטפערט ער זאָל ברענגען קרבנות ועט דאָס איהם מכפר זיין, נאָר דער איבערשטער אַליין האָט געזאָגט אַז עס פויעלט תשובה (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו) קומט אויס, אַז „על פי שנים עדים" דורך די צוויי די חכמה און נבואה. „או שלשה" אַפילו דורך דעם דריטען די תורה וואָס זי האָט געזאָגט מען זאָל ברענגען קרבנות. וועט דאָך אויסקומען, אַז ווען דאָס בית המקדש איז נישט דאָ, וועט קיין תיקון ניט זיין נאָר „יומת המת" דער זינדיגער וועט מוזען שטאַרבען, אָבער, „לא יומת על פי עד אחד", דער איבערשטער וואָס ער איז דער „יחידו של עולם" ווייל ער האָט געזאָגט אַז עס פויעלט תשובה...

885

ר' מאיר'ל פרימישלאנ"ר ז"ל האָט געטייטשט „נודע בשערים בעלה" (משלי ל') די חז"ל זאָגען „כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה" (שבת נ"ה) אויך

זאָגען די חז״ל „ראוי׳ היתה בת שבע לדוד משׁשת ימי בראשית״ (סנהדרין ק״ז) ניט אזוי ווי די שונאים פין דוד האָבען עהם חושד געווען אַז ער איז ח״ו נכשל געוואָרען אין איסור אשת איש, (ב״מ נ״ט) און די חז״ל זאָגען ווען שלמה המלך האָט געוואָלט אַריין ברענגען דעם ארון אין קדשי קדשים, האָבען דיא טויערען זיך באַהעפּט און ניט געלאָזט אַריין דעם אָרון אַז ער האָט געזאָגט „זכרה לחסדי דוד״ האָבען זיי באַלד אַריין געלאָזט דעם אָרון, זענען די שונאים פין דוד זייער פערשעמט געוואָרען, (שבת ל׳) קומט אויס אַז דורך די טויערען פון בית המקדש איז מען געוואָהר געוואָרען אַז דוד האָט ניט געזינדיגט מיט בת שבע נאָר ער איז געווען באמת איהר מאַן, דאָס איז דער פשט „נודע בשערים״ דורך די טויערען איז געוואָרען באַוואוּסט „בעלה״ אַז ער איז באמת געווען איהר מאַן, און האָט ניט געזינדיגט, ווייל דורך זיין זכות האָט מען אַריין געלאָזט דעם ארון..

886

אַ מחבר האָט געברענגט זיין חיבור מיט׳ן נאָמען „חן טוב״ אויף אַ הסכמה צו ר׳ אייזיל חריף ז״ל, אַריינקוקענדיג אין ספר איז עהם ניט געפאַלען, רופט ער זיך אָן צום מחבר, שלמה המלך האָט נאָר געזאָגט „שכל טוב יתן חן״ (משלי י״ג) אָבער אַז „חן טוב״ „יתן שכל״ דאָס האָב איך ניט געהערט..

887

דער קעלעמער מגיד ז״ל האָט מספיד געווען אַ גאון און האָט אַלעמען געריהרט ביז טרעהרען, אַפילו די פערגרעבסטע מענטשען האָט ער געזאָגט צום ענדע פון דעם הספד, „הצדיק אבד״ אויב דער צדיק גייט אַוועק פין די וועלט, „ואין איש״ אַפילו דער וואָס איז ניט קיין מענטש, אַפילו אַ פּראָסטער מענטש, איז אויך „שם על לב״ ריהרט דאָס איהם אויך ביז טרעהרען...

888

אַ מחבר האָט געמאַכט אַ פּירוש אויף קינות האָט ער דאָס געברענגט צו דעם מלבי״ם אויף אַ הסכמה, האָט ער אַריינגעקוקט אין חיבור, איז עהם ניט געפעלין, רופט ער זיך אָן, קיין הסכמה קען איך דיר ניט געבין, אויף דיין פּירוש אויף קינות, איך קען דיר נאָר צו געבין אַ קינה אויף דיין פּירוש..

889

פאַר וואָס זאָגט די וועלט ער איז אַ געוונטער אָרימאַן? האָט דער שעדלעצער

רב ר' ברוך ליבשיץ ז"ל געפלעגט זאָגען, די חז"ל זאָגען, אז איבער דעם איז דעם אָרימאַן שלעכט אפילו אום שבת חאָטשע ער עסט דאָך גיטע עסין ווייל „שינוי וסת תחילת חולי מעיים" (ב"ב קמ"ה) ער קריגט בויך וויטאָג, אָבער אַז ער האָט ניט אום שבת אויך צו עסין, איז ער דאָך אַ געזונטער אָרימאַן...

890

צוויי מחברים האָבען געמאַכט בשותפות אַ פירוש אויף „בבא קמא" האָבען זיי דאָס געבראַנגט צו ר' מרדכי מעלצער ז"ל אויף אַ הסכמה אויך ער זאָל צו פאַסען אַ נאָמען זאָגט ער צו זיי נאָכ'ן אריינקוקען אין חיבור, קיין הסכמה וועל איך אייך ניט געבען נאָר אַ שיינעם נאָמען האָב איך פאַר אייך „השור והבור"...

891

ר' מאיר פרימישלאַנער ז"ל האָט זיך געוואָלט זעהן מיט ר' שלמה קלוגער ז"ל בראָדער רב, האָבען זיי זיך באַשטעלט זיי זאָלין זיך טרעפען אין אַ דאָרף וועלכער איז געווען זייער ווייט פין בראָד, ווען זיי זענען געקומען אין דאָרף, האָט ר' מאיר'ל ז"ל געשיקט זיין משמש צו ר' שלמה קלוגער ז"ל ווער עס דאַרף פריהער געבין שלום, ווייל זיי זענען דאָך דאָ ביידע גלייכע אורחים, האָט ר' שלמה קלוגער ז"ל עהם געענטפערט – אַז על פי דין דאַרף ער קומען צו מיר געבין שלום, ווייל די חז"ל זאָגען אויף דעם פסוק אין פרשת יתרו „וישאלו איש לרעהו לשלום" איש זה משה (מכילתא יתרו) משה מיט יתרו זענען דאָך ביידע געווען אין דער פרעמד פאַרוואָס האָט משה געגעבען פריהער שלום, נאָר ווייל משה האָט געטראַכט אמת טאַקע אַז איך בין דאָ אויך אַ פרעמדער, אָבער יתרו איז דאָך געקומען פין אַ וויטען וועג פין מדין ביז אהער, און איך בין געקומען פון דער נאָהנט, קומט עהם פריער שלום אזוי אויך בין דאָך געקומען אזש פין בראָד אַ הער, קומט מיר פריער שלום...

892

ר' מאיר'ל פרימישלאַנער ז"ל האָט געטייטשט דעם פסוק „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו, ואת הקללה אם לא תשמעו", דעם „אנכי" דאָס גרויסקייט פין אַ מענטש, וועלכעס ער זאָגט „אנכי" איך בין, דאָס איז פאַר אייך אַ ברכה אַז איהר נוצט דאָס אויס צו מצות, אזוי ווי עס שטייט „ויגבה לבו בדרכי ד'" אַז ביי אַ מצוה מעג מען האָבען גיאות, ווייל דאָס איז לשם שמים, אָבער סתם גיאות, איז אַ קללה פאַר'ן מענטש, דאָס

איז דער פשט „ראה" זעה, „אנכי" אז דאס „ישיות" דעם „איך" גיב איך אייך פאר א ברכה און א קללה, „את הברכה אם תשמעו" אז איהר וועט דעם אנכי אויסנוצען אויף מצות אויפצוהערען און צו טוהן וואס דער אייבערשטער האט געהייסען, איז דער „אנכי" א ברכה פאר אייך, „ואת הקללה אם לא תשמעו", אבער אז ער האלט זיך סתם גרויס, איז דאס א קללה, דאס איז אויך דער פשט, „אם תטיב שאת" צו א גוטע זאך מעגסט די זיך האלטען גרויס, אבער ניט צו קיין גוט'ס „לפתח חטאת רובץ" איז דאס גיאות א חטא...

893

דער קעלעמער מגיד ז"ל האט געטייטש, „ואהבת לרעך כמוך" ווען א מענטש טוט אומגערין זיך זעלבסט שלעכט'ס, וועט ער דאך זיך געוויס ניט פיינד קריגען דורך דעם, אזוי דארף זיין אז יענער האט דיר געטון שלעכט'ס אומגערין זאלסטו איהם אויך ניט פיינד קריגען...

894

א מחבר האט געברענגט זיין חיבור צו א קארגען גביר אום ערב פסח, האט דער גביר זיך ניט וויסען געמאכט און צו גענומען דאס ספר, און איהם גע'פטר'ט מיט א דאנק, און קיין גראשען איהם ניט געגעבין, רופט זיך אן דער מחבר איהר ווייסט פאר וואס מען זאגט ניט ערב פסח דעם „מזמור לתודה" ווייל ערב פסח איז דא אסך קרבנות קען מען זיך ניט פטר'ן מיט א בלויזע „תודה" (א דאנק) מען דארף האבען אסך אנצוגרייטען אויף פסח, קען מען זיך ניט פטר'ן מיט א בלויזען ישר כח...

895

מ'האט געפרעגט א רבי'ן וואס וועט זיין משיח א חסיד צו א מתנגד, האט ער געענטפערט, א מתנגד, ווייל מ'וועט שוין ניט זאגען דענסטמאל, „ויצמח פורקני' ויקרב משיחי'"...

896

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט א מאהל געזאגט, רבונו של עולם! „לא עת האסף המקנה" אויב עס איז נאך ניט די צייט פון איינזאמלען די יודען וואס זענען געגליכען צו שאף, אויב עס איז נאך ניט די צייט פון די גאולה, „השקו הצאן ולכו רעו" גיב זיי דער ווייל פרנסה ביז צו די גאולה...

897

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האָט געטייטשט „כי ידור נדר" אז אַ מענטש וויל באַשיינען (פון לשון „הידור") „לד'" זאָל ער באַשיינען דעם אייבער־שטען אָבער „לאסור איסר" אז ער וויל רעדען שלעכט'ס (פון לשון „סרה") „על נפשו" זאָל ער רעדין נאָר אויף זיך, ניט אויף קיין פרעמדען מענטש...

898

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האָט געטייטשט, דעם פסוק „תהלת ד' ידבר פי" ווען קען איך וויסען אז איך האָב געדאַווענט מיט כוונה, אז „ויברך כל בשר שם קדשו", אז דורך מיין תפלה ווערט דערוועקט יעדער מענטש, אז ער זאָל אויך דאַווענען, דענסטמאל וויים איך אז איך האָב געדאַווענט מיט כוונה...

899

ר' איציקעל קאַלישער ז"ל האָט געטייטשט „אוהבי ד' שנאו רע". אז אַ מענטש וויל וויסען צו ער איז פון די „אוהבי ד'" אויב „שנאו רע" אז ער האָט פיינט אַלע שלעכטע תאוות פון די וועלט, איז אַ סימן אז ער איז אַ אוהב ד'...

900

איינער האָט געפרעגט ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל די חז"ל זאָגען אז היינט איז ניט דאָ קיין רוח הקודש (סוטה מ"ח) און איהר ווייסט אַלעס דורך רוח הקודש, האָט ער געענטפערט אויף דעם פסוק „וישלח יעקב מלאכים" זאָגט רש"י „מלאכים ממש" האָט דען יעקב'ן געפעהלט אַנדערע משרתים? וואָס האָט ער געדאַרפט שיקען מלאכים, נאָר מען מיינט זיינע אייגענע מלאכים וואָס זענען געוואָרען באַשאַפען פון זיינע מצות, אַזוי ווי די חז"ל זאָגען, „העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד" (אבות), ביי מיר שטייען אויך שטענדיג מיינע מלאכים און זיי זאָגען מיר די אַלע זאַכען וואָס עס דאַרף פאַרקומען...

901

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האָט געטייטשט „אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה אל תהרהר אחריו ודאי עשה תשובה" (ברכות י"ט) אז די זעהסט אז אַ תלמיד חכם זיצט ליידיג און לערענט ניט, זאָלסטו ניט זאָגען אז ער איז

עובר די עבירה פון ביטול תורה, ווייל ער טוט תשובה, פאר'ן לערנען, ניט ער זיצט חס ושלום ליידיג און טוט גאר ניט...

902

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געזאגט „הללוהו בתוף ומחול" דער סוף איז דאך אז דו ביזט מוחל, זיי זשע שוין מוחל...

903

ר' איציקעל קאלישער ז"ל איז געווען א גרויסער „מכניס אורחים", א מאל איז א דורך געגאנגען א קריסט און געבעטען ברויט, עס איז אבער געווען אין שטוב גאנצע ברויטען, איז די רעבעצין געווען א שאד אנצוהייבען א גאנץ ברויט האט ר' איציקעל ז"ל זיך אנגערופען, צו איהר – שנייד! עס וועט ניט גיין קיין בלוט, – האט זי אבגעשניטען א שטיק ברויט און איהם געגעבין איינמאל איז ער געפארען אונטערוועגינס זענען איהם באפאלען גזלנים, און ביי איהם צו גענומען אלץ, אויך האבען זיי איהם געוואלט הרג'נען נאר דער עלצטער פון זיי האט דערקענט אז דאס איז דער זעלבער יוד וואס האט איהם געהייסין געבין ברויט, האט מען איהם אלעס צוריק אבגעגעבין, – האט ער נאכהער געזאגט צו די רעבעצין, יעצט פערשטייסטו שוין וואס איך האב געמיינט, שנייד, ס'וועט ניט גיין קיין בלוט, דורך דעם וועט ניט ארויס גיין מיין בלוט...

904

אין קעניגסבורג וויא דער „מלבי"ם" איז געווען רב, איז געווען א סוחר וואס זיין מסחר האט ער געפירט אין קעניגסבורג, און געוואהנט האט ער אין א אנדערע שטאדט, פאר פסח האבען די קעניגסבערגער שטאדט לייט, איהם אויפגפאדערט ער זאל געבען „מעות־חטים" האט ער געזאגט, אז איך בין ניט קיין היגער איינוואהנער דארף איך ניט געבין, האבען זיי איהם גערופען צו דין־תורה פאר'ן „מלבי"ם" ז"ל קעניגסבערגער רב, האט ער גע'פסק'נט אז ער דארף געבין ווייל עס שטייט אין פסוק (שמואל א' כ"ד) ביי „נבל" „איש במעון ומעשהו בכרמל" געוואהנט האט ער אין מעון, און געהאנדילט האט ער אין „כרמל" פונדעסטוועגען רופט עהם דער פסוק „נבל הכרמלי"...

905

דער גאון ר' יוסף חריף ז"ל זבארובער רב און אונגארן, איז א מאל געווען ביי דעם רבי'ן ר' שלום בעלזער ז"ל, נאכדעם געזעגענען זיך, האט דער

בעלזער רבי ז״ל איהם באגלייט ביז אויף די גאס, האט איהם דער זבארובער רב געבעטען אז ער זאל זיך ניט מטריח זיין, האט דער בעלזער רבי ז״ל איהם געזאגט, מיר געפונען אז אברהם אבינו און יצחק אבינו האבען מקיים געווען די מצוה פון הכנסת אורחים מיט „אכילה שתיה לויה״ עסין, טרינקען, באגלייטען, ווייל זיי האבען געהאט די מעגליכקייט מקיים צו זיין די אלע דריי זאכען, אבער יעקב אבינו וואס האט נאר געהאט בלויז א שטעקען, און האט געוואנדערט, האט ער דאך נאר געקענט מקיים זיין בלויז די מצוה פון „לויה״ באגלייטען, דאס איז דער פשט, פון פסוק, „כי יעקב בחר לו — י״ דאס איז די אותיות „לוי״... איך — פירט אויס דער בעלזער רבי ז״ל, האב אייך אויך ניט מיט וואס מכבד צו זיין, נאר מיט די מצוה פון באגלייטען, טא פאר וואס שטערט איהר מיר די מצוה...

906

אין א שטאדט איז געווען א רב א גרויסער בעל־מופת, אז ער האט גע׳פסק׳נט א דין־תורה, און דער בעל־דין האט ניט געוואלט מקיים זיין, האט ער געהאט א ביטערען סוף, נאכהער אז דער רב איז נפטר געווארען, האט מען אויף גענומען א צווייטען רב, אויך א גרויסער תלמיד חכם, און זעהר א קלוגער, נאר ניט אזא בעל־מופת ווי יענער, האבען די שטאדט מענטשען עם דערציילט די מופתים פון דעם פריערדיגען רב, האט ער געזאגט מיט א שמייכעל, גלויבט מיר אז איך קען אויך דאס זעלבע, נאר די היינטיגע שטאדט מענטשען זענען ניט אזוי ווי די דאמאלסדיגע, זיי זענען געווען גרויסע יראי־שמים זיי האבען געפאלגט וואס דער רב האט געזאגט, אז דער רב האט גוזר געווען אויף דעם בעל־דין אז ער זאל האבען א מיאוסען סוף האט ער מקיים געווען, אבער היינט אז די בעל־בתים מיינע זענען ניט אונטערטעניג זיי פאלגען ניט וואס איך הייס זיי, טא וואס זאל איך טוהן, איך הייס זיי האבען א מיאוסען סוף, און זיי פאלגען מיך אבער ניט...

907

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האט געטייטשט, „רצון יראיו יעשה״ א ירא שמים האט מורא צו בעטען פון אייבערשטען, נאר וואס ער דארף, האט ער אין זינען, און האט מורא צו עפענען דאס מויל פאר פחד, נאר דער אייבערשטער טוט דעם רצון פון די יראים, דאס וואס ער האט געהאט אין זינען...

908

א משכיל איז א מאל אריין געקומען צו ר׳ יוסף שאול נאטאנזאהן ז״ל

לעמבערגער רב, און האָט מיט אַ חוזק טאָן געפרעגט אַ שאלה, – רבי! אַ היהן האָט ביי מיר אָנגעמאַכט אויף אַ מילכיגען טעלער וואָס דאַרף מען טוען. – האָט דער גאון עם געענטפערט: לויף געשווינד אַ היים און עס דאָס אויף, איידער עס ווערט קאַלט, ווייל די חז"ל זאָגען „כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת", (עירובין כ"א) ד. ה. דער וואָס שפעט פון די חכמים ווערט געמ'שפט מיט הייסע צואה...

909

א גאון האָט געטייטש דעם מאמר חז"ל „הרוצה שיעשיר יצפין והרוצה להחכים ידרים" (ב"ב כ"ה) דער וואָס וויל ווערין אַ עושר זאָל ער עוסק זיין און מסחר מיט מענטשען ווייל דער ישוב העולם איז אין צפון זייט פון דער וועלט, אָבער אַז ער וויל ווערען אַ תלמיד חכם, זאָל ער זיין אָבגעשיידט פון דער וועלט (ידרים מלשון הרמה) אָבגעשיידט...

910

דער „נציב" פין וואָלאָזין ז"ל (נ'פתלי צ'בי י'הודה ב'ערלין, ר"ת פון נצי"ב) איז אַ מאָל געוועזן אין ווילנא אויף אַ אַסיפה צו זאַמען מיט משכילים, האָבען זיי גערעדט וועגען זייער'ס אַ משכיל וואָס איז געשטאָרבען, און זיי האָבען עהם שטאַרק גערוהמט, אַלעס גרויסער מענטש, האָבען זיי געפרעגט דעם נצי"ב, ער זאָל זאָגען זיין מיינונג וועגען דעם משכיל, האָט ער געענטפערט איך וועל אייך דערצעהלען אַ מעשה, אַ גביר האָט געהאַט אַ איינציגע טאָכטער זעהר אַ פרומע, איז זי שלאַף געוואָרען. און די דאָקטורים האָבען איהר געהייסען עסין „חזיר" זי האָט אָבער ניט געוואָלט עסין, האָט זיך די קרענק פערערגערט, איז דער גביר געלאָפען צום רב, ער זאָל איהר זאָגען אַז זי מעג על פי דין עסין, ווייל עס איז פיקוח נפש, האָט זי צו געזאָגט דעם רב אַז זי וועט האָרכען נאָהר זי האט געבעטען דעם רב, אַז ער זאל הייסען דעם שוחט אַז ער זאל שחט'ן דעם חזיר מיט אַ כשר מעסער, דער רב האט איהר צוגעזאגט, נאַכהער האט זי געבעטען דער שוחט ער זאל בודק זיין די „ריאה" (לונג) האט זיך געמאַכט אַ שאלה, איז דער שוחט געלאפען צום רב, מיט די שאלה האט דער רב געזאגט, ווען די שאלה זאל זיך טרעפען ביי אַ כשר'ע בהמה, וואלט איך געפסק'נט „כשר" אבער אויף אַ חזיר ווי אַזוי קען איך דערמאַנען דאס ווארט „כשר" און איהם כשר'ן...

911

צו דעם „הפלאה" ז"ל איז געקימען איינער און האט זיך געזשאַלעוועט אַז

ער האָט אַ ברידער אַ גביר, און וויל עס ניט שטיצען, האָט דער „הפלאה״ געשיקט רופען דעם גביר, און איהם געפרעגט היתכן ? האָט ער זיך פערענט־פערט, אַז ער מוז זעהען ניט אַוועק צו געבין דאָס געלד, ווייל טאָמער וועט ער אויף די עלטער ניט האָבען פונוואַנען צו לעבין, דערוויילּ קומט אַריין צום „הפלאה״ אַ פרוי און זשאַלעוועט זיך, אַז איהר מאַן צוטיילט דאָס גאַנצע געלט אָרימע לייט, האָט דער „הפלאה״ געשיקט נאָך דעם מאַן, און איהם געפרעגט היתכן ? האָט ער געענטפערט, אַז ער האָט מורא טאָמער וועט ער מאָרגען שטאַרבען, וויל ער זיך קויפען מיט דעם, „עולם־הבא״, אַזוי ווי דער הפלאה האָט אויסגעהערט די ביידע תירוצים, האָט ער אַרויס געגעבין אַ פסק־דין, אַז יעדען פון די ביידע זאָל דער אייבערשטער אָבהיטען פאַר די זאַך וואָס ער האָט מורא, דער קאַרגער גביר האָט מורא טאָמער וועט ער לאַנג לעבין, זאָל איהם דער אייבערשטער היטען דערפון, דער מילדער גביר וואָס האָט מורא טאָמער וועט ער אין גיכען שטאַרבען, זאָל איהם אויך דער אייבערשטער היטען און ער זאָל „מאריך־ימים״ זיין...

912

ער רבי ר׳ הירשלי זידיטשובער ז״ל האָט געזאָגט, דעריבער שטייט דער היתר פין „מלאכת אוכל נפש״ אום יום־טוב נאָר ביי שביעי של פסח, ווייל די חז״ל זאָגען „קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף״ (פסחים קי״ח)...

913

ער קאָצקער רבי ז״ל האָט געזאָגט, א רבי איז מטהר אַזוי ווי אַ מקוה, דאָס איז אַלץ אַז דער חסיד פאָהרט צום רבי׳ן, אָבער אַז דער רבי קומט צום חסיד איז עס גלייך ווי די חז״ל זאָגען „גל שנתלש״ אַ פאַלע פאַלט אַרויף אויף אַ מענטש, עס איז אויך מטהר, אָבער דאָך איז דאָ אַ חילוק מ׳דאַרף זיין אַ „יושב ומצפה אימתי נתלש הגל״, מ׳דאַרף האָבען מעהר כוונה, (זעה חולין ל״א)...

9:4

ער רבי ז״ל פון לובלין, האָט געטייטשט „ברוך אומר ועושה״ געלויבט איז דער וואָס ער זאָגט תורה, א׳ן טוט עפיס אַ פעולה מיט זיין תורה אוף אַנדערע, אויך ער איז מקיים וואָס ער זאָגט...

915

ער רבי ר׳ בינם ז״ל פין פרשיסחא האָט געזאָגט, דרום ווערען יודען

אנגערופען דעם אויסדרוק פון אות „יו״ד״ ווייל יעדער אות קען מען שרייבען סיי גרויס סיי קליין סיי אין די ברייט סיי אין די לענג, נאר דעם אות „יוד״ מוז מען שרייבען קליין, ווייל אז מען וועט שרייבען לאנג, וועט דאס דאך זיין א וואו, וועט מען שרייבען ברייט, וועט דאס זיין א „דלית״, א יוד דארף אויך זיין קליין ביי זיך, ווייל דער וואס האלט זיך גרויס גייט ארויס פון דעם נאמען „יוד״...

916

א משכיל האט געזאגט צום בעלזער רב ז״ל מ׳דארף ניט זיין צופיעל חסיד, נאר א מענטש דארף גיין מיט א מיטעל-מעסיגען וועג, ניט עקסטרע צופיעל אויף איין זייט, האט דער בעלזער רבי ז״ל געענטפערט, מענטשען גייען אין די זייט פון וועג, און א פערד גייט אין מיטען וועג...

917

מען האט געפרעגט דעם אסטראָווצער רבי׳ן ז״ל פאר וואס ער פאסט יעדען טאג, די חז״ל זאגען דאך „כל היושב בתענית נקרא חוטא״ (תענית י״א) האט ער געענטפערט: עס שטייט „היושב בתענית״ ניט „כל המתענה״ ווייזט אויס אז דער גאנצער תענית דארף זיין מ׳זאל דורך דעם גיין העכער און העכער ביז מ׳זאל צוקומען צו די העכסטע מדריגה אין יודישקייט, אבער דער וואס ער איז א „יושב בתענית״ ער בלייבט זיצען, אפגעשטאנען, שוואכער אזא מענטש טאר ניט פאסטען, דאס איז דער מיינונג פון די חז״ל...

918

א ארימאן האט דער ציילט פאר דעם „חי׳ הרי״ם״ ז״ל אז דער ווירט זיינער א חסיד, וויל עהם ארויס ווארפען פון די דירה, האט ער געשיקט נאך דעם ווירט, האט דער ווירט געטענה׳ט ער צאהלט מיר ניט קיין דירה געלד, זאל דער רבי זעהן אז מ׳זאל איהם שאפען געלד, ער זאל קענען באצאהלען דירה געלד, האט דער „חי׳ הרי״ם״ געענטפערט: די חז״ל זאגען אז איינער האט א האלבען קנעכט דאס הייסט אז איין טאג איז ער א קנעכט אין איין טאג איז ער פריי, צווינגט מען דעם האר זיינעם ער זאל איהם בעפרייען. (גיטין מ״א) אייגענטליך פאר וואס קומט דאס דעם האר ער זאל היזק האבען דאס גאנצע געלד, עס קענען דאך גיין צוויי מענטשען צוזאמען נעמען פאר דעם קנעכט ער זאל זיך אויסלייזען? ווייזט דאך אויס פונדעם. אז אויב דער אייבערשטער האט מזמין געווען אז ער זאל זיין ביי איהם א קנעכט, דארף ער ליידען, אזוי אויך אז דער ארימאן האט פונקט געטראפען צו וואהנען ביי

דיר איז א סימן אז מ'וויל אין הימעל אז די זאָלסט ליידען אין גאַנצען, (זעה ב"מ קי"ג)...

919

ר' אייזיק סלאָנימער ז"ל איז א מאָל געגאַנגען מבקר חולה זיין א רבי'ן, האָט איהם די רעבעצין ניט אריין געלאָזט, זאָגענדיג אז די דאָקטורים האָבען ניט געהייסען צו איהם אריין לאָזען, האָט ער איבער געלאָזט ביי איהר א קוויטעלע, וועלכעס איז געווען אָנגעשריבען יעצט איז מיר רעכטיג די גמרא אין (ברכות דף י') פאַר וואָס ישעי' האָט געמוזט גיין מבקר חולה זיין צו חזקי', די רעבעצין האָט דאָס געוויזען דעם רבי'ן, האָט ער געהייסען זי זאָל אריין רופען דעם רב, זעהענדיג אז דאָס איז ר' אייזיל האָט ער איהם שטאַרק איבער געבעטען, און האָט זיך שטאַרק פערענטפערט פאַר איהם, און דער רבי האָט איהם געבעטען ער זאָל איהם זאָגען פשט וואָס ער מיינט מיט דעם קוויטעלע, האָט ער איהם געזאָגט: עס האָט מיך שטענדיג געאַהרט פאַר וואָס האָט דער אייבערשטער קראַנק געמאַכט חזקי' כדי ישעי' זאָל מוזען קומען צו איהם מבקר חולה זיין, האָט דאָך געקענט זיין פערקעהרט, חזקי' זאָל קומען צו ישעי' מבקר חולה זיין? נאָר ווען חזקי' וואָלט געקומען צו ישעי' וואָלט איהם די רעבעצין ניט אריין געלאָזט, דערום האָט דער אייבערשטער געמאַכט אז חזקי' זאָל קראַנק זיין, און חזקי' איז דאָך געווען א „פנוי" ער האָט ניט געהאַט קיין ווייב, (זעה ברכות י') האָט דאָך ישעי' ניט קיין מורא געהאַט, אז די רעבעצין וועט איהם ניט אריין לאָזען...

920

דער גאון ר' מאיר שמחה ז"ל דווינסקער רב, האָט געזאָגט, פאַר וואָס היינט איז מען מעניש אין הימעל פון 20 יאָהר, און פאַר דעם מבול האָט מען מעניש געווען צו 100 יאָהר, (זעה אין מדרש און רש"י פ' בראשית ביי נח'ן), ווייל היינט איז מען מוליד צו 13 יאָהר און דענסטמאָל האָט דער מינדסטער מענטש פריהער ניט מוליד געווען ווי צו 65 יאָהר, אזוי ווי עס שטייט ביי „מהללאל" אין בראשית, דאָס איז 5 מאָל אזוי פיעל אנטקעגין היינט, אזוי קייגען עונש איז אויך 5 מאָל אזוי פיעל, אז מען איז מעניש היינט צו 20 יאָהר, האָט מען דענסטמאָל מעניש געווען צו הונדערט יאָהר, 5 מאָל אזוי פיעל...

921

דער גאון ר' מאיר שמחה ז"ל דווינסקער רב, האָט געזאָגט דעם טעם פאַרוואָס

נשים זענען פטור פון די מצות „פריה ורביה" (יבמות ס"ה) ווייל „דרכיה דרכי נועם" אויף שטייט „וחי בהם ולא שימות בהם" (יומא פ"ו) און דאָס רוב נשים בשעת זיי געבורען זענען זיי אין אַ סכנה (זעה תוספות כתובות דף פ"ג ע"ב) האָט די תורה ניט געקענט גוזר זיין אויף זיי די מצוה...

922

ר' מאיר שמחה ז"ל האָט געזאָגט, אויף דעם פסוק „ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו" (וירא) אייגענטליך וואָס האָט ער געזאָגט „אחר תעבורו"? ווייל דער „יראים" זאָגט אַז בלויז עסין אום געטרינקען דאַרף מען ניט בענטשען, (מיר פסק'נן ניט אַזוי) דאָס האָט ער זיי געזאָגט אַז איך וועל ניט געבען נאָר ברויט צו עסין, ניט צו טרינקען, דעריבער „אחר תעבורו" וועט איהר קענען באַלד אַוועק גיין, איהר וועט ניט דאַרפען בענטשין, (אחר איז טייטש באַלד, אַזוי ווי די חז"ל זאָגען „אחר סמוך")...

923

דער גאון ר' מאיר שמחה ז"ל דווינסקער רב האָט געטייטש „לא תעשו עול במשפט במדה ובמשקל" (פרשת קדושים) וואָס מיינט מען „במשפט"? (זעה רש"י שהמודד קרוי דיין) נאָר אויב איינער איז דיר שולדיג אַ חוב וואָס די קענסט ניט אָבנעמען, און ער קומט צו דיר עפּיס קויפען זאָלסט די איהם ניט נאַרען מיט די וואָג, און די מאָס, כדי די זאָלסט דיר אַזוי אַרום אָבנעמען דיין חוב, טאָרסט די ניט אַזוי טוען, חאָטשע עס איז „במשפט" „על פי דין" עס קומט דאָך דיר דאָס געלד, דאָך זאָלסט די זיך צו אַזעלכע זאַכען ניט צו געוואָהנען...

924

ר' מאיר שמחה ז"ל דווינסקער רב, האָט געזאָגט דער ירושלמי זאָגט אין סוף קידושין אַז אַ מענטש וועט אָבגעבין דין וחשבון אויף די זאַכען וואָס ער האָט געקענט הנאה האָבען בהיתר אויף די וועלט און ער האָט ניט הנאה געהאַט אַז דער מקור פון דעם ירושלמי איז פון פסוק אין בראשית „מכל עץ הגן אכול תאכל" דאָס איז אַ מצוה אַז מ'זאָל הנאה האָבען פון די פירות וואָס עס וואַקסט...

925

איך האָט ער געזאָגט אַז פון דעם ווארט „לאמור מכל עץ הגן אכול תאכל"

דרשנ׳ט די גמרא זו גילוי עריות (סנהדרין נ״ו) פונוואנען איז דאָס די ראי׳? נאָר די חז״ל זאָגען, אז זנות איז גורם אז די פירות זאָלען ניט וואקסען ווי געהעריג אז מען זאָל זיי ניט קענען עסין, (וזה אין תורת כהנים פרשת קדושים אויף דעם פסוק ולא תזנה הארץ, שהפירות מזנין ואין ראויים לאכול, אויך אין מדרש בראשית פרשה כ״ח און ירושלמי כלאים, אז ביי דעם דור המבול „חטים נעשו זונין״ אויך ביי יוסף הצדיק שטייט „ומיוסף מבורכת ארצו שלא זן עיניו מהערוה״) טאָ ווי אזוי וועט קענען זיין „אכול תאכל״ אז די זאָלסט קענען עסין נאָר אז די וועסט נזהר פון עריות...

926

אויך האָט ער געזאָגט, אויף דעם פסוק „ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם״ די חז״ל זאָגען אז דער פאר האָט דער אייבערשטער געווארט מיט יצחק אבינו׳ס געבוירען ווערין ביז אברהם האָט זיך מל׳ע געווען, כדי די קינדער זאָלען זיין טהורים. און נח האָט געלעבט 950 יאָהר, איז א העלפט 475 און די חז״ל זאָגען אז עס גייט אדורך דאָס רוב יאָהרען פון מענטש און זינדיגט ניט, וועט ער שוין ניט זינדיגען, (יומא ל״ב) דערום אז נח איז אַלט געווען 500 יאָהר האָט ער געבוירען קינדער...

927

א רב פלעגט ארום גיין פרייטאָג פאר׳ן נאכט צו אלע געוועלבער אז מען זאָל פארמאכען פאר דעם זמן פון ליכט צינדען, זאָגענדיג דערביי, שבת איז דאָך א מלך, אזוי ווי עס שטייט „שבת מלכתא״ און אויב אז א מלך דארף קומען און א שטאָדט, איז דער דרך ארץ, אז מ׳זאָל אקעגען גיין דעם מלך, און ווארטען אויף איהם ביז ער וועט קומען, ניט ער זאָל פריער קומען און ווארטען אויף די שטאָדט מענטשען, אזוי איז אויך ביי שבת, מ׳דארף אקייגען גיין און ווארטען אויף דעם שבת ניט ער זאָל פריער קומען און ווארטען אויף אונז...

928

ר׳ מאיר פרימישלאנער ז״ל האָט געטייטשט, דעם פסוק אין תהלים „ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי״ וואָס שערסט די זיך אָב די באָרד און מען דערקענט ניט אז די ביסט א יוד, נאָר בלויז „ותשא בריתי עלי פיך״ וואָס מען זאָגט אז די ביסט גע׳מל׳עט מיט דעם ביסט די א יוד, גלייכער אז מען זאָל דערקענען אויפ׳ן פנים, אז די ביסט א יוד...

929

ר' מאיר'ל פרימישלאנער ז"ל האט געטייטשט „קדקד ראש מתהלך באשמיו" אז א מענש גייט מיט גרויסע האר אויפ'ן קאפ, פערפיצט מיט א גזשיבע, איז א סימן אז ער גייט ארום מיט חטאים...

930

דער קעלעמער מגיד האט א מאהל געזאגט א דרשה, זעהענדיג אז דער עולם פערשטעהט נישט וואס ער האט געזאגט, רופט ער זיך אב, איהר זענט גרעסער ווי די מלאכים, ווייל די מאלכים האבען קעלבערנע פיס, און איהר האט קעלבערנע קעפ...

931

א סוחר א תקיף פון ניט כשר'ע קעז האט געוואלט אויסנארען פון „נודע ביהודה" א הכשר אויפ'ן קעז, האט דער „נודע ביהודה" אנגעשריבען דעם פרט-פון די סדרה „פרשת בא" [וואס עס איז דענסטמאל פונקט געווען], „מתניכם חגורים" לויט'ן תרגום, דער מיינונג איז געווען, ווייל דער תרגום זאגט אויף דעם „חרציכון יהון אסורין" אייערע קעזען זענען אסור, (פון לשון חריצי חלב, שמואל א', י"ז)...

932

ר' איטשעלע וואלאזינער ז"ל האט נאך געזאגט פאר די תלמידים פון די ישיבה א קשיא פון זיין פאטער ר' חיים ז"ל, און ער האט געזאגט דערויף זיינעם א אייגענעם תירוץ, די קשיא האט ער געזאגט בקיצור, און זיין אייגענעם תירוץ האט ער שטארק מאריך געווען, האט מען נאך דערציילט דאס ר' חיים'ן, האט ער געזאגט, איך וועל אייך דערציילין א מעשה איך בין א מאהל געווען פרייטאג פאר נאכט אונטערוועגינ'ס בין איך איינגעשטאנען אין א אכסניא, האב איך געזעהען, ווי די בעל־הבית'טע האט אויסגעוואשען די קעפ פון איהרע 2 טעכטער איינע האט זי א לאנגע צייט געוואשען, און איינע האט זי געוואשען סך הכל איניגע מינוט, האב איך פערשטאנען, אז איינע איז איהרע א אייגענע טאכטער, דערפאר האט זי איהר לאנג געוואשען, און די אנדערע, איז געווען דעם מאנ'ס א טאכטער פון א אנדער ווייב, דערפאר האט זי ניט געמאכט קיין לאנגע שהיות, אזוי דא אויך, ביי זיין אייגענעם חידוש האט ער מאריך געווען אבער ביי מיינעם ניט, האט ר' איטשעלע ז"ל דערויף געענטפערט, — ניט איבער דעם איז דאס געווען, וואס זי האט געוואשען איינע לענגער ווי די אנדערע נאר

גאָר פּשוט. איינע האָט געהאַט אַ ריינעם קאָפּ האט זי דעריבער ניט געדאַרפט איהר לאנג וואשען, און די 2 טע האָט געהאַט ניט קיין ריינעם קאָפּ, האָט זי געמוזט איהר לאנג וואשען, אַזוי אויך איז דאָ, דעם טאַטענ׳ס איז קלאָר אין ריינע אמת׳ע תורה. דאַרף מען ניט לאנג מאריך זיין, אבער מיינע האב איך געמוזט לאנג רייניקען עס זאל קיין שום פעלער ניט זיין אין מיין חידוש...

933

א סוחר וואָס איז געקומען קיין ווארשאַ, איז איינגעשטאַנען אויף שבת אין אַ אכסניא. האָט ער דעם בעל הבית געגעבען געלד, צובאַהאַלטען איבער שבת. נאָכהער האָט ער געלייקענט אַז ער האָט גאָר ניט גענומען ביי עהם קיין געלד צו היטען, זענען זיי געגאַנגען צו ר׳ בעריש מייזליש ז״ל צו האָבען פּאָר עם אַ דין תורה, האָט דער בעל אכסניא פּאָר עם אויך געלייקינט. האָט ער געפרעגט צו ער וועט שוועהרין האָט ער געזאָגט אַז יאָ, דער סוחר האָט אָבער געשריגען אַז ער האָט איהם געגעבען צו באַהאַלטען אַז עס איז קענטיג געוועזן, אַז ער זאָגט אמת, האָט דער רב עקסטרע אָנגעהויבען צו רעדין וועגין אנדערע זאַכען, דערווייל זעהענדיג ווי דער בעל אכסניא גייט אָנגעטוען אַ גאָלדענעם זייגער, פרעגט איהם דער רב, וויפיעל ער האָט באַצאָהלט פאר דעם זייגער, ווייל איך וויל אויך קויפען זיך אַזאַ זייגער, האָט ער אים געזאָגט, רופט זיך אָן דער רב, ווייזט מיר דעם זייגער אויף אַ פּאָר מינוט וועל איך ווייזען די רבי׳צין צו עס געפעהלט איהר אַזאַ זייגער, דער רב איז אַריין געגאַנגען אין די צווייטע שטיב מיט דעם זייגער, און האָט געזאָגט שטילע-הייד צום משמש, אַז ער זאָל געשווינד גיין צו דעם בעל אכסניא׳ס ווייב און זאָגען אַז דער מאַן האָט געהייסען אַרויס געבין דאָס געלד וואָס דער סוחר האָט געגעבין עהם צו באַהאַלטען, און אויף אַ סימן האָט ער געשיקט זיין זייגער, דאָס ווייב האָט איהם באַלד געגעבען דאָס געלד, און האָט דאָס געלד געבערענגט צום רב, האָט דער רב גענומען דאָס געלד און איז אַריין געגאַנגען צו זיי אין בית-דין שטוב, פרעגט איהם דער רב די וועסט שווערין, זאָגט ער יאָ, נעמט דער רב אַרויס דעם בייטעל מיט געלד, און זאָגט זעה די האָסט געוואָלט שווערין פאַלש און צו נעמין זיין געלד, איך וועל דיך איבער געבין צו די פּאָליציי, איז ער איהם געפאַלען צו די פיס, האָט זיך דער רב מיט איהם אויסגענומען אַז ער זאָל ניט דערציילין זיין ווייב פון גאַנצען עסק אין האט אב געגעבין דעם סוחר דאס געלד...

934

א רבי האט געזאָגט, „מקשה אחת זהב טהור” דאס שווערסטע איז, ריין געלד אהן שווינדעל...

935

דער רבי ר׳ משה ז״ל פון קאברין, האט געטייטשט, „כתית למאור״ (תצוה) פריהער זאלסטו צו שטויסען אלע „מדות רעות״ נאכהער „למאור״ וועסט די מרגיש זיין א „אור״...

936

אויך האט ער געטייטשט, „עשה לך רב — והסתלק מן הספק״ (אבות) זאלסט דיר אויסקלויבען א ריכטיגען רבי׳ן זאלסט און איהם קיין שום ספק האבען, צו ער איז ראוי פאר דיר, צו ניט, נאר עס זאל זיין ביי דיר א „ודאי״...

937

א גיטער יוד האט געזאגט, „ומעלה מעל בד׳ וכחש בעמיתו״ אז דאס ווענד זיך אייג׳ס און אנדערין, אז מען איז שלעכט צו גאט איז מען שלעכט צו מענטשען, פערקעהרט אויך דאס זעלבע...

938

ר׳ הערשעלע רימינאווער ז״ל, האט געטייטשט, „אל נא אחי תרעו״ (וירא) „אל נא״ אויב איהר קענט נישט דאווענען (נא — איז טייטש בעטען, זעה ברכות ט׳) „אחי תרעו״ זאלט איהר זיך צונויף נעמען עטליכע חברים און דאווענען מיט מנין, וועט איהר שוין קענען דאווענען, („תרעו״ — איז פון לשון „ריעות״, חבר׳שאפט)...

939

א גאון וואס האט געהאט א ווייב א הויקערין, איז ווען עס איז צו איהם אריין געקומען אין שטוב א הויקערין, פלעגט ער זיך פאר איהר אויפצושטעלין האט מען איהם געפרעגט, פאר וואס קומט איהר אזא כבוד? האט ער נעענטפערט: ווייל מסתמא איז זיא א „אשת — חבר״ (א גאונ׳ס א ווייב, ווי דער שטייגער איז)...

940

דער „חי׳ חרים״ ז״ל האט געזאגט „צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי״

אויב געלעכטער קען קומען פון מדת הדין (אלקים – איז מדת הדין) איז טאקע דא וואס צו לאכען...

941

דריי משכילים האבען געטראפען גיין אין גאס דעם גאון ר' יאשע בער ז"ל בריסקער רב, זאגט איינער צו איהם גוט מארגען ר' אברהם דער צווייטער רופט זיך אן, גוט מארגען ר' יצחק, דער דריטער גוט מארגען ר' יעקב, זיי האבען דאס געזאגט אין א חוזק-טאן. רופט זיך אן צו זיי דער רב, – איהר האט א טעות, מיין נאמען איז גאר „שאול" דער זוהן פון „קיש" וועלכער איז געגאנגען זוכען די דריי אייזלען, און יעצט האב איך זיי טאקע געפונען...

942

ר' ישראל סאלאנטער ז"ל האט געטייטשט, דעם מאמר חז"ל „בינונים תלויים ועומדים (ר"ה ט"ז) דער שטייגער איז ווער עס ווערט געהאנגען, שטעלט מען איהם ארויף אויף א בענקעל און די שטריק נעמט מען דורך זיין האלז, דאן נעמט מען אפויהר דאס בענקעל פון אונטער זיינע פיס בלייבט ער הענגען, דאס איז דער פשט „תלויים" זיי הענגען, נאר „ועומדים" זיי שטייען נאך אויפ'ן בענקעל, די עשרת ימי תשובה, זעהט מען אויב ער טוט תשובה נעמט מען אראב די שטריק אויב ניט נעמט מען אפויהר דאס בענקעל...

943

א גאון האט געטייטשט, „איש כי יפליא נדר בערכך נפשות" (בחוקותי) די חז"ל זאגען דער וואס איז מנדר און איז ניט מקיים, ער באצאלט ניט דעם נדר, שטארבען זיינע קינדער, (שבת ל"ב) דאס זאגט דער פסוק „איש כי יפליא נדר", ער האט צוגעזאגט צו געבען א נדבה אויב ער גיט אפ איז גוט, אז ניט, איז „בערכך נפשות" וועט ער דארפען באצאהלען מיט נפשות...

944

דער ווילנער גאון ז"ל האט געזאגט, דער טראפ אויף דעםווארט „ונתנו" (פרשת תשא) איז א „קדמא ואזלא" ווייל ביי צדקה געבין זאל מען ניט ווארטען ביז די ארימלייט זאלען צו איהם קומען אין שטוב אריין נאר מען דארף זיך פעדערין און גיין צו זיי „קדמא" פעדערין „ואזלא" און גיין, מקיים צו זיין דעם „ונתנו" אזוי ווי די חז"ל זאגען, „דרכן של גומלי חסדים לרוץ אחרי דלים" דער שטייגער איז פון די גומלי חסדים אז זייא לויפען

נאָך דיא אָרימעלייט, צו זיכען זיי און צו געבין זיי זייער הצטרכות...

945

דער קעלעמער מגיד ז"ל פלעגט זאָגען, „הקול קול יעקב והידים ידי עשו" (תולדות) דער קאַרגער גביר האָט אַ טבע, צו זוכען חסרונות אויף דעם אָרימאַן, ער זאָגט אויף דעם אָרימאַן, ער איז אַ בלאָפער, ער איז אַ בעל עבירה, מען טאָר עס ניט געבין קיין צדקה, ווייל מען טאָר ניט זיין קיין „מסייע ידי עוברי – עבירה", מען טאָר ניט זיין קיין „נותן יד לפושעים", דערווייל ווייזט דער גביר אַרויס זיין פרומקייט, ער מאַכט אַ פנים'על פון אַ ירא־שמים, אָבער דער אמת איז ער האָט אַ שטיינערין האַרץ, מיט אכזרי'שע הענד, דאָס איז דער פשט „הקול קול יעקב" ער שרייט אויף דעם אָרימאַן מיט אַ „קול יעקב" אַ קול פון יראת שמים, אָבער דער אמת איז „והידים ידי עשו" זיינע הענטלעך זענען עשו'ס הענד, פול מיט אכזריות, ער וויל ניט געבין קיין גראָשען, רעדט ער אויס אויף דעם אָרימאַן אַלעס בייז, דאָס איז אויך דער טייטש, „ותשחת הארץ" זיי טוען אַלעס בייז, און זאָגען גאָר, „לפני האלקים" אַז זיי טוען דאָס לשם שמים, ביז עס קומט דערצו אַז „ותמלא הארץ חמס", און אַלץ זאָגט ער אַז דאָס איז „לשם שמים"...

946

א מגיד האָט געזאָגט, „פעמון זהב ורמון" (תצוה) דאָס רוב מענטשען אַז זיי ווערין רייך קלינגען זיי מיט זייער רייכקייט, דאָס הייסט דער „פעמון זהב" דאָס גאָלדענע גלעקעל דאָס זענען די גבירים, זאָגט אָבער די תורה, פאַר דיר גביר איז אַ מורא, פאַר דעם „וישמן ישורון ויבעט" דעריבער דאַרף זיין „ורמון" דער רמון ווייזט אויף מצות, אַזוי ווי די חז"ל זאָגען אין סוף חגיגה... „אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון" דאָס מיינט מען, „פעמון זהב ורמון"...

947

א מגיד האָט געזאָגט אין אַ הספד אויף איינעם וואָס איז פלוצלינג געשטאָרבען, „אל תבכו למת בכו בכה להולך" (ירמיה כ"ב) ער הייבט אָן „אל תבכו", נאָכהער „בכו בכה" איז עס דאָך אַ סתירה? נאָר אַז איינער שטאַרבט ווי געוועהנליך ער קרענקט פריהער, איז ניט אַזאַ ווייטאָג, אָבער דער וואָס געהט און גאָס אין שטאַרבט פלוצלינג, דאָס איז מעהר שרייענדיג, „אל תבכו" ווען „למת" דער וואָס שטאַרבט געוועהנליך, אָבער בכו בכה" להולך, וויינט אַ סאך אויף דעם וואָס איז געגאַנגען מיט אַ פאָר מינוט פריהער אַ געזונטער...

948

א רבי האָט געטייטשט „אם כסף תלוה את עמי את העני עמך" (משפטים) אויב די וועסט העלפען דעם אָרימאַן די וועסט איהם לייען געלד, זאָלסט די וויסען, „את העני" דער וואָס איז שטענדיג מיט דעם אָרימאַן, דאָס איז דער אייבערשטער אַזוי ווי עס שטייט, „כי יעמוד לימין אביון" דער אייבערשטער שטעהט אין דער רעכטער זייט צום אָרימאַן, „עמך" וועט זיין שטענדיג מיט דיר — דיר אַרויס צו העלפין אין אַ עת צרה...

949

א גאון האָט געטייטשט, „ויקרבו ימי דוד למות. ויצו את שלמה בנו לאמור אנכי הולך בדרך כל הארץ, וחזקת והיית לאיש", די חז"ל זאָגען אַז דאָס וואָרט „לאמור" מאַכט לא — אמור — זאָג דאָס ניט (פסחים מ"ב) „ויצו את שלמה בנו" ער האָט געלאָזט אַ צוואה זיין זון שלמה, „לאמור" אַז די זאָלסט ניט זאָגען דאָס „אנכי הולך בדרך כל הארץ" אַז איך וויל גיין אין דעם וועג פון די היינטיגע יוגענד, אין זייערע מנהגים אַז די ווילסט מיט גיין מיט'ן שטראָם, ניט געגען שטראָם, זאָג איך דיר אַז „וחזקת והיית לאיש" שטאַרק זיך און זיי אַ מענטש ווייל דער שטייגער איז לעבעדיגער פיש געהט געגען שטראָם, אַ טויטער גייט מיט'ן שטראָם און די חז"ל זאָגען, „ישראל נמשלו לדגים"...

950

ר' משה'לי קאָזעניצער ז"ל האָט געטייטשט, „וירא את עניינו זו פרישות דרך דרך ארץ" (יומא ע"ד) „עניינו" דאָס אָרימקייט דער „עני בדעת" (נדרים מ"א) נעמט זיך פון „פרישות דרך ארץ" ווייל „דרך ארץ קדמה לתורה" אָן דרך ארץ קען מען ניט קריגען דעם דעת התורה הייסט מען אַ עני, ווייל די חז"ל זאָגען „מאי עניות עניות דתורה" (קידושין מ"ט).

געזעצט ביי ר' ישראל חיים וויינבערג
בילגורייא פּיך לובלין.

Druk. „Globus" Warszawa, Nalewki 28

דער יודישער אוצר

ניינטער העפט.

951

א גאון האָט געטייטשט, „ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ד׳״ — אַז איינער פערלירט הונדערט זלאָטעס, און נאָכהער געפינט ער אַ מציאה 200 זלאָטעס, דאָך איז ער ניט און גאַנצען געטרייסט, ווייל ער וואָלט דאָך איצטער געהאַט דריי הונדערט, ווען ער פערלירט ניט. ווי איז אָבער אַז איינער האָט געפיהרט 10 זעק ווייץ, און די ווייץ האָט זיך אויסגעשיט פאַהרענדיג אויפ׳ן פעלד זיינעס, און ער קומט אַ היים אָהן די ווייץ, אין אַ יאהר ארום קומט ער צוריק אויף יענעם וועג זעהט ער ווי אויף זיין אייגען פעלד, וואו ער איז געפאָהרען איז אָנגעוואַקסען אַ פעלד ווייץ, קען ער דאָך שוין ניט זאָגען אַז ווען ער וואָלט ניט פערלוירען די זעק ווייץ, וואָלט ער איצט געהאַט מעהר, אַזוי אויך זאָל דער מענטש ניט זאָגען אַז ווען ער זאָל ניט געבען צדקה, וואָלט ער געהאַט מעהר, ניין, „ולא ירע לבבך בתתך לו״ עס זאָל דיר ניט פאַרדריסען ווען די גיסט צדקה, ווייל „כי בגלל הדבר הזה יברכך ד׳״ צוליעב דער זאַך טאַקע וואָס די גיסט צדקה בענטשט דיך דער אייבערשטער, דאָס איז גלייך צו פאַרזייאונג, אַזוי ווי עס שטייט „וזרעו לכם לצדקה״ (הושע י׳) עס וואַקסט דערפון אַ סאַך לעולם הבא, און אַ ברכה בעולם הזה: דאַרף דיך ניט פאַרדריסען, אדרבה, די דאַרפסט נאָך זיין צופרידען...

952

דער גאון ר׳ מאיר שמחה ז״ל, דווינסקער רב האָט געזאָגט אויף דעם וואָס די חז״ל זאָגען „חבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן״ (ע״ז ל״ט) פונוואַנען איז דאָס די ראיה אַז אויך די שטוב מענטשען זענען „בחזקת חבר״? נאָר דאָס איז אַ בפירושער פסוק ביי אברהם אבינו „כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו — ושמרו דרך ד׳ לעשות צדקה ומשפט״ (וירא) און די חז״ל זאָגען „ביתו זו אשתו״ (יומא ב׳, זעה אויך תוס׳ ברכות כ״ד) אַז זיי זענען

אויך בכלל „ושמרו" און עס שטייט דאָך „אחריו" אפילו נאָך די פטירה וועט זיין „ושמרו"...

953

א גיטער יוד האָט געזאָגט דעם פשט פון דעם פסוק „וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צרורות בשמלותם על שכמם", (בא) פאַר פסח רוימט מען, מען וואַשט, און מען קראַצט, עס זאָל קיין משהו חמץ ניט בלייבען, און דעם אמת'ן חמץ, דער „יצר הרע" דאָס וואַרפט מען ניט אוועק, — „וישא העם את בצקו טרם יחמץ" מען טראָגט אוועק אזעלכע חמץ וועלכע עס איז נאָך ניט אפילו קיין חמץ געוואָרען, אָבער, „משארותם" זייער אייגענעם שטענדיגען „שאור שבעיסה" דאָס איז דער יצר הרע (זעה ברכות י"ז, „שאור שבעיסה מעכב"), די שאור איז „צרורות בשמלותם" איינגעבינדען אין זייערע קליידער, די חצופה קליידער פון דעם היינטיגען דור, „על שכמם" וועלכע גרייכט ביז צום אַקסיל...

954

א גיטער יוד האָט געזאָגט פסח ביי נאַכט, „קדש" אַז די ווילסט זיין אַ קדוש אַ היילינגער מאַן, „ורחץ" וואַש די הענד, רייניג זיי פון גזילה, גיב צדקה, ווייל „כרפס" עס איז דאָ אָרימעלייט וואָס האָבען ניט מער ווי אַ שטיקעל קאַרטאָפעל מיט געזאַלצענע וואַסער, אויף פסח, „יחץ" זאָלסט זיך טיילען מיט דעם אָרימאַן, דאַן „מגיד" קענסטו זאָגען נאַכהער „כל דיכפין ייתי ויכול" „רחצה" מיט אַ ברכה, קענסט שוין נאַכהער זאָגען „שאו ידיכם קודש"...

955

א מחבר האָט געברענגט זיין חיבור אויף אַ הסכמה צו אַ גאון, רופט ער זיך אָן צום מחבר, — נאָכ'ן אַ דורך קוקען דאָס חיבור, וואָס איז איהם גאָר ניט געפאַלען, — דיין חיבור איז „הפלא ופלא" איינמאָל איז אַ פלא. ווי אזוי מען מאַכט פון סמאַטעס פאַפּיער, נאָך אַ פלא איז, ווי אזוי דיא האָסט געמאַכט פון דעם פאַפּיער צוריק סמאַטעס... (ענדליך זעה נומער 701)

956

דער גערער רבי שליט"א האָט געזאָגט אַ ראיה אַז די הכנה פון די מצוה איז גרעסער ווי די מצוה אליין, ווייל די חז"ל זאָגען, אַז די לוויים האָבען זיך געלערינט זייער עבודה 5 יאָהר ווייל „תלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בה'

שנים שוב אינו רואה" (חולין כ"ד, ומובא ברש"י בהעלותך ח' כ"ד) פאַרוואָס האָבען די כהנים זיך ניט געלערינט אויף די הקטרה 5 יאהר, וועלכעס איז געווען מעהר עבודה? איז אַ ראיה דערפון אַז די הכנה פון אַ מצוה איז גרעסער ווי די מצוה אליין די לוויים האָבען דאָך נאָר געמאַכט אַ הכנה צו די עבודה דעריבער איז דאָס גרעסער ווי די עבודה אַליין...

957

צום לובלינער רב ז"ל ר' זלמן אשכנזי זענען געקומען 2 בעלי־דינים, וואָס איינער איז געווען אַ גנב, (זעה אין ספר התשבי אות צ') מיט דעם וואָרט האָט ער פגם געווען אין כבוד פון רב, ווייל דער רב איז אויך געווען אַ געלער, רופט זיך אָן דער רב, פערצייטענ'ס איז דאָס רוב מענטשען געווען ערליכע לייט האָט מען געמאַכט אַ סימן אויף דעם מינדערהייט ניט ערליכע, אַז זיי זאָלען זיין געלע, ווער מען וויסען אַז דאָס זענען די גנבים, (זעה חולין ס"ג, אַז מען ציילט דעם מינדערהייט), אָבער היינטיגע צייט אַז מעהרסטענ'ס זענען גנבים, מאַכט מען דעם סימן אויף דעם מינדערהייט ערליכע לייט אַז זיי זאָלען זיין דיא געלע...

958

א רבי האָט אַ מאָל געהאַט אַ חסיד וואָס איז נאָכהער אַליין געוואָרען רבי, ווייל ער איז געווען אַ גרויסער צדיק און אַ עובד ד', האָט אַ חסיד פון אַ צווייטען רבי'ן, געפרעגט זיין רבי'ן, פאַרוואָס האָט איהר ניט אַזאַ חסיד ווי יענער רבי, האָטשע איהר האָט אַ גרעסערען עולם חסידים, — האָט ער גענטפערט: מיר געפינען אַז ר' פנחס בן יאיר'ס אייזיל האָט ניט געגעסין פון קיין איהם געמעשר'טע זאַך, און ביי די קעמלען פון אברהם אבינו שטייט אַז ער האָט זיי געמוזט שליסען די מאַלער אַז זיי זאָלין זיך ניט פאַשען אין פרעמדע פעלדער, אייגענטליך איז דען אברהם אבינו ניט אַזוי גרויס געווען ווי ר' פנחס בן יאיר, אַז זייגע קעמלען זאָלען אַליין ניט וועלין עסין, פון גזל. נאָר דער תירוץ איז ר' פנחס בן יאיר האָט געהאַט נאָר איין אייזיל, האָט ער עם געקענט אויסאַרבייטין, אָבער אברהם האָט געהאַט אַסאַך קעמלען...

959

דער ווילנער גאון ז"ל האָט געזאָגט אַ ראיה צום מאמר חז"ל, אַז „לעתיד לבא הכל יתרפאו חוץ מנחש" (מדרש בראשית פרשה כ"ב) ווען משיח וועט קומען וועלין אַלע געהיילט ווערין חוץ דער נחש (שלאַנג) דען ביים נחש

שטעהט „ועפר תאכל כל ימי חייך” און די חז״ל זאָגען „כל ימי חייך להביא לימות המשיח” (ברכות י״ב)..

960

ר' יאָשע דענעבורגער ז״ל האָט פערענטפערט דעם שווערין מאמר חז״ל, אויף דעם פסוק „כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאיך” אז די רפואה איז באשאפין געוואָרען פאַר די מכה, איגענטליך וואָס איז מיר דאָס א נפקא מינה? נאָר דער דין איז א „קרום שעלה מחמת מכה איז נייט קיין קרום, הייסט דאָס יאָ א מכה, אָבער א „סתימה מעיקרא” איז כשר הייסט ניט קיין מכה, דאָס איז די נפקא מינה, אויב די רפואה איז פאַר די מכה, איז דאָס א „סתימה מעיקרא”, איז דאָס גאָר ניט קיין מכה...

961

ר' יאָשע דענעבורגער ז״ל האָט געזאָגט ר' אשי וואָס זאָגט „אגרא דבי הלולא מילי” (ברכות ו') גייט לשיטתו, וואָס זאָגט, אז מען טאָר ניט הולען אויף א חתונה (ברכות ל״א) דרום זאָגט ער, אז מען דאַרף משמח זיין דעם חתן מיט רייד...

962

ר' יאָשע דענעבורגער ז״ל האָט געזאָגט דאָס וואָס ר' פפא זאָגט „אגרא דבי טמיא שתיקותא” דער שכר וואָס מען קומט מנחם אבל זיין איז דאָס שווייגען (ברכות ו') ווייל ר' פפא איז געוואָהנט געווען צו רעדין א סאַך פאַר זיינע רבי׳ס, (נדה כ״ג) דרום האָט ער געזאָגט אז ביי א אבל דאַרף מען שווייגען...

963

ר' יאָשע דענעבורגער ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס ר' ששת זאָגט „אגרא דהספידא דלויי” (ברכות ו') אז דער שכר פון א הספד איז דאָס הויכע קול, ווייל ר' ששת איז געווען א סגי נהור האָט ער דאָך ניט געזעהען דאָס געוויין, נאָר ער האָט מרגיש געווען פון קול פון די ילְלות, דרום איז דער שכר פון הספד דאָס הויכע קול כדי אז אפילו א בלינדער זאָל אויך ווייגען...

964

ר' יאָשע דענעבורגער ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס אביי האָט געזאָגט,

„אגרא דכלה דוחקא" (ברכות ו'), ווייל די גמרא זאָגט „אביי חש בהדרוקן" (שבת ל"ב) פונדעסטוועגען איז ער געזעסען אין ענגשאַפט אין די ישיבה, דרום האָט ער געזאָגט „אגרא דכלה דוחקא"...

965

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס ר' זירא האָט געזאָגט „אגרא דפרקא רהטא" (ברכות ו') האָטשע ר' זירא איז געוועזן א „קטינא חריך שקי" (ב"מ פ"ה) איז דאָך איהם געוועזן שווער צו גיין, דאָך איז ער געלאָפען צו די דרשה מקבל צו זיין שכר דרום האָט ער געזאָגט „אגרא דפרקא רהטא"...

966

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס רבא האָט געזאָגט „אגרא דשמעתא סברא" (ברכות ק') ווייל רבא איז געוועזן א „עמקן בסברא" אזוי ווייט אז ער האָט ניט מרגיש געוועזן אז עס רינט עם בלוט פון די פינגער (שבת פ"ח) דרום האָט ער געזאָגט „אגרא דשמעתא סברא"...

967

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס מר זוטרא האָט געזאָגט „אגרא דתעניתא צדקתא" (ברכות ו') ווייל ער איז ניט געוועזן קיין עסער (זעה ברכות ג' און ב"מ כ"ב) עס האָט איהם סיי ווי ניט געאַהרט דער תענית דרום האָט ער געזאָגט „אגרא דתעניתא צדקתא", — און עס איז דאָ א גירסא אז ר' ששת האָט דאָס געזאָגט, איז אויך ריכטיג, ווייל ר' ששת איז געוועזן א איסטניס (פסחים ק"ח) איז איהם ניט שווער געוועזן דער תענית...

968

א גאון האָט געזאָגט דאָס וואָס די וועלט זאָגט א ווערטיל, — וואָס עס איז דיר באַשערט דאָס וועט ניט אַוועק קומען, — דאָס איז א גמרא מפורשת „אי חזאי לך לא אזלי מינך" (מו"ק י"ח)...

969

א גאון האָט געזאָגט אויף דעם וואָס די מפורשים פרעגען וואָס שטייט אין פרשת בא „כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה" — וואָס עפיס א טאָפּעלט

לשון, „גרש יגרש" ? נאָר מען מיינט אזוי ווי אַ גרושה ממש איז דאָך „משולחת ואינה חוזרת" אזוי וועלין זיי אויך ניט טאָרען צוריק קערין זיך קיין מצרים אזוי ווי די תורה זאָגט „לא תוסיפו לראותה"...

970

די חז"ל זאָגען ווער הייסט אַ עושר „השמח בחלקו" (אבות פ"ד), ר' מאיר זאָגט „כל שיש לו נחת רוח בעשרו" (שבת כ"ה) ווייל ר' מאיר איז געווען אַ סופר (עירובין י"ג) אין סופרים זענען דאָך אָרימעלייט, (פסחים נ'), און אויב זיי טוען לשמה זעהען זיי אַ סימן ברכה אין זייער ארבייט, דרום האָט ער געזאָגט „כל שיש לו נחת רוח בעשרו" דאָס הייסט אז ער טוט „לשמה". — ר' טרפון וואָס איז געווען אַ עושר, (נדרים ס"ב) דרום זאָגט ער „איזהו עשיר כל שיש לו ק' שדות" — ר' עקיבא וואָס האָט געהאַט רדיפות פון שווער זיינעם (כתובות ס"ב) דרום זאָגט ער „כל שיש לו אשה נאה במעשים" אזוי ווי זיין ווייב, — ר' יוסי איז געווען אַ חולי מעיים (ע"ז מ') דרום זאָגט ער כל שיש לו בית הכסא סמוך לשלחנו...

971

די חז"ל זאָגען „כל ימי חייך להביא לימות המשיח" (ברכות י"ב) האָט ר' אברהם ז"ל פון טשעכענאָוו געזאָגט דעם טייטש, אַלע דיינע שטרעבונג אין דיין גאַנצען לעבען דאַרפסטו נאָר זיין „להביא לימות המשיח"...

972

דער גאון ר' יהושע בעלזער ז"ל האָט געזאָגט, פאַר וואָס איז די אכילה פון ערב יום כיפור אַ מצוה, אזוי ווי די חז"ל זאָגען, „כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי" (ברכות ח') ווייל דער דין איז אַ בהמה וואָס האָט געגעסין שטענדיג נאָר „מאכלות אסורות" טאָר מען איהר ניט עסין, (זעה יורה דיעה סימן ס'). דרום, טאָמער זענען מיר אויך נכשל געוואָרען חס ושלום, אַ גאַנץ יאָהר מיט מאכלות אסורות, אָדער די אכילה איז נאָר געווען לשם תאוה, הייסט דאָך דאָס אויך מאכלות אסורות, וועט דאָך דאָס פאַסטין ניט עולה זיין לגבוה, ווייל דאָס פאַסטען הייסט דאָך „כאילו נתמעט חלבו ודמו" (ברכות י"ז) אזוי ווי אַ קרבן, איז דאָך דאָס ניט „מן המותר לישראל" (מנחות ו') דעריבער האָט מען געמאַכט די אכילה פון ערב יום כפור פאַר אַ מצוה, וועט דער תענית שוין גיט זיין — דעריבער הייסט דאָס „כאילו התענה תשיעי ועשירי" ווייל דורך דעם ערב יום כיפור וואָס די אכילה איז אַ מצוה, מאַכט דאָס אז דער תענית זאָל זיין אַ גיטער...

973

דער „חתם סופר" ז"ל זעהענדיג וויא דער גאנצער עולם בלייבט איבער יום כיפור ביינאכט נאך מעריב א גאנצע נאכט אין בית המדרש און מען זאגט תהלים און מען לערינט, האט ער געזאגט יעצט איז מיר רעכט דער טייטש אין די גמרא „מה לו לאב שהגלה את בניו" (ברכות ג׳) וואס פעהלט דען דעם טאטין אין הימעל מיט דעם וואס ער האט פערטריבען די יודען אין גלות וויל אפילו אין גלות דינען זיי עם, זיי דאווענען און לערנען, נאר „אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם"...

974

א מגיד איז א מאל געקומען קיין סלאנים האלטען א דרשה, האט איהם ר׳ אייזיק׳ל סלאנימער ז"ל ניט געוואלט געבין קיין רשות צו זאגען, דערקענענדיג אין איהם אז ער איז א קנאפער יראת-שמים, האבען די בעלי בתים איהם געפרעגט, היתכן? אז ער איז א מגיד, מסתם איז ער דאך א ירא שמים, טא פארוואס לאזט איהר איהם ניט זאגען, — האט ר׳ אייזיק׳ל ז"ל געענטפערט; עס איז גאר קיין ראי׳ נישט, וויל אויפ׳ן פסוק „ויאמר ליוסף הנה אביך חולה" (ויחי) זאגט רש"י „אחד מן המגידים" ווי קומען אידישע מגידים אין מצרים? איז דאך א ראיה דערפון, אז עס קען זיין א מגיד, א פושע ישראל — א גוי...

975

ר׳ מענדעלע פילצער ז"ל האט געזאגט א ראיה אז די הכנה פון די מצוה איז גרעסער ווי די מצוה אליין, וויל „הטבת המנורה" איז „פסול" דורך א „זר", און „הדלקת המנורה" איז „כשר בזר" (רמב"ם ה׳ ביאת מקדש פ"ט ה"ז) זעהען מיר אז די הכנה איז גרעסער ווי די מצוה זעלבסט...

976

דער גערער רבי שליט"א האט געזאגט, אויף דעם וואס דער בעל הטורים זאגט אין פרשת „וישב" אויף דעם ווארט „בן זקנים" אז זקנים לייגט זיך אויס די ראשי תיבות זרעים, קדשים, נשים, ישועות (דאס איז נזיקין, זה שבת ל׳) מועד, דאס האט יעקב געלערינט מיט יוסף׳ן, אייגענטליך פארוואס ניט קיין „טהרות"? איז דער תירוץ, אז טהרות מוז מען אליין לערנען דאס קען מען ניט מיט יענעם לערנען און „הבא לטהר מסייעין אותו" (שבת ק"ד, יומא ל"ח)...

977

א רבי האָט אַ מאָל געפרעגט אַ חסיד, זיצענדיג ביי די שבת'דיגע סעודה ביים טיש, צו ער האָט שוין געגעסין האָט איהם געענטפערט דער חסיד, איך בין נישט אַ הער געקומען עסין, האָט דער רבי געזאָגט צו איהם, און אַ שמייכעל: די נשמה קומט אויך נישט אַ הער אויף די וועלט עסין, פונדעסטוועגין אַז מען גיט איהר נישט קיין עסין אַנטלויפט זי אַוועק...

978

ר' ישראל סאלאנטער ז"ל איז אַמאָל געקומען צו אַ גביר נאָך מעות-חטים, דער גביר איז במשך פונ'ם יאָהר שטאַרק רייך געוואָרען, דאָך האָט ער איהם ניט געוואָלט געבין קיין גרעסערע נדבה, ווי מיט אַ יאָהר פריהער — רופט זיך אָן ר' ישראל סאַלאַנטער ז"ל — יעצט פערשטיי איך דעם פשט, „הון ועושר בביתו, וצדקתו עומדת לעד" (תהלים) פאַראַן אַזעלכע גבירים וואָס כאָטש דער „הון ועושר" וואַקסט ביי זיי, פונדעסטוועגען „וצדקתו עומדת לעד" די צדקה זייערע שטעהט אַלץ אויפ'ן זעלבען אָרט...

979

דער קאָזעניצער מגיד ז"ל פלעגט זאָגען אויף די וואָס פאַסטען אַסאַך תעניתים, עס איז גלייכער נישט צו פאַסטען, און אָבצוגאָרען מענטשען אַז ער פאַסט יאָ, איידער יאָ צו פאַסטען, און זיך אַליין אָבצוגאַרען...

980

א גאון האָט געזאָגט — אויף דעם פסוק „לא תקח שוחד" (שופטים) זאָגט די גמרא „מאי שוחד שהוא חד" (כתובות ק"ה) איז דער פשט, — לויט ווי די חז"ל זאָגען „הדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" (שבת י') אָבער אַז ער נעמט שוחד איז ער דאָך ניט קיין שותף, בלייבט ער דאָך איינער אַליין, ניט מיט קיין שותף — דאָס איז דער מיינונג „שהוא חד" ער בלייבט נאָר איינער...

981

א גאון האָט געזאָגט, „כי כעס בחיק כסילים ינוח" (קהלת ז') אַז אַ חכם איז אין כעס, האָט ער דער נאָך חרטה, אָבער אַ כסיל נאָכ'ן כעס באַרוהיגט ער זיך, און האָט מנוחה דערפון דאָס מיינט מען „ינוח" נאָכ'ן כעס האָט ער מנוחה.

982

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט, אַז דעריבער שטייט ביי יעדערין נשיא באַזונדער „זה קרבן" ווייל איין נשיא האָט ניט נאָכגעטוען דעם אַנדערין, נאָר יעדער נשיא האָט געהאַט זיין אייגענעם רצון...

983

דער רבי ר' יצחק פון באיאן ז"ל דעם סאדיגורער רבינ'ס אַ זון, האָט געטייטש, „קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" (סוטה ב') דער אייבערשטער וויל געבין יודען כל טוב, נאָר מען דאַרף צו זיין ראוי, מקבל צו זיין, — „קשין" ס'איז קשה פאַר דעם אייבערשטין, וואָס „מזונותיו של אדם" זענען „כקריעת ים סוף" ווייל דער אייבערשטער וויל אַז יודען זאָלין זוכה זיין, און זיי זאָלין האָבען פרנסה בריוות...

984

ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט, די גמרא זאָגט ר' ישמעאל קרא והטה" (שבת י"ב), דעריבער האָט דער זעלבער ר' ישמעאל געזאָגט „אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שודאי עשה תשובה" (ברכות י"ט) געמיינט אויף זיך, ווייל „והטה" איז דאָך געווען ביי נאַכט...

985

דער גאון ר' יאָשע דענעבורגער ז"ל האָט געזאָגט, אויף דעם וואָס תוספות פרעגט אין (סנהדרין דף פ"ט) וויא געפינט זיך אַ אזהרה אַז „הכובש נבואתו לוקה"? אַז דאָס איז אַ בפירושער פסוק ביי בלעם „את אשר ישים ד' בפי אותו אשמור לדבר" (בלק) און די חז"ל זאָגען דאָך „כל מקום שנאמר השמר אינו אלא לא תעשה" (מכות י"ג)...

986

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געטייטשט, „ויבא הביתה לעשות מלאכתו" זאָגט רש"י „שנראה לו דמות דיוקנו של אביו" פריהער איז דאָך יוסף געווען אַ מסלסל בשערו, דאָס האָט פרעה געזאָגט „הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו" אַזאַ מענטש וואָס איז מסלסל בשערו און דאָך איז דאָ אין איהם אַ „רוח אלקים" דאָס איז זייער אַ וואונדער, ווי יוסף האָט געזעהען אַז דאָס האָט גורם געווען צו דעם, אַז פוטיפר'ס וויבּ זאָל זיך טשעפּען אין איהם, „נראה לו דמות

דיוקנו של אביו" איז איהם געפעלען געוואָרין דעם פּאַטער'ס גאַנג, דעם חסידישען גאַנג, ניט צו זיין אַ „מסלסל בשערו" דורך דעם וועט ממילא ניט צו קומען צו קיין שום זאַך...

987

ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל האָט געזאָגט „אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שודאי עשה תשובה", (ברכות י"ט) מן הסתם האָט ער געשריבען אַ תשובה להלכה, אז ער מעג דאָס טוען, עס איז געווען געוויס אויף אַזאַ אויפן וואָס מען מעג דאָס...

988

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פּרשיסחא האָט געטייטשט דעם פּסוק „לך נא ראה את שלום אחיך" (וישב) „שלום" איז טייטש גאַנצקייט, שלימות, יעקב האָט געזאָגט צו יוסף'ן, די זאָלסט ניט זעהען אויף זיי קיין שלעכט'ס, נאָר בלויז די גוטע מדות, וואָס איז דאָ אין זיי, דאָס וועט פויעלען אז די וועסט ניט אויף זיי רעדין קיין שלעכט'ס...

989

ר' פּנחס'ל קאָריצער ז"ל האָט געטייטשט „את קרבני לחמי לאשי" (פּנחס) דער אייבערשטער זאָגט „את קרבני" מיין עיקר קרבן איז „לחמי לאשי" אז מיין ברויט זאָלט איהר געבין צו מיינע מענטשען, צדקה טוהן...

990

צום בריסקער רב זענען אַמאָל געקומען די אָרימעלייט פון שטאָדט, אין אַ הונגער יאָהר און איהם דערציילט, אז דער פּרנס פון שטאָדט, איז אַ גרויסער רשע, און וויל ניט געבין אַ גראָשען פון די קהלה, מיט זאָלין האָבען, זיך צו שטילען דעם הונגער, האָט דער בריסקער רב, געשיקט נאָך דעם פּרנס, און ער האָט געזאָגט די חז"ל דערצעהלען (אין בבא בתרא ח') אז אין אַ הונגער יאָהר איז איינער יונתן בן עמרם געקומען צו רבי, און געבעטין „רבי פּרנסני" גיב מיר עסין, פרעגט ער איהם די קאָנסט עפּיס לערנין, זאָגט ער ניין, אויב אַזוי פאַרוואָס זאָל איך דיר געבין עסין, האָט איהם יענער געענטפערט: „פּרנסני ככלב וכעורב" אייגענטליך פאַרוואָס האָט איהם רבי פריער ניט געוואָלט געבין צו עסין, מיר ווייסען דאָך „אין בורקין למזונות" ? נאָר לעולם האָט מען אַלע געגעבין צו עסין, נאָר כדי די תלמידי חכמים זאָלען ניט דאַרפען שטיין אין

איין רייהע מיט די עמי הארצים נאך שטיצע, האט מען געמאכט אז מיט די תלמידי חכמים זאל זיך רבי אליין בעשעפטיגען, און מיט די עמי הארצים, זאלין זיך פערנעמען די פרנסים, אז יונתן בן עמרם, איז געקומען צו רבי, האט ער געוואלט וויסען צו וועלכע כתה ער געהער און אז ער האט געענטפערט אז ער קען ניט לערנען, האט רבי געזאגט: „במה אפרנסך" די געהערסט דאך גאר צו די פרנסים ניט צו מיר, האט יונתן געענטפערט „פרנסני ככלב" מיין פרנס איז א גרויסער כלב ער גיט ניט קיין גראשען...

991

די חז"ל זאגען אויף דעם כלי זמר וואס הייסט „נבל" אז דעריבער הייסט ער „נבל" שמנבל אחרים בנגינתו" אויב אזוי האט עס דאך געדארפט הייסען „מנבל" האט דער „חידושי הרי"ם" ז"ל דעריף געענטפערט, אז דער וואס איז מנבל אנדערע, איז אליין א „נבל"...

992

א קלוגער רב האט א מאל געזאגט צו א חברה משכילים, א פרומען יוד קען א מאל טרעפין, ער זאל עסין פאר'ן דאוונען, אבער אייך קען דאס קיינמאל ניט טרעפין, אז איהר זאלט עסין פאר'ן דאוונען ווייל איהר דאוונט דאך ניט...

993

א מגיד האט געזאגט אז דערום מאכט מען יום כיפור בייגאכט א „שהחיינו" ווייל עס קומען דאמאלט די ספעציעלע יום כיפור יודלעך וועלכעס א גאנץ יאהר זעהט מען זיי נישט, אין שוהל, אדער אין בית־המדרש, און זיי באווייזען זיך נאר איינמאל אין יאהר...

994

ווען דער „נודע ביהודה" האט געוואלט ווערין פראגער רב, האט קאנדידירט אויף דעם רבנות אויך ר' זרח איידליץ, די לומדים האבען געהאלטען פאר ר' זרח, און דער המון האט געהאלטען פאר'ן „נודע ביהודה" ווען ער איז געווארען רב, האט ער מקרב געווען די לומדים, האבען די פראסטע איהם געפרעגט היתכן? מיר האבען פאר אייך געארבייט זענט איהר אונז מרחק, און זיי די שונאים אייערע זענט איהר מקרב? האט ער געענטפערט? משה רבינו האט געזאגט „לא חמור אחד מהם נשאתי" קיין אייזעל קאפ פון זיי האב איך

נישט דערהויבען, חאטשע ער איז געווען פון מיינע אָנהענגער, ולא הרעותי את אחד מהם״ (קרח) און דעם „אחד מהם״ דעם חשוב, (זעה מגילה כ״ז) האָב איך קיין שלעכט׳ס נישט געטוהן, חאטשע ער איז געווען פון מיינע מתנגדים, ווייל דער אדם חשוב בלייבט אַ אדם חשוב, און דער אייזעל קאָפּ בלייבט אַ אייזעל...

995

דוד המלך האָט געזאָגט „אני עבדך בן אמתך (תהלים) נאָך וואס האָט ער זיך מייחס געווען נאָך אַ נקיבה? האָט אַ גאון געזאָגט: דוד המלך האָט אַזוי געזאָגט, חאטשע איך קום דאָך אַרויס פון רות המואביה, פון דעסטוועגין בין איך ניט פסול לבא בקהל, ווייל „מואבי ולא מואבית״ (יבמות ס״ט)...

996

דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געזאָגט, „הבל הבלים אמר קהלת״ דורך די קהלה, וואס יודען קומען זיך צוזאמען, ווערט נתגלה אַז די גאנצע וועלט איז נאַרישקייטען...

997

א מגיד האָט אַ מאָל געזאָגט אין די דרשה, — נאָכדעם ווי ער האָט אויס־געמוסר׳ט דעם גאנצען עולם, — איהר זאָלט נישט מיינען אַז איך זאָג מוסר בלויז פאַר אייך, באמת זאָג איך דאָס אַלעס פאַר מיר זעלבסט, נאָר אַזוי ווי איך וויים דאָך אַז איהר זענט אויך ניט בעסער פון מיר, זאָג איך מיר דעם מוסר אויפ׳ן קול, כדי איהר זאָלט אונאיינגעוועגס אויך הערין...

998

א גאון איז אַ מאָל נאָכגעגאנגען נאָך דער לויה פון אַ גרויסען מלוכה מאַן, דער גאון איז געווען אַ כהן, אַדורכפאָרענדיג דורך דעם יודישען בית עולם, האָט דער גאון אויסגעמיטען, און איז געגאַנגען אַרום און אַרום, ביז ער איז צו געקומען צום קריסטליכען בית הקברות, און האָט בייגעוואוינט די קבורה, — איינער פון די מיניסטאָרען, מיט וועלכען ער איז פערזענליך בעקאַנט געווען, האָט איהם אַ פרעג געטוהן, פאַרוואס האָט איהר אויסגעמיטען דעם יודישען בית עולם? האָט ער געענטפערט, ווייל איך בין אַ כהן, און אַ כהן טאָר נישט געהן אויפ׳ן בית הקברות, — טאָ פאַרוואס זענט איהר דאָ אויפ׳ן קריסטליכען בית הקברות יאָ געקומען, פרעגט ער איהם צוריק — האָט דער גאון איהם

געענטפערט — אייער רבי האָט אייך ערקלערט אַז ער וועט נישט שטאַרבען און אַז אלע וואָס גלויבען אין איהם שטאַרבען נישט, — זענען דעריבער זייערע קברים נישט מטמא... אָבער אונזער רבי „משה" האָט געזאָגט בפירוש אַרויס אַז ער וועט שטאַרבען און מיר יודען שטאַרבען אויך, דערפאַר זענען די יודישע קברים יאָ מטמא...

999

דער מלבי"ם זאָגט אַז דרום זאָגען די חז"ל „כל האוכל ושותה בתשיעי כאלו התענה תשיעי ועשירי" (ברכות ח') ווייל עסין לשם שמים איז שווערער ווי צו פאַסטען לשם שמים, דערפאַר איז די אכילה גרעסער, און טאָפּעלט ווי אַ תענית...

1000

אַ גביר האָט געזאָגט צו ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל, איהר זעהט אַז אַ גביר איז גרעסער ווי אַ רב, ווייל די רבנים קומען צו די גבירים נאָך געלד, אָבער די גבירים קומען ניט צו די רבנים; האָט ר' אייזיל געענטפערט: געהט דען דער קראַנקער צום דאָקטער נאָר דער דאָקטאָר געהט צום קראַנקען...

1001

אַ קלוגער רב האָט אַ מאָהל געזאָגט צו אַ שאַרפזיניגען סוחר, וואָס פלעגט מסחר'ן מיט פערשידענע קאָמבינאַציעס און האָט דעם גאַנצען חוש אַרייַנגעלעהגט אין מסחר, זעה דעם חילוק פון דיר ביז אדם הראשון, אדם הראשון האָט געגעסין פון עץ הדעת כדי צו קריגען דעת, און די גיסט אַוועק דעם גאַנצען דעת כדי צו קריגען עסין...

1002

מ'האָט געפרעגט אַ שאלה דעם „כתב סופר" צו עס איז גלייך צו וואַרטען מיט דעם ברית מילה אויף אַ אדם חשוב בכדי איהם מכבד צו זיין מיט סנדקאות, חאָטשע דורך דעם וועט אויסקומען דער ברית זייער שפּעט, ווייל דער אדם חשוב, איז אַ רבי וועלכער ער דאַווענט שפּעט, און ווערט פערטיג שפּעט, צו מעג מען צוליעב איהם עובר זיין אויף „זריזין מקדימין למצות" (פסחים ד')? האָט ער געענטפערט: די חז"ל זאָגען, ווער האָט מל'ע געווען די ששים רבוא יודען? „משה מוהל ואהרן פורע ויהושע משקה" (מ'רבה נשא פי"א) אייגענטליך, אַז זיי אַליין זאָלען מל'ע זיין, „ששים רבוא" האָט דאָך

גדויערט לאנג, האָט מען דאָך געקענט נעמען צו הילף דעם שבט לוי וואָס זיי זענען געווען גע'מל'עט אין מצרים, האָבען זיי דאָך שוין געמעגט מל'ע זיין, (וצה ע"ז כ"ו המל ימול) וואָלט דאָך די מצוה געווען בזריזות? איז דאָך א ראיה, אז עס איז גלייכער צו וואַרטען, אבי די מצוה זאָל ווערין געטוהן דורך א אדם חשוב...

1003

אין פוונא איז געשטאָרבען א פּראָצענטניק א גרויסער קאַרגער, האָבען די חברה קדישא פערלאַנגט א סאַך קבורה געלד פון די יורשים, זענען זיי געקומען צום ר' עקיבא איגר ער זאָל זיי געבין א ערקלערונג פאַר וואָס די חברה קדישא ווילען פון זיי מעהר געלד ווי ביי אנדערע גבירים, האָט ר' עקיבא איגר געענטפערט: אנדערע וועלין דאָך אויפשטעהען צו תחית המתים, ממילא איז דאָך דער קבר נאָר גילטיג אויף א קליינע צייט, קומט נישט צו נעמין אזוי פיעל קבורה געלד, אָבער א פּראָצענטניק וועט דאָך נישט אויף שטיין צו תחית המתים, איז דאָך זיין קבר אנ'אייביגער, קומט טאַקע צו באַצאָהלען אסאַך קבורה געלד...

1004

דער רב ז"ל דער מחבר פון "ליקוטי תורה ותניא" איז א מאָל אריין געקומען צו א מתנגד, האָט ער דערזעהען ווי דער "מדרש פנחס" פון ר' פּנחס'ל קאָריצער ז"ל ליגט אונטער די שאַנק, האָט דער רב ז"ל אויף געהויבען דאָס ספר און עס א קוש געטאָהן, פרעגט דער מתנגד, ווער איז דער מחבר פון דעם ספר? — האָט דער רב געענטפערט: דאָס איז אזא יוד, אז אפילו ווען איהר זאָלט איהם אליין ארונטער לייגען אונטער די שאַנק, וואָלט ער אויך געשוויגען און גאָר ניט געמאַכט דערפון קיין עסק...

1005

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פּרשיסחא האָט געטייטש, "ומשמע ודומה ומשא" (חיי שרה) א מענטש דאַרף הערין זיין חרפּה, און שווייגען, און פאַרטראָגען...

1006

א גאון האָט געטייטשט, "אל תגזול דל כי דל הוא" זאָלסט ניט גזל'נען דעם דל, זאָגענדיג צו א צווייטען וואָס וויל איהם באָרגין געלד, אז ער איז א דל, און וועט דיר ניט א וועק געבין, טאָרסט די ניט. אויך "אל תגזול דל כי

דל הוא" זאלסט ניט גול'ען דעם דל, אויף די קאנטע וואס די ווייסט אז ער איז שוואך זיך א קייגען צו שטעלין, ער האט ניט אין זיך דעם „עשיר יענה עזות" צוליעב דעם ביסט די זיכער אז די ועסט איהם קענען בייקומען, זאלסט די דאס ניט טוהן...

1007

ר' הירש בער גראבאוויצער ז"ל האט געטייטשט, „אם במחתרת ימצא הגנב" אז א מענטש גראבט אין זיך אריין, ביז ער געפינט דעם יצר הרע, אז דאס איז מעשה יצר הרע, וואס ער וויל איהם אנרעדין צו שלעכט'ס „חיים שנים ישלם" וועט איהם דער לעבעדיגער גאט אין הימעל בצאלען א גיטאפעלטען שכר...

1008

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האט געטייטשט, „תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה" (תבא) זיי זענען נענש געווארען צוליעב דעם, וואס נישט געגוג וואס זיי האבען ניט געדינט דעם אייבערשטען, זענען זיי נאך געווען דערפון בשמחה דאס וואס זיי דינען ניט, דאס איז געווען דער עיקר עונש, וואס על כל פנים האבען זיי דאך געדארפט זיין געפאלען ביי זיך, ניט זיך צו פרייען...

1009

אייגער האט געפרעגט דעם רבי'ן ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא, אויב ער זאל אוועק לייגען דאס מסחר, און זיך נעמין בלויז צום לערנין — האט ער געענטפערט: „אל תאמר לכשאפנה אשנה" (אבות) זאלסט ניט זאגען אז ווען איך וואלט אוועק געלייגט דאס מסחר, וועל איך קענען זיצען און לערנען, וויל „שמא לא תפנה" טאמער וויל מען אין הימעל אז די זאלסט זיך ניט אוועק קערין פון מסחר. און דאך זאלסט די עוסק זיין אין תורה...

1010

דער רבי ר' בינם ז"ל האט געטייטשט, „מי בכם ירא ד' אשר הלך חשכים ואין נוגה לו" (ישעי' נ') ווער הייסט א ירא שמים, — אז חאטשע דאס פינסטערניש, דאס פערשטעלעכץ, איז אוועק געגאנגען פון איהם, און דאך איז איהם ניט לעכטיג, ער איז ביי זיך נידעריג, ער האלט זיך גלייך מיט אנדערע מענטשען, דער איז א אמת'ער ירא שמים...

1011

דער חי' הרי"ם ז"ל פון גור, האָט געזאָגט, "אגרא דכלה דוחקא" (ברכות ו') דער שכר וואָס מען קומט הערין תורה, איז "דוחקא" וואָס דאָס איז מציל פון דעם דחקות הפרנסה...

1012

אויך האָט ער געטייטשט "יום תרועה יהיה לכם" מען זאָל צובראָכען דעם "לכם" דאָס גשמיות, דעריבער דאַרף מען שבת ניט בלאָזען שופר ווייל ביי שבת שטייט "קודש יהי' לכם" אַז דער לכם איז אויך קודש, דאַרף מען ניט בלאָזען, וואָס דאָס ווייזט אויף צו צוברעכען אַזוי ווי אַ "תרועה", — ווייל שבת דאַרף מען דאָס ניט...

1013

דער רבי ר' העניך ז"ל פון אַלעקסאַנדער האָט געטייטשט, "ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי, ויאמר הנני בני" עס שטייט ניט וואָס ער האָט געזאָגט ? נאָר ס'איז ידוע אַז אברהם איז געווען חסד, יצחק איז גבורה, דאָס האָט יצחק געזאָגט צו אברהם "אבי" דיין מדה איז דאָך חסד, ווי אַזוי קענסטו מיך שעכטען, האָט ער געענטפערט, יעצט "הנני בני" בין איך די מדה פון דיר מיין קינד, מדת הגבורה, צוליעב די ציווי פון אייבערשטען...

1014

אַ גאון איז אַ מאָל געקומען קיין אויסלאַנד אין אַ שטאָדט האָט דער דאָזיגער איהם אַרום געפיהרט ווייזען די אַלע שוהלען פון שטאָדט, דיא שוהל איז אַ רומענישע, די שוהל איז אַ רוסישע, די אַ ליטווישע, די אַ פּוילישע, — זעהענדיג אַז די אַלע שוהלען זענען געשטעלט אויפ'ן רעפאָרמירטען אופן, פרעגט איהם דער גאון, וואָס איז די מעשה וואָס איהר ווייזט מיר בלויז גוי'שע שוהלען ווייזט מיר אַ יודישע שוהל אויך...

1015

מען האָט געפרעגט ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל, וויפיעל פּראָצענט חכמים איז דאָ צווישען יודען, האָט ער געענטפערט, צעהן פּראָצענט, ווייל משה רבינו האָט געזאָגט אַז ער האָט אויס דערוויילט בלויז חכמים און זיי געמאַכט פאַר "שרי עשרות" קומט אויס אויף ידערע צעהן יודען אַ חכם, האָט מען איהם

ווייטער געפרעגט, וויפיעל פראַצענט נאַראָנים איז דאָ צווישען יודען, האָט ער געענטפערט: אויך צעהן! אַ ראיה, אַז יעדער מנין האָט אַ חזן...

1016

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט געלד פאַרלאָרין איז גאָר ניט פערלוירען, מוט פערלוירען, איז אַלעס פערלוירען...

1017

דער לאָסקער רב ז״ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס מיר זאָגען שבת אין די זמירות „יונה מצאה בו מנוח״ ווי שטייט דאָס אַז די טויב האָט גערוהט אין שבת? נאָר ר׳ יעקב עמדין ז״ל ברענגט אין ספר מגדול עוז (אין בית המדות עליות הטבע) אַז חוץ דעם סמבטיון איז דאָ אַ מופת חותך אויף דעם שבת, פון די טויב, וואָס זי רייסט ניט אויס קיין שום געוויקס אום שבת, דאָס מיינט מען יונה מצאה בו מנוח, עס גייט אַרויף אויף אַלע טויבען, (ניט ווי טייל טייטשען, אַז עס גייט אַרויף אויף נח׳ס טויב ביי די תיבה)...

1018

מען האָט געפרעגט ר׳ אייזיל סלאָנימער ז״ל, די חז״ל זאָגען „שני תלמידי חכמים הדרין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה אחד מת ואחד גולה״ (סוטה מ״ט) אויב איינער שטאַרבט, איז דאָך שוין געננוג, ווייל עס וועט דאָך שוין ניט זיין צווישען זיי קיין שנאה, טאָ נאָך וואָס דאַרף דער אַנדערער פערטריבען צו ווערין אין גלות אַריין? האָט ער געענטפערט: עס טרעפט אַז אַ שטאָדט נעמט צו עקסטרא צוויי רבנים, האָטשע זי האָט געננוג איין רב, נאָר אַזוי ווי עס איז דאָ מחלוקת, פון 2 צדדים, דער וויל דעם רב, און דער 2-טער וויל דעם רב, ממילא איז דאָ 2 רבנים, אָבער אַז איינער פון זיי שטאַרבט, בלייבט דאָך איין צייט אָן אַ רב, ממילא ווערט דער אַנדערער רב — וואָס איז געבליבען לעבען געפּאַניגט פון דעם 2-טען צד, ביז ער מוז אַנטלויפען פון שטאָדט, און ליידען גלות...

1019

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געטייטשט דעם מאמר חז״ל, „המתפלל בעד חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה״ (ב״ק צ״ב) (ד. ה. אז איינער בעהט פאַר זיין חבר, און ער אַליין דאַרף צו די זאַך, ווערט ער פריער געענטפערט פון הימעל), אַז ער בעהט אויף זיין חבר׳ס אַ צרה, האָטשע ער

דאַרף דאָס, — דאָס וואָס זיין חבר איז און אַ צרה איז אַ טובה פאַר דעם מתפלל, פון דעסט וועגין קוקט ער ניט דערויף און בעט פאַר יענעם, ווערט ער געענטפערט פריער פון הימעל אויף זייגע צרות, דאָס ברענגען טאַקע די חז״ל אַ ראיה פון אברהם אבינו, האָטש עס איז דאָך פאַר איהם געווען אַ טובה דאָס וואָס אבימלך איז אַ עקר, כדי די ליצני הדור זאָלען ניט זאָגען „מאבימלך נתעברה שרה" דאָך האָט ער געבעטין, אין עס איז טאַקע געווען „הוא נענה תחילה" „וד' פקד את שרה"...

1020

דער רבי ר' העניך ז״ל פון אַלעקסאַנדער האָט פערענטפערט די שווערע רש״י אין פרשת פנחס, „שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שהרג נשיא שבט מישראל בא הכתוב ויחסו אחר אהרן" אייגענטליך, האָבען דען זיי ניט געוויסט דעם דין אַז עס קומט איהם מיתה, טאָ וואָס האָבען זיי געפרעגט, פאַר וואָס ער האָט איהם געהרג'ט? אויך דער תירוץ פון רש״י איז ניט פערשטענדליך „ויחסו אחר אהרן" וואָס איז שוין פערענטפערט זייער קשיא? נאָר באמת האָבען זיי יאָ געוויסט, אַז עס קומט איהם מיתה נאָר זיי האָבען געזאָגט, אַז פנחס האָט ניט געמיינט צו הרג'נן צוליעב ערליכקייט, פאַר'ן כבוד פונם אייבערשטען, נאָר ווייל ער איז פון אַ משפחה פון קצבים און רוצחים דערפאַר האָט ער איהם גע'הרג'עט, אָבער ניט צוליעב נקמה פאַר'ן אייבערשטען, דערויף איז דער פסוק איהם מייחס נאָך אהר'ן, וואָס ער איז געווען אַ רודף שלום, אַ איש חסד, קען דאָך ניט זיין ער זאָל האָבין די מדה פון רציחה, מוז זיין אַז עס איז געווען בלויז פאַר'ן אייבערשטען...

1021

דער קעלעמער מגיד איז אַ מאָל געקומען אין אַ קור־אָרט, ווי די בעלי־בתים פלעגין קומען צו פאָהרען פון די דער בייאיגע שטעדטלעך, אַריינקומענדיג שבת אין שוהל האָט ער געזעהן, אַז זיי קומען דאווגען אָן די טליתים, ווייל בשעת זיי זענען אַוועק געפאָרען פון דער היים האָבען זיי פערגעסין מיט צו נעמין די טליתים, איז דער קעלעמער מגיד אַרויף געגאַנגען אויפ'ן בעלעמער, און זאָגט צום עולם: איך בין די וואָך געווען אין אַ שטאָדט, געה איך אַריין צו אַ בעל־הבית, זאָגט מען מיר אַז ער איז אויף דאַטשע, טאַקע אין דעם היגען קור־אָרט, אַזוי ווי איך שטיי ביי יענעם אין שטוב, הער איך אַ געוויין, איך גיב אַקוק, קיינער איז נישטאָ אין שטוב, נאָר ס'העננט אויף דער וואַנד אַ טלית זעקיל, און פון דאָרטין הערט זיך דאָס געוויין, פרעג איך טלית, וואָס וויינסטו? ענטפערט מיר דער טלית: פאַרוואָס זאָל איך נישט וויינען, אַלעס האָט דער בעל הבית מיט גענומען מיט זיך, געלד און מלבושים, נאָר בלויז

מיך האָט ער איבער געלאָזט: האָב איך געטרייסט און בארוהיגט דעם טלית, און איהם געזאָגט: וויין נישט, טלית'ל, עס וועט אַ מאָל קומען אַ טאָג, ווען דער בעל הבית וועט אוועק פאָהרען, אַ ווייטע נסיעה, און וועט מיט זיך גאָר ניט מיט נעמען, נאָר בלויז דיך אליין...

1022

איינער האָט זיך געזשאלעוועט פאר דעם רבי'ן ר' העניך ז"ל פון אלעקסאנדער אַז ער האָט שטאַרקע רדיפות פונ'ם יצר הרע, ער לאָזט איהם ניט דינען דעם אייבערשטען, פערלאנגט ער אַ עצה, אַז עס זאָל איהם אָנקומען גרינג, דענסטמאָל איז פונקט געגאַנגען פּרשת ואתחנן, האָט דער רבי איהם געזאָגט, „ואתם הדביקים בד' אלקיכם" אַז עטץ ווילט זיין דבוק אין אייבערשטען, איז די עצה „חיים כולכם היום" איהר זאָלט אייך פאָרשטעלין אין געדאנק, אַז איהר לעבט נאָר היינטיגען טאָג, אַז נאָר היינט דאַרף מען דינען דעם אייבערשטען ניט מער, אויפצומאָרגען'ס זאָלסט די ווייטער אזוי זאָגען, וועט דיר ממילא ניט אָנקומען שווער...

1023

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געטייטשט, „ויקחו לי" אַז איהר ווילט זיך נעמען צו עבודת הבורא, „תרומה" מוזט איהר זיין אָבגעשיידט פון גשמיות...

1024

דער רבי ר' אלימלך ז"ל פון ליזענסק, האָט געטייטשט, „המקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה" (יומא ל"ט) דער וואָס איז מקדש דעם אונטערשטען חלק פון קערפער, איז איהם מקדש פון הימעל דעם אויבערשטען טייל, ד. ה. דעם קאָפּ מיט'ן מות מיט'ן הארץ...

1025

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געטייטשט, „האזינו השמים" פאַרנעמץ הימעלדיג...

1026

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט דריי זאכען פערלאנג איך פון מיינע חסידים, 1) פון זיך נישט ארויס צו קוקען, 2) אין יענעם נישט אריין צו קוקען, 3) אין זיך נישט צו מיינען...

1027

דער חי׳ הרים ז״ל האָט געטייטשט „יוסף היה מסלסל בשערו״ (רש״י וישב) די עבודה פון א יוד איז, אז ווי ער האַלט, און וועלכע מדריגה ער איז, זאָל ער זיך רוקען אלע טאָג מיט א האָר העכער, אין עבודת השם, דאָס איז דער פשט אין די גמרא, (סוכה נ״ב) אז דער יצר הרע, וועט ביי די צדיקים אויס קוקען ווי א בארג, און ביי די רשעים ווי א האָר, אוןביידע וועלען וויינען, פאר וואָס וועלין די צדיקים וויינען? נאָר די עבודה איז דאָך ניט מעהר ווי א האָר, נאָהר פון די אלע „חוט השערה׳ס״ ווערט א גאַנצער בארג, ממילא איז דאָך דאָס ניט געווען א שווערע זאך, איז דאָך די עבודה ניט געווען אזא גרויסע, אין די רשעים וויינען פאר וואָס זיי האָבען ניט געטוען אין עבודת השם, מען האָט דאָך ניט געדאַרפט מעהר טוען ווי א האָר דאָס איז דער פשט, „יוסף היה מסלסל בשערו״ יוסף האָט זיך שטענדיג געדרייט ביי די האָר...

1028

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, האָט געטייטשט „אלה הדברים אשר דיבר משה״ די רייד וואָס משה רבינו האָט גערעדט, דאָס האָט אָן געריאָרט, און עס האָט געהאַט א שייכות „אל כל ישראל״ צו אלע יודען...

1029

אויך האָט ער געזאָגט, „ועשיתם לכם פסל תמונת כל אשר צוך ד׳ אלקיך״ רש״י זאָגט „אשר צוך שלא לעשות״ נאָר מען קען זאָגען, אז עס גייט טאַקע ארויף אויף א מצוה, די זאָלסט ניט לערנען שלא לשמה, אָדער טוען א מצוה מיט א פניה, דאָס ווערט גערעכענט אין הימעל אַזוי ווי א פסל און א תמונה וורייל ער פערשטעלט זיך דאָך, זאָגענדיג אז ער לערינט לשמה, — דערויף האָט דער שפת אמת ז״ל געזאָגט, אז דאָס איז דער פשט „ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך למען לא נבוש ולא נכלם לעולם ועד״ מען קען אמאָל טוען א מצוה, אין הימעל רעכענט מען דאָס גאָר פאר א פסל, בעט מען אז מען זאָל חס ושלום ניט האָבען קיין חרפות ובושות פון אונזערע מצות...

1030

צום לעמבערגער רב זענען אמאָל געקומען בעלי־בתים פון שטאָדט און איהם דערציילט, וועגין א געוויסען בכבוד׳יגען בעל הבית פון שטאָדט, אז ער שטאַרבט פאר הונגער ווייל ער איז זעהר א בכבודיגער מענטש און ער וויל

זיך נישט פאר קיינעם ווישענדיג מאכען, האט דער רב געענטפערט: אויב אזוי שטארבט ער דאך פאר כבוד, נישט פאר הונגער.

דאס זעלבע האט אויך געזאגט ר׳ ישראל סאלאנטער, אז מען שטארבט נישט פון הונגער נאר פון גאווה, דאס פאסט איהם נישט, יענץ פאסט איהם נישט, ביז ער שטארבט נעביך דורך דעם גיאות זיינעם פון הונגער...

1031

ווען עס איז ארויס א גזירה אין פרייסין, וועגין צוואנג שולע, האט דער גאון ר׳ עקיבא איגר ז״ל געמאכט אנ׳אסיפה אין פויזען, אז מען זאל שיקען א שליח צום קייזער מיט א בריעף און דער שליח זאל קענען גוט רעדין די שפראך, האבען די שטאדט מענטשען געוואלט שיקען נאך א משכיל׳ישען שרייבער און גוטער רעדנער פון שטאדט, וועלכעס ער איז געווען באקאנט פאר דעם גרעסטען קענער אין די שפראך, — האט ר׳ עקיבא איגר ז״ל נישט מסכים געווען אויף דעם, ווייל דעם זעלבען משכיל ריהרט גאר נישט אן די גזירה, אדרבה ער איז נאך אפשר צופרידען דערפון, האט ר׳ עקיבא איגר ז״ל געענדיגט זיינע ווערטער אז דאס איז דער פשט אין פסוק „אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה״ (תהלים קמ״ו) מען זאל זיך נישט פערזיכערען אויף א מענטש אויסצופוילען א זאך, וואס ביי איהם אליין איז דאס גאר נישט קיין הילף דאס וואס די גזירה וועט בטל ווערין...

1032

דער קאצקער רבי ז״ל האט א מאל געזאגט צו א חסיד, וועלכער איז געווען א גאנצער חכם, וועלכעס ער פלעגט נאר קלערין אויפטועז, ווי אזוי צו פערדינען געלד, און איז געווען נאך אלעם א גרויסער ארימאן, — די ווייסט דעם טייטש פון „לא לחכמים לחם״ דער אייבערשטער זאגט, אז די ביסט יא א חכם, און די ווילסט נישט האבען קיין בטחון, טא זיך דיר אליין פרנסה...

1033

דער קאצקער רבי ז״ל האט געזאגט עס שטייט „ויתן מסוה על פניו״ האט דען משה רבינו זיך אנגעטוען א מאסקע ?, נאר דער טייטש איז ער האט זיך פארשטעלט, מען זאל נישט דערקענען זיין גרויסקייט...

1034

מען האט געפרעגט ר׳ יאשע דעבענבורגער ז״ל וואס איז דער פשט אין פרקי

דו׳ אליעזר, „וכי אברהם אבינו כהן גדול היה״ (איז דען אברהם אבינו געווען א כהן גדול וואס ער האט געמעגט שחט'ן יצחק'ן אויף דער עקידה), אייגענטליך מיר ווייסען דאך אז „שחיטה כשירה בזר״ (זבחים ל״א) האט ער געענטפערט: בשעת ער וועט שעכט'ן יצחק'ן וועט ער דאך ווערין א אונן, טאר ער דאך ניט טוען די עבודה, נאר א כהן גדול מעג מקריב זיין װאטשע ער איז א אונן (יומא י״ד כהן גדול מקריב אונן), אויף דערויף פרעגט דער פרקי דר׳ אליעזר, „וכי כהן גדול היה״, (ועה שו״ת צפנת פענח סי׳ ע״ב שהוצאתי לאור בשנת תרצ״ה)...

1035

דער קעלעמער מגיד איז א מאל געווען שבת הגדול אין א אויסלענדישע שטאדט, ביי די דרשה איז אנוועזענד געווען די דארטיגע רעפארמירטע רבנים, אזוי ווי ער האט געזאגט מוסר אין זיין דרשה אזוי ווי זיין שטייגער, האבען זיי אנגעהויבען חוזק צו מאכען פון איהם, גיט ער א קלאפ אין שטענדער, און זאגט, אזוי ווי מ׳דארף דאך רעדין מעניגא דיומא, וועל איך אייך פערציילען א מעשה, איינער האט געזאגט די הגדה, צוקומענדיג צו די מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע האט ער געזאגט לאנגזאם, באזונדערע ווערטער, האט זיין ווייב געמיינט אז ער צעהלט די מכות, האט זי גענומען טינקען דעם פינגער אין כוס, זאגט ער צו איהר, דאס איז „רבנים״ ניט קיין מכות, נאכהער ווען ער האט געזאגט „דם צפרדע״ האט זי שוין אויך ניט געטינקט, ווייל זי האט מורא געהאט טאמער איז דאס אויך רבנים, זאגט זי צו איהם, פיללייכט איז דאס אויך רבנים ? זאגט ער ניין ! די פריהערדיגע זענען טאקע געווען אלע רבנים, אבער די איצטיגע זענען ניט קיין רבנים נאר טאקע מכות...

1036

אין דער וואלאזשינער ישיבה איז געווען א צייט די ראשי ישיבות דער נציב ז״ל, און ר׳ יאשע בער ז״ל בריסקער רב, זיי זענען געווען מחולק אין דרך הלימוד, ביז עס האט זיך געשאפען צוויי לאגערין פון די תלמידים, האט מען אראפ געברענגט עטליכע גדולים זיי זאלען שלום מאכען, צווישען זיי איז געווען ר׳ וועלוועלע דער ווילנער שטאדט מגיד, אינמיטען רופט זיך אן ר׳ וועלוועלע איהר ווייסט, ביי מיר געהט איצט די סדרה „וישב״, וואס מיינט איהר ר׳ וועלוועלע ? האבען זיי איהם געפרעגט – האט ער זיי געענטפערט: איך בין שטאדט מגיד, און בעת איך זאג א דרשה יעדען שבת, איז מיין שטייגער, שטעל איך פאר דעם צדיק געגען רשע, און דאס האב איך כסדר אין אלע סדרות, אויפצווייזען דעהמ׳ס צדקות, און דעהמ׳ס רשעות, למשל, אין פרשת בראשית״ – אדם הראשון, מיט'ן נחש, אדער קין מיט הבל, אין „נח״ – נח מיט'ן דור המבול, אין „לך״ – אברהם מיט פרעה אין „וירא״ – אברהם מיט סדום, אזוי

כסדר האָב איך פון איין זייט אַ צדיק און פון די אַנדערע זייט אַ רשע, ממילא נעם איך זיך אָן פאַר'ן צדיק, און אויף דעם רשע רעד איך אויס אַלעס בייז, אָבער אַז איך קום צו „וישב" צו יוסף מיט די ברידער, דאָ בין איך אין אַ קלעם, איך ווייס ניט פאַר וועמען צו האַלטען, ווייל זיי אַלע זענען דאָך געווען צדיקים, — אָט יעצט בין איך אויך און דער זעלבער פערלעגענהייט...

1037

דער קעלעמער מגיד ז"ל, וייענדיג אין אויסלאַנד און צו זעהענדיג דאָס פריצות און הפקרות, און דאָס ביסעל בעלי־עבירות וואָס געפינען זיך דאָרטין, האָט ער געזאָגט און אַ דרשה, יעצט פערשטיי איך שוין וואָס מיר זאָגען „על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע" וועלכען חטא זינדיגט מען אָן יצר הרע? נאָר דאָ זעה איך אַז איהר דאַרפט גאָר ניט דעם יצר הרע, אַז ער זאָל אייך אָנרעדין צו אַנ'עבירה, ווייל איידער ער רעדט אייך אָן צו אַנ'עבירה, האָט איהר שוין אָפגעטאָהן הונדערטער עבירות, דרייט זיך דאָך דער יצר הרע אַרום אָן פרנסה, ער האָט ניט קיין שטאָך אַרבייט, דאָס איז דער טייטש „ביצר הרע" מיר האָבען געזינדיגט, וואָס מיר האָבען געמאַכט דעם יצר הרע פאַר אַ ליידיג געהער, איהר זענט איהם מקפח פרנסה...

1038

דער רבי ר' בינם ז"ל פין פרשיסחא האָט געזאָגט אויף די גמרא, „פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה" (ברכות ה') פאַר וואָס הייסט דאָס לא מצא, צו ביטול תורה איז דען נישט קיין עבירה? נאָר דער טייטש איז ווייל ער האָט ניט געלערינט, דעריבער איז „לא מצא" ווייל ער ווייסט ניט וועלכעס עס הייסט אַ חטא, דאָס איז דער פשט, „פשפש ולא מצא יתלה" זאָל ער אָנהענגען אַז דעריבער איז לא מצא, „בביטול תורה" ווען ער זאָל געווען לערנען וואָלט געווען „מצא" וואָלט ער געפינען אויף זיך אַ חטא...

1039

דער קעלעמער מגיד ז"ל האָט געזאָגט אין אַ דרשה, אויף די הפטורה אין ראש השנה, „ויהי איש אחד" דאָס איז דער יוד, „מן הרמתים צופים", וואָס ער איז פון אַ הויכען יחוס, פון אברהם אבינו, „ושמו אלקנה" דער יוד ווערט אָנגערופען „אלקנה" אל־קנה דער אייבערשטער האָט זיי געקויפט, „ולו שתי נשים" דעם יצר הרע מיט דעם יצר טוב, „שם האחת „חנה" פון לשון „חן" דאָס איז דער יצר טוב, „ושם השנית פנינה" די אַנדערע איז נאָר פעריל (פון לשון פנינים יקרים) געלד, און געלד, דאָס רעדט אָן דער יצר הרע דעם מענטש,

„ויהי לפנינה ילדים" די יוגענד איז איבער געגעבין נאָר צום געלד, צום יצר הרע, „ולחנה אין ילדים", אָבער דער יצר טוב האָט פערלוירען די יוגענד, נאָר די אַלטע לייט זענען זייגע חברים, ליידער די יוגענד, זענען ניט מיט איהם קיין מחותן „ועלה האיש ההוא מימים ימימה להשתחוות" אַלע יאָהר יום כיפור קומט ער אין שוהל דאַוונען, זיך ביקען כורעים...

1040

דער חי' הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט פאַר וואָס זאָגט די וועלט אַז נאָך אַ שריפה ווערט מען רייך, און ניט נאָך אַ גניבה, ווייל דער דין איז אין יורה דיעה, „צמקה הריאה בידי שמים כשר, ובידי אדם טריפה" ווייל בידי שמים קען נאָכהער צוריק געזינט ווערין, אָבער די זאַך וואָס ווערט דורך מענטשין, ווערט ניט צוריק געזינט...

1041

מ'האָט געפּרעגט דעם גאון ר' יאָשע דענענבורגער ז"ל דווינסקער רב, (זעה אין שו"ת צפנת פענח ח"א סי' ע"ב, שהוצאתי לאור בשנת תרצ"ה), אויף דעם פסוק „ויגלח ויחלף שמלותיו" (מקץ) איז אויף דעם וואָרט „ויגלח" זאָגט דער תרגום אונקלוס „וספר" יוסף האָט זיך אָנגעשוירען, מיט אַ שעריל (לשון „מספריים") כותם „גילוח" איז דאָך מיט אַ „תער" בריטווע, האָט ער מני' ובי' געענטפערט: עס איז אַ גמרא אין שבת קל"ט אין אַ מדרש פ' ויחי, אַז יוסף איז געווען אַ נזיר עולם, ווייל עס שטייט „ולקדקד נזיר אחיו" דעריבער האָט ער געמוזט נאָר במספריים, ניט מיט קיין תער (זעה אויך אין שו"ת צפנת פענח ח"ב סי' ק"א שהוצאתי לאור)...

1042

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט אויף דעם וואָס די חז"ל זאָגען „אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו" (כתובות ס"ז) — אַז מען דאַרף געבין דעם אָרימאַן אַ פערד צו רייטען קען זיין טאָמער איז איהם שווער צו גיין, אָבער אַ עבד זאָל לויפען פאַר איהם, דאָס איז דאָך אַ נאַרישקייט, אַ זאַך וואָס מען ברויכט דאָס ניט? ווייזט אויס, אַז נאָך צו געבין אַ נאַר זיין נאַרישקייט איז אויך אַ גמילות חסד...

1043

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געטייטשט „החלצו מאתכם" אַז איהר ווערט

אַפטוען אייער נגיעה, „אנשים לצבא" זענט איהר מענטשען צו די עבודה...

1044

דער רבי ר' הענעך ז"ל פון אַלעקסאַנדער האָט געזאָגט „לעושה השמים בתבונה" ער האָט באַשאַפען דעם הימעל מען זאָל זיך פון איהם מתבונן זיין דאָס גרויסקייט פון אייבערשטען...

1045

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט, אז אַ מענטש איז בלויז גיט, איז ער אַ נואף, בלויז פרום איז ער אַ גנב, בלויז קלוג, איז ער אַ אפיקורוס, נאָר ס'דאַרף זיין אַלע 3 זאַכען צוזאַמען דאָס איז דער פשט „טוב ויחיל ודומם", (שווייגען איז קלוג ווייל סייג לחכמה שתיקה) (איכה ג')...

1046

דער רבי ר' בינם ז"ל פון פרשיסחא, האָט געזאָגט „וידעת היום והשבות אל לבבך וכו' אין עוד" (ואתחנן) וואָס איז דער טייטש אין עוד? אז עס איז גיטאָ מער וואָס צו וויסען, נאָר די ידיעה אז „ד' אלקים איז בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" דאָס איז דער עיקר, — נאָך האָט ער געטייטשט, אז עס גייט אַרויף אויף דעם „וידעת" אז נאָר די יוד קענסט דאָס וויסען די ידיעה גיט קיינער...

1047

אויך האָט ער געזאָגט „לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו" (בא), צוליעב דעם וואָס אייבער דעם אַנדערין קען גיט אנקוקען, קומט עס צו דעם, אז זיי קענען זיך אַליין גישט רירען...

1048

ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל איז אַ מאָהל געקומען אין אַ שטאָדט ווי מען האָט איהם געוואָלט אויפנעמען פאַר אַ רב, דער דאָזאָר פון שטאָדט, וועלכער איז געוועזן אַ עם הארץ, שמועסענדיג מיט'ן רב, און זעהענדיג אז ער איז אַזאַ געוואַלדיגער גדול, האָט ער ניט מסכים געוועזן איהם אויפצונעמען אַלס רב, מורא האָבענדיג אַז זיין כבוד וועט נתמעט ווערין ביי די שטאָדט מענטשין, ווייל אַנטקעגין אַזאַ רב ווער וועט זיך רעכענען מיט דעם דאָזאָר, — רופט זיך

אָן ר׳ אייזיל צו איהם — לויט ווי איך זעה, זוכט איהר אַ רב. ווּעלכער ער זאָל קענען ווייניגער לערנען פאר אייך און אַזאַ רב איז אָבער נישטאָ צו געפינען אין ערגיץ...

1049

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, האָט געזאָגט „לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו״ אַז די ווּעסט האָבען אין דיר די אַלע מדות, דענסטמאָל „וישכם ויאמר״ קענסט די דיך פעדערין אַזוי ווי די שטייסט אויף פון שלאָף און גלייך גיין דאַווּנען אָן שום הכנות, ווייל מיט די מדות הייסט מען שוין, אַ מוכן צום דאַווּנען...

1050

מען האָט געפרעגט ר׳ אייזיל אויף דעם וואָס די חז״ל דערצעהלען, „תא ואחוי לך בלועי דקרח ושמעית דהוו אמרין משה אמת ותורתו אמת והן בדאין״ (ב״ב ע״ד) אַז די וואָס זענען איינגעזונקען געוואָרען, פון קרח׳ס מענטשען, זאָגען אַז משה מיט זיין תורה איז אמת, און אויף זיך זאָגען זיי אַז זיי זענען ליגנער׳ס, עס שטייט דאָך אָבער „רשעים אפילו על פתחו של גהינם אינם חוזרים בתשובה״ (עירובין י״ט) האָט ער געענטפערט: פונדאַנען איז טאַקע אַ ראיה אַז אינם חוזרין „בתשובה״ ווייל זיי לייגען צו דאָס וואָרט „והן בדאין״ מען זאָל זיי ניט גלייבען דאָס וואָס זיי זאָגען „משה אמת ותורתו אמת...

1051

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געטייטשט, „ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים״ (אסתר) המן האָט געזאָגט צו אחשורוש „ישנו״ זייער גאַנץ „ישות״ איז, די איינע זאַך האָבען זיי, וואָס „עם אחד״ וואָס זיי האַלטען זיך צו זאַמען, איז די עצה, „מפוזר ומפורד בין העמים״ זאָלסט זיי צו שפרייטען צווישען די פעלקער, וועלין זיי שוין ניט האָבען קיין ישות אין זיך...

1052

איינער וואָס איז שטענדיג געווען בעצבות איז געפאָרען צום רבי׳ן ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא, אויף אַ שבת, דערווייל האָט זיך געמאַכט אַ סיבה, און ער איז געבליבען שבת אונטער וועגינ׳ס, איז ער אָנגעקומען קיין פרשיסחא שבת צו נאַכט׳ס, האָט איהם דער רבי ר׳ בינם ז״ל געזאָגט: דער הייליגער שבת, אַז עס קומט צו איהם אַ גאַסט, דהיינו ראש חודש געפאַלט אום שבת,

אָדער יום כיפור, געפאַלט אום שבת איז דער שבת איהם מכבד, מיט דעם דאַוונען, אז מען דאַוונט די תפלות פון יום כיפור, און ראש חודש, אָבער אז דער טרויריגער תשעה באב געפאַלט אין שבת, דענסטמאָל ווערט ער נדחת אויף נאָך שבת ווייל דער שבת זאָגט, איך וויל ניט האָבען אזעלכע אורחים וואָס זענען בעצבות ביי מיר, דריבער ביסט די געקומען, נאָך שבת צו מיר...

1053

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האָט געזאָגט, „ודתיהם״ זייער דת איז, „שונות מכל עם״ אז זיי זאָלין זיין פערענדערט פון אַלע פעלקער...

1054

אויך האָט ער געטייטשט, „וחכמת המסכן בזוייה״, (קהלת) די חכמה פון אָרימאַן איז אז „בזוייה״ ער זאָל זיך מבזה זיין, און דורך דעם וועט ער האָבען פרנסה...

1055

דער קאָצקער רבי ז״ל האָט געטייטשט, „רבים מכאובים לרשע והבוטח בה׳ חסד סובבנהו״ דער עיקר טוט וויי דעם רשע, פאַר וואָס דער חסד פון אייבערשטען שאַנד אויף דעם יוד וואָס האָט בטחון...

1056

ווען דער קאָצקער רבי ז״ל איז נפטר געוואָרען, האָט דער חי׳ הרי״ם ביים הספד געזאָגט, „הצדיק אבד ואין איש שם על לב״, עס איז נישט דאָ קיינער זאָל אריין ברענגען אין האַרץ אריין...

1057

איינער האָט אַ מאָל געפרעגט דעם קאָצקער רבי׳ן ז״ל, צו ער זאָל פאָהרען קיין ארץ ישראל, – האָט ער געענטפערט: עס איז גלייכער צו פאָרען צום יוד פון לאַנד, איידער צום לאַנד פון יוד...

1058

אַ בר מצוה יונגעל האָט געזאָגט זיין דרשה אויף פויליש, ווי דער שטייגער

פון היינטיגען יוגענדליכען דור, די עלטערע יודען וואס זענען דארט געווען, האבען קיינ׳ס ניט פערשטאנען, ווייל ער האט גערעדט זעהר מאדערנע פויליש, פרעגען זיי דעם רב וואס איז אנוועזענד געווען ביי די דרשה: רבי, וואס זאגט ער? האט ער געענטפערט, פאר וואס פערשטייט איהר ניט וואס ער זאגט, ער זאגט זיך אפ פון אידישקייט...

1059

א רב האט א מאל פערלאנגט א ברכה פון א רבי׳ן, האט דער רבי איהם געווינשען, אז ער זאל געבענטש ווערין ברוחניות ובגשמיות — רופט זיך אן דער רב! איך וויל אז דער רבי זאל מיר אן ווינשען בלויז רוחניות! פרעגט איהם דער רבי פארוואס ניט אויך גשמיות? — ענטפערט דער רב, — א פראסטער יוד מאכט פון גשמיות רוחניות, ער גיט אוועק דאס געלד אויף ישיבות, אויף הכנסת כלה, דארף מען איהם דעריבער ווינשען וואס מעהר גשמיות, אבער מיר רבנים און רביים, פערקויפען אונזער רוחניות פאר גשמיות, דעריבער דארפען מיר מעהר רוחניות, כדי מיר זאלען האבען וואס צו פערקויפען...

1060

דער קאצקער רבי ז״ל האט געטייטשט, „ושוא תשועת אדם״ (תהלים י״ג) עס איז פאלש דאס פאר גלעטיגקייט פון מענטש, דאס וואס ביי איהם איז אלעס רעכטיג, אפילו א עולה פערגלעט ער, און ער מאכט ניט דערויס קיין ווענען...

1061

איך האט ער געטייטשט, „השמר לך״ היט דיין גוף, גאר „ושמור נפשך מאוד״ די נשמה זאלסטו זייער היטען, דאס איז דער עיקר...

1062

איך האט ער געזאגט, „לא תראו״ פאר וואס האבען זיי נישט קיין מורא, „כי לא תבושי״ ווייל זיי שעמין זין נישט, „לא תכלמי״ פארוואס שעמין זיי זיך נישט, „כי לא תחפירי״ ווייל זיי טוען נישט אין זיך אריין גראבין...

1063

איך האט ער געזאגט, פארוואס שטייט „ויקחו אליך פרה אדומה תמימה״ פריער „אדומה״, נאכהער „תמימה״ עס האט דאך געדארפט שטיין פארקעהרט,

ווייל „אדומה" איז דאָך נאָר אַ געשטאַלט, און „תמימה" איז אַ אייגענשאַפט ? ווייזט אויס, אַז אויב דער גוון נעמט אַדורך דעם עצם, ווערט פון גוון אויך אַ עצם...

1064

אַיינער וואָס פלעגט פאַסטען אין גיין אָנגעטאָן אַ זאַק אויפן לייב, איז אַ מאָהל אַריינגעקומען צום קאָזעניצער מגיד ז"ל, און האָט זיך עקזטרע אויף געמאַכט די קאַפאָטע כדי ער זאָל אָנזעהען דעם זאַק, האָט דער מגיד ז"ל זיך אָנגערופען קוקט אויס אַז דער יצר הרע האָט איהם אַריין געחאַפּט אין זאַק אַריין...

1065

דער רבי ר' בינם ז"ל האָט געזאָגט צו אַ חסיד וואָס האָט זיך פאַר איהם געזשאַלעוועט אַז ער איז שטענדיג אַ בעל יסורים, עס שטייט „מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ד'" (תהלים ק"ז) דער מזמור גייט אַרויף אויף די וואָס דאַרפען גומל בענטשין, (ברכות נ"ד) איז אַזוי דער פשט „מי חכם וישמר אלה" דער וואָס איז אַ חכם און וואַרט איבער ביז ער וועט געהיילט ווערין (וישמר איז פון לשון ואביו שמר את הדבר) „ויתבוננו חסדי ד'" וועט ער דער נאָך פערשטיין אַז דאָס איז געוועזן אַ חסד פאַר זיין טובה וועגין...

1066

ר' יצחק'ל וואָרקער ז"ל האָט געטייטשט, דעם מאמר חז"ל „ולא ששתי בתקלת חבירי" (מגילה כ"ח) (איך האָב מיך ניט געפרייד אין דעם שטרויכלונג פון מיין חבר) וואָס איז דאָס פאַר אַ רבותא ? נאָר דער פשט איז אַזוי, „ולא ששתי" איך האָב ניט געקענט זיין בשמחה, און מיינע אייגענע אינטרעסין, האָטשע מיר איז גוט געוועזן, אויב נאָר „בתקלת חברי" אַז מיין חבר איז געוועזן שלעכט אין זיין מצב, ער האָט ניט געהאַט קיין פרנסה, בין איך שוין אויך ניט געוועזן בשמחה, דאָס איז די רבותא אַז יעדער יוד זאָל שפירען יענעמ'ס צער...

1067

אַ גאון איז אַ מאָהל אַריין געקומען צו אַ רעפאָרמירטען רב אין שטוב, האָט ער איהם געטראָפען שלאָפען אין בלויזען קאָפּ, אָהן היטעל, – רופט זיך אָן דער גאון צום משמש – ער איז גערעכט, ווייל ער איז דאָך יעצט אַ עוסק במצוה ווייל „שינת רשעים הנאה להם והנאה לעולם" (סנהדרין ע"א) טוט ער דאָך

א מצוה וואָס ער איז מהנה די וועלט, אין „עוסק במצוה פטור מן המצוה" (סוכה כ"ה) דרום איז ער פטור פון צו גיין א היטעל ביים שלאָף...

1068

אַנ'אפיקורוס פאָהרענדיג אין באהן, האָט זיך א מאָל עקסטרע געזעצט עסין אָן א היטעל געגען איבער א רב, — רופט זיך אָן דער רב, — איך בין אייך ניט חושד חס ושלום אַז איהר עסט עקסטרא אין בלויזען קאָפּ להכעיס, נאָר וועיל איהר ווייסט ביי זיך קלאָר, אַז איהר האָט גאָר קיין קאָפּ נישט...

1069

א קיסר האָט געפרעגט א גאון לויט ווי מען זאָגט זענט איהר א גרויסער חכם, זאָגט זשע מיר וואָס טהוט ג—ט? האָט ער געענטפערט: אויב די וועסט טוהן וואָס איך וועל דיר הייסען, וועסט די זעהען אליין מיט דיינע אויגען וואָס ג—ט טהוט, — זאָגט דער קיסר, — איך וועל טוהן וואָס די פערלאַנגסט, האָט דער גאון געזאָגט: איך פערלאַנג די זאָלסט מיר אויף א ווייַלע געבען דיינע קליידער און דיין קרוין, און די זאָלסט אָנטוהן מיינע קליידער, אויך זאָלסטו מיר ערלויבען א ווייַלע צו זיצען אויף דיין שטיהל, ווען ער איז שוין געזעסין אויף די שטיהל, זאָגט דער קיסר צו איהם, נו, יעצט ווייסטו וואָס ג—ט טהוט? — געוויס ווייס איך — האָט דער גאון געענטפערט: אָט פאַר א ווייַלע פריהער בין איך געוועזן א פּראָסטער מענטש און די ביסט געוועזן קעניג, יעצט איז פערקעהרט, און א ווייַלע אַרום וועט ווייטער זיין דאָס זעלבע ווי פריהער, אָט דאָס טוהט טאַקע ג—ט, אָט דערהויבט ער דעם נידריגען, און דער נידערט דעם הויכען, אַזוי ווי עס שטייט „מאשפות ירים אביון" — „מי ישפל ומי ירום".

1070

דער ריזינער ז"ל האָט געטייטשט „ושני תמידים כהלכתם" עס איז דאָ צוויי „תמידין" איינס, שויתי ד' לנגדי תמיד" דער צווייטער „וחטאתי נגדי תמיד" דאָס דאַרף א מענטש שטענדיג געדענקען...

1071

ר' בעריש מייזליש ז"ל איז א מאָהל געפאָהרען אין באהן מיט א פויער, האָט דער פויער איהם געוויזען א דעקעל וועלכעס אויף איין זייט איז געוועזן אויסגעמאָלט א יוד, און פון די צווייטע זייט א כלב, און האָט אַזוי געדרייט מיט'ן דעקעל הין און צוריק, זאָגענדיג צו איהם, אַז א יוד מיט א כלב איז גלייך,

רופט זיך אָן דער גאון צו איהם, זעהסטו, דאָס ווייזט, אז א יוד דרייט זיך איבער חס ושלום, אויף די אַנדערע זייט, ער שמד'ט זיך, ווערט ער א פלב...

1072

ר' גרשון העניך ז"ל דער ראדזינער רבי האָט א מאָהל געזאָגט צו א רב וואָס האָט גענומען שוחד, עס ווייזט אויס אז געלד איז אזא טייער מיטעל אז אפילו א שונא בצע קען מען אויך אָב קויפען פאַר געלד...

1073

ר' יאָשע בער ז"ל בריסקער רב איז א מאָהל געפאָהרען מיט א גביר צוזאַמען, דערזעהענדיג א גרויסען באַרג, רופט זיך אָן דער גביר, רבי! איהר מוזט אוודאי וויסען וויעפיעל מולטער זאַמד דער באַרג האָט! רופט זיך אָן דער גאון צו איהם, — איך וויים, איך וויים, נאָהר עס ווענדט זיך, וואָס פאַר א מילטער איהר מיינט, וויעפיעל די גרייס זיינע איז, אויב דער מולטער איז גרויס א צעהנטעל פונ'ם באַרג, וועט זיין צעהן מולטער'ס, איז ער גרויס ווי א הונדערטעל פון באַרג, וועט זיין הונדערט מולטער'ס, אויב א טויזענטעל, וועט זיין טויזענט מילטער'ס...

1074

א גאון האָט געזאָגט אויף דעם וואָס די חז"ל זאָגען אז איינער גייט אויס „שמונה־עשרה" אין גייט צוריק די דריי פסיעות, טאָר מען איהם ניט איבער גיין דעם וועג, (ברכות כ"ז) ווייל בשעת שמונה עשרה האָט ער דאָך אודאי געמאַכט עפּיס א געשעפט, ממילא אז מען גייט איהם איבער דעם וועג, אין מען דאָך עובר אויף „לא תסיג גבול רעך...

1075

א גיטער יוד האָט געזאָגט, צייט די רבנים האָבען זיך אָנגעהויבען צו רופען מיט'ן נאָמען דאָקטורים, דאָקטאָר ראַבינער — ליגט דער אידישער פאָלק קראַנק נעבעך...

1076

דער גאון ר' יעקב דוד ז"ל סלוצקער רב האָט א מאָהל געמאַכט א הספד, און דער עולם האָט גאָר ניט געוויינט, האָט איהם איינער געפרעגט, רבי!

איהר וואס האט אזא גרויסען כח אין זאגען דרוש, אין הספדים, פאר וואס איז עפעס דער עולם קנאפ געריהרט פון אייער הספד? האט ער געענטפערט: מיין אומנות איז נאהר אויפצודרעהען דעם קראן פון דעם פאס, עס זאל ארויס וואסער, אבער אז אויב די פאס איז ליידיג, בין איך גאר ניט שולדיג...

1077

אין בריסקער שוהל האט מען געמאכט א „סיום הספר" איז געווען א גרויסער עולם, און עס איז געווען זעהר הייס, ווען ר' יאשע בער ז"ל איז אדורך געגאנגען דורכ'ן עולם פון טיהר ביז אויבען אן, האט ער געזעהען, ווי עטליכע יונגע לייט שטעהען אן היטעל, פרעגט ער זיי פאר וואס האט איהר אויסגעטוהן די היטלען אין שוהל – האבען זיי געענטפערט: עס איז זעהר הייס האט ר' יאשע בער ז"ל געענטפערט: אבער איך הייס נישט...

1078

א חסיד איז א מאהל געפאהרען צום רבי'ן, קומענדיג אין מיטען וועג האט איהם אויסגעפעהלט אויף די הוצאות האט ער פאר זעצט דעם טלית ותפילין, אז ער איז געקומען צום רבי'ן, האט ער געזאגט צדיק כתמר, דער רבי דער צדיק איז גיגלעכ'ן צו תמרין אז יהודה איז געווען ביי תמר'ן האט ער אויך געמוזט געבין א משכון דעם טלית ותפילין, אזוי אז מען וויל פאהרען צום רבין, דארף מען אויך פאר זעצין דעם טלית ותפילין...

געזעצט ביי ר' ישראל חיים וויינבערג בילגורייא.

Druk. „Globus" Warszawa, Nalewki 28

דער יודישער אוצר

צעהנטער העפט.

1079

ר' נפתלי ראָפּשיצער ז"ל איז שבת הגדול געקומען זעהר מיעד פון שוהל נאָכ'ן זאָגען די דרשה: פרעגט איהם די רעבעצין, וואָס ביזטו אַזוי מיעד? זאָגט ער, איך האָב געהאַט זעהר אַ שווערע ארבייט מיט די גבירים אַרויס צוּרופען ביי זיי אַ רחמנות געפיהל זיי זאָלען געבען „מעות חטים" — פרעגט זי איהם, די האָסט חאָטשע עפּעס געפּועלט: יאָ — רופט ער זיך אָן — אַ העלפט האָב איך געפּועלט, די אָרימע לייט זענען שוין גרייט צו נעמען, צו די רייכע זענען גרייט צו געבין דאָס ווייס איך נאָך נישט...

1080

א מגיד האָט געטייטשט, לכו עבדו את ד' אלקיכם, מי ומי ההולכים (בא) פרעה האָט געזאָגט, געהט דינען ג—ט אָבער זאָגט נאָהר מיר, ווער זענען אייערע געהער אין שוהל, ווייס איך דען נישט ווער עס גייט ביי אייך אין שוהל? עס געהען קראַנקע, אַלטע, קאַליקע'ס, שלעפּער'ס, קדישים זאָגער'ס, אדרבה נעהמט זיי און גייט, זיי זענען מיר סיי ווי ניט נוצליך אָבער דער יוגענד, זיי גייען דאָך ניט אין שוהל, האָט משה געענטפערט דערויף, „בנערינו" מיט דער יוגענד, ניט מיט די טאַבאַק שמעקער, ווערען מיר דאַווענען, נאָהר איבער הויפּט מיט דער יוגענד, נאָכהער מיט די אַלטע ווערען מיר גייען „כי חג ד' לנו" דער יום טוב איז פאַר אונז צוליעב דעם וואָס מיר ווערין דיינע פּטור ווערין...

1081

דער מלבי"ם האָט אַמאָל געזאָגט, עס איז אַ פערקעהרטע וועלט, די בעלי בתים אין שוהל זענען זיך נוהג, אַז די ספר תורה קושען זיי מיט די הענד,

דאַגעגען די נדרים זעגען זיי מנדר מיט'ן מויל, און בעצאָהלען נישט — עס האָט דאָך געדאַרפט זיין פונקט פערקעהרט...

1082

אמעריקאַנער מגיד האָט געזאָגט אויף די הגדה „ויהי שם לגוי־מלמד" וואו נאָר אין אמעריקא אַ מלמד, איז ער על פי רוב אַ גוי, מקיים צו זיין דעם מאמר פון בעל הגדה, „ויהי שם לגוי" יעדערער וועלכער איז אין רוסלאַנד אָדער אין אַ אַנדערע מדינה געווען אַ גוי, איז ער אין אמעריקא אַ „מלמד"...

1083

דער דובנער מגיד ז"ל האָט אַ מאָהל געטראָפען אין גאַס אַ חברה משכילים, זיי האָבען געלאַכט און געשטיפט, האָט זיך איינער פון זיי אָנגערופען צום דובנער מגיד ז"ל אין אַ חוזק טאָן, ברוך הבא אליהו הנביא איז דאָ! — יאָ, יאָ, איהר זענט גערעכט, — רופט זיך אָן צו זיי דער דובנער מגיד ז"ל, — די גמרא זאָגט „כלבים משחקים אליהו הנביא בא לעיר" (ב"ק ס':) אַז די כלבים שטיפען און לאַכען, איז אַ סימן, אַז אליהו הנביא איז דאָ אין שטאָדט...

1084

אַלטער יוד האָט געזאָגט, דעם מענטש'ס לעבען איז גלייך צו אַ קינדער שפיעל אַ גאַנצען טאָג שפּיעלט זיך דאָס קינד, מיט פערשידענע שפּיעלכלאַך, אָבער ווען עס קומט דער אָווענט, ווערט דאָס קינד מיעד, און לאָזט אַלעס איבער, און עס געהט שלאָפען...

1085

דער בריסקער רב ז"ל האָט געזאָגט, אַמאָהל האָבען זיך די רבנים אונטער געשריבען „הקטן" און די וועלט האָט זיי נישט געגלויבט, מ'האָט זיי געהאַלטען פאַר גדולים, הייגט שרייבט זיך יעדער אונטער „הרב" און מען גלויבט זיי אויך ניט, און מען האַלט זיי פאַר קטנים...

1086

אַ באַקראָטניק איז געקומען שבת בראשית אין שוהל מיט אַ פּאָר נייע שיך, וועלכע זיי האָבען געקוויטשעט הויך, (אַזוי ווי געוועהנליך איז דער שטייגער אַז נייע שיך לאָזען פון זיך הערין אין גאַנג), האָט דער רב זיך אָנגערופען די

האָסט מקיים געווען דעם פסוק „קול דמי אחיך״ די שטימע פון דיין ברידער׳ס געלד, („דמים תרתי משמע״ בלוט און געלד, מגילה י״ד) דאָס קול פון די שיך וואָס די האָסט זיי דיר געמאַכט פון דיין ברידער׳ס געלד, וועלכעס די האָסט באַנקראָטירט, און זיי פערראַרימט) „צועקים אלי״ זיי קוויטשען צו מיר „מן האדמה״ פון די פאָדלאָגע...

1087

אַ באַנקראָטניק, האָט אַ מאָל אין סלאָנים חוזק געמאַכט פון דעם מנהג וואָס ראש השנה באַשמירט מען די „המוציא״ מיט האָניג, רופט זיך אָן דער רב צו איהם, אַלץ גלייכער המוציא מיט האָניג, ווי צו זיין „המוציא מחבירו״...

1088

ר׳ חיים בריסקער ווען ער איז געווען נאָך אַ יונג קינד, איז ער געווען אַ שטיפער, האָט דער דיין פון שטאָדט איהם געזאָגט מוסר, זעה חיים, דיין טאַטע ר׳ יאָשע בער, איז געזעסין און געלערינט איז ער אויסגעוואַקסען אַ גאון, אָבער וואָס וועט פון דיר אויסוואַקסען, אַז דו לערינסט נישט? האָט ר׳ חיים געענטפערט: — אַ דיין!...

1089

דין סידרים טייטשען „ומפני חטאינו גלינו מארצינו ונתרחקנו מעל אדמתינו ואין אנו יכולים לעלות״ חטא הייסט אַ פעלער, ארץ הייסט רצון, (מדרש בראשית רבה פ״ה—ח), אדמה איז ערד, דער מענטש הייסט אָדם, ווייל ער איז באַשאַפען געוואָרען פון די ערד, דאָס איז דער טייטש „ומפני חטאינו״ איבער אונזערע פעלערען און חסרונות, וואָס מען איז ניט עוסק אין עבודה אַזוי ווי עס געהער צו זיין מיט פנימיות, נאָר בלויז מיט אַ עבודה חיצוניות, איז „גלינו מארצינו״ איז מען פאַרוואָגעלט געוואָרען אַז מען האָט גאָר פערגעסין דעם טעם פון אַ אמת׳ן רצון, „ונתרחקנו מעל אדמתינו״ ביז מען ווערט דערווייטערט, פון אונזער אדם, דאָס הייסט פון דעם אדם פנימי וואָס ליגט אין עבודה פנימית, ביז אַז ח״ו „ואין אנו יכולים לעלות״ מען האָט זיך אַזויפיעל אַפּגעלאָזען אַז מען קאָן זיך נישט אויפהויבען...

1090

דער מיטעלער רבי ז״ל פון ליבאַוויטש האָט געטייטשט, „עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם״ זייער עצבות געמט זיך, ווייל זיי מיינען אַז כסף וזהב

קריגט דער מענטש דורך מעשה ידי אדם – די פארבלענדקייט פון די בעלי מסחר מאכט זיי, אז הגם „פה להם" זייא האבען מיילער און רעדין חסידות, „ולא ידברו" זיי ברענגען דאס ניט אראפ און א שליטה וממשלה. (פון לשון „ידבר עמים") ומכילא האט דאס קיין טעם גישט, „עינים להם ולא יראו" זיי זעהען ניט די השגחה פרטית, „אזנים להם ולא ישמעו" מען דערהערט ניט מעהר ווי די חיצוניות, ממילא איז „ולא יריחון" מען האט ניט קיין חוש הריח, און אזוי ארום ווערט מען ח"ו א עבודה זרה...

1091

דער קאצקער רבי ז"ל האט געזאגט, דער חילוק פון א חסיד ביז א מתנגד איז, א חסיד האט מורא פאר'ן אייבערשטען און א מתנגד האט מורא פאר'ן שלחן־ערוך...

1092

א גאון האט געזאגט דעם שייכות פון די ערשטע מצוה „פרו ורבו" צו די לעצטע מצוה „כתיבת ספר תורה" דאס ווייזט, אז די מצוה פון קינדער האבען, איז נאהר צוליעב לערנען די קינדער תורה! „ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, ולמדה את בני ישראל"...

1093

א גלח האט געפרעגט א רב, פאר וואס האט איהר פיינד די גוים? א ראיה איהר מאכט אלע טאג א ברכה „שלא עשני גוי" האט דער רב געענטפערט: דאס וואס מיר זאגען „שלא עשני גוי" איז ניט צוליעב פיינדשאפט, א בעוויז האסטו, אז מיר מאכען א ברכה „שלא עשני אשה" חאטשע אונזערע ווייבער האבען מיר געוויס ניט פיינד...

1094

ר' הירשלי בערלינער ז"ל האט געזאגט: מיין שטאדט בערלין איז פיעל מיט יראה (מלאה יראה) ווייל ווער עס קומט א הער מיט א שטיקעלע יראה, לאזט ער זי דא איבער...

1095

א מגיד האט געזאגט, אין יעדען דור צובריכט דער עגל הזהב די לוחות,

וואו דער עגל הזהב, די גאָלד, די געלד עקזעסטירט, דאָרט ווערט צובראָכען די לוחות, עס ווערט אפילו די עשרת הדברות אויך ניט אָבגעהיטען...

1096

א אין פרימישלאַן איז די מקוה געווען אונטער א בארג אז עס פלעגט ווערין גליטשיק פלעגט מען מוזען גיין ארום דעם בארג, ווייל צו גיין דורך דעם בארג וועג איז געווען א סכנה מען זאָל ניט צוברעכין הענד און פיס, ר׳ מאיר׳ל פרימישלאַנער ז״ל פלעגט אָבער גיין אויך אין דער גליטשיקער צייט דורך דעם בארג, און האָט זיך קיינמאָל ניט אויסגעגליטשט, איינמאָל האָבען א פאָר אויפגיקלערטע יונגעלייט, וואָס האָבען ניט געהאַלטען פון קיין מופתים זעהענדיג ווי דער רבי ר׳ מאיר׳ל גייט זיך אַזוי גלאַטיג אויף דעם בארג, האָבען זיי אויך געוואָלט ווייזען, אז זיי קענען גיין אויף דעם גליטשיגען בארג, מסתמא האָבען זיי זיך גוט צו׳מזיק׳ט, אז זיי האָבען געמוזט אָנקומען צו א דאָקטאר און בענוצען רפואות, האָט איינער פון זיי געפרעגט דעם רבין ר׳ מאיר׳ל ז״ל, פאַרוואָס קען דער רבי גיין אויף דעם בארג, אין די צייט וואָס קיינער קען ניט בשום אופ׳ן גיין. האָט ר׳ מאיר׳ל ז״ל איהם געענטפערט: „אז מען איז צוגעבינדען אויבען, פאַלט מען אונטען ניט אראָפּ...

1097

א רבי איז געזעסין מיט חסידים און קיינער האָט ניט געגעבין א גראָשען אויף משקה, רופט זיך אָב דער רבי, אויב איהר גיט צווי רובעל, צאַפּ איך משקה פון דער וואַנט, באַלד איז געוואָרען צוזאַמען געשטעלט צווי רובעל, זאָגט דער רבי צום משמש נאַ ברענג דערפאַר א פלעשעל משקה, זאָגענדיג צו די חסידים, אַז איך קען בעקומען מיט׳ן דרך הטבע, דאַרף איך דאָך ניט קיין נסים באַווייזען...

1098

א מגיד האָט געטייטשט „על אלה חשכו עינינו״ (איכה) אויף די ימים טובים וואָס זיי ווערין אָנגערופען „אלה״ (אלה מועדי ד׳) „חשכו עינינו״ ווערט פינצטער פאַר די אויגין צוקוקענדיג זיך אויף די היינטיגע יוגענד ווי זיי זענען מחלל די ימים טובים בפרהסיא...

1099

א גאון האָט געטייטשט „טוב כלב חי מארי המת״ (קהלת) די וואָס זענען ניט

גיט בין אדם למקום, זענען ניט גיט אויך בין אדם לחבירו, נאָר אויב מען געפינט אַ זעלכער וואָס בין אדם לחבירו איז ער פאָרט גיט, זאָלסטו וויסען אַז דאָס איז נאָר, ווייל ער האָט געהאַט אַ טאַטען אַ צדיק „טוב כלב חי״ אַז מיר זעהן אַ גיטען כלב חי, זאָלסטו די וויסען אַז דאָס שטאַמט „מארי המת״ פון זיין טאטען דעם צדיק וואָס ער איז געוועזן „גבור כארי לעשות רצון אביו שבשמים״...

1100

א משכיל איז אַריין אין מיט'ן דעם סדר אָברעכטען, צו אַ רב, און און א חוזק טאָן געזאָגט צום רב, רבי! זייט מיך מוציא מיט די עשר מכות, טונקט דער רב איין דעם פינגער אין כוס, און זאָגט, דם — דם דיר — צפרדע — צפרדע דיר, כנים — כנים דיר אין אַזוי כסדר...

1101

א משכיל אַ ליטוואַק האָט געפרעגט אין אַ חוזק טאָן אַ גאון פונוואַנען האָט געשטאַמט „זרש״, המנ׳ס ווייב? — האָט ער געענטפערט — פון ליטא, ווייל דער תרגום מאַכט אויף „ארורה״ „ליטא״, און עס שטייט דאָך „ארורה זרש״...

1102

דער רבי פון לובלין ז״ל האָט געזאָגט, אַז דרום הייבט זיך אָן דער יורה-דיעה מיט הלכות שחיטה אין ענדיגט זיך מיט הלכות אבילות? אויב אייגער איז מבזה שוחטים, זאָל ער מורא האָבען אַז ער זאָל חס ושלום ניט מסיים זיין מיט די הלכות אבילות, דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט אַ מאָהל געזאָגט אַז מען זאָל ניט טשעפען מיט אַ שוחד, ווייל ער האָט אַ חלף אין דער האַנד...

1103

א גיטער יוד האָט געזאָגט, יודען זענען צו זייעט איבער דער גאַנצער וועלט דעריבער שניידט מען זיי...

1104

א מגיד האָט געזאָגט „ויקח את רבקה ויאהבה״ (חיי שרה) די תורה וויזט אונז אַז נישט ווי די היינטיגע, וואָס זענען זיך אוהבים פאַר די חתונה, און נאָכהער איז אויס אהבה, ווייל „אהבה התלוי׳ בדבר בטל דבר בטל

אהבה" נאָר „ויקח את רבקה" פריהער „ויקח" נאָכהער „ויאהבה" ומכילא בלייבט דאָס שוין אויף דעם גאַנצען לעבען, אָבער ביי די היינטיגע איז פריהער „ויאהבה" און נאָכהער „ויקח" בלייבט נאָכהער „וישנאה"...

1105

א גאון האָט געטייטשט „עת ללדת" אפילו ווען „ועת למות" ווייל ז׳ חז"ל זאָגען „היו לו בנים בילדותו, יהיו לו בנים בזקנותו" ער זאָל אויך האָבען קינדער אויף די עלטער (יבמות ס"ב) נאָך אַ פשט, אַזוי ווי דער געבאָרען ווערין איז געוועזן ריין פון חטאים, אַזוי זאָל זיין דער „עת למות", נאָך אַ פשט, ווען עס וועט זיין „עת ללדת" ביי תחיית המתים, וועט זיין אַזוי ווי דער „עת למות" ווייל די חז"ל זאָגען, אַז דער מענטש וועט אויפשטעהען צו תחיית המתים מיט די זעלבע בגדים וואָס מען האָט איהם אָנגעטוהען נאָך דער טהרה... נאָך אַ פשט, די צייט פון „ללדת" קינדהייט קומט צוריק ווען עס איז „עת למות" ווייל די חז"ל זאָגען „לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה"...

1106

דער חי׳ הרי"ם ז"ל האָט געזאָגט אויף די רש"י אין פרשת תרומה, „מטבע של אש" אַז מען זאָל געבען די מטבע מיט התלהבות פייערדיג...

1107

א גיטער יוד האָט געטייטשט „עוז והדר לבושה" ביי דעם וואָס די תורה וואָס זי ווערט אָנגערופען עוז והדר) איז ביי איהם אַ לבוש, — דער מענטש „ותשחק ליום אחרון" דער יום אחרון איז ביי איהם אַ גילעכטער...

1108

איינער האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר אַ גיטען יוד, בכן ער ליידט אויפ׳ן קאָפּ קען ער ניט דאַווענען, האָט ער איהם געענטפערט: דאַווענען איז דאָך אַ עבודה שבלב, (תענית ב׳) דאָס איז אַ הארץ ארבייט, טאָ וואָסער שייכות האָט דאָס צום קאָפּ...

1109

דער גאון ר׳ איטשעלע פאָניעוויזער ז"ל האָט געזאָגט, קיינמאָל האָט מיך קיינער ניט מנצח געוועזן חוץ איין בעל עגלה, איך בין מיט איהם אַ מאָל געפאָהרען

אין וועג, האָבען מיר זיך אָבגעשטעלט דאָוונען, האָט דער בעל עגלה געשווינדער אָבגעדאַווינט פאַר מיר, פרעג איך איהם, איהר קענט עברי בעסער פאַר מיר? זאָגט ער צו מיר, אוודאי: איהר האָט געלערינט אַ פּאָר חדשים סך הכל, ווייל נאכהער האָט איהר שוין געלערינט חומש מיט גמרא, און איך האָב געלערינט עברי גאנצע דרייצעהן יאָהר, דרום קען איך עברי בעסער פון אייך...

1110

א משכיל האָט געפרעגט ר' אייזעלען סלאָנימער ז"ל, פארוואָס שלאָגט מען דריי מאָהל אין יאָהר? — המן'ען — כפּרות — הושענות —? האָט ער געענטפערט ווייל עס שטעהט „הכה תכה" „הכה" מאכט המן, כפּרות, הושענות, „תכה" זאָלסטו שלאָגען, האָט ער איהם ווייטער געפרעגט פאַר וואָס עסט מען אין די דריי מאָהל, כרעפּלאך, — האָט ער געענטפערט: דאָס איז אויך געדרינגען פון דעם זעלבען, ווען עס איז „הכה" די דריי מאָל אין יאָהר, דאַן איז „תכה" מאכט „תאכל", „כרעפּלאך" „הרבה", דער משכיל איז זייער נתפּעל געוואָרען פון דעם מגי' ובי' ענטפער...

1111

א גאון האָט געטייטשט „אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתי בבית ד' כל ימי חיי" דער דין איז אַז אַ שואל איז חייב באונסין, אָבער „שאילה בבעלים" אַז דער בעל הבית פון דעם אָקס איז דערביי ווען דער שואל אַרבייט מיט די בהמה און עס טרעפט אַ אונס, איז ער פּטור, דאָס זאָגט דוד המלך, „אחת שאלתי מאת ד'" איין זאַך האָב איך געבאָרגט פון דיר, דאָס איז די נשמה, וואָס ווערט אָן גערופען „יחידה" („שאלתי" איז פון לשון „שאילה" באָרגען) בין איך דאָך חייב באונסין דרום „אותה אבקש" בעט איך דיך אַז „שבתי בבית ד' כל ימי חיי" איך זאָל זוכה זיין שטענדיג צו זיצען ביי דיר, עס זאָל זיין שאילה בבעלים וועל איך דאָך זיין פּטור...

1112

דער הייליגער ליובאַוויטשער רבי שליט"א האָט געזאָגט אום שמחת תורה אין אַ שמועס, — שמחת תורה צו הקפות קאָן אַ יוד אויסבעטען גאָהר גאָהר גרויסע זאכען, באַ סוחרים איז פארהאַן פערשידענע דרכים און אופן המסחר, פארהאַן אַזעלכע סוחרים וואָס גיבען סחורה נאָר במזומן, אויף באָרג גיבען זיי ניט, און פּערהאַן סוחרים וואָס גיבען אויף באָרג, דער אויבערשטער ב"ה איז אַ סוחר וואָס גיט אויף באָרג און דאָס איז הקפות מלשון „הקפה" (באָרגען) מיט דער שמחה וואָס בעת הקפות, קאָן מען נעמען פול סחורה, און די סחורה גיט מען

בהקפה, אויף באַרג, נאָר אַז מען נעמט סחורה אויף באָרג, ווערט מען אַ משועבד, מען דאַרף צאָהלען, און צאָהלען דאַרף מען יעדען טאָג...

1113

דער גאון ר׳ יצחק יעקב ריינעס פלעגט זאָגען, ציוניסטען זאָגען, יעדער יוד וואָס איז ניט קיין ציוניסט, איז ער קיין יוד נישט, און איך זאָג, יעדער ציוניסט וואָס איז קיין יוד נישט, איז קיין ציוניסט נישט...

1114

א רב האָט געזאָגט פאַר וואָס פאַרצייטענס האָט מען גערופען „אסתר תענית" און היינטיגע דייטשען רופען „תענית אסתר" ווייל אין יעדען תענית עסט ער („אסתר" מאַכט – עסט ער)...

1115

א מגיד האָט געזאָגט פאַרוואָס ועט פורים קיינמאָל ניט בטל ווערין, (ירושלמי מגילה) ווייל די המנ׳ס און ויזתא׳ס וועלין קיינמאָל ניט אויס שטאַרבען, נאַכמעהר צייט מען האָט המן אויף געהאָנגען אויפ׳ן בוים, האָבען אָנגעהויבען צו וואַקסען אַ סאַך המנ׳ס...

1116

א גאון האָט געזאָגט, דעם טעם וואָס שטייט אין דער מגילה „יעשו עץ גבוה חמשים אמה" וואָס עפּיס פּונקט פופציג איילען? ווייל די חז״ל זאָגען אין מסכת מגילה אַז דעם בוים האָט ער געגרייט פאַר זיך, און די חז״ל זאָגען „מרחיקין את הנבילה חמשים אמה" (ב״ב כ״ב)...

1117

א מגיד האָט געזאָגט „ויקרא אלקים לאור יום אלו מעשיהם של צדיקים, ולחושך קרא לילה, אלו מעשיהם של רשעים" (מדרש בראשית) עס זעגען פאַרהאַן גוטע מענטשען, די וועלכע זעהען נאָר די ליכטיגע זייט אויף יעדען איינעם, נאָר גוטעס געפינען זיי אויף יעדען מענטש, די וואָס טוען אַזוי, איז „ויקרא אלקים לאור יום" השי״ת האָט גערופען די מענטשען וועלכע זיי געפינען נאָר די ליכטיגע זייט אויף יעדען, אַז „אלו" די מענטשען זענען „מעשיהם של צדיקים" זיי טוען די אַרבייט פון די צדיקים, עס זענען אָבער

דאָ מענטשען וואָס זיכען אויף יעדען נאָר פינסטערניש, אַזעלכע צבועים, וואָס זעהען אויף קיינעם ניט קיין ליכטיגקייט, „ולחשך" צו די פינסטערע מענטשען, וואָס זעהען נאָר אויף יעדען „לילה" טונקעל, נאַכט, זאָגט אויף זיי דער אייבערשטער דאָס זענען מצשיהם של רשעים...

1118

שבת ראש השנה האָט ר' לוי יצחק באַרדיטשובער ז"ל זיך אויסגע'טענה'ט מיט'ן רבונו של עולם, און געזאָגט, היינט איז דאָך שבת מ'טאָר ניט שרייבען, ווי אַזוי שרייבסטו, נאָר אַז דו וועסט פאַרשרייבען „לאלתר לחיים" צוליעב פיקוח נפש, דאָס מעג מען שרייבען אום שבת...

1119

ר' אייזיל ז"ל איז אַ מאָהל געגאַנגען שאַפען אַ נדבה צו אַ קאַרגען גביר און דערצו אַ גראָבער יונג, האָט דער גביר איהם געזאָגט, איך האָב שוין געגעב מצות, זייט מיך ניט מזכה מיט נאָך מצות — האָט ר' אייזיל ז"ל זיך אָנגערופען צו זיינע באַגלייטער יעצט איז מיר רעכטיג געוואָרען דער מאמר „ריקנין שבך מלאים מצות כרמון" (סנהדרין ל"ז) די גראָבע יונגען זענען שטענדיג פיל מיט מצות, טאָמער פערלאַנגט פון איהם אַ נדבה טענה'ט ער באַלד, אַז ער האָט שון געגעב מצות...

1120

א גאון האָט געטייטשט „שרתי במדינות היתה למס" די חז"ל זאָגען „מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין" (שבת ק"ד) דער מ"ם מיט דעם סמ"ך פון די לוחות, זענען געשטאַנען על פי נס, דאָס זאָגט דער מקונן אין איכה אמאָהל איז ירושלים געווען „שרתי במדינות" און יעצט איז „היתה למס" זי איז גיגליעכין צו מ"ס די מ' מיט די ס' וואָס זענען געווען על פי נס, אַזוי איז זי היינט אויך, זי שטייט על פי נס...

1121

מען האָט געפרעגט ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל, וואָס איז די מעשה אַז די דייטשען, די משכילים, זענען ווייניג געוואָרינט אין יודישקייט, נאָר פון דרך-ארץ האַלטען זיי יאָ? — האָט ער געענטפערט אין אַ שמייכעל, — ווייל ווען מען האָט געגעבען די יודען די תורה, האָט משה רבינו אויסגערופען, יודעלעך גייט'ס צום באַרג סיני, די פרומע יודען האָבען גאָר ניט באַלאַמוטשעט

און גלייך געלאָפען צום באַרג סיני, אָבער די דייטשען האָבען אויף זייער אופן, זיך אָנגעהויבען צו פּיצען און צו וואַשען, און ביז זיי זענען צוגעקומען צום באַרג סיני, האָט מען שוין געהאַלטען נאָך תורה שבכתב, און תורה שבעל פּה, און זיי האָבען קוים געדאַנדזעט, צו טרעפען צו מסכת דרך ארץ וואָס איז פון די לעצטע מסכתות אין ש״ס...

1122

פּרים טייטשען „וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך" דאָס וואָרט אור איז 2 טייטשען ליכט און פינסטער, (פסחים ב') אָבער חושך איז נאָר נאַכט, א חכם קען ביידע זאַכען, קלוג און נאַריש, ווען ער דאַרף, אַזוי ווי עס שטייט „לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך" אָבער דער נאַר קען ניט זיין א חכם דאָס זאָגט שלמה המלך דער אור האָט א יתרון פון דעם חושך, אז אור איז כולל ביידע זאַכען, אור, און חושך, אָבער חושך איז בלויז נאַכט, אַזוי איז דער יתרון פון חכמה ביז סכלות, דער חכם קען זיך א מאָהל מאַכען נאַריש, אָבער דער נאַר קען קיין חכם נישט ווערין...

1123

ר' אייזעלע סלאָנימער ז״ל האָט געזאָגט צו א דאזאר וואָס פלעגט גזלנ'ן קהל'ישע געלטער, — יעצט פערשטיי איך דעם מאמר חז״ל „הראהו הקב״ה דוד דור ושופטיו דור דור והומסיו" (מדרש ויקרא פכ״ז) דרום האָט דער אייבערשטער געוויזען משה רבינו די שופטים די פיהרער פון יעדען דור צוזאַמען מיט די גזלנים ווייל דאָס איז איינס אין דאָס זעלבע...

1124

א פרוי האָט געפרעגט א שאלה א רעפאָרעם ראַבינער עס איז אויסגעלאָפען א טאָפּ מילך אויף א טאָפּ פלייש, האָט ער געזאָגט אז דער מילך טאָפּ איז טריפה, און דער פלייש טאָפּ איז כשר, ווייל דער מילך טאָפּ איז שולדיג ווייל ער האָט דאָך אָנגעהויבען דער ערשטער, דרום איז ער טריפה...

1125

ר' יוסילע טאָמישאווער ז״ל איז געווען דעם צאַנזער רב'ס א תלמיד, און איז געווען א חולק אויף די הנהגה פון קאָצקער רבי'ן ז״ל, איינמאָהל איז ער איינגעשטאַנען אין אכסניא אין א שטאָדט, נאָכהער ווי ער האָט געהערט אז דער בעל הבית פון די סטאַנציע האָט גענומען פאַר א איידים א יונגערמאַן

וואָס פלעגט פאָהרען קיין קאָצק צום רבי׳ן, איז ער שוין מעהר ניט איינגעשטאַנען און די אכסניא, האָט איהם דער יונגערמאַן געפרעגט היתכן? אין גאַנצין וואָס איהר זענט ביי׳ז אויף די קאָצקער חסידים איז דאָך נאָר וואָס זיי דאַווענען שפּעט, און תפלה איז דאָך נאָר „מדרבנן״, און דאָס וואָס איהר האָט מיך מבייש געווען, איז דאָך נאָך ערגער, ווייל „המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא״ (ב״מ נ״ט) האָט ר׳ יוסילי געענטפערט: איך טוה תשובה דערויף, האָט דער יונגערמאַן געפרעגט: דאָס הייסט תשובה, אין איין רגע? האָט ער געענטפערט: יאָ! ווייל די חז״ל זאָגען „המקדש על מנת שאני צדיק מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו״ איז דאָך אַ סימן אַז הרהור תשובה איז שוין גענוג, קומענדיג קיין קאָצק האָט דער רבי צו איהם געזאָגט, פאַרוואָס האָסטו איהם ניט געענטפערט: אַז פון דאָרט איז קיין ראיה נישט, ווייל דאָרט שמיסט דאָך אַז ער האָט מקדש געווען אַ אשה, איז ער דאָך אַ חתן, און אַ חתן איז מען דאָך מוחל אַלע עוונות, (ירושלמי ביכורים פרק הלכה ג׳) דרום איז גענוג פאַר איהם בלויז אַ הרהור תשובה, אָבער אַ אַנדערע מענטש דאַרף טאַקע תשובה טוהן אַזוי ווי דער דין איז אַ ריכטיגע תשובה...

1126

א פאר דאָזערעט פין אַ שטעדטעל האָבען געפרעגט אַ גאון צי מעגען זיי צו נעמען אַל׳ס חזן אַ זעלכען וואָס האָט זעהר אַ גוטע שטימע נאָר ער גייט געשוירען די באָרד? — האָט דער גאון געענטפערט: עס שטייט אין שיר השירים „הראיני את מראיך״ פריהער דאַרף מען זעהען ווי די מראה דיינע קוקט אויס, נאַכהער „השמיעני את קולך״...

1127

א רב איז געגאַנגען שפּאַצירען און אַ גאָרטען, צוקומענדיג צו די טיר פון גאָרטען זאָגט צו איהם אַ קריסט, וואָס האָט אויך געוואָלט אַריין גיין אין גאָרטען, אַז אויף דער שילד ביים אַריינגאַנג פון גאָרטען איז געשריבען, אַז יודען און הינט איז פערבאָטען דער אַריינגאַנג, אויב אַזוי — זאָגט דער רב צו איהם — טאָ לאָמיר זיך טאַקע ביידע צוריק אומקערין...

1128

דער רבי ר׳ יחיאל מאיר ז״ל פון גאָסטענין האָט געזאָגט: אַז ענייות איז ניט קיין עקסטרע מצוה אין די תורה, נאָר די תורה זאָגט נאר בלויז אַלעס שבח פון משה רבינו „והאיש משה עניו מאד״ ווייל עס איז דערויף ניט שייך קיין מצוה, וואָרום אַז די תורה זאָל זאָגען אַלעס מצוה, אַז דער מענטש

זאָל זיך, האַלטען נידעריג, וואָלט דאָס ניט געווען קיין אמת'ע עניוות. ווען אפילו אַז אַ מענטש זאָל זיך טאַקע האַלטען נידעריג, וואָלט דאָס געהייסען אַלעס היוב התורה האַלט ער זיך נידעריג. אָבער בעצם, איז ער טאַקע גרויס ביי זיך. הייסט דאָך דאָס ניט קיין אמת'ע עניוות, אַז ער זאָל טאַקע וויסען ביי זיך, אַז ער איז גאָר נישט...

1129

דער קעלעמער מגיד ז"ל איז אַ מאָהל אַדורך געפאָהרען אין אַ דייטשישע שטאָדט, ווי עס איז דאָרטען אין גאַנצען קיין שוהל ניט געווען, האָט ער זיך אויסגעדריקט פאַר עטליכע מענטשען אַ מאָהל האָט יעדער געוואָלט האָבען אין שוהל אַ שטאָדט, היינטיגע אינטעליגענציע ווילען ניט האָבען אַז אין זייער שטאָדט זאָל זיין אַ שוהל...

1130

צו ר' אייזיל סלאָנימער ז"ל זענען אריין געקומען 2 מענטשען אויף אַ דין תורה, פרעגט דער רב ביי דעם ערשטען „מה שמך"? פאַרשטעהט ער ניט, וואָס מען רעדט צו איהם, פרעגט ער דעם צווייטען „מה שמך"? ווייסט ער אויך ניט, זאָגט דער רב אויף זשאַרגאָן, ווי רופט מען אייך? זאָגען זיי, מיר הייסען ביידע לייב, זאָגט דער רב, מיר איז ערגער ווי אַ בעל עגלה, ווייל אַ בעל עגלה האָט 2 פערד גוטע ווי די לייבען, און איך האָב צוויי לייבען ווי די פערד...

1131

א משכיל האָט זיך געזשאַלעוועט פאַר אַ רבי'ן אַז ער איז קראַנק, אויף די פיס, — האָט דער רבי עהם געזאָגט! ווער האָט דיך געהייסען אזוי ווייט פערקריכען, דרום האָסטו שלאַפע פיס ווייל די ביסט צו ווייט אַוועקגעגאַנגען אין יודישקייט...

1132

דער קעלעמער מגיד ז"ל האָט געטראָפען 2 רעפאָרמירטע רבנים האָבען גערעדט מיט אַ נקבה, האָט ער צו זיי געזאָגט איך זעה אַז איהר „רע-בנים" זענט נאָך פרומער פאַר רבינו גרשום מאור הגולה, ווייל פאַרצייטענ'ס האָט מען גענומען 2 ווייבער, און נאכהער האָט רבינו גרשום אַרויף געלייגט אַ חרם אַז מען טאָר ניט מעהר נעמען ווי איין פרוי

און איהר זענט נאָך מעהר מחמיר, אַז איהר צווי האָט נאָר איינע...

1133

אַ גאון האָט געזאָגט דעם פשט פון דער מגילה, „ודתיהם שונות מכל עם, ואת דתי המלך אינם עושים, אם על המלך טוב יכתב לאבדם" המן האָט געזאָגט צו אחשורוש, זייערע אַלע ימים טובים, זענען פון דעם, וואָס ווען אַ מלכות מאַכט אויף זיי אַ גזירה, און זיי ווערין ניצול. מאַכען זיי אַ יום טוב, אַזוי ווי פון פרעה מיט זיינע גזירות, האָבען זיי יעצט אַ פסח, און זיי זאָגען ... מאַנען פרעה אַלע ווילע, „ודתיהם שונות מכל עם" פון יעדען פאָלק האָבען זיי אַ פערשידענעם יום טוב מיט פערשידענע דינים, „ואת דתי המלך אינם עושים" פון דיר האָבען זיי נאָך ניט קיין יום טוב, „אם המלך טוב יכתב לאבדם" אויב דיר געפעהלט, מאַך אַ גזירה זיי צו פאַרלירען, וועלין זיי דאָך אוודאי ניצול ווערין, און זיי וועלין אוודאי מאַכען אַ יום טוב, וועלין זיי דיך כסדר דערמאָנען...

1134

ד"ר דעמבא איינער פון די גרעסטע פאַרטיידיגער פון די שחיטה, ווען ער האָט זיך אומגעקערט פון די באַזעלער ציוניסטישער קאָנגרעס, דורכפאָהרענדיג קאָוונע, האָט איהם איינער געפרעגט, וואָס האָט איהר געטוהן אויף דעם קאָנגרעס? האָט ער געענטפערט: איך בין געפאָהרען בעטען ביי די פיהרער פון ציון, אַז ווען זייערע אידעאַלען וועלין פערווירקליך ווערין און עס וועט זיין אַ אידישע הערשאַפט אין ארץ ישראל, זאָלען זיי ניט מבטל זיין די שחיטה...

1135

אַ מגיד האָט געזאָגט אין אַ הספד אויף איינעם וואָס ער אַליין איז ניט געווען אַזוי פרום, נאָר ער האָט איבער געלאָזט גיטע קינדער, „ושבח אני את המתים שכבר מתו" איך לויב נאָר דער מיט די טויטע „מן החיים אשר חיים עודנה" פון זיינע לעבעדיגע קינדער וואָס ער האָט איבער געלאָזט אַז איך זעה אַז די לעבעדיגע קינדער זיינע פירען זיך אין יודישען וועג דאַנקסטמאַל לויב איך דעם פאָטער ווייל „ברא מזכי אבא" (סנהדרין ק"ד)...

1136

ווען האָט געפרעגט דעם ווילנער גאון ז"ל אחשורוש האָט געהאַט 127 מדינות,

וויפיעל האָט ער געהאַט פון זיי אויף דעם ים, און וויפיעל אויף דער יבשה? האָט ער געענטפערט פון דער מגילה אליין איז דאָס געדרונגען, עס שטייט „וישם המלך מס על הארץ ואיי הים" „מס" באַטרעפט הונדערט, דאָס איז געוועזן „על הארץ" אויף דער יבשה „ואיי" באַטרעפט 27 „על הים"...

1137

דער דובנער מגיד האָט געטייטשט, „יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עושר שמור לבעליו לרעתו" (קהלת) אַ קאַרגען מיטעל יעהריגער גביר אַז מען פרעגט איהם פאַרוואָס ער גיט נישט קיין נדבה ענטפערט ער, איך קען ניט צוטיילען דאָס געלד, ווייל טאָמער וועל איך קרענקען פאַר מיין טויט טאָ ווער וועט מיר דאַמאָלס געבען, דערויף זאָגט שלמה המלך, די זאָגסט טאָמער וועסטו קרענקען. איך זאָג, אַז מיט דעם ביסטו שוין אַ געפעהרליכער קראַנקער. „יש רעה חולה ראיתי" איך האָב געזעהען אַ געפעהרליכען קראַנקער, דאָס איז „עושר שמור לבעליו לרעתו" אַ רייכקייט וואָס ער היט דאָס אָב און גיט ניט קיינעם דערפון קיין גראָשען ווייל ער באַהאַלט דאָס „לרעתו" ווען ער וועט קרענקען, ער טענה'ט טאָמער וועט ער קרענקען זאָגט שלמה המלך דערויף, אַז דאָס אליין איז אַ געפעהרליכע קראַנקייט...

1138

דער הייליגער באַרדיטשובער רב ז"ל האָט אַמאָל ראש השנה נאָכ'ן יהי רצון פון תקיעת שופר, וואו עס ווערין אויסגירעכענט די מלאכים היוצאים מן השופר, מן התקיעה שברים תרועה תקיעה, און דערנאָך שטייט ומן קשר"ק, געזאָגט! זיסער טאַטע, דערבאַרימדיגער פאָטער, טאָמער זענען די מלאכים, וועלכע זענען אַרויס פון דעם שופר, וואָס לוי יצחק בן שרה האָט געבלאָזען, שוואַכע מלאכים, זאָלען קומען די מלאכים הקדושים והבריאים וועלכע זענען באַשאַפין געוואָרין פון דער עבודה ויגיעה וואָס עמך בני ישראל האָבען געטון פאַר פסח, קשר"ק מאַכט קראַצען, שאָבען, רייבען קשר'ן די כלים אויף פסח צוליעב דעם הידור מצוה...

1139

דער קאָצקער רבי ז"ל האָט געזאָגט דעם טעם פאַר וואָס אַ כלי חרס איז ניט מטמא מגבו נאָר מתוכו? ווייל אַ כלי חרס איז דאָך באמת גאָר ניט קיין ווערט, נאָר דאָס גאַנצע חשיבות דערפון איז וואָס דאָס האָט אַ תוך, און מען קען אין דעם נוצען, אַריינטוען עפּיס אַ זאַך, קומט דאָך אויס אַז דער עיקר איז נאָר דער תוך פון די כלי, דעריבער איז ער מטמא נאָר מתוכו...

1140

א קאָצקער חסיד האָט אַ מאָל געזאָגט צו אַ וואָרקער חסיד, דער הילוק איז פון די תורה וואָס אונזער רבי זאָגט, ביז אייער רבינ'ס, אייער רבי זאָגט תורה וואָס גרייכט ביז צום הימעל, און אונזער רבי זאָגט תורה, ביז אין פּיפּוק אריין...

1141

דער באַוואוסטער חזן ר' ניסן קעשעניאָווער איז געפאָהרען מיט דעם כאָר דאַוונען צום טאַלנער רבי'ן ז"ל אויף אַ שבת, און כדי דער כאָר זאָל אויסזעהען גרעסער פלעגט ער צווישען די זונגער אויך אַוועקשטעלען דעם בעל-עגלה. נאָכ'ן דאַוונען זאָגט צו איהם דער רבי, דער כאָר האָט זייער שיין געזונגען נאָר דער יונגער מאַן (ווייזענדיג אויף דעם בעל עגלה), האָט גאָר ניט מיט געזונגען — וואָס רעדט איהר — זאָגט ניסן — דער יונגער מאַן פיהרט דאָך דעם גאַנצען כאָר...

1142

ר' לוי יצחק באַרדיטשעווער ז"ל פלעגט מלמד זכות זיין אויף יודען, אַ מאָל האָט ער געזאָגט, רבונו של עולם געב אונז אַ גוט יאָהר, ווענסט דו זאָגען דאָס מיר זענען ניט גוט, זיי וויסען, די גמרא זאָגט אַז די לייגסט תפילין וואָס אין זיי שטעהט „ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", (ברכות ו') אין אויב די וועסט זאָגען אַז זיי טויגען ניט, קומט דאָך אויס אַז די לייגסט אַ"ו פּסול'ע תפילין...

1143

א גוטער יוד האָט געטייטשט. „שקר החן והבל היופי" עס וועט קומען אַ צייט, אַז דער שקר וועט האָבען אַ חן, און צו אַלע נאַרישקייטען וועט מען רופען היופי, אָבער „אשה יראת ד' היא תתהלל" מלשון הוללת פון איהר וועט מען חוזק'ן...

1144

ווען די מתנגדים האָבען פערצייטינ'ס גוזר געווען אַ איסור אויף אַלערלייען חסידות, ווייל עס איז אַ ביטול תורה, האָט דער רב ר' שניאור זלמן ז"ל פון לאַדי געזאָגט אויף דעם, אַז דער בעל דבר איז געקומען צו די מתנגדים

מיט'ן שכל פון א קלוגען גנב, אז מען חאפט איהם, הויבט ער אן „רחמנא קריא" ער איז מזכיר שם שמים, אבער דער אמת איז אז עס קען זיין „גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא" (ברכות ס"ג).

1145

ווען ר' אברהם בירך סמיליאנער ז"ל איז געקומען דאס ערשטע מאל צום רב ר' שניאור זלמן ז"ל קיין ליאזני, האט ער איהם געזאגט „כי האדם עץ השדה" א אילן ווען ער איז ניט עושה פירות ווערט ער א אילן סרק, מען קען זיין א ש"ס יוד, און מען איז ח"ו א אילן סרק, וואס טויג דיין תורה ועבודה, אז די האסט ניט מאיר אור געוועזן להכניס אור אין נאך אייגעם „אמר רבא דרחים רבנן הוויין לו בנין רבנן", (שבת כ"ג, ווען מען מאכט א יודע תורה פאר א אוהב ד' און מען ווייזט איהם א דרך אין עבודת ד'. הוויין לו בנין רבנן...

1146

ר' יאקילע ראדזימינער ז"ל האט א מאל געוואלט פעררייכערין די לולקע. פלעגט ער אליין ארייז גיין אין קיך און זיך אנצינדען א שטיקעל פאפיער און צו פעררייכערין, ער פלעגט ניט לאזען מען זאל איהם משמש זיין, — האט זיך אמאל א חסיד געהאפט ער זאל איהם משמש זיין מיט פאררייכערין די לולקע, זאגענדיג אז ער וויל משמש זיין א תלמיד חכם! זאגט דער רבי צו איהם א תלמיד חכם וויל איך אליין אויך משמש זיין...

1147

דער יוד הקדוש האט געזאגט א בעל מופת צו זיין איז נישט קיין קונץ א לאדע בעל מדריגה קען פערדרייען שמים וארץ, נור א יוד צו זיין איז שווער...

1148

די מוטער פון חי' הרי"ם ז"ל האט אמאל איהם געפרעגט פאר וואס ער שלאפט נישט מעהר ווי 2 שעה אין די נאכט, האט ער איהר געענטפערט, מען זאגט דאך אז איך בין א עילוי, און א עילוי איז דאס וואס איינער דארף לערנען א גאנצע טאג, קען דער עילוי אב לערנען אין 2 שעה, אזוי מיט דעם שלאפען איז אויך דאס זעלבע, וואס איינער דארף שלאפען א גאנצע נאכט, קען ער דאס געניג האבען אין 2 שעה...

1149

דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געזאָגט פאַר וואָס איז „מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל״ (שבת כ״ב) ווייל מזוזה איז דאָך „חובת הדר״ (פסחים ד׳) עס איז פאַר דעם בעל הבית, דעריבער איז דאָס פון די רעכטע זייט פון אריינגאַנג אין שטוב, אָבער נר חנוכה איז דאָך פאַר דעם פירסום פון די גאַס, דעריבער איז דאָס „בשמאל״ וואָס איז די רעכטע זייט פון ארויסגאַנג אויף די גאַס...

1150

א חסיד וואָס האָט געהאַט א סיבה רחמנא ליצלן, האָט געפרעגט ר׳ אברהמ׳לי פאַריסובער ז״ל, אז עס איז זייער שווער דער מאמר חז״ל „כל מה דעבד רחמנא לטב צביד״ (ברכות ס׳) ווייסט דאָך אויס אַז אַלעס איז גוט, אין די חז״ל זאָגען דאָך, „כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה״ (ברכות נ״ד) ווייזט דאָך אויס אַז עס איז דאָ שלעכט׳ס אויך, האָט איהם דער פאַריסובער רבי ז״ל געענטפערט! דער טייטש איז „כל מה דעביד רחמנא לטב״ — אַלץ וואָס דער אייבערשטער טוט צו אגוטען מענטש — „עביד״ איז אָב געטוען ער איז ניט קיין מתרעם אויפן רבונו של עולם, ווייל ער גלייבט טאַקע אין דעם מאמר חז״ל „כל מה דעביד רחמנא לטב עביד״ אזוי ווי דער פראָסטער פשט איז...

1151

דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געזאָגט צו א יונגערמאַן נאָך די חתונה, די ווייסט דעם טייטש פון „שנה אחת נקי יהי׳ לביתו״ — אזוי ווי עס שטייט ובעל השור נקי, זאָגט די גמרא (ב״ק מ״א) „כאדם האומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום״, אַז מען זאָל ניט מיינען לשם הנאה...

1152

דער חי׳ הרי״ם ז״ל האָט געטייטשט „כי לקח טוב נתתי לכם״ דאָס אַליין אַז מען זאָל זיך בוחר זיין דעם טוב, דאָס אַליין איז אויך א מתנה פון מיר...

1153

דער רבי ר׳ יעקב הירש פאַריסובער ז״ל איידער ער איז אריין געגאַנגען אין די סוכה, האָט ער געזאָגט „אדם יסודו מעפר״ בין איך דאָך א כלי חרס, און א כלי חרס טאָר מען דאָך ניט אריין ברענגען אין די סוכה, (סוכה כ״ט)

נאכהער האט ער געזאגט דער דין איז ביי א כלי חרס „שבירתן מטהרתן״ (שבת ט״ז) אז מען האט שבירת הלב, איז דאס מטהר, און איז אריין אין סוכה...

1154

א יונגער מאן האט זיך געזשאלעוועט פאר דעם קאצקער רבי׳ן ז״ל אז זיין ווייב איז מושל אויף איהם, האט ער געענטפערט: עס שטייט „ואל אישך תשוקתך והוא ימשול בך״, און אויב די תשוקה איז ביי דיר פערקעהרט, איז די ממשלה אויך פארקעהרט...

1155

ר׳ וואלף סטריקובער ז״ל איז א מאל געפארען אין וועג מיט חסידים, האט ער געזעהען א שייגעץ פאשעט בהמות, דער שייגעץ איז געגאנגען אנגעטוהן א ברייטען קאפעלאש, האט ער זיך אנגערופען, אז דער שייגעץ איז א יתום, דער טאטע זיינער איז איהם געשטארבען, האט א חסיד געפרעגט דעם שייגעץ צי איז דאס אמת, אז דער פאטער איז איהם געשטארבען האט ער געזאגט אז יא האט ר׳ וואלף ז״ל געזאגט צו דעם חסיד, איהר מיינט אז דאס איז א רוח הקודש פון מיר, דאס איז גאנץ פשוט. איך האב געזעהען אז ער איז געגאנגען אנגעטוהן א גרויסען בריטען קאפעלאש, האב איך פעשטאנען, אז מסתמא איז איהם דער פאטער געשטארבען, האט ער געיארשענט דעם קאפעלאש פון פאטער...

1156

די נאכט ווען דער „תפארת שלמה״ איז נפטר געווארען. איז צו איהם געקומען ר׳ ארון ז״ל דעם „מאור ושמש׳ס״ א זון ווען זיי האבען זיך געגעבען שלום, האט דער „תפארת שלמה״ געזאגט צו ר׳ ארון, — די חז״ל זאגען „ארון נושא את נושאיו״ (סוטה ל״ה) ער האט באלד פארשטאנען זיין כוונה אז ער וועט נפטר ווערין...

1157

ר׳ ארון ז״ל דעם „מאור ושמש׳ס״ א זוהן איז א מאל געקומען אויף א יום טוב צום „תפארת שלמה״ ז״ל, ווען אלע חסידים האבען זיך געשטופט ביים טיש, האט זיך אבער ר׳ ארון אוועק געשטעלט אין א ווינקעל, און ער האט זיך ניט געשטופט צווישען עולם, נאך דעם ווי דער „תפארת שלמה״ האט

אָבגעזאָגט דעם שמוס, האָט ער זיך אָנגערופען צום עולם, די חז"ל זאָגען „מקום ארון אינו מן המדה" (מגילה י') דער אָרון האָט ניט תופס געווען קיין שום מקום. פונדעסטוועגין זענען די לוחות געליגען נאָר אין ארון. ניט אין קיין אַנדער כלי וואָס האָט יאָ תופס מקום געווען, אַזוי דער ר' ארון. ווייסט דעם גאַנצען שמוס, האָטשע ער האָט ניט תופס מקום געווען און זיך ניט געשטופט צום טיש...

1158

דער ט"ז ז"ל אַז ער איז געווען אַ יונגעל האָט ער געלערינט ביי דעם ב"ח ז"ל, אַז דער ב"ח ז"ל האָט געזעהען וואָס פאַר אַ חריף דער ט"ז איז, האָט ער איהם גענומען פאַר אַ חתן, פאַר זיינס אַ טאָכטער, איין מאָל האָט דער ב"ח געזאָגט צו זיין טאָכטער, בוזט דאָך אַזוי שיין ווי די לבנה, האָט דער ט"ז זיך אָנגערופען, עס איז שוין צייט מקדש צו זיין די לבנה...

1 59

דער מלמד פון דעם רבין ר' העשיל ז"ל פון קראָקע האָט אַ מאָל געזאָגט מוסר דעם רבין ר' העשיל, ווען ער איז נאָך געווען אַ יונגעל, זעה! אַז די יונגלעך וואָס גייען אין שקאָלע אריין הייבען זיך אויף פרי, אין גייען מיט זריזות, אין די ביסט אַ פאָלער און קומסט שפעט צו גייען אין חדר אריין, האָט ער איהם געענטפערט: זיי גייען דאָך אין שקאָלע אריין העלפט זיי דער יצר הרע צו, און ביי מיר העלפט דער יצר הרע אויף פארקעהרט...

1160

א גוטער יוד האָט געטייטשט „כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות ס') אַלץ וואָס דער אייבערשטער טוט צום מענטש, דאָס אַלץ איז כדי דער מענטש זאָל בעסער ווערין...

1161

איינער האָט געפרעגט ר' יחזקאל שינאַווער ז"ל די תורה זאָגט „ארבעים יכנו" אין די רבנן האָבען נאָר געמאַכט 39, פאַר וואָס איז דאָס? האָט ער איהם געענטפערט, ווייל די תורה זאָגט „ונקלה אחיך לעיניך" דרשנ'ן די חז"ל „כיון שלקה הרי הוא כאחיך" (סנהדרין ו') וועט דאָך דער מענטש מיינען אַז ער איז שוין אַ צדיק גמור, דעריבער כדי ער זאָל שטענדיג געדענקען אין זיינע חטאים און אַז ער איז נאָך ניט אין גאַנצען פערטיג, האָבען די רבנן

געהייסין א ראב נעמען איין קלאפ, כדי ער זאל וויסען אז עהם פעלט נאך א קלאפ אז ער איז נאך ניט פערטיג, ער איז נאך ניט גלייך צו א צדיק גמור...

1162

ר׳ מענדעלי ווארקער ז״ל האט נאך געזאגט א תורה פון א דארפ׳ס מאן, אויף דעם פסוק „הצאן ובקר ישחט להם, אם את כל דגי הים יאסף להם״ משה רבינו האט געזאגט צום אייבערשטען אדער גיב זיי פלייש, אדער פיש, האט דער אייבערשטער געענטפערט „היד ד׳ תקצר״ איך זאל זיי געביןביידע פיש מיט פלייש...

1163

דער רבי ר׳ בינם ז״ל פון פרשיסחא האט געטייטשט „הטוב ומטיב לרעים ולטובים״ צו די דאזיגע וואס א מאל זענען זיי גוט און א מאל זענען זיי שלעכט...

1164

דער רבי ר׳ בינ׳ם ז״ל האט א מאל מכבד געווען א חסיד ער זאל בלאזען די תקיעות, האט דער חסיד געמאכט לאנגע שהיות, כדי ער זאל מכוון זיין די כונות פון די תקיעות, האט דער רבי ר׳ בינם ז״ל געזאגט צו איהם, זעה וואס עס שטייט אין סידור ביי די תקיעות, דאס ווארט „שב״ דאס איז ראשי תיבות, „ש׳וטה, ב׳לאז״, מאך ניט קיין הכנות, נאר דער עיקר איז מען זאל מקיים זיין דעם רצון פון אייבערשטען, וואס ער האט געהייסין בלאזין, אזוי ווי די חז״ל זאגען, „למה תוקעין? רחמנא אמר תוקעין״ (ר״ה ט״ז)...

1165

דער גאון ר׳ משה שלמה ז״ל פארציוווער רב האט געפרעגט דעם קאצקער רבי׳ן ז״ל פאר וואס האט די תורה געזאגט אז א עבד כנעני ווערט נידון אין דין פון יום או יומים, אויב ער איז „קנין כספו״ דארף דאך זיין אז אפילו דער עבד שטארבט באלד זאל דער אדון אויך זיין פטור? האט ער געענטפערט דער דין איז „המפקיר עבדו יצא לחירות״ (גיטין מ׳) אז ער האט איהם געגעבין א קלאפ כדי להמית האט ער איהם באלד מפקיר געווען, איז ער דאך פריי, דעריבער איז ער מחויב מיתה. ווייל ער איז שוין ניט קיין „קנין כספו״...

1166

ר' מענדילי אמשינאָווער ז"ל איז אַ מאָל געווען אויף אַ אוהל פון אַ גרויסן צדיק, האָט ער געזעהען וויא אַלע וואַרפין אַריין קוויטלעך אויפ'ן קבר פון צדיק, האָט ער זיך אָנגערופען. יעצט איז מיר רעכטיג געוואָרען וואָס די חז"ל זאָגען, „צדיקים במיתתן קרויין חיים" (ברכות י"ח) עס האָט געדאַרפט שטיין „נקראין חיים" ניט „קרויין" נאָר דער טייטש איז „קרויין חיים" זיי לייענען איבער די קוויטלעך פון די לעבעדיגע...

1167

אין אַלעקסאַנדער האָט מען אַ חסיד אַרויס גע'גנב'ט געלד זייענדיג ביים אַלעקסאַנדער רבי'ן ז"ל, — האָט דער אַלעקסאַנדער רבי ז"ל צו גערופען אַ יונגערמאַן אין געהייסין אָבגעבין דאָס געלד, אין ער האָט זיך מודה געווען, און האָט צוריק געגעבין דאָס געלד, האָט דער רבי ז"ל זיך אָנגערופען צו די חסידים איהר זאָלט ניט מיינען אַז דאָס איז אַ מופת, נאָר ווען דער יונגערמאַן איז נאָך געווען אַ קינד, האָב איך איהם אַ מאָל פערהערט בבא מציעא די סוגיא פון ד' שומרים, האָב איך עהם געזאָגט, פרעג עפּיס אַ קשיא האָט ער מיך געפרעגט, וויא אַזוי באַשווערט מען אַ שומר אַ „שבועה שאינו ברשותו" אַז ער האָט דאָס ניט בא זיך אין רשות דער שומר האָט דאָך אַ עצה, ער זאָל אַריין לייגען דאָס חפץ אין אַ אַנדערע שטוב, ווערט ער דאָך גאַנץ ניט קענען שווערען „שאינו ברשותו" און באמת קען ער זיין דער גנב, — האָב איך דענסטמאָל געזעהען, אַז ער האָט אַ גנב'ישען קאָפּ...

1168

דער שפת אמת ז"ל האָט געזאָגט דעם טעם פאַר וואָס מען האָט גערופען דעם רבי'ן פון פרשיסחא ז"ל „דער יוד" ווייל אַלע טאָג האָט ער זיך גערוקט אין די מדרגות העכער און העכער, אַז אַנטקעגין דעם נעכטיגען טאָג, האָט ער געהייסין אַ נייער יוד...

1169

ר' יעקב דוד אמשינאָווער ז"ל האָט אַ מאָל געהאַט הקפדה אויף איינעם, און דאָך האָט ער איהם באַלד מוחל געווען, חאָטשע ער האָט געקלערט ביי זיך טאָמער טאָר איך על פי דין עהם ניט מוחל זיין, דאָך האָט ער איהם באַלד מוחל געווען, האָט ער געזאָגט דערויף אַ סברא, ווייל אַז איך וועל עהם ניט מוחל זיין און ער וועט זיך בייזערין אויף איהם, טאָמער האָב איך דער

נאָך חרטה, אויף דעם, ווייל איך וועל זעהן אז יענער איז גערעכט געווען, און אז איך וועל וועלין בעטין פון יענעם מחילה, און איך וועל אָבער יענעם ניט טרעפין, ווייל טאָמער וועט ער אַוועק פאָרען, וועל איך דאָך ניט קענען יענעם איבער בעטין. דרום בין איך באַלד יענעם מוחל, און אויב טאָמער וועל איך דער נאָך געוואָהר ווערין אז איך האָב עס ניט געטאָרט מוחל זיין על פי דין, וועל איך דאָך נאָר האָבען געזינדיגט קייגען רבונו של עולם, און דער אייבערשטער איז דאָך דאָ אומעטום, וועל איך דאָך עס קענען שטענדיג איבער בעטין...

1170

דער „אבני נזר" ז"ל איז אַ מאָל געווען אין אַלעקסאַנדער ביי דעם רבי'ן ר' יחיאל ז"ל עס מבקר חולה זיין ווען ער האָט געוואָלט עפּעס עסין האט ער געזאגט צום עולם חסידים וואס זענען ביי איהם, אז זיי זאלין ארויס גיין, האט איהם דער „אבני נזר" ז"ל געפרעגט פאר וואס ער הייסט אַרויס גיין, האט ער געענטפערט אין אַ שמייכעל, פרייטיג צו נאכט'ס זאגט מען צו די מלאכים בואכם לשלום, אין מען פרייד זיך מיט זיי, פונדעסטוועגין זאָגט מען באַלד צאתכם לשלום? נאָר דער תירוץ איז ווען מען דאַרף גיין עסין, זאָגט מען אפילו צו מלאכים אויך זייט מוחל גייט אַרויס אַביסעל ביז איך וועל דער ווייל אָבעסין...

1171

דער רבי ר' יאָקילע ראַדזימינער ז"ל האָט פערענטפערט די גמרא'ס קשיא אין (קידושין ל') פאַר וואָס עס שטייט „תורת ד'" און נאָכהער שטעהט „בתורתו יהגה יומם ולילה", ווייל יעדער מענטש האָט זיינס אַ בעזונדערע תורה און אַ באַזינדערען דין, דער מלוה האָט אַ דין פון „לא יגוש", ער טאָר ניט מאָהנען דער לוה האָט אויף זיך אַ פּסוק „לוה רשע ולא ישלם" דאָס שרייט דוד המלך „ובתורתו יהגה" די זאָלסט לערנען דיין תורה ניט יענעמ'ס, די זאָלסט ניט פאַרדרייען די יוצרות דער מלוה זאָל ניט שרייען „לוה רשע ולא ישלם" נאָהר ער זאָל גלייכער היטען דעם „לא יגוש", און דער לוה זאָל ניט שרייען „לא יגוש" נאָר ער זאָל היטען זיין תורה ער זאָל ניט זיין קיין „לוה רשע ולא ישלם"...

1172

מען האָט דערצעהלט דעם ישועות יעקב ז"ל לעמבערגער רב, אז עס איז דאָ אַ רבי וואָס ער איז אַ מבין אויף אַ כלי, אַז ער קוקט זי אָהן ווייסט ער צו

עס איז גע׳טובל׳ט צי ניט, — האָט ער זיך אָנגערופען יעצט איז מיר רעכטיג די גמרא, „עתידה תורה שתשתכח מישראל, עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזר בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא, ואין מבין אם טהורה היא או טמאה היא, פרעגט די גמרא, הא בהדיא כתיב? אלא לידע אם ראשונה היא או שניה היא״, (שבת קל״ח) אייגענטליך געפינט זיך דען ניט קיין ספיקות אין טומאה וטהרה אליין, וואָס עפּעס נאָר דער ספק צי ראשון לטומאה צי שני? נאָר דער תירוץ איז, עס שטייט דאָך נאָר עתידה „תורה״ שתשתכח, אָבער רביים וועט דאָך זיין. אין אויב מען וועט קלערין צי טמא צי טהור וועט מען פרעגין א רבי׳ן, אָבער אַז מען וועט פרעגין אויף א ראשון צי א שני, דאָ העלפט שוין ניט קיין מבינות פון א רבי׳ן ווייל עס איז דאָך סיי ווי טמא, דאָס איז דער טייטש „ואין מבין״ דאָ העלפט ניט קיין מבינות, נאָר מען דאַרף לערנען צו דעם, — ש״ס מיט פוסקים...

1173

דער אַלעקסאַנדער רבי ז״ל האָט געטייטשט „דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים״ (יומא ע״ה) „ישיחנה״ איז פון לשון תפלה „ויצא יצחק לשוח בשדה״ דאָס איז דער פשט „ודאגה בלב איש״ אַז אייגער האָט א דאגה, „ישיחנה לאחרים״ זאָל ער בעטין פאַר אַנדערע וועט ער פריער געהאָלפען ווערין אַזוי ווי די חז״ל זאָגען „המתפלל בעד חבירו הוא נענה תחלה״ (ב״ק צ״ב)...

1174

ר׳ מענדעלי וואָרקער ז״ל האָט געטייטש „הנותן ליעף כח״ ווייל א גוטען יוד איז זייער שווער סובל צו זיין די צרות ישראל וואָס יעדער חסיד זשאַלעוועט זיך פאַר דעם רבי׳ן, דער אויף פרנסה דער אויף א חולה, נאָר דער אייבערשטער גיט עם כח ער זאָל קענען סובל זיין, דאָס איז דער פשט, „ליעף״ צו דעם וואָס באַמיהט זיך פאַר יודען דאָס איז דער צדיק...

1175

דער סאָכאַטשובער רבי ז״ל דער מחבר פון „אבני נזר״ איז א מאָל געוועזן פאַרבעטין אויף א סיום פון מסכת שבת, האָבען די לומדים עם געבעטען ער זאָל זאָגען עפּעס א הדרן לכבוד דעם סיום, האָט ער מני׳ וביה׳ געזאָגט, די 24 פּרקים פון מסכת שבת זענען א קייגען די 24 שעה פון שבת, איז דאָך אָבער קשה, עס איז דאָך דאָ תוספות שבת פאַר שבת און נאָך שבת? מוז מען דאָך זאָגען אַז תוספות שבת איז ניט מדאורייתא, און דער הרב המגיד זאָגט אין הלכות שבת אַז פון די משנה „מי שהחשיך לו בדרך נותן כסו

לנכרי" איז געדרונגען אז תוספות שבת איז ניט מדאורייתא דעריבער זאגט ער „הדרן עלך מי שהחשיך" וואס פון דאנען איז א ראיה אז תוספות שבת איז ניט מדאורייתא. דעריבער „סליקו לה מסכת שבת" ענדיגט זיך מסכת שבת ביי דעם 24'טען פרק. ווייל אויב עס וואלט געווען דער תוספות שבת מדאורייתא, וואלט געדארפט צו זיין נאך 2 פרקים אנטקעגין תוספות שבת, פין פאר שבת, און נאך שבת...

1176

א גיטער יוד האט געטייטשט „ויהי מקץ שנתיים ימים" אז פאר דעם קץ איידער משיח וועט קומען וועט זיין שינויים אין די טעג, איין טאג וועט ניט זיין גלייך צום אנדערען טאג...

1177

א רבי האט געטייטשט „מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקודש" „כסף" איז טייטש גליסטען „מזרק אחד כסף" אז א מענטש ווארפט א וועק איין תאווה און ער גליסט שוין ניט צו דעם קיין מאל, איז דאס גלייך אזוי ווי ער וואלט מקיים געווען די גאנצע תורה וואס זי איז געגעבען געווארען מיט 70 לשונות, דאס איז דער טייטש „שבעים שקל בשקל הקודש" עס איז געוואויגען אזוי ווי די הייליגע תורה וואס זי איז געגעבען בשבעים לשון...

1178

א רבי האט געהאט א שלעכטע פרוי, איז זי א מאל קראנק געווארען, האבען די חסידים באמערקט, אז שטענדיג ווען דער רבי געהט ארויס פון די קראנקע, איז ער זעהר פרעהליך, האבען זיי געפרעגט דעם רבי'ן, פאר וואס ער איז אזוי פרעהליך, נאכ'ן באזוכען די קראנקע, האט ער געענטפערט: איך פרעה זיך וואס דער אייבערשטער האט מיר צו געשיקט מקיים צו זיין די מצוה פון ביקור חולים ביי מיר אין הויז...

1179

דער רבי ר' אלימלך ז"ל פון ליזענסק ארויס פאהרענדיג פון שטאדט, האט איהם אגרויסער עולם באגלייט א,שטיק וועג'ס אונטער דער שטאדט, ארויס קומענדיג אונטער דער שטאדט, איז דער רבי ר' אלימלך אראב פון די פיהר און צו זאממען געגאנגען מיט זיינע באגלייטער, האבען די חסידים עם געפרעגט פאר וואס ער פאהרט ניט אויפ'ן וואגען. — האט ער זיי געענטפערט

מיט א שמייכעל — אויב די מצוה פון באגלייטען איז באמת אזוי גרויס, וויל איך אויך האבען א חלק אין די מצוה...

1180

דער רבי ר' בינם ז"ל האט געזאגט פאר וואס רופט מען א צדיק „גיטער יוד"? אויב ער דאווינט גיט דארף מען דאך עהם אנרופען א גיטער דאוונער, לערינט ער גיט, דארף מען עהם אנרופען א גיטער לערנער, זעהט ער גיט, דארף מען עהם אנרופען א גיטער זעהער, פאר וואס עפעס א גיטער יוד? נאר א גיטער יוד הייסט, ער קלערט גיט, און עסט גיט, און טרינקט גיט, און שלאפט גיט, און מיינט גיט, און איז בכלל גיט...

1181

ר' יעקב דוד ז"ל פון אמשינאוו האט א מאל געהערט אז חסידים רעדען פון דעם גרויסקייט פון דמא בן נתינא, וואס די גמרא דערצעהלט אז ער האט היזק געהאט א סך געלד וואס די יודען האבען עהם געוואלט געבין פאר א פרה אדומה, צוליעב כיבוד אב, וואס ער האט ניט געוואלט אויפוועקען דעם פאטער פון שלאף, (קידושין ל"א) האט ער זיך אנגערופען וואס שמועסט עטץ פון דעם שייגעץ, אדרבה, פון דעם זעהט מען גאר דאס גדלות פון יודען, זיי האבען עהם געוואלט געבין א סך געלד פאר א מצוה וואס איז נאר א חוקה אן א טעם, און ער האט נאר היזק געהאט געלד פאר א מצוה, וואס האט א טעם, און דער שכל איז דאס מחיב אזוי צו טוען...

1182

דער רבי ר' אברהמ'לע טשעכאנאווער ז"ל האט געטייטש „כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע" די וועלט איז א חלום א גאנצע וואך איז מען ניט מרגיש, שבת האט יעדער יוד א התעוררות. און עס איז דאך „מעין עולם הבא", איז יעדער יוד מרגיש, אבער אז עס גייט אדורך גאנצע 7 טאג, איז דאך שבת אויך געוועזן אין דער מיט און ער איז ניט מרגיש אז די וועלט איז נאר א חלום „כצל עובר" נקרא רע, איז א סימן אז ער האט ניט אין זיך קיין הרגשה, און קיין התעוררות...

1183

דער רבי ר' בינם ז"ל האט געזאגט פשט אויף דעם שווערין מאמר וואס הלל האט געזאגט אם אני כאן הכל כאן (סוכה נ"א) ווי אזוי האט ער זיך

בארומט? עס איז דאך ידוע אז הלל איז געווען א עניו, (שבת ל׳) נאר ער האט דאס געגעבין צו פערשטיין מיט א משל איינער האט א מאל געזאגט צו זיינ׳ס א חבר פאר וואס פארסט דיא ניט אויף דעם יריד, האט ער איהם געענטפערט מיט דעם בלויזען שטעקען וועל איך פארען? איך האב ניט וואס מיט צו נעמען, האט איהם דער חבר געזאגט, אויב איך פאהר אויפ׳ן יריד, וועלכעס קיין גרעסערער ארימאן וויא איך איז שוין נישט דא — קענען שוין אלע פארין, דאס האט הלל געזאגט. „אם אני כאן" אזא קליין מענטשעל ווי איך „הכל כאן" מעגין אלע שוין א הער קומען...

1184

ווען דער רבי ר׳ העשעל איז געווען א יונגעל האט ער ארום ראגירט, האט איהם דער פאטער געפרעגט פאר וואס טוסטו אזוי, ענטפערט ער איך האב דאך א יצר הרע! האט דער פאטער איהם צוריק געפרעגט, אדרבה פון יצר הרע אליין דארפסטו זיך אבלערנען, אז אזוי ווי ער טוט דעם ווילען פון אייבערשטען אזוי זאלסט די אויך טוען — האט ער איהם געענטפערט, דער יצר הרע האט דאך ניט קיין יצר הרע דעריבער טוט ער דעם ווילען פון אייבערשטען, אבער איך האב דאך יא א יצר הרע...

1185

א גיטער יוד האט געטייטשט „קיץ והורף לא ישבותו" אז אויב „קיץ וחורף לא" אז דער זומער מיט דעם ווינטער וועט ניט זיין אין דער צייט, דארך דעם וועט דאך קיין פרנסה ניט זיין, ווייל יעדער פרנסה וועגד זיך לויט אין סעזאן, איז די עצה „ישבותו" אז מען זאל היטען שבת, ווייל דורך דעם הילול שבת, האט מען ניט קיין פרנסה...

1186

ר׳ עקיבא איגר ז״ל האט געזאגט אז דרום איז שייך א ציווי אויף אהבה, „ואהבת את ד׳ אלקיך" ווייל עס שטייט פריער „הבוחר בעמו ישראל באהבה" אז השי״ת האט אונז אויסדערוועהלט אלעס זיין געליעבט פאלק, זענען מיר טאקע געצוואונגען איהם ליעב צו האבען...

1187

א רבי וואס האט געהאט זעהר א פרומע פרוי, וואס פלעגט מדקדק זיין אויף יעדער זאך צו האבען א געלעגענהייט צו מאכען א ברכה, איינמאל ווען

עס האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו רעגענען און עס האָט אָנגעהויבען דונערין, און בליצען, האט דער רבי געזאגט צו די חסידים, איהר קענט מיר געבען א מזל טוב, די רעבעצין מאַכט „שבע ברכות", האָבען זיי געפרעגט מיט בעראַשונג וואָס עפעס פלוצלינג שבע ברכות? האט דער רבי געזאגט, נאך אזוי פיעל דונערין, האט דען די רעבעצין ניט געמאַכט קיין שבע ברכות..

1188

ר' שלמה ליב לענטשנער ז"ל האָט געטייטשט, „ועשית מעקה לגגיך" די זאָלסט דיר מאַכען אַ שמירה, אַ צוים, אויפ'ן דאַך, דאָס איז דער קאָפּ, ניט מהרהר זיין קיין שלעכטע מחשבות, ווייל טראַכטען אין עבירה איז ערגער ווי די עבירה אַליין, ווי די חז"ל זאָגען, „הרהורי עבירה קשים מעבירה" (יומא כ"ט) דאָס איז אויך מרמז דאָס וואָרט „מ'ע'ק'ה'", וואָס די ראשי תיבות מאַכט „ה'רהורי ע'בירה ק'שים מ'עבירה"..

1189

צום ריזשינער איז אַ מאָל געקומען אַ פרוי מיט אַ בקשה, האָט איהר דער ריזשינער אָפּגעשיקט צו ר' מאיר'ל פרימישלאַנער, און איהר מבטיח געווען, אַז ווען זי וועט קומען צום פרימישלאַנער ווען ער וועט טרינקען טיי, וועט זי געוויס געהאָלפען ווערין איז די פרוי ווירקליך געקומען צום פרימישלאַנער בעת ער האָט געטרונקען טיי, האָט זי אינאיינעם מיט איהר בקשה אויך דערצעהלט איהם, וואָס דער ריזשינער האָט איהר געזאָגט: האָט ר' מאיר'ל צו איהר געזאָגט, די באַדייטונג פונם וואָרט „טיי" איז „תהא השעה הזאת שעת רחמים"..

1190

ר' שלמה ליב ז"ל פון לענטשנע האָט געטייטשט, „וזאת הברכה אשר בירך משה" משה רבינו האָט געבענטשט די יודען אַז יעדער יוד זאָל זיין אַ „איש אלקים"..

1191

נאָך דער פטירה פון ר' הירשעלע זידיטשובער, האָבען געפיהרט די ראַבּיסטווע די 2 ברידער ר' משה'לע סאמבורער און ר' ישכר בעריש, דער רוב עולם איז געפאָהרען צו ר' ישכר בעריש'ן, נאָך זיין פטירה, איז דער גאַנצער עולם שוין געפאָהרען צו ר' משה'לע, אַ טייל חסידים האָבען זיך אָנגעהויבען צו

פערענטפערין פאר ר׳ משה׳לען פאר וואס זיי זענען באלד ניט געפאהרען צו איהם, נאך ביי ר׳ ישכר בער׳ס לעבען, — יעדער האט זיך פערענטפערט מיט פערשידענע תירוצים, ר׳ משה׳לע ניט קענענדיג סובל זיין די תירוצים, האט ער געזאגט צו די חסידים, — וואס טויגען אייך די תירוצים, ניט גענוג וואס עס איז מיר ניט קשה, וואס איהר זענט יעצט יא געקומען צו מיר, זאל מיר נאך קשה זיין פאר וואס איהר זענט ביז יעצט ניט געקומען צו מיר...

1192

דער שמש האט א מאל דערלאנגט דעם קאזעניצער מגיד ביים טיש דאס עסין אין זעהר א קינסטליכען מייסטער טעלער, האט דער מגיד באמערקט, אז די חסידים קוקען אויף דעם מיט פארגאפונג, זאגט צו זיי דער מגיד ז״ל: אויב איהר טראכט, אז עס איז גוט צו זיין א רבי, האט איהר א גרויסען טעות א רבי האט גרויסע עגמת נפש, און איך ווינש אלע רשעים זאלען זיין צדיקים...

1193

א חסיד האט זיך געזשאלעוועט פאר דעם „שפת אמת״ ז״ל אז דער זכרון איז ביי איהם געווארען שוואכער, האט איהם דער שפת אמת ז״ל געענטפערט: מיר דארפען דאנקען דעם אייבערשטען, וואס דער זכרון ווערט אויף די עלטערע יאהרען אבגעשוואכט, מיר זאלען פערגעסין די צרות וואס מיר האבען געליטען במשך די אלע יאהרען פון לעבען...

1194

דער סטאלינער לערענדיג זיין זוהן ר׳ אהרן קארלינער דעם ענין פון עבודת הבורא, האט ער איהם פארזאגט אז ער זאל זיין זהיר פון תשובה צו טוהן — ווייל ביטער און זויער איז אז מען דארף אנקומען צו תשובה...

1195

א גביר, וועלכער איז געוועזן דער גאנצער בעל דעה אין שוהל האט זיך איהם פערגלוסט צו דאוונען פאר׳ן עמוד די ימים נוראים, זאגענדיג מכלומר׳שט, אז ער איז אויסען איינצוברענגען דעם קהל דאס געלד וואס א חזן דארף קאסטען, דער שטענדיגער בעל תפלה א יוד א ארימאן האט זיך געקלאגט פאר׳ן רב, ער איז איהם מקפח פרנסה, בכן ער האט פשוט חשק צו דאוונען? האט דער רב געשיקט רופען דעם גביר, און איהם געזאגט, עס איז דא דריי

סאָרטען תפלות, תפלה למשה, תפלה לדוד, תפלה לעני, מילא די מדות פון די ערשטע צוויי ווערסט די דאָך מודה זיין אז די האָסט ניט, בלייבט דאָך נאָר די „תפלה לעני" — אז דער אייבערשטער וועט דיר העלפען אויף איבער א יאָהר, אז די ווערסט זיין אַ אָרימאַן, ווערסטו ראוי זיין צו דאַווענען פאַר'ן עמוד ימים נוראים...

1196

ר' אלעזר קאָזעניצער ז"ל פלעגט ניט נעמען קיין קוויטלעך, האָט ר' חיים צאַנזער איהם אַ מאָל געפרעגט: איהר וואָס זענט אַ בן גדולים, אַ אייניקעל פון היילינגען קאָזעניצער מגיד ז"ל, און אַ זוהן פון ר' משה'לען זאָל זיך אַנדערש נוהג זיין ווי זיינע עלטערין? האָט איהם ר' אלעזר ז"ל געענטפערט: די חז"ל זאָגען „הקורא למפרע לא יצא" (ברכות ט"ו) דער וואָס פאַר רופט זיך' אויפ'ן זכות פון זיינע עלטערין, איז נאָך ניט קיין ראיה, אז ער קען נעמען קוויטלעך...

1197

א רב אַ גרויסער למדן וואָס פלעגט זיך האַלטען גרויס קייגען זיינע חברים, רבנים, איז אַ מאָהל געפאָהרען צום רבי'ן ר' אלימלך פון ליזענסק, ווען דער רב האָט גענומען שלום, האָט איהם דער רבי ר' אלימלך ביין אָנגעקוקט און צו איהם געזאָגט, איך וויל דער אייבערשטער ניט זעהן, — ביי דעם געזעגענען האָט זיך ווידער דאָס זעלבע איבער געחזר'ט, האָט דער רב געפרעגט פונוואַנעט ווייסט איהר — רבי! אז דער אייבערשטער וויל מיך ניט זעהען, האָט איהם דער רבי געזאָגט עס איז אַ בפירושער פסוק, „אם יסתר איש במסתרים" אז אַ מענטש האָטשע ער זיצט באַהאַלטען יומם ולילה און לערינט, נאָר ער זאָגט „ואני" איך בין אַ למדן אַ גאון ער האַלט זיך גרויס, „לא אראנו נאום ד'"...

1198

ר' נפתלי ראָפשיצער איז אַ מאָל געווען ערב יום כיפור ביי מנחה אין אַ שוהל, נאָך שמונה עשרה האָט זיך ניט ווייט פון דעם ראָפשיצער אַ וועקגעשטעלט אַ דייטש, און האָט אָנגעהויבען זאָגען די על חטא'ס, מיט אזא גלייכגילטיגקייט, אַזוי ווי אַ יוד בענטשט נאָך אַ גוט מיטאָג, דער ראָפשיצער האָט איהם אָנגעקוקט, פרעגט איהם דער דייטש, וואָס קוקט איהר מיך אַזוי אָן, איהר האָט נאָך קיינמאָל ניט באַגעגענט קיין אַנשטענדיגען מענטשען? האָט דער ראָפשיצער איהם געענטפערט: מיין רבי האָט מיך

געלערינט נאָך אַל׳ס יונגעל אין חדר, אַז אויב איך וועל ניט וויסען קיין פשט אין די עברי זאָל איך אַריין קוקען און דייטש, יעצט זאָגענדיג די על חטא׳ס, האָב איך אין אַסך על חטא׳ס ניט געוויסט קיין פשט, נאָר קוקענדיג יעצט אויף אייך פערשטיי איך שוין די על חטא׳ס, אויף קלאָהר...

1199

קיין באַרדיטשוב איז געקומען אַ באַריהמטער חזן דאַוונען, איז ער נאָכ׳ן דאַוונען אַריין געקומען צום באַרדיטשובער רב ז״ל שלום נעהמען, פרעגט איהם דער באַרדיטשובער רב, פאַר וואָס ביזט די הייזעריג, האָט ער געענטפערט: איך האָב זיך צוגעקיהלט, בעת איך האָב געדאַווינט פאַר׳ן עמוד, — האָט דער באַרדיטשובער רב ז״ל געענטפערט וואָלט איהר אָבער געדאַווינט פאַר׳ן רבונו של עולם, ניט פאַר׳ן עמוד, וואָלט איהר ניט הייזעריג געוואָרען...

1200

א יוד האָט זיך געקלאָגט פאַר׳ן טשערנאָבלער, אַז דער פריץ וויל עם צו נעמין די אַרענדע ער זאָגט איהם אָב, פרעגט איהם דער טשערנאָבלער, עס האָט שוין וועלכער יוד נהגה געוועזן פון דיר — ענטפערט ער, אַ שאלה? צעהנדליגער יודען אָרימעלייט שפייזען זיך פון מיר, — נו, אויב אַזוי פאָהר זשע צום סטריקאָווער רבי׳ן וועסטו געהאָלפען ווערין, בלייבט דער יוד שטיין מיט פערווינדערונג, און פרעגט איהם, וואָס עפיס שיקט איהר מיך צום סטריקאָווער, — האָט איהם דער טשערנאָבלער געענטפערט, איך וויס דאָך, אַז דאָס וואָס די זאָגסט, אַז צעהנדליגער יודען שפייזט די, איז שקר וכזב, פאָר זשע צום סטריקאָווער, עם וועסט די קענען אָבנאַרען...

1201

א לעכעוויטשער חסיד האָט געהאַט אַ שותף אין מסחר אַ מתנגד, איז זיי אויסגעקומען אַ מאָל צו זיין אין לעכעוויטש, האָט זיך דעם מתנגד פערגלוסט צו זעהען די התנהגות פון רבי׳ן, דער חסיד איז געוועזן מלא שמחה, וואָס זיין שותף איז אַריין צו זיין רבי׳ן, דער מתנגד אַרויסגייענדיג פון רבי׳ן איז געוועזן שטאַרק איבערראַשט. פרעגט איהם דער חסיד וואָס האָסטו אַזוינס געזעהען פון רבי׳ן, וואָס האָט דיך באַלד אַזוי איבערראַשט? זאָגט ער, איך האָב געזעהען, דער רבי האָט געדאַווינט מיט אַזאַ התלהבות, אַזוי ווי דער כהן גדול ביי די עבודה, איז דער חסיד אַריין צום רבי׳ן מיט פערביטערונג, און געזאָגט, איך פאָהר שוין אַ הער אַזאַ צייט, און איך האָב גאָר ניט זוכה געוועזן צו זעהען, דאָס וואָס מיין שותף האָט דערזעהען מיט דעם ערשטען

מאָל? האָט דער רבי געענטפערט: אַ מתנגד דאַרף זעהן אַ חסיד דאַרף גלייבען...

1202

צו אַ באַוואוסטען גאון איז אַ מאָל צו געגאַנגען אַ פּראָסטער יוד, און בפני כל עם ועדה געזאָגט צו איהם, — רבי! איהר געדענקט ווי מיר זענען געווען קליינע קינדער האָבען מיר זיך געשפּילט אין פערדלעך? — אודאי געדענק איך — האָט דער גאון געענטפערט: אַ מאָל בין איך געווען אַ פערד, און אַ מאָל ביסטו די געווען אַ פערד, אָבער ווער איז לסוף געבליבען אַ פערד?

1203

ווען צופיעל חסידים זענען געקומען צום קאָזעניצער מגיד ז״ל מיט בקשות, און זיי פלעגען איהם שטערען זיין לערנען דעם טעגליכען שיעור, פלעגט ער זאָגען, איך בין אייך מזהיר, אז אויב איהר וועט כסדר קומען צו מיר, און מיך מבטל זיין פון טעגליכען לערנען, וועט איהר דאָך ניט האָבען צו וועמען צו קומען, ווייל איך וועל קיין רבי ניט זיין אום געלערינט...

געזעצט ביי ר׳ ישראל חיים וויינבערג בבילגורייא.

Druk. „Globus" Warszawa, Nalewki 28